నమన

ನಮನ

ಶ್ರೀ ಸಿ. ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ
ಶ್ರೀಮತಿ ರಾಜೇಶ್ವರಿ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ
ಸ್ಮರಣ ಗ್ರಂಥ

ಸಂಪಾದಕಿ

ಡಾ॥ ಚಿ. ನ. ಮಂಗಳಾ

ನಮನ	ಶ್ರೀ ಸಿ. ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ ಮತ್ತು ಶ್ರೀಮತಿ ರಾಜೇಶ್ವರಿ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ ಸ್ಮರಣ ಗ್ರಂಥ

ಸಂಪಾದಕಿ : ಡಾ|| ಚಿ. ನ. ಮಂಗಳಾ
"ಮಾಹೇಶ್ವರೀ ಪ್ರಸಾದ"
ನಂ. 345, ನಾಲ್ಕನೇ ಮುಖ್ಯರಸ್ತೆ,
ಸದಾಶಿವನಗರ, ಬೆಂಗಳೂರು – 560 080
ದೂರವಾಣಿ : 3345671

ಪುಟಗಳು : 164

ಬೆಲೆ : ರೂ. ೧೫೦

NAMANA - *Sri C. Narasimha Moorthy and Smt. Rajeshwari Narasimha Moorthy Memorial Volume.*

First Edition : 1979 (Smruthi)
Second Edition : 1996 (Namana)

Pages : 164

Price : Rs. 150

Editor : **Dr. C. N. MANGALA**
"Maheshwari Prasada"
No. 345, 4th Main, Sadashiva Nagar,
Bangalore - 560 080 Phone : 3345671

Printed at : **SPAN PRINT**
Basavanagudi, Bangalore - 560 004
Ph. : 6628880

ವಿಷಯಾನುಕ್ರಮಣಿಕೆ		ಪುಟ
ಅರ್ಪಣೆ		5
ಪ್ರಾರ್ಥನಾ ಗೀತೆಗಳು	ವಿದ್ಯುಲ್ಲತಾ ಎನ್. ನಗರ್	7
ನಿವೇದನೆ	ಡಾ॥ ಚಿ. ನ. ಮಂಗಳಾ (ಎರಡನೇ ಆವೃತ್ತಿಗೆ)	9
ಮುನ್ನುಡಿ	ಶ್ರೀ ನಿಟ್ಟೂರು ಶ್ರೀನಿವಾಸ ರಾವ್	11
ಹರಕೆ	ಪೂಜ್ಯ ಶ್ರೀ ರಾಘವೇಂದ್ರ ಸ್ವಾಮೀಜಿ	13
ನಿವೇದನೆ	ಚಿ. ನ. ಮಂಗಳಾ (ಮೊದಲನೇ ಆವೃತ್ತಿಗೆ)	14

ಬದುಕು

"SIM"

ಬರಹ

ಅರ್ಪಣೆ

ಶ್ರೀ ಎಂ. ವೆಂಕಟಕೃಷ್ಣಯ್ಯನವರು

(1844 - 1933)

ವೃದ್ಧಪಿತಾಮಹ ಶ್ರೀ ಎಂ. ವೆಂಕಟಕೃಷ್ಣಯ್ಯನವರು

ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ

ಅನಾಥಾಲಯದಲ್ಲಿ

ತಾತಯ್ಯನವರ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದು, ಬೆಳಗಿದ

ನಮ್ಮ ತಂದೆ

ಶ್ರೀ ಸಿ. ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ ಅವರ

ಸ್ಮರಣ ಗ್ರಂಥ

ನಮನ

ಅನಾಥಾಲಯದ ಶತಮಾನೋತ್ಸವದ ಸವಿನೆನಪಿಗಾಗಿ

ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಅರ್ಪಿತ

29-12-1996

ಪ್ರಾರ್ಥನೆ

ಮಹಾಗಣಪತಿಂ ಸದಾ ಭಜೇಹಂ

ರಾಗ : ಹಂಸಧ್ವನಿ ತಾಳ : ಆದಿ

ಮಹಾಗಣಪತಿಂ ಸದಾ ಭಜೇಹಂ (ಮಹಾ)

ವಿಘ್ನವಿನಾಶಕಂ ಮಂಗಳಕಾರಕಂ
ಬುದ್ಧಿಪ್ರದಾಯಕಂ ಸಿದ್ಧಿವಿನಾಯಕಂ (ಮಹಾ)

ನಾದಮಧ್ಯ ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತಂ ದೇವದೇವಂ
ಸಾಮ ಘೋಷಪ್ರಿಯಂ ವಿಶ್ವವಂದ್ಯಂ
ಗದ್ಯಪದ್ಯಸುಧಾರ್ಣವಂ
ವೀಣಾಗಾನವಿಲೋಲಂ ಶಿವಶಕ್ತಿಕುಮಾರಂ (ಮಹಾ)

ವಾಣಿ ವೀಣಾ ಪುಸ್ತಕ ಧಾರಿಣಿ

ರಾಗ : ನಾಟ ತಾಳ : ಏಕ

ವಾಣಿ ವೀಣಾ ಪುಸ್ತಕ ಧಾರಿಣಿ
ಪ್ರಸೀದ ಪ್ರಸೀದ (ವಾಣಿ)

ವಿದ್ಯಾದಾಯಿನಿ ಕವಿತಾದಾಯಿನಿ
ಪ್ರತಿಭಾದಾಯಿನಿ ಜ್ಞಾನದಾಯಿನಿ
ಭಾವರಾಗಲಯ ಗಾನವಿಲೋಲಿನಿ
ಹೃದಯನಿವಾಸಿನಿ ಪ್ರಸೀದ ಪ್ರಸೀದ (ವಾಣಿ)

ವರ್ಣಪದ ವಾಕ್ಯಾರ್ಥ ಸ್ವರೂಪಿಣಿ
ಅನಾದಿನಿಧನೇ ಅನಂತರೂಪಿಣಿ
ಮಂಜುಳಭಾಷಿಣಿ ಶಿವಶಕ್ತಿರೂಪಿಣಿ
ಭಗವತಿ ಭಾರತಿ ಪ್ರಸೀದ ಪ್ರಸೀದ (ವಾಣಿ)

ವಿದ್ಯುಲ್ಲತಾ ಎನ್. ನಗರ್

ಶ್ರೀ ಲಕ್ಷ್ಮಿನೃಸಿಂಹ ಸ್ತುತಿ

ರಾಗ : ಲಲಿತ   ತಾಳ : ಆದಿ

ಶ್ರೀ ಲಕ್ಷ್ಮೀ ನೃಸಿಂಹ ಪರಿಪಾಲಯ
ಪ್ರಹ್ಲಾದ ವರದ ಕೃಪಯಾ ದೇಹಿ
ಅಭಯಂ ದೇಹಿ ॥

ವೇದತ್ರಯ ಪ್ರಪೂಜ್ಯ ದೈತ್ಯ ದಾನವ ಭಂಜನ
ಮಾಧವ ಕೇಶವ ಅಚ್ಯುತ ಅನಂತ ಶ್ರೀಧರ
ಶ್ರೀಕರ ಸದಯ ಪಾಹಿ ॥   (ಶ್ರೀ ಲಕ್ಷ್ಮೀ ...)

ಮಹಾದಂಷ್ಟ್ರಾಯುಧ ವಜ್ರನಖನೃಕೇಸರಿ
ಸರ್ವಸಿದ್ಧಿಪ್ರದಾಯಕ ಸರ್ವಾರಿಷ್ಟವಿನಾಶಕ
ಮುಕುಂದ ಮುರಾರಿ ಮೃಗೇಂದ್ರ ಮಹಾತ್ಮ
ಶಿವಶಕ್ತಿ ಪ್ರಿಯ ಮಿತ್ರ ಭವ ಮಮ ವರದ ॥   (ಶ್ರೀ ಲಕ್ಷ್ಮೀ ...)

ವಿದ್ಯುಲ್ಲತಾ ಎನ್. ನಗರ್
8 ಮೇ 1981

ಮಂಗಳಂ

ಪಾವನ ಪುರುಷಾ ನರಸಿಂಹ
ಶರಣರ ಕಾವಾ ನರಸಿಂಹ
ಮಂಗಳ ಆರತಿ ಎತ್ತುವೆ ಹರಿಯೆ
ಮಂಗಳಕರ ಶ್ರೀ ನರಸಿಂಹ
ಮುತ್ತಿನ ಆರತಿ ತೋರುವೆ ದೊರೆಯೆ
ಮುಕುತಿಯ ಕರುಣಿಸು ನರಸಿಂಹ
ಜೈ ಮುಕುತಿಯ ಕರುಣಿಸು ನರಸಿಂಹ ॥

ರಾಜೇಶ್ವರಿ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ

ನಿವೇದನೆ (ಎರಡನೆ ಆವೃತ್ತಿಗೆ)

ನಮ್ಮ ಪೂಜ್ಯ ತಂದೆ ಶ್ರೀ ಸಿ. ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ ಅವರ ನೆನಪಿಗಾಗಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾದ 'ಕಲಾಭಾರತಿ'ಯ ದಶಮಾನೋತ್ಸವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ (1979) ಈ ಸ್ಮರಣ ಗ್ರಂಥ ಪ್ರಥಮಬಾರಿಗೆ ಪ್ರಕಟವಾಯಿತು. 'ಕಲಾಭಾರತಿ' ತನ್ನ ಬೆಳ್ಳಿಹಬ್ಬವನ್ನು ಆಚರಿಸಿ ತನ್ನ ಹುಟ್ಟನ್ನು ಸಾರ್ಥಕಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ಭಾರತೀಯ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಕಲಾಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಲೀನವಾಗಿ ಧನ್ಯಳಾದಳು.

1979ರಲ್ಲಿ 'ಸ್ಮೃತಿ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಅಚ್ಚಾದ ಗ್ರಂಥ ಈಗ 'ನಮನ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಮರು ಮುದ್ರಣವಾಗಿದೆ. ನಮ್ಮ ತಂದೆ–ತಾಯಿಯರನ್ನು ಕುರಿತಾದ ಲೇಖನಗಳು ಮಾತ್ರ ಇಲ್ಲಿವೆ. ಉಳಿದ ಲೇಖನಗಳು ಇಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೆ ಕೆಲವು ಹೊಸ ಲೇಖನಗಳೂ, ನಮ್ಮ ತಂದೆ–ತಾಯಿಯರ ಬಿಡಿ ಲೇಖನಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವೂ ಇಲ್ಲಿ ಸೇರಿವೆ. 'ಸ್ಮೃತಿ'ಗೆ ಆದರದಿಂದ ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಬರೆದುಕೊಟ್ಟ ಅನೇಕ ಮಹನೀಯರು, ಮಹಿಳೆಯರು ಈಗ ಕೀರ್ತಿಶೇಷರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಮಲ್ಲಾಡಿಹಳ್ಳಿಯ ಸದ್ಗುರು ಶ್ರೀ ರಾಘವೇಂದ್ರಸ್ವಾಮಿಗಳು, ವಿ. ಕೃ. ಗೋಕಾಕರು, ಶಾರದಾ ಗೋಕಾಕರು, ನಮ್ಮ ತಂದೆಯ ಅಕ್ಕ ಲಲಿತಮ್ಮ, ತಂಗಿ ನಂಜಮ್ಮ, ವಿ. ಸೀತಾರಾಮಯ್ಯ, ಎಂ. ವಿ. ಸೀತಾರಾಮಯ್ಯ, ರುಮಾಲೆ ಚೆನ್ನಬಸವಯ್ಯ, ಅಗರಂ ರಂಗಯ್ಯ, ನಿರಂಜನ, ಎಲ್. ವೆಂಕಟರಮಣಯ್ಯ, ಮಾಸ್ತಿ, ವಿ. ಎಲ್. ಡಿಸೌಜಾ, ನಾ. ಕಸ್ತೂರಿ, ಆರ್. ಕೆ. ಶ್ರೀನಿವಾಸನ್, ಎಂ. ಎನ್. ಪಾರ್ಥಸಾರಥಿ, ಆರಯ್ಯ (ಎನ್. ಎಸ್. ರಾಮಚಂದ್ರಯ್ಯ), ಡಾ॥ ಎಸ್. ಶೇಷಗಿರಿ ರಾವ್, ನನ್ನ ತಂಗಿ ವಾಣಿ ಮಾಧವ್ ಇವರೆಲ್ಲ ಬದುಕಿನಿಂದ ಭೌತಿಕವಾಗಿ ಕಣ್ಮರೆಯಾದರೂ ಅವರ ಪ್ರೀತಿ, ಅಭಿಮಾನ ಬರಹದಲ್ಲಿ ಮೂಡಿ ಚಿರಸ್ಥಾಯಿಯಾಗಿದೆ.

1996 ನಮ್ಮ ತಂದೆಯವರ 85ನೇ ಹುಟ್ಟುಹಬ್ಬದ, ನಮ್ಮ ತಾಯಿಯವರ 80ನೇ ಹುಟ್ಟುಹಬ್ಬದ ವರುಷ. ಅರವತ್ತರ ಹೊಸ್ತಿಲಿನಲ್ಲಿರುವ ನಾನು ದಯಾಮಯನಾದ ಭಗವಂತನಿಗೆ ಭಕ್ತಿಪೂರ್ವಕ ಪ್ರಣಾಮಗಳನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿ ಹಿರಿಯರಿಗೆಲ್ಲಾ ನಮಿಸಿ ಈ ಕೃತಿಯನ್ನು ನಮ್ಮ ತಂದೆ ತಮ್ಮ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸದ ಅಮೂಲ್ಯ ವರುಷಗಳನ್ನು ಕಳೆದ, ಈಗ ಶತಮಾನೋತ್ಸವದ ಸಂಭ್ರಮದಲ್ಲಿರುವ, ತಾತಯ್ಯನವರು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ 'ಅನಾಥಾಲಯ'ಕ್ಕೆ ನನ್ನ ಪ್ರೀತಿಯ ಕಾಣಿಕೆಯಾಗಿ ಅರ್ಪಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನೆ.

ಅತ್ಯಂತ ಆದರದಿಂದ ಮುನ್ನುಡಿಯನ್ನು ಬರೆದುಕೊಟ್ಟ ಹಿರಿಯರಾದ ಶ್ರೀ ನಿಟ್ಟೂರು ಶ್ರೀನಿವಾಸರಾಯರಿಗೂ, ಅಭಿಮಾನದಿಂದ ಲೇಖನವನ್ನು ಬರೆದುಕೊಟ್ಟ ಪ್ರೊ॥ ಜಿ. ವೆಂಕಟಸುಬ್ಬಯ್ಯನವರಿಗೂ ಕೃತಜ್ಞಳಾಗಿದ್ದೇನೆ.

ಈ ಕೃತಿಯ ಕರಡಚ್ಚನ್ನು ತಿದ್ದುವುದರಲ್ಲಿ ನನಗೆ ತುಂಬಾ ನೆರವಾದ ಶ್ರೀ ಅಶೋಕ ಶೆಟ್ಟಿ, ಪ್ರೆಸ್ಸಿಗೆ ಒಡಾಡಿದ ಶ್ರೀ ಎನ್. ಶಿವರಾಜ್ ಹಾಗೂ ಶ್ರೀ ಮರಿಯಣ್ಣ ಇವರಿಗೆ ನಾನು ಆಭಾರಿ.

ಮೈಸೂರು ಅನಾಥಾಲಯದಲ್ಲಿದ್ದು ವಿದ್ಯಾರ್ಜನೆ ಮಾಡಿದ, ನ್ಯಾಷನಲ್ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಆಂಗ್ಲ ಭಾಷಾ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರಾಗಿದ್ದ ಡಾ॥ ಜಿ. ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಅವರು ಮಾರ್ಚ್ 7, 1992ರಲ್ಲಿ ನನಗೊಂದು ಪತ್ರ ಬರೆದರು. "ಅಂದು ಕಲ್ಯಾಣಮ್ಮನವರ ಶತಾಬ್ದಿಯ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನೀವು ಮಾಡಿದ ಭಾಷಣದ ನಂತರ ನಿಮ್ಮ ಅಜ್ಜಿ, ತಾಯಿ ಮತ್ತು ತಂದೆಯವರ ಬಗ್ಗೆ ಎಷ್ಟು ಆದರ ತೋರಿದರೂ ಕಡಿಮೆಯೇ ಎನಿಸುತ್ತದೆ. ಇದೇ ನಮ್ಮ ದೇಶದ ಸೊಗಸು. ಒಂದೆಡೆ ಸಂಪ್ರದಾಯದ ಕಪಿಮುಷ್ಠಿ. ಇನ್ನೊಂದೆಡೆ ಅಷ್ಟೇ ಪ್ರಬಲವಾದ ವೈಚಾರಿಕತೆ. ಎರಡರಲ್ಲಿ ಯಾವುದನ್ನು ಆಯ್ಕೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡರೂ ನಿಷ್ಠೆಯಿಂದಿರುತ್ತಿದ್ದ, ಇರುವ ಜನ ನಮಗೆ ಆದರಣೀಯರು." ಸೋದರ ಡಾ॥ ಜಿ. ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಅವರ ವಸ್ತುನಿಷ್ಠ ಮಾತು ಅಕ್ಷರಶಃ ನಿಜ.

ಎಂದಿನಂತೆ 'ಸ್ಕ್ಯಾನ್‌ಪ್ರಿಂಟ್'ನ ಸೋದರ ಶ್ರೀ ಕೆ. ನಾರಾಯಣ ಅವರು ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟಾಗಿ ಮುದ್ರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವರಿಗೂ ನನ್ನ ಕೃತಜ್ಞತೆಗಳು.

ಅನಾಥಾಲಯದ ಶತಮಾನೋತ್ಸವ ಸಮಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಈ ಕೃತಿಯನ್ನು ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡಲು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಒಪ್ಪಿದ "ಶತಮಾನೋತ್ಸವ ಸಮಿತಿ"ಗೆ ನನ್ನ ಆದರದ ವಂದನೆಗಳು.

29 ಡಿಸೆಂಬರ್ 1996 **ಚಿ. ನ. ಮಂಗಳಾ**
ಬೆಂಗಳೂರು

ಮುನ್ನುಡಿ

'ಕಲಾಭಾರತಿ' ಸಂಸ್ಥೆಗೆ ಹತ್ತು ವರ್ಷ ತುಂಬಿದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಈಗ ಹದಿನೇಳು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಪ್ರಕಟನಗೊಂಡುದು, ಈ 'ಸ್ಮೃತಿ' ಎಂಬ ಗ್ರಂಥ. 'ಕಲಾಭಾರತಿ'ಯು ಈ ಗ್ರಂಥದ ಸಂಪಾದಕರಾದ ಚಿ॥ ಶ್ರೀ ॥ ಚಿ. ನ. ಮಂಗಳಾ ಅವರ ಪೂಜ್ಯ ತಂದೆ ಶ್ರೀ ಸಿ. ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಯವರು ಅಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ನಿಧನರಾದಾಗ ಅವರ ನೆನಪಿಗಾಗಿ ಅವರು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಪೋಷಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಧ್ಯೇಯಗಳನ್ನು ಕಾರ್ಯಾಚರಣೆಯಲ್ಲಿ ತರಲು ಯುವಜನಾಂಗದಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯ-ಕಲೆ-ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಬಗೆಗೆ ಆಸಕ್ತಿ ಮೂಡಿಸಲು ಸ್ಥಾಪಿತವಾದುದು. ಈ ಪುಸ್ತಕದ ಪುನರಾವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿರುವ 'ಅನಾಥಾಲಯ'ದ ಶತಮಾನೋತ್ಸವದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಹೊರತರಲಾಗುತ್ತಿರುವುದರಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾದ ಔಚಿತ್ಯವಿದೆ, ಈ ಮಧ್ಯೆ 'ಕಲಾಭಾರತಿ'ಯು ತನ್ನ ಉದ್ದೇಶಗಳನ್ನು ಬಹು ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ನಿರ್ವಹಿಸಿರುವುದು ತುಂಬ ಸಂತೋಷದ ವಿಷಯ.

ಮೈಸೂರಿನ ವೃದ್ಧಪಿತಾಮಹರು ಅಥವಾ ತಾತಯ್ಯನವರೆಂದೇ ಸಕಲರ ಪ್ರೀತಿ ಗೌರವಗಳಿಗೂ ಪಾತ್ರರಾಗಿದ್ದ ಪ್ರಾತಃಸ್ಮರಣೀಯರಾದ ಎಂ. ವೆಂಕಟಕೃಷ್ಣಯ್ಯನವರು ಬಹು ದೊಡ್ಡ ವ್ಯಕ್ತಿ. ಈ ಪ್ರಾಂತದ ಜನಜೀವನದ ನಾನಾ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ನವಚೈತನ್ಯ ತುಂಬಿದ ಮಹನೀಯರು. ಅವರಿಗೆ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ಮಮತೆಯಿತ್ತು. ಬಡತನವೇ ಮುಂತಾದ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ವಿದ್ಯಾರ್ಜನೆಗೆ ಅಡೆತಡೆಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿರುವ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗಾಗಿ ಅನಾಥಾಲಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ, ಒಳ್ಳೆಯ ತಳಹದಿಯನ್ನು ಹಾಕಿ ಜನರ ಬೆಂಬಲದಿಂದ ನಡೆಸಿಕೊಂಡು ಬಂದರು. ಆ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಸಾರ್ಥಕ್ಯಕ್ಕೆ ಅದನ್ನು ಸೇರಿ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸವನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಿದ ಶ್ರೀ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ ಅವರೇ ಜ್ವಲಂತ ಸಾಕ್ಷಿ. ಅವರಂತೆಯೇ ಇನ್ನೂ ಅನೇಕರನ್ನು ಹೆಸರಿಸಬಹುದು.

ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಯವರಿಗೆ ತಾತಯ್ಯನವರ ಸಂಕರ್ಪವೊದಗಿದುದು ಕೇವಲ ಅನಾಥಾಲಯದ ಕಾರಣದಿಂದಲೇ ಅಲ್ಲ. ಅವರು ಅನಾಥಾಲಯವನ್ನು ಸೇರುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆಯೇ ತಾತಯ್ಯನವರ ದೃಷ್ಟಿ ಇವರ ಮೇಲೆ ಬಿದ್ದು ಇವರ ಗುಣಗಳಿಂದ ಆಕರ್ಷಿತರಾಗಿ ಇವರನ್ನು ತಮ್ಮ ಸಮೀಪವರ್ತಿಗಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಅವರ ಬರವಣಿಗೆ ಕೆಲಸ – ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ವೃತ್ತಪತ್ರಿಕೆಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟದ್ದು, ಇದಕ್ಕೆ ಅವರ ನೆರವನ್ನು ಪಡೆದರು. ತಾತಯ್ಯನವರ ಕಡೆಯ ದಿನಗಳವರೆಗೂ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಗಳು ಅವರಿಗೆ ಅಚ್ಚುಮೆಚ್ಚಾಗಿದ್ದರು.

ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಗಳು ಅವರ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸದ ಎಲ್ಲ ಹಂತಗಳಲ್ಲೂ ಶ್ರೇಷ್ಠತಮರಾಗಿದ್ದರು. ಅವರ ಆಸಕ್ತಿ ಕೇವಲ ಪಾಠಪ್ರವಚನಕ್ಕೆ ಸೀಮಿತವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದ ಯೂನಿಯನ್‌ನಲ್ಲಿ ಸಕ್ರಿಯವಾಗಿ ಭಾಗವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅತ್ಯಂತ

ಪ್ರಭಾವಶಾಲಿ ವಾಗ್ಮಿಗಳೆಂಬ ಕೀರ್ತಿ ಗಳಿಸಿದರು. ಅತ್ಯುನ್ನತ ಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಗಳಿಸಿಕೊಂಡ ಮೈಸೂರು ಸಿವಿಲ್ ಸರ್ವೀಸ್ ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮ ಸ್ಥಾನ ಗಳಿಸಿ ಕ್ರಮೇಣ ಅನೇಕ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿದ್ದು ತಮ್ಮ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ದಕ್ಷತೆಯಿಂದ ನಿರ್ವಹಿಸಿ ಆಡಳಿತ ವರ್ಗದ ಹಾಗೂ ಪ್ರಜೆಗಳ ಗೌರವಾದರಗಳನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿದರು. ಇವೆಲ್ಲದರ ಮಧ್ಯೆ ಅವರಲ್ಲಿ ಸದಾ ಇದ್ದ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಿಕೊಂಡೇ ಬಂದರು. ಅವರ ಸಂಪರ್ಕ ಪಡೆದವರೆಲ್ಲಾ ಅವರ ಸೌಜನ್ಯ ಶೀಲತೆ, ಅನುಕಂಪದ ಹೃದಯ, ಸೇವಾತತ್ಪರತೆ, ಅನುಭವ ಮತ್ತು ವಿಚಾರಪರತೆಯಿಂದ ಮಾಗಿದ ಮಾನವೀಯತೆ, ಇವುಗಳಿಂದ ಆಕರ್ಷಿತರಾಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರ ಜೀವನ ಮೌಲ್ಯಗಳೂ ಅವರ ನುರಿತ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳೂ ಈ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿರುವ ಅವರ ಕೆಲವು ಲೇಖನಗಳಿಂದ ವೇದ್ಯವಾಗುತ್ತವೆ. ಅವರ ಕೌಟುಂಬಿಕ ಜೀವನವೂ ಆದರ್ಶಪ್ರಾಯವಾಗಿತ್ತು. ಕುಟುಂಬ ಜೀವನದ ಒಳಗೂ ಹೊರಗೂ ಕುಟುಂಬದವರೆಲ್ಲ ಎಷ್ಟು ಸುಸಂಸ್ಕೃತರೆಂಬುದು ವೇದ್ಯವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಇಂದು ದೃಷ್ಟಾಂತವಾಗಿ ಅವರ ಮಗಳು ಚಿ. ನ. ಮಂಗಳಾ, ಅವರ ಮೊಮ್ಮಗಳು ವಿದ್ಯುಲ್ಲತಾ ಇವರುಗಳನ್ನು ಹೆಸರಿಸಬಹುದು.

ಈ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಹೊರತಂದ ಅವರ ಮಗಳು ಚಿ॥ ಚಿ. ನ. ಮಂಗಳಾ ಅವರು ದಾಖಲಿಸಿದಂತೆ ಅವರ ತಾಯಿಯವರು ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಯವರನ್ನು ಬಹು ದೊಡ್ಡ ವ್ಯಕ್ತಿಯೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದು ಅಕ್ಷರಶಃ ನಿಜ. ಇವರನ್ನು ನಾನಾ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಬಲ್ಲ ಹಲವಾರು ಮಾನ್ಯರು ಅವರನ್ನು ಕುರಿತು ಬರೆದಿರುವ ಲೇಖನಗಳು ಈ ಘನವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಅರಿತುಕೊಳ್ಳಲು ಅನುವಾಗಿವೆ.

ಇಂಥ ಅಪೂರ್ವ ಸತ್ಪುರುಷರನ್ನು ನೆನೆಸಿಕೊಳ್ಳಲು ನನಗೆ ಅವಕಾಶ ಒದಗಿಸಿದ ಚಿ॥ ಚಿ. ನ. ಮಂಗಳಾ ಅವರಿಗೆ ನಾನು ಅತ್ಯಂತ ಕೃತಜ್ಞನಾಗಿದ್ದೇನೆ. ಅವರಿಗೂ ದಿವಂಗತ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಗಳ ಕುಟುಂಬ ವರ್ಗದವರಿಗೂ ಶ್ರೇಯಸ್ಸನ್ನು ಕೋರುತ್ತೇನೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಮೈಸೂರಿನ ಅನಾಥಾಲಯವೂ 'ಚಿರಮಭಿವರ್ಧತಾಮ್' ಎಂದು ಹಾರೈಸುತ್ತೇನೆ.

ಬೆಂಗಳೂರು
29.12.1996

ನಿಟ್ಟೂರು ಶ್ರೀನಿವಾಸ ರಾವ್

ಹರಕೆ
(ಮೊದಲನೆಯ ಆವೃತ್ತಿಗೆ)

ಪೂಜ್ಯ ಶ್ರೀ ರಾಘವೇಂದ್ರ ಸ್ವಾಮೀಜಿ
ಅನಾಥ ಸೇವಾಶ್ರಮ, ಮಲ್ಲಾಡಿಹಳ್ಳಿ

ನಿಮ್ಮ 'ಕಲಾಭಾರತಿ' ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಹತ್ತನೆಯ ಹುಟ್ಟುಹಬ್ಬದ ಮಂಗಲಮಯ ಸನ್ನಿವೇಶದಲ್ಲಿ ನಿಮ್ಮ ಪೂಜ್ಯ ತಂದೆಯವರಾದ ದಿ॥ ಶ್ರೀ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಯವರ ಸವಿನೆನಪಿಗಾಗಿ ಒಂದು ಸಂಸ್ಕರಣ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಬೇಕೆಂದಿರುವ ನಿಮ್ಮ ಪಿತೃವಾತ್ಸಲ್ಯವು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಶ್ಲಾಘನೀಯ ಮತ್ತು ಅನುಕರಣೀಯ. ನೀವು ಯೋಜಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೇವೆಯ ಜ್ಞಾನದಾಸೋಹವು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ನಿಮ್ಮ ಸ್ವರ್ಗಸ್ಥ ತಂದೆಯವರ ಪವಿತ್ರಾತ್ಮಕ್ಕೆ ತೃಪ್ತಿಯನ್ನುಂಟಾಗಿಸುವುದೆಂದು ನನ್ನ ಪೂರ್ಣ ನಂಬುಗೆ. ಇಂತಹ ನಿಮ್ಮ ವಿಚಾರಶೀಲ ಕಾರ್ಯಯೋಜನೆಗೆ ನನ್ನ ಆತ್ಮೀಯ ಸ್ವಾಗತ. ಶ್ರೀ ಗುರುವು ನೀವು ಹಮ್ಮಿಕೊಂಡಿರುವ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನಿರ್ವಿಘ್ನ ವಾಗಿಯೂ, ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿಯೂ ನೆರವೇರಿಸಲೆಂದು ಹಾರೈಸುತ್ತೇನೆ.

ನಿವೇದನೆ (ಪ್ರಥಮ ಆವೃತ್ತಿಗೆ)

ಇಪ್ಪತ್ತು ವರುಷಗಳ ಹಿಂದೆ – 1959ರ ಒಂದು ಸಂಜೆ. ಮದರಾಸಿನ ಪ್ರೆಸಿಡೆನ್ಸಿ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ನಾನು ಎಂ. ಎ. ತರಗತಿಯಲ್ಲಿ ಓದುತ್ತಿದ್ದೆ. ಕಾಲೇಜಿಂದ ಮನೆಗೆ ಬಂದಾಗ ನನ್ನ ತಾಯಿ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರೇ ಇದ್ದರು. ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಆರೋಗ್ಯವಾಗೇ ಇದ್ದವರು ನಾನು ಬರುವ ವೇಳೆಗೆ ಅಸ್ವಸ್ಥರಾಗಿದ್ದರು. ನಾನು ಬಂದ ಕೂಡಲೆ ನನ್ನನ್ನು ಕರೆದು "ನನಗೆ ಮೈ ಅಷ್ಟು ಸರಿಯಿಲ್ಲ. ನಿನಗೆ ಒಂದು ಮಾತು ಹೇಳಬೇಕು. ಬಹಳ ಹಿಂದೆಯೇ ಹೇಳಬೇಕೆಂದಿದ್ದೆ, ಇವತ್ತು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. ನಿಮ್ಮ ತಂದೆ ತುಂಬ ದೊಡ್ಡ ವ್ಯಕ್ತಿ. ಮಕ್ಕಳು ನಿಮಗೆ ತಿಳಿದಿರಬೇಕು" ಎಂದು ಹೇಳಿ ನನ್ನ ಕೈಗೆ ಕಾಗದ ಪತ್ರಗಳ ಒಂದು ಕಟ್ಟು ಕೊಟ್ಟರು. ನಾನು ಅದನ್ನು ಹಾಗೇ ಇಟ್ಟು ಮೊದಲು ತಾಯಿಗೆ ಔಷಧಿ ತರಲು ಓಡಿದೆ. ನಮ್ಮ ತಂದೆ ದೊಡ್ಡ ವ್ಯಕ್ತಿ – ಹಿರಿಯ ಚೇತನ – ಅವರದು ದೇವರಂಥ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ. ಅಷ್ಟೇ ಹಿರಿಯ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ನಮ್ಮ ತಾಯಿಯದು. ಇವರ ಹಿರಿಮೆಯನ್ನು ನಾವು ಮಕ್ಕಳು ಆದಷ್ಟು ಅರಿಯಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದ್ದೇವೆ. ಇಂಥ ತಂದೆ ತಾಯಿಯರ ಮಕ್ಕಳು ನಾವು ಎಂಬ ಹೆಮ್ಮೆ, ತೃಪ್ತಿ ನಮಗೆ.

1968ರಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ತಂದೆ ಸ್ವಾಮಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿ ಹೋದಾಗ ಅವರ ನೆನಪಿಗಾಗಿ, ಅವರು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಪೋಷಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಧ್ಯೇಯಗಳನ್ನು ಕಾರ್ಯಾಚರಣೆಯಲ್ಲಿ ತರಲು, ಯುವ ಜನಾಂಗದಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯ – ಕಲೆ – ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಬಗೆಗೆ ಆಸಕ್ತಿ ಮೂಡಿಸಲು, 'ಕಲಾಭಾರತಿ' ಎಂಬ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಯನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದೆವು. ನಮ್ಮ ತಾಯಿ ಇದರ ಪ್ರಥಮ ಪೋಷಕರು. ಹಲವಾರು ಹಿರಿಯರು, ಮಿತ್ರರು, ಇದರ ಸದಸ್ಯರಾದರು. ಡಾ॥ ವಿ. ಕೃ. ಗೋಕಾಕರು ಸಂಸ್ಥೆಯ ಪ್ರಥಮ ಅಧ್ಯಕ್ಷರು. ಡಾ॥ ಅ. ನ. ಕೃಷ್ಣರಾಯರು ಸಂಸ್ಥೆಯನ್ನು ಉದ್ಘಾಟಿಸಿದರು. ಡಾ॥ ವಿ. ಸೀತಾರಾಮಯ್ಯನವರು ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆ ವಹಿಸಿದ್ದರು. ಹಿರಿಯರಾದ ಡಾ॥ ಆರ್. ಎಸ್. ಪದ್ಮನಾಭನ್ ಮತ್ತು ಶ್ರೀಮತಿ ಕಮಲಾ ಪದ್ಮನಾಭನ್ ಅವರು ತಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲೇ ಕಲಾಭಾರತಿಯ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸಲು ಅವಕಾಶ ನೀಡಿದರು.

ಈ ಹತ್ತು ವರುಷಗಳಿಂದ 'ಕಲಾಭಾರತಿ' ಸಾವಿರಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ-ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿನಿಯರ ಸಾಹಿತ್ಯ – ಕಲೆ – ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ಪೋಷಕವಾಗಿದೆ. ಯುವ ಜನಾಂಗದ ಪ್ರತಿಭೆಗೆ ಪುರಸ್ಕಾರ ನೀಡಿದೆ.

ಸಂಸ್ಥೆಗೆ ಹತ್ತು ವರುಷ ತುಂಬಿರುವಾಗ ಈ ಸಂಸ್ಥೆಯ ಆರಂಭಕ್ಕೆ ಕಾರಣರಾದ, ಎಂದಿಗೂ ನಮಗೆ ಸ್ಫೂರ್ತಿದಾಯಕರಾದ ನಮ್ಮ ಬಾಳಬೆಳಕಾದ ನಮ್ಮ ತಂದೆ ಶ್ರೀ ಸಿ. ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ, ತಾಯಿ ಶ್ರೀಮತಿ ರಾಜೇಶ್ವರಿ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ ಇವರಿಗೆ ಈ ಗ್ರಂಥ ಅರ್ಪಿತವಾಗುತ್ತಿದೆ.

ಈ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಬರೆದುಕೊಟ್ಟ ನಮ್ಮ ಬಂಧುಗಳಿಗೂ ಹಿರಿಯರಿಗೂ ಮಿತ್ರರಿಗೂ ನಾನು ಕೃತಜ್ಞಳಾಗಿದ್ದೇನೆ.

22 ಡಿಸೆಂಬರ್ 1979
ಬೆಂಗಳೂರು

ಚಿ. ನ. ಮಂಗಳಾ

ಮೂರ್ತಿ

ವಿ. ಕೃ. ಗೋಕಾಕ್

ನುಂಗುತ್ತ ನಿನ್ನ ಅಳು, ಅವರಿವರ ಕಣ್ಣೊರಸಿ,
ಬಾಳುವದೆ ಬಾಳ ತಿರುಳು;
ಎಂದು ಕುಲುಕುಲು ನಗುತ ಕಣ್ಮರೆಸಿ ಮರೆಯಾದೆ
ಎಲ್ಲರನು ಮಾಡಿ ಮರುಳು ·

ಸೇವಾ ನಿವೃತ್ತನಿಹ ಪೂರ್ವದಲಿ ನೀನಾದೆ
ಜೀವನ ನಿವೃತ್ತ ಸಖನು
ಪಂಜರವ ನಿದ್ದೆಯಲಿ ತೊರೆಯುವ ವಿದ್ಯೆ
ತಿಳಿದಿರಲು, ನಿತ್ಯಸುಖನು

ನನ್ನ ಕನಸಾಗಿರುವಿ, ನನ್ನ ನನಸಾಗಿರುವಿ
ನನ್ನ ದೈನಂದಿನದ ಬಾಳ ಸ್ಫೂರ್ತಿ
ನನ್ನ ಚೈತನ್ಯದೊಡನೊಂದಾಗಿರುವಿ ನೀನು,
ಮಾಯವಾದರು ನಿನ್ನ ಮೃಣ್ಮಯದ ಮೂರ್ತಿ

ನಾನು ಬಾನ್ ನೀನು ಮಿನುಗುವ ತಾರೆ ಬಾನಿನೊಳು
ನಾ ಭೂಮಿ ನೀ ಹೊಮ್ಮುತಿರುವ ನಿರ್ಝರವು
ನಾ ಹೃದಯ ನೀನು ಉಕ್ಕೇರುತಿಹ ಪ್ರೇರಣೆಯು,
ನಿರ್ಮಲ ನಿನ್ನ ಬುದ್ಧಿ, ಹೃದ್ಭಾವ ನಿರ್ಭರವು.

ಇಳೆಯೊಳಿನ್ನೊಮ್ಮೆ ಕೆಳೆಯಾಟ ಆಡೋಣ ಬಾ.
ಅಶ್ವಿನಿಗಳಂತಮರ ಯಮಳರಾಗಿ !
ಎಲ್ಲ ಕಂಬನಿ ಒರಸಿ, ಹಿಗ್ಗುಹೊಳೆಗಳ ಹರಿಸಿ
ಬಾಳೋಣ ಸತ್ಕೀರ್ತಿಧವಲರಾಗಿ !

ಸಾಹಿತಿಯೆಂದರೆ ಅಷ್ಟು ಪ್ರೀತಿ

ಶಾರದಾ ಗೋಕಾಕ್

1956ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಂತಗಳ ಪುನರ್‌ರಚನೆಯಾದಾಗ ದಿ॥ ಶ್ರೀ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ, ಐ. ಎ. ಎಸ್. ಅವರು ಡಿ. ಪಿ. ಐ. ಆಗಿದ್ದರು. ಎಲ್ಲ ಸರಕಾರಿ ಕಾಲೇಜುಗಳೂ ಅವರ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆಯಲ್ಲಿ ಬಂದುದರಿಂದ ಗೋಕಾಕರು ಆಗ ಪ್ರಿನ್ಸಿಪಾಲರಾಗಿದ್ದ ಕರ್ನಾಟಕ ಕಾಲೇಜೂ ಸಹ ಅವರಿಗೆ ಅಧೀನವಾಗಿತ್ತು. ಅರ್ಥಾತ್ ಅವರೇ ಗೋಕಾಕರ ಮೇಲಿನ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಾದರು. ಅವರು ಮೊದಲನೆಯ ಸಲ ಉತ್ತರ ಕರ್ನಾಟಕದ ಪ್ರವಾಸದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಕೈಗೊಂಡಾಗ ಧಾರವಾಡಕ್ಕೆ ಬಂದರು. ಆಗ ವಾಡಿಕೆಯಾಗಿ ಎಲ್ಲ ಅಧಿಕಾರಿಗಳೂ ಹೋಗಿ ಮೇಲಿನಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ಭೇಟಿಯಾಗುವಂತೆ ಗೋಕಾಕರೂ ಗೌರವವನ್ನು ಸೂಚಿಸಲು ಹೋಗಿದ್ದರು. ಎಲ್ಲರ ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತ ಸ್ಥಳೀಯ ವಿದ್ಯಾಧಿಕಾರಿಗಳು "ಇವರು ಪ್ರಿ. ಗೋಕಾಕ"ರೆಂದು ಹೇಳಿದಾಗ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಯವರು "ನೀವೇಕೆ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿರಿ ? ನಾನು ನಿಮ್ಮನ್ನು ನಿಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ಬಂದು ಭೇಟಿಯಾಗಬೇಕು" ಎಂದು ಅವರನ್ನು ತಮ್ಮ ಕಾರಿನಲ್ಲಿ ಕೂಡಿಸಿ ವಾಪಸು ಮನೆಗೆ ಕಳಿಸಿದರು ! ಸಾಹಿತಿಯೆಂದರೆ ಅವರಿಗೆ ಅಷ್ಟು ಪ್ರೀತಿ. ಆದರ ಮರುದಿನ ರಾತ್ರಿ ನಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಸಹೋದ್ಯೋಗಿಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಕರೆದು ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಯವರಿಗಾಗಿ ಗೋಕಾಕರು ಭೋಜನ ಕೂಟವನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸಿದರು. ಅವರ ನಡುವೆ ಬೆಳೆದು ಬಂದ ಈ ಮೈತ್ರಿ ಎರಡು ಕುಟುಂಬಗಳನ್ನು ಹತ್ತಿರ ತಂದಿತು; ಚಿರಸ್ಥಾಯಿಯಾಯಿತು. ಸದಾಶಿವ ನಗರದಲ್ಲಿ ಅದೇ ತಾನೆ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಯವರ ಹೊಸ ಮನೆ ಕಟ್ಟಿ ಸಿದ್ಧವಾಗಿತ್ತು. ಅದರ ವಾಸ್ತು ಸಮಾರಂಭಕ್ಕಾಗಿ ಅವರು ನಮ್ಮನ್ನೆಲ್ಲ ಆಮಂತ್ರಿಸಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲಿಯೇ ಊಟವಾಯಿತು. ಮಾತಿಗೆ ಮಾತು ಬಂದು ಸಹಜವಾಗಿ ಅವರು ಗೋಕಾಕರನ್ನು ಕೇಳಿದರು : "ನೀವೇಕೆ ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಮನೆ ಕಟ್ಟುವುದಿಲ್ಲ ?" ಗೋಕಾಕರು ಹೇಳಿದರು. "ನಮಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ದರದಲ್ಲಿ ಪ್ಲಾಟು ಯಾರು ಕೊಡುತ್ತಾರೆ ? ಸಿಕ್ಕರೆ ಕಟ್ಟಿಸುತ್ತೇನೆ." ಮೂರ್ತಿಯವರು "ಸಿಟಿ ಇಂಪ್ರೂವ್‌ಮೆಂಟ್ ಟ್ರಸ್ಟ್ ಬೋರ್ಡಿನಿಂದ ನಿಮಗೆ ದೊರೆಯುವ ಹಾಗೆ ನಾನು ಯತ್ನಿಸುತ್ತೇನೆ" ಎಂದು ಹೇಳಿದರು. ನಂತರ ಗೋಕಾಕರು "ಪ್ಲಾಟು ದೊರಕಿದರೆ ಖಂಡಿತ ಇಲ್ಲಿ ನಾನು ಮನೆ ಕಟ್ಟುತ್ತೇನೆ" ಎಂದರು. ಹೋಗುವಾಗ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಯವರು ಗೋಕಾಕರಿಂದ ಒಂದು ಅಪ್ಲಿಕೇಶನ್ ಮೇಲೆ ಸಹಿ ಮಾಡಿಸಿಕೊಂಡರು. ಸಹಿ ಮಾಡಿದ ಗೋಕಾಕರು ಹೈದ್ರಾಬಾದಿಗೆ ಮರಳಿದ ಮೇಲೆ ಆ ವಿಷಯವನ್ನೇ ಮರೆತಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಒಂದು ದಿನ ಸಿ. ಐ. ಟಿ. ಬಿ. ಇಂದ ಕಾಗದ ಬಂತು. ರಾಜಮಹಲು ವಿಳಾಸದಲ್ಲಿ 525ನೇ ಪ್ಲಾಟು ಕೊಡಲಾಗಿದೆಯೆಂದೂ ಕನಿಷ್ಠ ಹತ್ತು ವರ್ಷಗಳೊಳಗೆ ಮನೆ ಕಟ್ಟಿಸಬೇಕೆಂದೂ ಆ ಪತ್ರದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿತ್ತು. ಗೋಕಾಕರಿಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಯಿತು. ಒಲುಮೆಯ ಕೃತಜ್ಞತೆಗಳನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿ ಅವರು ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಯವರಿಗೆ ಪತ್ರ ಬರೆದರು.

('ಒಲವೆ ನಮ್ಮ ಬದುಕು' ಕೃತಿಯಿಂದ)

ನನ್ನ ತಮ್ಮ

ಕೆ. ಆರ್. ಲಲಿತಮ್ಮ

ನಮ್ಮ ತಂದೆ ಶ್ರೀ ಚಿದಂಬರರಾಯರು. ನಮ್ಮ ತಾಯಿ ಸೌ॥ ಸಾವಿತ್ರಮ್ಮ – ಅನುರೂಪ ದಾಂಪತ್ಯ. ಆರು ಜನ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳು, ಇಬ್ಬರು ಗಂಡು ಮಕ್ಕಳು. ಹಿರಿಯ ಮಗನೇ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ. ಜನನ 5 ಜನವರಿ 1911ರಲ್ಲಿ. ನಮ್ಮೂರು ಅಗ್ರಹಾರ.

ಬಾಲ್ಯದಿಂದಲೂ ಕಷ್ಟಸಹಿಷ್ಣುತೆ – ವಿದ್ಯಾ ವ್ಯಾಸಂಗದಲ್ಲಿ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯತೆ – ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯದ ಮಹೋನ್ನತ ಶಾಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾದ ಶ್ರೀ ಶಾರದಾ ವಿಲಾಸ ಹೈಸ್ಕೂಲಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಭಾವಂತ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ. ಅನಂತರ ಕಾಲೇಜು ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ. ಅನಾಥಾಲಯದಲ್ಲಿ ಆಶ್ರಯ. 'ಮೈಸೂರು ತಾತಯ್ಯ' ಶ್ರೀ ವೆಂಕಟ ಕೃಷ್ಣಯ್ಯನವರ ಆಪ್ತ ಶಿಷ್ಯ. ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಉನ್ನತ ದರ್ಜೆಯಲ್ಲಿ ಎಂ. ಎ. ಪದವಿ ಗಳಿಕೆ. ಸುವರ್ಣ ಪದಕಗಳ ಸರಮಾಲೆ. ಮೈಸೂರು ಮಹಾರಾಣೀ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರದ ಅಧ್ಯಾಪಕ. ಹಾಗೆಯೇ 'ತಾಯಿನಾಡು' ಪತ್ರಿಕಾ ಪ್ರತಿನಿಧಿ.

ನಂತರ 1937ರಲ್ಲಿ ಎಂ. ಸಿ. ಎಸ್. ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಅಗ್ರಸ್ಥಾನ ಗಳಿಕೆ. ಸರ್ಕಾರದ ಸೇವಾರಂಭ. ಶ್ರೀಮಂತ ಪುತ್ರಿ ಸದ್ಗುಣಗಳ ಗಣಿ ಸೌ॥ ರಾಜೇಶ್ವರಿಯೊಂದಿಗೆ ವಿವಾಹ. ಆದರ್ಶ ದಾಂಪತ್ಯ. ಸುಖದ ಸಂಸಾರ. ದೊಡ್ಡ ಸಂಸಾರದ ನಿರ್ವಹಣೆ.

1938 ಸೆಪ್ಟೆಂಬರ್‌ನಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಯಜಮಾನರ ಆಕಸ್ಮಿಕ ಮರಣ. ನನ್ನ ಮಕ್ಕಳ ಮತ್ತು ನನ್ನ ಸಂಸಾರದ ಸಂಪೂರ್ಣ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ನನ್ನ ತಮ್ಮನ ಮೇಲೆ. 1938ರಿಂದ 1950ವರೆವಿಗೆ 12 ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ನಮ್ಮ ಸಂಸಾರದ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆ ನನ್ನ ತಮ್ಮನಿಂದ. ನಮ್ಮ ಭಾಗದ ದೇವರಾಗಿದ್ದ. ಮಕ್ಕಳ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ, ಮಕ್ಕಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ, ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಮದುವೆಗೆ ಸಹಾಯ, ಮಗನಿಗೆ ಉದ್ಯೋಗಾವಕಾಶ, ಒಂದೇ ಎರಡೇ, ಹಲವಾರು ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ಸಹಾಯ.

ನಮಗೆ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಉಳಿದ ಅಕ್ಕ ತಂಗಿಯರಿಗೂ, ಅವರ ಮಕ್ಕಳಿಗೂ ಸಹಾಯ ಸೌಲಭ್ಯಗಳು. ಅನಾಥಾಲಯಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿ ಮಾಹೆಯೂ ಚಂದಾ ಹಣ. ಬಡಮಕ್ಕಳಿಗೆ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ಸಹಾಯ, ಶ್ರೀ ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ಸಹಾಯ, ಅಲ್ಲದೆ ಅನೇಕರಿಗೆ ಅನೇಕ ರೀತಿಯ ಸಹಾಯಗಳು ನನ್ನ ತಮ್ಮನಿಂದ.

ಸರಕಾರದ ನಾನಾ ಇಲಾಖೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಳಂಕರಹಿತ ಕೀರ್ತಿಶಾಲೀ ಸೇವೆ, ಶ್ರೀಮನ್ಮಹಾರಾಜರು, ದಿವಾನರು, ಮುಖ್ಯಮಂತ್ರಿಗಳು, ಮಂತ್ರಿವರ್ಯರು, ಸಾರ್ವಜನಿಕರು, ರಾಜ್ಯ ಸರ್ಕಾರ, ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರಗಳಿಂದ ತಮ್ಮನ ಸೇವೆಯ ಶ್ಲಾಘನೆ.

ಚಿಕ್ಕದಾದ, ಚೊಕ್ಕವಾದ, ಚೆನ್ನಾದ ಸಂಸಾರ. ಪ್ರೀತಿಯ ಹೆಂಡತಿ, ಮುದ್ದಿನ ಮೂರು ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳು, ಹಿರಿಯ ಮಗಳು ಮಂಗಳಾ, ಎರಡನೆಯವಳು ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಮೂರನೆಯವಳು ವಾಣಿ, ಏಕಮಾತ್ರ ಪುತ್ರ ಚಂದ್ರಶೇಖರ.

ನನ್ನ ತಮ್ಮ ಸದ್ಗುಣಗಳ ಗಣಿ, ಒಂದಾದರೂ ಕೆಟ್ಟ ಅಭ್ಯಾಸವಿಲ್ಲ. ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಸ್ವರೂಪ, ನಾಗರೀಕತೆಯ ಪರಾಕಾಷ್ಠೆ, ಮಾನವೀಯತಾದೃಷ್ಟಿ, ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಠೆ, 'ಕಾಯಕವೇ ಕೈಲಾಸ' ಮನೋಭಾವನೆ, ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಸಿಟ್ಟು ಬಂದಾಗ ಮಾತ್ರ ಉಗ್ರ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ. ಯಾವಾಗಲೂ ಶಾಂತಚಿತ್ತ ಶ್ರೀ ಲಕ್ಷ್ಮೀನರಸಿಂಹಸ್ವಾಮಿ.

1968 ಮೇ ಮಾಹೆ ತಾರೀಖು 1. ಎರಡನೆಯ ಮಗಳು ಸೌ॥ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ವಿವಾಹ. ಸದಾಶಿವನಗರದ ಸ್ವಗೃಹದಲ್ಲಿ, ವೈಭವದ ವಿವಾಹ, ಸಂತೋಷ ಸಮಾರಂಭಗಳು, ಪುಟ್ಟಪರ್ತಿ ಶ್ರೀ ಸತ್ಯ ಸಾಯಿಬಾಬಾರವರ ಆಗಮನ, ಆಶೀರ್ವಾದ ಅನುಗ್ರಹ, ಆದರೂ ಶ್ರೀ ಬಾಬಾರವರ ವದನದಲ್ಲಿ ಆತಂಕ ಚಿನ್ಹೆ; ಕಾರಣ, ಕಾರಣ – ಕಾರಣ ?

1968 ಮೇ ತಾರೀಖು 7, ರಾತ್ರಿ ಮದುವೆಯ ಮೂವತ್ತೊಂದನೆಯ ವಾರ್ಷಿಕೋತ್ಸವ. ಮಕ್ಕಳಿಂದ ಸಂತೋಷ ಕೂಟ, ಆನಂದದ ಆಗರ, ಆಯಾಸದಿಂದ ರಾತ್ರಿ 12 ಗಂಟೆಗೆ ನಿದ್ರಾದೇವಿಯ ವಶ.

ಬೆಳಗಿನ ಜಾವದ ಹೊತ್ತಿಗೆ ನನ್ನ ತಮ್ಮ ಚಿರನಿದ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿದ್ದ. ಸುಖವಾದ ಸಾವು. ಪರಮಾತ್ಮನ ಪಾದಾರವಿಂದ ಸೇರಿದ. ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಕೋಲಾಹಲ, ಕರಾಳ ಛಾಯೆ, ಶೋಕ ಸಾಗರ ಗೃಹ. ಸಾವಿರಾರು ಮಂದಿ ಗಣ್ಯರ ಆಗಮನ, ಅಂತ್ಯ ದರ್ಶನ, ಸರ್ವರಿಂದಲೂ ತಮ್ಮನ ಜೀವನ ಸೇವೆ, ಸಹಾಯಗಳ ಶ್ಲಾಘನೆ, ನಮ್ಮ ಕುಟುಂಬದ ಕೀರ್ತಿಕಳಸದ ಕಣ್ಮರೆ, ನಮ್ಮ ಸಂಸಾರದ ನಂದಾದೀಪದ ಉಜ್ವಲ ಜ್ಯೋತಿಯ ಅಸ್ತ.

ನನ್ನ ತಮ್ಮನಂತಹ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಬಹುಶಃ ಇನ್ನೊಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ. ಅಲ್ಪಾಯುಷಿಯಾದರೂ ಜೀವನದ ಸಾರ್ಥಕ ಸಾಧನೆ. ನಿಧನವಾದಾಗ ಕೇವಲ 56 ವರ್ಷಗಳು ಮಾತ್ರ. ನಿವೃತ್ತನಾಗಿ ವಿಶ್ರಾಂತಿ ವಿರಾಮಗಳನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವ ಅವಕಾಶ ರಹಿತನಾಗಿ ಜೀವನ ಪರ್ಯಂತ ದುಡಿಮೆ, ಸೇವೆ.

ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ ಕಾಯಕದ ಕೀರ್ತಿ. ಇಂತಹ ಮಗನನ್ನು ಪಡೆದ ನಮ್ಮ ತಂದೆ ತಾಯಿ, ತಮ್ಮನನ್ನು ಪಡೆದ ನಮ್ಮ ಅಕ್ಕ ತಂಗಿಯರು, ಪತಿಯನ್ನಾಗಿ ಪಡೆದ ನಾದಿನಿ ರಾಜೇಶ್ವರಿ, ತಂದೆಯನ್ನಾಗಿ ಪಡೆದ ಅವನ ಮಕ್ಕಳು, ಎಲ್ಲರೂ ಧನ್ಯರು. ನೆರಳಿನೋಪಾದಿಯಲ್ಲಿ ಪತಿಯ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದ ರಾಜೇಶ್ವರಿ ಪತಿಯ ಸಾವಿನಿಂದ ಕೊರಗಿ ತಮ್ಮ ನಿಧನನಾದ ನಾಲ್ಕಾರು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲೇ ನಿಧನಳಾದಳು. ತಮ್ಮ ನಾದಿನಿಯರ ಜೀವಕ್ಕೆ ಶಾಂತಿ ಕೋರಿ, ಅವನ ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಮುಂದೆ ಎಂದೆಂದಿಗೂ ಸಕಲ ಶ್ರೇಯಸ್ಸನ್ನು ಹಾರೈಸಿ ತಮ್ಮನನ್ನು ಸದಾ ನೆನಸುತ್ತೇನೆ.

ಅಣ್ಣಯ್ಯ

ಜೆ. ಜೆ. ನಂಜಮ್ಮ

ನನ್ನ ಮದುವೆಯಾದ ಹೊಸದರಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಪೂಜ್ಯ ತಾಯಿಯವರು ಸ್ವರ್ಗಸ್ಥರಾದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ನನ್ನನ್ನು ನಮ್ಮ ಅಣ್ಣನವರಾದ ಸಿ. ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಯವರು ತಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ಕರೆಸಿಕೊಂಡು ಬಹಳವಾಗಿ ಸಮಾಧಾನ ಮಾಡಿದ್ದು ಈಗಲೂ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹಸಿರಾಗಿದೆ. ನಾನು ಒಂದು ಸಣ್ಣ ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಸಹ ಅವರು ನನ್ನನ್ನು ತಾವು ಕೆಲಸದಲ್ಲಿದ್ದ ಮದರಾಸಿಗೆ ಕರೆಸಿಕೊಂಡು ಅಲ್ಲಿ ನೋಡಬೇಕಾದ ಸ್ಥಳಗಳನ್ನು ತಮ್ಮ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ತೋರಿಸಿದರು. ಹಾಗೂ ನಾನು ಅಲ್ಲಿ ಇದ್ದಷ್ಟು ದಿವಸಗಳೂ ಸಹ ಬಹಳ ಸಂತೋಷದಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡರು. ಇದೇ ರೀತಿ ಅವರು ಮೈಸೂರು ವಿಭಾಗದ ವಿಭಾಗಾಧಿಕಾರಿಗಳಾಗಿದ್ದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸರ್ಕಾರದ ಪರವಾಗಿ ಚನ್ನರಾಯಪಟ್ಟಣ ತಾಲ್ಲೂಕು, ಶ್ರವಣಬೆಳಗೊಳದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಗೊಮ್ಮಟೇಶ್ವರ ಸ್ವಾಮಿಯವರಿಗೆ ಮಹಾ ಮಸ್ತಕಾಭಿಷೇಕ ನಡೆಯುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಭೇಟಿ ಇತ್ತರು. ಬಿಡುವಿಲ್ಲದ ಕೆಲಸದಲ್ಲೂ ಬಿಡುವು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ನಮ್ಮ ಊರಾದ ಜಂಬೂರಿಗೆ ನನ್ನ ಮನೆಗೆ ನನ್ನ ಪ್ರೀತಿಯ ಅತ್ತಿಗೆಯವರ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಬಂದು ಕೆಲವಾರು ಘಂಟೆಗಳು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಕಾಲ ಕಳೆದು ನಂತರ ಮೈಸೂರಿಗೆ ಪ್ರಯಾಣ ಮಾಡಿದರು. ನಮ್ಮ ಅಣ್ಣನವರಿಗೆ ಚಿತ್ರಾನ್ನ, ಕಡಲೆಕಾಯಿ ಬಿತ್ತದ ಉಂಡೆ, ಮಿಠಾಯಿ ಕಂಡರೆ ಬಹಳ ಇಷ್ಟ. ಅವರು ಎಷ್ಟು ದೊಡ್ಡ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಅಂದರೆ ನಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ಬಂದಾಗ ನನ್ನ ಕೈಲಿ ಹೇಳಿ ಮಾಡಿಸಿಕೊಂಡು ತಿನ್ನುತ್ತಿದ್ದರು.

ನನ್ನ ಅಕ್ಕರೆಯ ಅಣ್ಣನವರನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದು ನನ್ನ ಪುಣ್ಯ. ಆದರೆ ಇಷ್ಟು ಬೇಗ ಅವರು ನಮ್ಮನ್ನು ಅಗಲಿದ್ದು ನಮ್ಮಗಳ ದೌರ್ಭಾಗ್ಯ.

ನನ್ನ ಸೋದರಮಾವ

ನಾಗರತ್ನ ವೆಂಕಟೇಶ್

ನಾನು ಕಂಡಂತೆ, ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಒಂದೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯೆ, ವಿನಯ, ರೂಪ ಮತ್ತು ಗುಣ ಎಲ್ಲವೂ ಮಿಳಿತವಾಗಿರುವುದು ಬಲು ಅಪರೂಪ. ಆದರೆ ಇವರಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲವೂ ಸೇರಿ ಜೇನುತುಪ್ಪಕ್ಕೆ ಸಕ್ಕರೆ ಬೆರೆಸಿದಂತಿತ್ತು.

ನಮ್ಮ ಸೋದರಮಾವನದು ನೋಡಲು ತುಂಬಾ ಸುಂದರ ರೂಪು. ಹೊಳಪಿನ ಕಣ್ಣುಗಳು. ಸಣ್ಣ ಸಣ್ಣ ಗುಂಗುರು ಕೂದಲು. ದುಂಡಗಿನ ಅಗಲವಾದ ಮುಖ. ಒಂದು ಸಾರಿ ನೋಡಿದರೆ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ನೋಡುವಂಥಾ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ.

ನಾನು ನೋಡಿದಾಗಿನಿಂದಲೂ ಇದುವರೆಗೂ ಒಬ್ಬರ ಮನಸ್ಸನ್ನೂ ನೋಯಿಸದಂತೆ ಎಲ್ಲರ ಮನಸ್ಸನ್ನೂ ಅರಿತು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ದಾರಿದೀಪವಾಗಿದ್ದರು. ತುಂಬಾ ಕಷ್ಟಪಟ್ಟು ಮೈಸೂರಿನ ಅನಾಥಾಲಯದಲ್ಲಿದ್ದುಕೊಂಡು ಓದಿ ಮುಂದೆ ಬಂದಿದ್ದರು. ಮತ್ತು ಎಲ್ಲದರಲ್ಲೂ Rankನಲ್ಲೇ ಪಾಸು ಮಾಡಿದ್ದರು. ಯಾವಾಗಲೂ ಅವರಿಗೆ ಕಷ್ಟಪಟ್ಟು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಓದುವ ಹುಡುಗರನ್ನು ಕಂಡರೆ ತುಂಬಾ ಇಷ್ಟ. ಅವರುಗಳಿಗೆ ತುಂಬಾ ಸಹಾಯ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಮತ್ತು ಮರೆಯದೆ ತಮಗೆ ಸಿರಿ ಬಂದಾಗಲೂ ಅನಾಥಾಲಯಕ್ಕೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದೇ ರೀತಿ ಸಂಗೀತ, ಕಲೆ ಮುಂತಾದವು ಗಳಲ್ಲಿಯೂ ತುಂಬಾ ಆಸಕ್ತಿಯುಳ್ಳವರಾಗಿದ್ದರು.

ಹಿಂದೆ ತಾವು ಓದುತ್ತಿದ್ದಾಗಿನ ಸ್ನೇಹಿತರು ಯಾರಾದರೂ ತಮ್ಮನ್ನು ಹುಡುಕಿಕೊಂಡು ಬಂದರೆ ತಮ್ಮ ಶ್ರೀಮಂತಿಕೆಯನ್ನು ತೋರ್ಪಡಿಸದೆ ಅವರಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿ ಬೆರೆತು ಅವರುಗಳ ಮನಸ್ಸಂತೋಷಪಡಿಸಿ ಕಳಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿಯಂತೂ ಅವರಂಥಾ ನಿಷ್ಠಾವಂತ ವ್ಯಕ್ತಿ ಬಲು ಅಪರೂಪ. ತಮ್ಮ ನಿಷ್ಠೆಯಿಂದಲೇ ಒಳ್ಳೆಯ ಹುದ್ದೆಯ ಒಂದೊಂದೇ ಮೆಟ್ಟಿಲುಗಳನ್ನೇರಿದ್ದರು. ದೇಶಕ್ಕೆ ಇನ್ನೂ ಅವರ ಸೇವೆ ಅಗತ್ಯವಿರುವಾಗಲೇ ವಿಧಿ ಅವರನ್ನು ಅರ್ಧಾಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅಕಾಲ ಮರಣಕ್ಕೀಡುಮಾಡಿತ್ತು.

ಕಲಾಭಾರತಿಯ ಹತ್ತನೆಯ ವರ್ಷಾಬ್ಧಿ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅವರ ಆತ್ಮಕ್ಕೆ ಚಿರಶಾಂತಿಯುಂಟಾಗಿ ದೈವ ಅವರು ನಡೆದು ಬಂದ ದಾರಿಯಲ್ಲೇ ನಮ್ಮನ್ನೂ ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ನಡೆಸಿ, ಅವರ ಮನೆಯ ನಂದಾದೀಪ ಸದಾ ಶಾಂತಿಯಿಂದ ದಿವ್ಯವಾಗಿ ಬೆಳಗಲಿ ಎಂದು ಮನಃಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಹಾರೈಸುತ್ತೇನೆ.

ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ

ಎ. ಸೀತಾರಾಮಯ್ಯ

ನಾನು ಮೈಸೂರಿನ ಶಾರದಾ ವಿಲಾಸ್ ಹೈಸ್ಕೂಲಿನಲ್ಲಿ ಉಪಾಧ್ಯಾಯನಾಗಿದ್ದಾಗ ಶ್ರೀ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ ಅವರು ಆ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ 1925 - 27ರ ಸುಮಾರಿಗೆ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಾಗಿದ್ದರು. ನಾನು ಆಗ ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಮತ್ತು ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರ ಎರಡು ಪಾಠಗಳನ್ನೂ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೆ. ಅವರು V Formನಲ್ಲಿರುವಾಗ ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಬರವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಬಹಳ ನಾಜೂಕಾಗಿ ಪ್ರಬಂಧವನ್ನು ಬರೆದರು. ಅಂದಿನಿಂದ ನನಗೆ ಅವರಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ವಿಶ್ವಾಸವುಂಟಾಯಿತು. ನಾವು ಏನು ಹೇಳಿಕೊಟ್ಟೆವೊ ಬಿಟ್ಟೆವೊ ಅವರು ಏನು ಕಲಿತರೋ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಕಡೆಯವರೆಗೂ ಬಹಳ ವಿಶ್ವಾಸ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಅವರು ಆನರ್ಸ್ ಎಂ. ಎ. ಎರಡರಲ್ಲೂ ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ವ್ಯಾಸಂಗ ಮಾಡಿ ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರ ಇಲಾಖೆಯ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರಾಗಿದ್ದ ಪ್ರೊ॥ ವಿ. ಎಲ್. ಡಿ'ಸೋಜ ಅವರಿಗೆ ಪ್ರೀತಿಯ ಶಿಷ್ಯರಾದರು. ಡಿ'ಸೋಜ ಮೆಚ್ಚಿಕೊಂಡ ಕೆಲವು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಲ್ಲಿ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ ಮುಖ್ಯರು. ಆ ವೇಳೆಗಾಗಲೇ ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರ ವ್ಯಾಸಂಗ ನಮ್ಮ ಕಾಲದಿಂದ ಬಹಳ ಮುಂದುವರಿದಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿಂದೀಚೆಗೆ ಅವರು 'ತಾಯಿನಾಡು' ಪತ್ರಿಕೆಗೆ ಒಂದೆರಡು ಸಲ ಭರತಖಂಡದ ಹಣಕಾಸಿನ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿಯೂ ವಿದೇಶಿ ವ್ಯಾಪಾರ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿಯೂ ಕೆಲವು ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಬರೆದರು. ತಾಯಿನಾಡು ಸಂಪಾದಕರಾದ ಪಿ. ಆರ್. ರಾಮಯ್ಯನವರು ನಮ್ಮ ಮನೆ ಎದುರಿನಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದರು. ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಯವರ ಮೊದಲ ಒಂದೆರಡು ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಅವರು ನನಗೆ ತೋರಿಸಿದರು. ಬರವಣಿಗೆ ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟಾಗಿತ್ತು. ಸುಮಾರು 1937ರಲ್ಲಿ ಎಂ. ಸಿ. ಎಸ್.ನಲ್ಲಿ ತೇರ್ಗಡೆ ಹೊಂದಿ ಬೇಗ ಮೇಲ್ಮಟ್ಟದ ಸರ್ಕಾರಿ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಾದರು. ಸುಮಾರು ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿಯೇ ಒಂದು ಒಳ್ಳೆಯ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಅವರ ವಿವಾಹವನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ತಾತಯ್ಯನವರೆಂದು ಹೆಸರಾದ ಶ್ರೀ ಎಂ. ವೆಂಕಟಕೃಷ್ಣಯ್ಯನವರು ಅನುಕೂಲವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿದರು. ಗೆಲವು ಮುಖವುಳ್ಳವರೂ ಧಾರಾಳವಾಗಿ ಜನರಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡುವವರೂ ಸ್ನೇಹಪರರೂ ತಮ್ಮ ಕಾರ್ಯವನ್ನೂ ಹುದ್ದೆಯನ್ನೂ ಬಲ್ಲವರೂ ಆದ್ದರಿಂದ ಇಲಾಖೆಯ ಇತರರಿಗೆ ಹೇಗೋ ಹಾಗೆ ಜನಕ್ಕೂ ಪ್ರಿಯರಾದರು.

ಮುಂದೆ ನಾನು 1943ರಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರಿಗೆ ಹೋದೆ. 43-44 ಎಂದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಮುಷ್ಕರ ಮಾಡಿದರು. ಮೂರ್ತಿ ಆಗ ನಗರದ ಮ್ಯಾಜಿಸ್ಟ್ರೇಟರಾಗಿದ್ದರು. ಮಹಾರಾಜಾ ಕಾಲೇಜಿನ ಹೊರಗೆ ಎಂ. ಎ. ಗೋಪಾಲಸ್ವಾಮಿ ಅವರೂ ನಾನು ಇತರ ಉಪಾಧ್ಯಾಯರೂ ಹುಡುಗರ ಪರವಾಗಿ ನಿಂತಿದ್ದೆವು. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳನ್ನು ದಸ್ತಗಿರಿ ಮಾಡಲು ಬಂದ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ ಕಾಲೇಜಿನ Porchವರೆಗೆ ಕೂಡ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಅವರ

ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಬಂದಿದ್ದ ಪೊಲೀಸ್ ಸಬ್ ಇನ್ಸ್‌ಪೆಕ್ಟರನ್ನು ನಾನು ಮಾತಾಡಿಸಿದೆ. "ನಾವು ಏನು ಮಾಡಲೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ ಸಾರ್" ಎಂದರು ಮೂರ್ತಿ. ಆಗ ಬಹುಶಃ ಹ್ಯಾಮಿಲ್ಟನ್ ನಮ್ಮ ಸಂಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಪೊಲೀಸ್ ಇಲಾಖೆಯ ಪರಮಾಧಿಕಾರಿಯಾಗಿದ್ದರು. ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಕಾಲ. ಅವರು ಇಂಗ್ಲೀಷರು, ಶಿಸ್ತಿನವರು. ದರ್ಪದವರು.

ನಾವಿದ್ದುದು ಎರಡು ಬಗೆಯ ದಾಸ್ಯ. ನಮ್ಮ ಸರಕಾರವೇ ಬ್ರಿಟಿಷರ ಅಂಕೆಗೆ ಒಳಪಟ್ಟಿತ್ತು. ನಾನು ಪುನಃ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ ಅವರ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು "ನಾನು ಒಂದು ಮಾತು ಹೇಳಬೇಕಾದ್ದಿದೆ" ಎಂದೆ.

ನಾಲ್ಕೈದು ಜನ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳು Strike ಮಾಡಿದವರ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿದ್ದರು. ಅವರನ್ನೂ ಇತರರಂತೆ ಬಲಾತ್ಕಾರದಿಂದ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಅವರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬಾಕೆ ನಮ್ಮಲ್ಲಿನ ಒಬ್ಬ ಉಪಾಧ್ಯಾಯರ ಮಗಳು. "ನಾನು ಹೇಳುವುದು ಇಷ್ಟೆ. ಕಾನೂನು ಹೇಗಿದೆಯೋ ಹಾಗೆ ಮಾಡಿ. ಆದರೆ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳನ್ನು ಪೊಲೀಸ್ ಲಾಕ್‌ಅಪ್‌ನಲ್ಲಿ ಇಡಬೇಡಿ. ಜೈಲಿಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ" ಎಂದೆ. ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡರು. ಶಕ್ಯವಾದರೆ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳನ್ನು ಬೇಗ ಬಿಟ್ಟುಬಿಡುತ್ತೇವೆ ಎಂದರು. ಆ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ನಾನು ಹೇಳಿದ್ದು ಸರಿಯೋ ತಪ್ಪೊ. ಅವರು ಧಾರಾಳವಾಗಿ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಆ ರಾತ್ರಿಯೇ ಅವರನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟರು ಎಂದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಇವು ಸಣ್ಣ ಸಂದರ್ಭಗಳು.

ಆಮೇಲೆ ಹತ್ತಾರು ಸಲ ನಾನು ಅವರು ದೊಡ್ಡ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಾದ ಮೇಲೂ ಕಂಡಿದ್ದೆ. ಒಂದೇ ವಿಶ್ವಾಸದಿಂದ ಅವರೂ ಅವರ ಮನೆಯವರೂ ನನ್ನನ್ನು ಕಂಡಿದ್ದಾರೆ.

ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ನಾನಿದ್ದಾಗ ಅವರ ಮಗಳು ಚಿ. ನ. ಮಂಗಳ ಅವರು ಕನ್ನಡದ ಒಬ್ಬ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿನಿಯಾಗಿದ್ದರು. ಅವರಿಗೆ ಪಂಪ ಭಾರತದ ಕೆಲವು ಭಾಗಗಳ ಪಾಠ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೆನೆಂದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಅವರ ವಿದ್ಯಾಶ್ರದ್ಧೆ ಅತಿಶಯವಾದದ್ದು. ಹೀಗೆ ಶ್ರೀ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ ಅವರ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿದೆಸೆ, ಅವರ ಅಧಿಕಾರ ವ್ಯಾಪ್ತಿ. ಆ ತರುವಾಯದ ಅವರ ಮತ್ತು ಮನೆಯವರ ವಿಶ್ವಾಸ ಈ ಮೂರರಿಂದಲೂ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸು ತುಂಬಾ ಸವಿಯಾದ ನೆನಪುಳ್ಳದ್ದಾಗಿದೆ. ಅವರನ್ನು ಕುರಿತು ಈ ಸ್ಮರಣ ಗ್ರಂಥ ಬರುವ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ನೆನೆಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು ನನಗೆ ಸಂತೋಷವುಂಟುಮಾಡಿದೆ.

ಸ್ನೇಹದ ಸವಿನೆನಪು

ಎಂ. ವಿ. ಸೀತಾರಾಮಯ್ಯ

ಶ್ರೀಮತಿ ಚಿ. ನ. ಮಂಗಳ ಅವರು ತಮ್ಮ ಪೂಜ್ಯ ತೀರ್ಥರೂಪರವರಾದ, ಯಾರ ದಿವ್ಯವಾದ ಮೈತ್ರಿಗೂ ವಿಶ್ವಾಸಕ್ಕೂ ಪಾತ್ರನಾಗಿದ್ದೆನೋ ಆ ನನ್ನ ಪರಮ ಮಿತ್ರ ಕೀರ್ತಿಶೇಷ ಸಿ. ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಯವರನ್ನು ಕುರಿತು ಒಂದು ಜೀವನ ವೃತ್ತಾಂತ ಸ್ವರೂಪದ ಬರಹವನ್ನು ನನ್ನಿಂದ ಬಯಸಿದ್ದಾರೆ. ಕಲಾಪ್ರಿಯರಾಗಿದ್ದ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಯವರ ನೆನಪಿಗೆಂದು ಸ್ಥಾಪನೆಗೊಂಡ ಕಲಾಭಾರತಿಗೆ ಹತ್ತು ವರುಷ ತುಂಬಿದೆ. ಅದು ಚಿರಕಾಲ ಉಳಿದು, ನನ್ನ ಮಿತ್ರನ ನೆನಪನ್ನು ಹಸಿರಾಗಿ ಇರಿಸಿರಲಿ ಎಂದು ಹಾರೈಸಿ, ನಮ್ಮಿಬ್ಬರ ಸ್ನೇಹ ಸ್ವರೂಪದ ಬಗೆಗೆ ನಾಲ್ಕು ಮಾತು ಹೇಳುತ್ತೇನೆ. ನಮ್ಮಿಬ್ಬರ ನಡುವೆ ಏಕವಚನ ಸಂಬೋಧನೆಯ ಸಲಿಗೆ ಇತ್ತು. ಇದರಿಂದ ನಮ್ಮ ಸ್ನೇಹದ ಸ್ವಭಾವವನ್ನು ಅರಿಯಬಹುದು. (ಲೇಖನ ಮರ್ಯಾದೆಯ ಸಲುವಾಗಿ ಬಹುವಚನವನ್ನೇ ಬಳಸುತ್ತಿದ್ದೇನೆ.) ಆದರೂ ನಮ್ಮಿಬ್ಬರ ಜೀವನ ವಿವರಗಳನ್ನು ಪರಸ್ಪರ ಕೇಳಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವ ಕುತೂಹಲ ನಮ್ಮನ್ನು ಎಂದೂ ಕಾಡಲಿಲ್ಲ. ಎಂದೂ ಹದಗೆಡದ ಸ್ನೇಹದಿಂದಷ್ಟೆ ನಾವು ಸಂತೃಪ್ತರು. ಚಿ. ಎಂದರೆ ಜನ್ಮಸ್ಥಳಸೂಚಿ, ನನ್ನ ಪೂರ್ವಜರ ಊರೇ ಆದ ಚಿಕ್ಕನಾಯಕನಹಳ್ಳಿ ಎಂದುಕೊಂಡಿದ್ದೆ. ಅದು ಆತನ ತಂದೆ ಚಿದಂಬರಯ್ಯನವರ ಹೆಸರಿನ ಮೊದಲಕ್ಷರ ಎಂದು ಯಾರಿಂದಲೋ ನನಗೆ ಆಮೇಲೆ ತಿಳಿಯಿತು. ಹೀಗಿರುವುದರಿಂದ ನನ್ನ ಮತ್ತು ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಯವರ ಸ್ನೇಹ ಸಂಬಂದದ ಕೆಲವು ಸವಿನೆನಪುಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ತಿಳಿಸಬಲ್ಲೆ.

ಕಾಲೇಜು ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ ನನ್ನ ಸಹಪಾಠಿ. ಇಂಟರ್ ಮೀಡಿಯಟ್ ಮತ್ತು ಮುಂದಿನ ಪರೀಕ್ಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲ ಐದರಲ್ಲಿ ನಾವಿಬ್ಬರೂ ಇದ್ದೆವು. ಪರಸ್ಪರ ಗೌರವ, ಅಭಿಮಾನಗಳು ಮೂಡಲು ಈ ಅಂಶವೂ ಒಂದು ಕಾರಣ. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ನನ್ನದು ವಿಶೇಷ ಒಲವು, ವ್ಯಾಸಂಗ. ಆತನ ಒಲವು, ಆಯ್ಕೆ ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರ. ಇಂಗ್ಲೀಷಿನಲ್ಲಿ ಬರವಣಿಗೆ ಮತ್ತು ವಾಗ್ಮಿತೆ – ಆತ ನನಗಿಂತ ಗಟ್ಟಿಗ. ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಆತ ಮೆರೆದ ಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂದ ವಿ. ಎಲ್. ಡಿ'ಸೋಜ ಅವರಿಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಿಯ. ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಖ್ಯಾತಿ ಪಡೆದಿದ್ದ ಎಸ್. ಎಸ್. ಸುಬ್ಬರಾಯರೂ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ನಾನೂ ಸುಬ್ಬರಾಯರ ವಿಶೇಷ ಗಮನಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರನಾಗಿದ್ದೆ; ಕಾರಣ ಬೇರೆ; ಅದರ ಉಲ್ಲೇಖ ಇಲ್ಲಿ ಅಪ್ರಸಕ್ತ.

ಕಾಲೇಜಿನ ವ್ಯಾಸಂಗ ಮುಗಿದ ಮೇಲೆ, ನನ್ನ ಮತ್ತು ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಯವರ 'ಹೂ ಚೆಲ್ಲಿದ ಹಾದಿ' ಕವಲೊಡೆಯಿತು. ಅವರ ಮುಂದೆ ತೆರೆದ ಹೊಸ ಹಾದಿ

ಉನ್ನತಾಧಿಕಾರದಿಂದ ಉನ್ನತೋನ್ನತ ಅಧಿಕಾರ ಪದವಿಗಳಿಗೆ ಒಯ್ದು ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಗಳನ್ನು ಹೆಗಲ ಮೇಲೆ ಹೊರಿಸಿದ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯ ಪಯಣದ ಹಾದಿಯಾದರೂ, ಎಂದಿನಂತೆ ಹೂ ಚೆಲ್ಲಿ ತಂಪಾದ ನೆರಳು ನೀಡುತ್ತಿದ್ದ ಹಾದಿಯೇ ಆಗಿತ್ತು, ಹಾಗೆಂದು ನನ್ನ ಎಣಿಕೆ. ನನ್ನ ಕವಲು ಹಾದಿಯಾದರೋ, ನಾನೇ ಹೂ ಚೆಲ್ಲಿಕೊಂಡು, ಅಷ್ಟಾಗಿ ನೆರಳಿಲ್ಲದ ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ನೆರಳಿಗಾಗಿ ಕೊಡೆ ಹಿಡಿದುಕೊಂಡು, ಆಯಾಸ ಪರಿಹಾರಕ್ಕೆ ಅಲ್ಲಲ್ಲೆ ಕುಳಿತು, ಕಲ್ಲು ಮುಳ್ಳು ತುಳಿದುಕೊಂಡು, ಕಷ್ಟಪಟ್ಟುಕೊಂಡು ಸವೆಸಿದ ಹಾದಿ. ನಾನು ಬಲ್ಲಮಟ್ಟಿಗೆ, ಕಾಲೇಜು ದಿನಗಳಂದು ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ ಕೂಡ ಕಷ್ಟ–ಕಾರ್ಪಣ್ಯಗಳನ್ನು ಕಂಡ ಕಾಲ. ಈ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸುವ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಮುಂದೆ ತಿಳಿಸುತ್ತೇನೆ. ನಾನು ಹುಟ್ಟಿ ಬೆಳೆದ ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಬಡ ಗುಮಾಸ್ತರೇ ಆದರೂ ಎರಡು ಹೊತ್ತಿನ ಊಟಕ್ಕೆ ಕಾರ್ಪಣ್ಯ ಪಡದ ನನ್ನ ತಂದೆಯ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಹಿಂದು ಮುಂದಿನ ಪರಿವೆಯಿಲ್ಲದೆ ನೆಮ್ಮದಿಯಾಗಿ ಕಾಲ ಕಳೆಯುತ್ತಿದ್ದೆ ನಾನು. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ, ಕಾಲೇಜು ದಿನಗಳು ನನ್ನ ಪಾಲಿಗೆ ನನ್ನೆಲ್ಲ ಆಪ್ತಮಿತ್ರರ ಸ್ನೇಹದ ಸವಿನೆನಪನ್ನು ಮಾತ್ರ ಉಳಿಸಿ, ಸುಖಸ್ವಪ್ನದಂತೆ ಸರಿದುಹೋಗಿ, ಸುಮಾರು ಎರಡು ದಶಕಗಳ ಮೇಲಾಗಿತ್ತು. ಈ ದೀರ್ಘಕಾಲದಲ್ಲಿ, ನಾನು ನನ್ನ ವೃತ್ತಿ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ತೆವಳಿಕೊಂಡು ಸಾಗುತ್ತ, ಸುಮಾರು ಹದಿನೈದು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಐವತ್ತು ರೂಪಾಯಿಗಳ ಸಂಬಳಗಾರನಾಗಿ, ಕಡೆಗೊಮ್ಮೆ ಇಂಟರ್ ಮೀಡಿಯೆಟ್ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಾಪಕ ಎನ್ನಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದೆ ! ಆ ತರುಣದಲ್ಲಿ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಯವರು M. C. S. ಪರೀಕ್ಷೆ ಮಾಡಿದ್ದರಿಂದ ಕೂಡಲೆ ಅಸಿಸ್ಟೆಂಟ್ ಕಮಿಷನರ್ ಆಗಿ ನೇಮಕಗೊಂಡರು, ಅನೇಕ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಡೆಪ್ಯುಟಿ ಕಮಿಷನರ್ ಆಗಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿ, ಕೊಡಗಿನ ಚೀಫ್ ಕಮಿಷನರ್ ಆಗಿದ್ದವರು ಆರೋಗ್ಯ ಲಾಭಕ್ಕಾಗಿ ಬೆಂಗಳೂರಿಗೆ ವರ್ಗಪಟ್ಟು, ಬಸವನಗುಡಿಯ ನಾರ್ತ್‌ರೋಡಿನಲ್ಲಿ (ಲಾಲ್‌ಬಾಗಿನ ಪಶ್ಚಿಮದ ಹೆಬ್ಬಾಗಿಲಿನಿಂದ ನೇರವಾಗಿ ಬರುವ, ವಿ. ಸೀ. ಕವನಿಸಿರುವ 'ಕೆಂಪುಪೂಸಾಲ್ಮರದ ದಾರಿ') ಪಶ್ಚಿಮದ ಕಡೆ, ಒಂದು ಹಳೆಯ ಮಾದರಿಯ ಬಂಗಲೆಯಲ್ಲಿ ಒಕ್ಕಲಿದ್ದರು. ನಾನು ಸಮೀಪದಲ್ಲೆ, ಗವೀಪುರದ ವಿಸ್ತರಣದಲ್ಲಿ, ಸ್ವಂತದ ಒಂದು ಗೂಡು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು ವಾಸವಾಗಿದ್ದೆ. ಇಷ್ಟು ಹತ್ತಿರದಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಒಬ್ಬರನ್ನೊಬ್ಬರು ನೋಡಹೋಗದೆ ಇದ್ದದ್ದು ಈಗಲೂ ನನಗೆ ಅರ್ಥವಾಗದ ಸಂಗತಿ. ರಾಜ ಬೀದಿಗಳಲ್ಲಿ ಅವರು ಕಾರಿನಲ್ಲಿ, ನಾನು ಕಾಲಮೇಲೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಾಗ, ಇಲ್ಲವೆ ನಾನು ಬಸ್‌ನಿಲ್ದಾಣದಲ್ಲಿ 'ಕ್ಯೂ' ಹಿಡಿದಿದ್ದಾಗ ಆಕಸ್ಮಿಕವಾಗಿ ಸಂಧಿಸಿದಾಗ ಮುಗುಳುನಗೆಯ ವಿನಿಮಯ, ಔಪಚಾರಿಕ ವಂದನೆ ಪ್ರತಿವಂದನೆ, ಇವು ಸಾಗುತ್ತಿದ್ದವು, ನಮ್ಮಿಬ್ಬರ ನಡುವೆ. ಇದನ್ನು ಬಿಗುಮಾನ ಎನ್ನಲಾರೆ, ಹಾಗಿದ್ದರೆ ಸಲಿಗೆ ಮತ್ತೆ ಎಳೆಕೂಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ನಗರ ಜೀವನದ ಧಾವಂತದ ಪರಿಣಾಮ ! ಯಾರಿಗೂ ಬಿಡುವಿಲ್ಲ, ಯಾರಿಗೂ ಕೈ ತೆರವಿಲ್ಲ ! ಇದಕ್ಕೆ ಮುನ್ನ ನಮ್ಮಿಬ್ಬರ ನಡುವೆ, ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಊರುಗಳಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಪತ್ರ ವ್ಯವಹಾರ ಏನೂ ನಡೆದಿರಲಿಲ್ಲ. ಈ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬರೂ

ಅಪರಾಧಿಗಳು ಇಲ್ಲವೆ ಇಬ್ಬರೂ ನಿರಪರಾಧಿಗಳು ! 'ಯೋಗಕ್ಷೇಮ' ವಿಚಾರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ನಾವು ಬಂಧುಗಳಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಪತ್ರ ವ್ಯವಹಾರಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ಬೇಕಿಲ್ಲ, (ಚಿ. ನ. ಮಂಗಳ ನನಗೆ ಆಗೊಮ್ಮೆ ಈಗೊಮ್ಮೆ ಬರೆಯುವುದುಂಟು, ನಾನೂ ಉತ್ತರಿಸುವುದುಂಟು ಸಂದರ್ಭಗಳು ಒದಗಿ ಬಂದಂತೆ.) ಅಂಥ ಅಗತ್ಯ ಬಿದ್ದಿರಲಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೆ, ನನಗೆ ತೋರುತ್ತದೆ, ಪತ್ರ ವ್ಯವಹಾರಕ್ಕೆ ಪ್ರಚೋದನೆ ನೀಡುವಂತಹ common interests ಸಮಾನಾಸಕ್ತಿಗಳು, common ground ಸಮಾನ ಭೂಮಿಕೆ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಇರಲಿಲ್ಲ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ. ಜೊತೆಗೆ, out of sight, out of mind ಕಣ್ಣೆದುರಿಗೆ ಇಲ್ಲದಿದ್ದಾಗ ಒಬ್ಬರು ಇನ್ನೊಬ್ಬರನ್ನು ಸ್ಮರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ. ನಲ್ಲ ನಲ್ಲೆಯರ ಮಾತು ಬೇರೆ. ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ ಬೆಂಗಳೂರಿಗೆ ಬಂದ ಮೇಲೆ, ಅವರಿದ್ದ ನಿವಾಸ ನನಗೆ ಗೊತ್ತಿದ್ದು ನನ್ನ ಮನೆಗೆ ತೀರ ಸಮೀಪ ಇದ್ದರೂ ಕೂಡ ನಾನು ಅವರನ್ನು ಹೋಗಿ ಕಾಣಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಕಾಣ ಹೋಗಲಿಲ್ಲ. ಕುಚೇಲ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿದ್ದ ನಾನು ಕೃಷ್ಣನ ಮನೆಗೆ ಹೋಗುವುದು ಹೇಗೆ ? ಬಡವನ ಬಿಗುಮಾನ, ಬಿಂಕ, ಸುತ್ತ ಮನಃಸ್ತರದಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದ್ದಿರಬೇಕು !

ಸೋಜಿಗ ! ಕೃಷ್ಣನೇ ಕುಚೇಲನ ಮನೆಗೆ ಬಂದ ! ಪುರಾಣದ ಸಂಗತಿ ಹಿಂದು ಮುಂದಾಯಿತು. ಅಧಿಕಾರ ಸ್ಥಾನಗಳಲ್ಲಿ, ಪದವಿ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಗಳಲ್ಲಿ, ತಾರತಮ್ಯ ಅಡ್ಡಗೋಡೆ ಕಟ್ಟಿ ನಿಂತಾಗ, ಸ್ನೇಹ ಮೇಲಿನಿಂದ ಕೆಳಕ್ಕೆ ಇಳಿಯಬೇಕೇ ಹೊರತು ಕೆಳಗಿನಿಂದ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಏರುವುದು ಹೇಗೆ ಸಾಧ್ಯ ? (ಪುರಾಣ ಕಥೆಯಲ್ಲೂ, ಕುಚೇಲ ಕೃಷ್ಣನ ಅರಮನೆಗೆ ಹೋದಾಗ, ಬಾಲ್ಯ ಸ್ನೇಹಿತನನ್ನು ಕಂಡು ಕೃಷ್ಣ ಪೀಠದಿಂದ ಇಳಿದು ಬಂದು ಕುಚೇಲನಿಗೆ ಹಸ್ತಲಾಘವ ಕೊಟ್ಟು ಕರೆದೊಯ್ದನಲ್ಲವೆ ?) Law of gravitational force in social relations. ಇದು 'ಸ್ನೇಹ' ಧರ್ಮ. ನಾನು ಅವರ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಬಹುದಾಗಿತ್ತು; ಕೆಲಸ ಕಾರ್ಯ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೂ, ಸ್ನೇಹದ ಸೌಲಭ್ಯಕ್ಕಾಗಿ,. ಉನ್ನತಾಧಿಕಾರಿಯ ಸಹಪಾಠಿ ಮಿತ್ರನಾದ ಸಾಮಾನ್ಯ ಅಧ್ಯಾಪಕನೊಬ್ಬ – ಅದರಲ್ಲೂ ಪಂಚೆ ಧರಿಸುವ ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಾಪಕ – ಹಾಗೆ ಕಾಣ ಹೋದರೆ, ತನ್ನಿಂದ ಏನೋ ಉಪಕಾರ ಬಯಸಿ ಬಂದಿದ್ದಾನೆ ಈತ ಎಂದು ಉನ್ನತಾಧಿಕಾರಿ ಭಾವಿಸಿಕೊಂಡು, ಹುಬ್ಬೇರಿಸಿ ಬರಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದಲ್ಲವೆ? ಸಲ್ಲದ ಬಿಂಕದ ಜೊತೆಗೆ ಇಲ್ಲದ – ಅಥವಾ ಇರಕೂಡದ – ಅಳುಕು !

ಒಂದು ದಿನ ಬೆಳಗ್ಗೆ ನನ್ನ ಮೂರಂಕಣದ (ಸ್ವಂತ) ಔಟ್‌ಹೌಸಿನ, ಕಾಡುಗಿಡಗಳು ಬೆಳೆದಿದ್ದ ಮುಂಬಯಲಿನ ಮುಂದೆ, ಬೀದಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕಾರು ಬಂದು ನಿಂತಿತು. ಸುಮಾರು 15 - 16 ವಯಸ್ಸಿನ ಹುಡುಗಿಯ (ಮಗಳಿರಬಹುದು ಎಂದು ಕೊಂಡೆ ಆಗ) ಜೊತೆ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ ಮನೆಯ ಮುಂದಿನ ತೆರಪು ವರಾಂಡದಲ್ಲಿ ಬಂದು ನಿಂತರು; "ಏನು ಮಗೂ, ಹೇಗಿದ್ದೀಯಾ?" ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಹೆಣ್ಣುಮಗಳ ಕೆಂದುಟಿಯನ್ನೂ ನಾಚಿಸಿ ಕೆಂಪೇರುವಂತೆ ಮಾಡುವಂತಹ ಕುಡಿ ಬಾಚಿದ ಕೆಂದುಟಿ ಮುಕ್ಕಳಿಸಿದ ನಿರ್ಮಲ ಸ್ನಿಗ್ಧ

ಮಂದಹಾಸದಲ್ಲಿ ತೇಲಿ ಬಂದು ಕಾಲೇಜು ದಿನಗಳ ನೆನಪುಗಳನ್ನು ಸುರಳಿ ಬಿಚ್ಚಿಸಿದ ಸಲಿಗೆಯ ಪ್ರಶ್ನೆ, ನನ್ನ ಚಳಿ ಬಿಡಿಸಿತು. ನನ್ನ ಬಿಂಕ, ಅಳುಕು ಎಲ್ಲ ಮಾಯವಾದವು. (ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ ನನ್ನನ್ನು 'ಮಗೂ' ಎಂದು ಕರೆದದ್ದಕ್ಕೆ ಹಿನ್ನೆಲೆಯ ಸಂದರ್ಭ ಇದೆ. ಕೈಲಾಸಂ ಅವರ 'ಪೋಲಿ ಕಿಟ್ಟಿ' ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ನಾನು 'ಮಗು' ಪಾತ್ರವನ್ನು ವಹಿಸಿದ್ದು, ಆಪ್ತ ಮಿತ್ರರಿಗೆಲ್ಲರಿಗೂ ನಾನು 'ಮಗು' ಆಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿದ್ದೆ. ಈಗಲೂ.)

"ಏನು ಬಂದೆಯಲ್ಲಾ, ಹಳೆಯ ಸ್ನೇಹಿತನ ನೆನಪಾಯಿತೋ, ಇಲ್ಲ ..." ಸ್ವಾಗತ ಬಯಸಿದ ನನ್ನ ಮರುಪ್ರಶ್ನೆ. "ನಿನ್ನಿಂದ ಒಂದು ಉಪಕಾರವಾಗಬೇಕಲ್ಲ ?" "ನನ್ನಿಂದ ನಿನಗೆ ಉಪಕಾರವೆ ?" "ಖಂಡಿತವಾಗಿ, ಯಾಕಾಗಬಾರದು ? ನಿನ್ನಿಂದ ಆಗುತ್ತೆ ಅನ್ನೋ ನಂಬಿಕೆಯಿಂದಲೇ ನಿನ್ನ ಮನೆ ಹುಡುಕಿಕೊಂಡು ಬಂದೆ. ಇವಳು ..." (ನಿನ್ನ ಮಗಳೋ ಎಂದು ನಾನು ಕೇಳುವಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೆ) " ... ನನ್ನ ಮಗಳು, ಮಂಗಳಾ ('ನಮಸ್ಕಾರ ಸರ್'), ಲಿಟರೇಚರ್ ಆನರ್ಸ್‌ನಲ್ಲಿ ಓದುತ್ತಾ ಇದಾಳೆ. Historical Novel, ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಅದರ ಬೆಳವಣಿಗೆ, ಈ ವಿಷಯವಾಗಿ ಒಂದು ಪ್ರಬಂಧ ಬರೀಬೇಕಂತೆ. ನೀನು ಸ್ವಲ್ಪ ಅವಳಿಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಬೇಕಲ್ಲ ?" "ರಾಜರತ್ನಂ ಇದಾರಲ್ಲ, ಅವರಿಗಿಂತ ನಾನೇ ?" "ರಾಜರತ್ನಂನ ನಾನು ಕಾಣೆನೇ ? ನಿನ್ನನ್ನೇ ಕೇಳಬೇಕು ಅನ್ನಿಸಿತು. ಬಂದೆ."

ಈ ವೇಳೆಗೆ ನನ್ನವು ಎರಡು ಮೂರು ಕಾದಂಬರಿಗಳು ಪ್ರಕಟವಾಗಿದ್ದು, ಈ ಅಂಶ ಅವರನ್ನು ನನ್ನ ಕಡೆಗೆ ಬರಮಾಡಿರಬೇಕು ಎಂದುಕೊಂಡೆ.

ಗೆಳೆಯ ನನಗೆ ಗೌರವ ತೋರಿಸಿದ್ದ. ಐತಿಹಾಸಿಕ ಕಾದಂಬರಿಯ ಸ್ವರೂಪ, ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಆ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಆಗಿದ್ದ ಅಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪ ಕೆಲಸ, ಎ. ಆರ್. ಕೃ. ಅವರು 'ಕನ್ನಡ ಐತಿಹಾಸಿಕ ಕಾದಂಬರಿಗಳು' ಎಂಬ ವಿಷಯವಾಗಿ ಪ್ರಬುದ್ಧ ಕರ್ಣಾಟಕದಲ್ಲಿ ಬರೆದಿದ್ದ ಲೇಖನ, ಹಡ್ಸನ್‌ರವರ An Introduction to the Study of Literature, ಇವುಗಳನ್ನು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿ, ಕೆಲವು ಸಲಹೆ ಸೂಚನೆಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು, ಪ್ರಬಂಧ ಬರೆಯುವಂತೆ ಹೇಳಿದೆ. ಕುಮಾರಿ ಮಂಗಳ ಪ್ರಬಂಧವನ್ನು ಬರೆದು ತಂದು ತೋರಿಸಿದಳು. ನನಗೆ ತೋರಿದಂತೆ ಅದನ್ನು ಅಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿ ಕೈಯಾಡಿಸಿಕೊಟ್ಟೆ. ಅವಳಿಗೆ ಆಗ ನನ್ನ ಶಿಕ್ಷಣ ಇಷ್ಟೆ. ರಾಜರತ್ನಂ, ವಿ. ಸಿ., ಇಂಥ ಗುರು ಶ್ರೇಷ್ಠರಿಂದ ಸ್ಫೂರ್ತಿದಾಯಕ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನು ಪಡೆದ, ದೈವದತ್ತವಾದ ಬರಹದ ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳ ಯಾರು ತಾನೇ ಬರಹಗಾರರಾಗಿ ಬೆಳೆದು ಹೆಸರು ಮಾಡಿಲ್ಲ ? ಮಂಗಳ ಈಚಿನ ಕೆಲವು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ 'ಹೆಲೆನ್ ಕೆಲರ್' ಮುಂತಾದ ಕೆಲವು ಬಹಳ ಒಳ್ಳೆಯ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ; ಗಣ್ಯ ಲೇಖಕಿ ಎನ್ನಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಇವರ ತಾಯಿ ಶ್ರೀಮತಿ ರಾಜೇಶ್ವರಿ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ ಒಳ್ಳೆಯ ಕಥೆಗಳನ್ನುಳ್ಳ ಸಂಕಲನಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದಾರೆ. ತಂದೆ ತಾಯಿಗಳ ಬರಹದ ಶಕ್ತಿ ಈ ಮಗಳಲ್ಲಿ ಇಳಿದು ಬಂದಿರುವುದು ಸಹಜವಾಗಿಯೆ ಇದೆ. ಜೊತೆಗೆ, ತಂದೆಯ ದೊಡ್ಡ ಗುಣಗಳೆಲ್ಲ – ಸ್ನೇಹಪರತೆ, ಹೃದಯ ವೈಶಾಲ್ಯ, ಬೌದ್ಧಿಕವಾಗಿ ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿ ಅಶಕ್ತರಾದವರಲ್ಲಿ ಅನುಕಂಪ, ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಣಾ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಇವೆಲ್ಲ ಈಕೆಯಲ್ಲಿ

ಮೂರ್ತಿಮತ್ತಾಗಿವೆ. ನನ್ನಲ್ಲಿ ಈಕೆ ತೋರುತ್ತಿರುವುದು ತಂದೆಯ ಮಿತ್ರ ಎಂಬ ನಿಮಿತ್ತವಾದ ಗೌರವ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ. ಎರಡು ಅಕ್ಷರ ಕಲಿಸಿದಾತನೂ ಗುರು ಎಂಬ ನಮ್ಮ ನಾಡಿನ ಆತ್ಮೀಯವಾದ ಮಾತಿಗೆ ಅರ್ಥ ತುಂಬಿ ಈಕೆ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಇಟ್ಟಿರುವ ಗುರುಭಕ್ತಿ. ಇದು ನನ್ನ ಪುಣ್ಯ.

ಅಂತೂ ತಮ್ಮ ಮಗಳನ್ನು ನನ್ನ ಮನೆಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಬಂದು ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಸಿಕೊಡುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ ನನ್ನ ಮನೆಗೆ ಒಂದೆರಡು ಸಲ ಬರುವಂತಾಯಿತು. ಅವರಿಗೆ, ಅವರ ಮಗಳು ಮಂಗಳಾಗೆ, ನಾನು ಮಾಡಿದ್ದು – ಒಂದು ಸಣ್ಣ ಉಪಕಾರ ಎನ್ನಬಹುದಾದರೆ – ನಿಜವಾಗಿ ಉಪಕಾರವಲ್ಲ; ಪ್ರತ್ಯುಪಕಾರ. ಹೇಗೆ ಎನ್ನುವುದನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತೇನೆ.

ನಾನು ಬಿ. ಎ. ತರಗತಿಯಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಾಗಿದ್ದಾಗ (1930) ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ ಬಿ. ಎ. ಆನರ್ಸ್ (ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರ ಮುಖ್ಯ ವ್ಯಾಸಂಗ ವಿಷಯ) ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ. ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಮತ್ತು ದ್ವಿತೀಯ ಭಾಷೆ ಕನ್ನಡ ತರಗತಿಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಕಲೆಯುತ್ತಿದ್ದೆವು. ಆಗ ಎರಡು ವರ್ಷ ಕಾಲ ಮೂರ್ತಿ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದ ಯೂನಿಯನ್ನಿನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ. ಯೂನಿಯನ್ನಿನ ಕನ್ನಡ, ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಎಲೊಕ್ಯೂಷನ್ (ವಾಚಕಾಭಿನಯ) ಸ್ಪರ್ಧೆಗಳು, ವಾದ್ಯಗೋಷ್ಠಿ, ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಚರ್ಚಾ ಕೂಟಗಳು, ನಾಟಕಾಭಿನಯ, ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಚಿತ್ರಕಲಾ ಪ್ರದರ್ಶನ – ಇವುಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲ ನಾನು ಭಾಗವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದೆ. ಕೆಲವಲ್ಲಿ ಬಹುಮಾನವನ್ನೂ ಪಡೆದೆ. ಈ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಯ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ, ಮೆಚ್ಚಿಗೆ, ನನ್ನ ಪಾಲಿಗಿದ್ದವು. ಸಹಜವಾಗಿಯೆ ನನ್ನ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಯ ಸ್ನೇಹ, ಸಲಿಗೆ ಬೆಳೆಯಲು ಅವು ಕಾರಣವಾದವು. ನನ್ನ ಸುಪ್ತ ಕಲಾಶಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ ಮೆಚ್ಚಿಕೊಂಡು, ಬೆನ್ನು ತಟ್ಟುತ್ತಿದ್ದವರಲ್ಲಿ ಈತನೂ ಒಬ್ಬ. ಯೂನಿಯನ್ ಪತ್ರಿಕೆಗೆ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಪರವಾಗಿ ಸಂಪಾದಕ; ನಾನು ಸಂಪಾದಕ ಮಂಡಲಿಯ ಸದಸ್ಯರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ. ನನ್ನ ಚೊಚ್ಚಲು ಬರಹಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವನ್ನು ('ಮುಗಿಲುಗಳು' ಎಂಬ ಲಲಿತ ಪ್ರಬಂಧ, 'ಬೀದಿಯೊಳಗಲೆಯುತಿಹಳಾರಿವಳು ಚೆಲುವೆ' ಎಂಬ ಪದ್ಯ ಮುಂತಾದವು) 'ರಾಘವ' ಎಂಬ ಕಾವ್ಯನಾಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಣೆಗೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದೆ. ನನ್ನ ನಿಜನಾಮವನ್ನೂ ತರಗತಿಯನ್ನೂ ಕಾಣಿಸಿರಲಿಲ್ಲ. ಎ. ಎನ್. ಮೂರ್ತಿರಾಯರು ಸಂಪಾದಕ ಮಂಡಲಿಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷರು ಎಂದು ನೆನಪು. ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ ನನ್ನ ಬರಹಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟನಾರ್ಹ ಎಂದು ಆಯ್ದಿದ್ದು ಸಂಪಾದಕ ಮಂಡಲಿಯ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ, ನನ್ನ ಕಡೆ ತುಂಬು ನಗೆ ಬೀರುತ್ತ – "ಬರಹಗಳೇನೋ ಚೆನ್ನಾಗಿವೆ. ಆದರೆ ಬರೆದವರು ಯಾರು ಎನ್ನುವುದನ್ನು ತಿಳಿಸಿಲ್ಲ. ಹಾಕೋಣವೋ ಬೇಡವೋ ?" ಎಂದು ಅಧ್ಯಕ್ಷರ ಮುಖ ನೋಡಿದ. ಅವರು "ಕರ್ಣಾಟಕ ಸಂಘ ನಡೆಸಿದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಕವಿ ಸಮ್ಮೇಳನದಲ್ಲಿ ಓದಿದ ಪದ್ಯ ಅಲ್ಲವೆ,

ಇದು'' ಎಂದು ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನನ್ನ ಕಡೆ ನೋಡಿದರು. (ಹೀಗೆಂದು ನನ್ನ ನೆನಪು.) ನಾನು ಸಿಕ್ಕಿಬಿದ್ದೆ. ಬರಹಗಳು ನನ್ನವು ಎಂದು ದೃಢಪಟ್ಟು, ಅನುಕ್ರಮವಾಗಿ ಯೂನಿಯನ್ ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾದವು. ಪದ್ಯ, ಮುಂದೆ ಕರ್ಣಾಟಕ ಸಂಘ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ 'ತಳಿರು' ಕವನ ಸಂಕಲನದಲ್ಲಿ ಸೇರ್ಪಡೆಯಾಗಿ, ತರುಣ ಕವಿಗಳ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ಎಡೆ ದೊರೆಯಿತು. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ದಶೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆದು, ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾದ 'ಮುಗಿಲುಗಳು' ಎಂಬ ಪ್ರಬಂಧ ನನ್ನ ಪಾಲಿನ ರೂಪಾಯಿ ಗಿಡವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿ, ಇಂದಿಗೂ ರಾಯಲ್ಟಿಯನ್ನು ತಂದು ಕೊಡುತ್ತ, ನನಗೆ ಸಾವಿರಾರು ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿ ಕೊಟ್ಟಿದೆ. ಅದು ಈಚೆಗೆ ಇಂಗ್ಲೀಷಿಗೂ ಭಾಷಾಂತರವಾಗಿದೆ. ಬರಹಗಾರನಿಗೆ ವಯಸ್ಸಾಗುತ್ತದೆ; ಬರಹಕ್ಕೆ ವಯಸ್ಸಿನ ಲೆಕ್ಕ ಇಲ್ಲ. ಇದು ಹಾಗಿರಲಿ. ಅಂತೂ, ನನ್ನನ್ನು ಒಬ್ಬ ಲೇಖಕ ಎಂದು ಮೊದಲಿಗೆ ಬೆಳಕಿಗೆ ತಂದ ಶ್ರೇಯಸ್ಸು ಮೂರ್ತಿದ್ವಯರಿಗೆ ಸಲ್ಲುತ್ತದೆ. (ಪ್ರೊ॥ ಮೂರ್ತಿರಾಯರ ಪೂರ್ತಿಯಾದ ಹೆಸರು ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ.)

ನಮ್ಮ ಕಾಲೇಜು ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಪ್ರಮುಖ ಪಠ್ಯೇತರ ಕಾರ್ಯಕಲಾಪಗಳು ಇವು : ಕರ್ನಾಟಕ ಸಂಘದ ಕಾರ್ಯಕಲಾಪಗಳು, ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಮತ್ತು ಕನ್ನಡ ಚರ್ಚಾಕೂಟಗಳು, ಕನ್ನಡ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ನಾಟಕಗಳ ಪ್ರದರ್ಶನ, ಕ್ರಿಕೆಟ್, ಟೆನಿಸ್, ಫುಟ್‌ಬಾಲ್ ಮುಂತಾದ ಕ್ರೀಡೆಗಳು ಇತ್ಯಾದಿ. ನಾನು ಕ್ರೀಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಟೆನಿಸ್ ಆಟದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದೆ. ಟೆನಿಸ್ ಶ್ರೀಮಂತ ಪುತ್ರರ ಆಟ ಎಂದು ನನ್ನ ಭಾವನೆಯಾಗಿತ್ತು. ನಮ್ಮಿಬ್ಬರಿಗೂ ಸಮಾನ ಮಿತ್ರರಾಗಿದ್ದ ಕೆ. ಆರ್ ಪೂರ್ಣ (ಚಿಕ್ಕ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲೇ ತೀರಿಕೊಂಡ. ಪಾಪ; ಮಹಾರಾಜರ ಕೌನ್ಸಿಲರ್ ಆಗಿದ್ದ ಪಿ. ರಾಘವೇಂದ್ರರಾಯರ ಮೊಮ್ಮಗ) ಎಂ. ಎಸ್. ಸ್ವಾಮಿನಾಥನ್, ವಿ. ಕೆ. ಶ್ರೀನಿವಾಸನ್, ಶ್ರೀ ಸತ್ಯನ್, ಇವರು ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಟೆನಿಸಿಗೆ ಸೆಳೆದಿದ್ದರೆಂದು ನನ್ನ ಈಗಿನ ಊಹೆ. ಮೂರ್ತಿ ಸಂಗೀತ ನಾಟಕಗಳಿಂದ ದೂರವಿದ್ದರೂ, ಅವುಗಳ ಚಾಲಕ ಶಕ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಪ್ರಮುಖ. ಸಂಗೀತ ವಾದ್ಯಗೋಷ್ಠಿಯ ಹಾಗೂ ನಾಟಕಗಳ ಅಭ್ಯಾಸ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಹಾಜರಿರುತ್ತಿದ್ದ. ರಾಮಯ್ಯರ್ ಹೋಟಲಿನಿಂದ ಜಾಮೂನ್, ದಮ್‌ರೋಟ್, ಜಾಂಗಿರ್, ಮಸಾಲೆದೋಸೆ – ಇವುಗಳನ್ನು ಪುಷ್ಕಳವಾಗಿ ತಿನ್ನಿಸುತ್ತಿದ್ದ. ಆತ ಹಾಜರಿಲ್ಲದ ದಿನ ತಿಂಡಿ ಬರುವುದು ತಡವಾಗುತ್ತಿತ್ತು; ಇಲ್ಲವಾಗುತ್ತಿದ್ದುದೂ ಉಂಟು !

ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಲೋಕದಲ್ಲೂ ಅಧ್ಯಾಪಕವೃಂದದಲ್ಲೂ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ ಹೆಸರಾಗಿದ್ದುದು ಆತನ ವಾಗ್ಮಿತೆಯಿಂದ. ಇಂಗ್ಲಿಷ್, ಕನ್ನಡ – ಎರಡರಲ್ಲೂ ಮೋಹಕಶೈಲಿಯ ಅಸ್ಖಲಿತ ಪ್ರಾಸಾರಿಕವಾಣಿ ಆತನದು. ಹಾಸ್ಯ, ವಿಡಂಬನೆ, ಕುಚೋದ್ಯ

ಇವುಗಳಿಂದ ಸಭಿಕರನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸುವುದು ಸುಲಭ. ಅಂದರೆ ಅದು ಕಡಿಮೆ ದರ್ಜೆಯ ಗುಣಗಳು ಎಂದು ನನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಲ್ಲ. ಶ್ರೀಮದ್ಗಾಂಭೀರ್ಯವಲ್ಲದ ಗಂಭೀರಶೈಲಿ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಯದು. ಇಷ್ಟರ ಜೊತೆಗೆ, ಮನಮೋಹಕವಾದ ಸ್ಫುರದ್ರೂಪ. ಸೂಟು ಧರಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ನಾನು ಧರಿಸುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ವೇಷ್ಟಿ ಪಂಚೆ; ಖಾದಿ ಬಟ್ಟೆಯ ಷರಟು, ಕೋಟು. ತುಸು ಕೆಂಪು ಛಾಯೆಯ ಗುಂಗುರು ಕೂದಲ ಕ್ರಾಪು ಕೆಂಗಾಂತಿಯ ಬಿಳಿಬಣ್ಣದ ಅಂದವಾದ ಮಾಟದ ಮುಖಕ್ಕೆ ವಿಲಕ್ಷಣವಾಗಿ ಒಪ್ಪುತ್ತಿತ್ತು. ಈತ ಸೂಟು ಧರಿಸಿ, ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಪ್ರೊಫೆಸರುಗಳಾಗಿದ್ದ, ಜೆ. ಸಿ. ರಾಲೋ, ಎ. ಬಿ. ಮ್ಯಾಕಿಂಟಾಷ್ ಇವರ ಜೊತೆ ಓಡಾಡುತ್ತಿದ್ದರೆ ಅಪರಿಚಿತರಿಗೆ ಒಬ್ಬ ಇಂಗ್ಲಿಷರವನಂತೆಯೇ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದ.

ಆರ್ಥಿಕ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ ನನ್ನ ಗೋತ್ರಕ್ಕೆ ಸೇರಿದಾತ ಎಂಬ ಸಂಗತಿ ನನಗೆ ತಿಳಿದಿರಲಿಲ್ಲ. ಅದು ತಿಳಿದು ಬಂದ ಸಂದರ್ಭ ಹೀಗೆ. ನಾನಿದ್ದ ಅಗ್ರಹಾರದ ಬೀದಿಯಿಂದ ಕಾಲೇಜಿಗೆ ಹೋಗುವ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀಪುರದಲ್ಲಿ, ಪಿ. ರಾಘವೇಂದ್ರ ರಾಯರ ಮನೆ. ಒಂದೊಂದು ದಿನ "ನಾಳೆ ನಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ಬಂದು ಬಿಡು. ಊಟ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಒಟ್ಟಿಗೆ ಕಾಲೇಜಿಗೆ ಹೋಗೋಣ" ಎಂದು ಪೂರ್ಣ ನನಗೆ ಆಹ್ವಾನ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದ. ತನ್ನ ಕಾರಿನಲ್ಲಿ ಕಾಲೇಜಿಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದ. ಹಾಗೆ ಒಂದು ದಿನ ಅವನ ಜೊತೆ ಕಾರಿನಲ್ಲಿ ಹೊರಟಾಗ, ಸುಬ್ಬರಾಯನ ಕೆರೆಯ ಬಳಿ ಇದ್ದ ಅನಾಥಾಲಯದ ಮುಂದೆ ಕಾರು ನಿಂತಿತು. ನನಗೆ ಆಶ್ಚರ್ಯ. "ಸಿಮ್ ಬರಬಹುದು, ಅವನನ್ನೂ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗೋಣ" ಎಂದು ಪೂರ್ಣ ಕಾರಿನಿಂದ ಇಳಿದ. ಆಗ ಮೊತ್ತ ಮೊದಲಿಗೆ ನನಗೆ ತಿಳಿಯಿತು ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ ಅನಾಥಾಲಯದಲ್ಲಿ ಅಶನಾರ್ಥಿ ಅತಿಥಿ ಎಂದು. ಏನೇನೋ ಆಲೋಚನೆಗಳು ತಲೆಯಲ್ಲಿ ಸುಳಿದವು. ಅವನಿಗಿಂತ ನಾನೇ ಮೇಲು ಎಂದುಕೊಂಡೆ; ನಿಟ್ಟುಸಿರುಬಿಟ್ಟೆ. ಪೂರ್ಣ, ನಾನು ಇಬ್ಬರೂ ಅನಾಥಾಲಯವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದೆವು. ಪೂರ್ಣನ ಜೊತೆ ಮೂರ್ತಿಯ ಕೊಠಡಿಯನ್ನು ತಲಪಿದ್ದಾಯಿತು. ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ ತೆಳ್ಳನೆಯ ಮಸ್ಲಿನ್ ಬಟ್ಟೆಯ ಬನಿಯನ್ ಮತ್ತು ಡ್ರಾಯರ್ ಧರಿಸಿ, ಬಿಚ್ಚಿದ್ದ ಹಾಸಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನೂ ಕಾಗದದ ಹಾಳೆಗಳನ್ನೂ ಹರಡಿಕೊಂಡು, ವ್ಯಾಸಂಗದಲ್ಲಿ ಮಗ್ನನಾಗಿದ್ದ. ಗೋಡೆಗಳ ಮೊಳೆಗಳಿಗೆ ಬಿಗಿದು ಕಟ್ಟಿದ್ದ ಸೊಳ್ಳೆಯ ಪರದೆಯನ್ನು ಮೇಲಕ್ಕೆ ಮುದುರಿ ತೂಗು ಬಿಟ್ಟಿತ್ತು. "ಸಿಮ್, hurry up" ಎಂದು ಪೂರ್ಣ ಅವನನ್ನು ತ್ವರೆಪಡಿಸಿದ. (ಸಿಮ್, ಮೂರ್ತಿಗೆ ಗೆಳೆಯರು ಇಟ್ಟಿದ್ದ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತನಾಮ, ಅಡ್ಡ ಹೆಸರು.) "ಇವತ್ತು ನಾನು ಬರೊಲ್ಲ, ನೀವು ಹೊರಡಿ" ಎಂದು ನಮ್ಮನ್ನು ಬೀಳ್ಕೊಟ್ಟ ಮೂರ್ತಿ.

ಅಂದಿನ ದಿನದವರೆಗೂ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ ಬಡತನದ ದವಡೆಗೆ ಸಿಕ್ಕಿದ್ದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಎಂದು ನನಗೆ ತಿಳಿದಿರಲಿಲ್ಲ. ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ವಿಚಾರ ಮಾಡಿದಾಗ, ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ self-made man ಸ್ವಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂದ ಉನ್ನತ ಪದವಿಗೆ ಏರಿದ ವ್ಯಕ್ತಿ ಎನ್ನುವುದು ಅರಿವಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ.

ಮೂರ್ತಿಗೂ ನನಗೂ free student-ship ಇದ್ದೇ ಇತ್ತು. ರಾಷ್ಟ್ರಾಭಿಮಾನಿಯಾಗಿದ್ದ, ಮೈಸೂರಿನ ತಾತಯ್ಯ, grand old man ಎಂದು ಖ್ಯಾತರಾಗಿದ್ದ, ದಿ॥ ಎಂ. ವೆಂಕಟಕೃಷ್ಣಯ್ಯನವರು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ್ದ ಅನಾಥಾಲಯದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಅವರ ಉನ್ನತ ಆದರ್ಶಗಳಿಂದ ಮೂರ್ತಿ ಪ್ರಭಾವಿತನಾಗಿದ್ದ; ಎಂ.ಸಿ.ಎಸ್. ಪರೀಕ್ಷೆ ಮಾಡದೆ ಇದ್ದಿದ್ದರೆ, ಮೂರ್ತಿ ಭಾರತ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ಧುಮುಕುತ್ತಿದ್ದ ಎಂದು ನನಗೆ ಅನ್ನಿಸುತ್ತದೆ.

ಕನ್ನಡ ಮತ್ತು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ ಒಳ್ಳೆಯ ವಾಗ್ಮಿಯಾಗಿದ್ದುದರ ಜೊತೆಗೆ, ಒಳ್ಳೆಯ ಬರಹಗಾರನೂ ಆಗಿದ್ದ. ನನ್ನ ಬರಹಗಳ ಒಂದಿಗೆಯೇ ಅವನ ಬರಹಗಳೂ ಯೂನಿಯನ್ ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಮೊತ್ತ ಮೊದಲಿಗೆ ಬೆಳಕು ಕಂಡವು. ಆಗ ಮೂರ್ತಿ ಪಿ. ಆರ್. ರಾಮಯ್ಯನವರು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದ 'ತಾಯಿನಾಡು' ದಿನಪತ್ರಿಕೆಯ ಮೈಸೂರು ವರದಿಗಾರನಾಗಿ, ಆ ಪತ್ರಿಕೆಗೆ ಸುದ್ದಿ ಸಂಗ್ರಹಗಳನ್ನು ಕಳಿಸುತ್ತಿದ್ದ; ಲೇಖನಗಳನ್ನೂ ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದ. ಅವನ ಬರವಣಿಗೆ ಗಂಭೀರ ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ಮೀಸಲು. ಕನ್ನಡದಲ್ಲೂ ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲೂ ಸೊಗಸಾದ ಗದ್ಯವನ್ನು ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಮೂರ್ತಿ ಗ್ರಂಥರಚನೆಗೆ ತೊಡಗದೆ ಇದ್ದದ್ದು ಗ್ರಂಥಲೋಕಕ್ಕೆ ದೊಡ್ಡ ನಷ್ಟ ಎಂದೇ ನನ್ನ ತಿಳಿವಳಿಕೆ. 'ಹಿಂದೂ' ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಆರ್ಥಿಕ ವಿಷಯದ ಗ್ರಂಥಗಳು ಒಂದೆರಡನ್ನು ವಿಮರ್ಶೆ ಮಾಡಿದ್ದನೆಂದು ನನ್ನ ನೆನಪು. 'ಜೀವನ' ಪತ್ರಿಕೆಗೂ ಒಂದೆರಡು ಕನ್ನಡ ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಬರೆದಿರಬೇಕು. ಆತ ಉದ್ಯೋಗದಿಂದ ವಿಶ್ರಾಂತನಾಗಿ ಪೂರ್ಣ ವಿಶ್ರಾಂತಿ ಸುಖವನ್ನು ಅನುಭೋಗಿಸುವಂತಾದ ಮೇಲೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಆತನಿಂದ ಆರ್ಥಿಕ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಗ್ರಂಥರಚನೆ ಮಾಡಿಸಬೇಕು ಎಂಬ ಆಲೋಚನೆ ಇತ್ತು. ಈ ವಿಷಯವಾಗಿ ಒಮ್ಮೆ ಸೂಚನೆಯನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದೆ. ಆದರೆ ಅರುವತ್ತು ತುಂಬುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ವಿಧಿ ಆತನನ್ನು ನಮ್ಮಿಂದ ಅಗಲಿಸಿತು.

ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ ಅಸಿಸ್ಟೆಂಟ್ ಕಮೀಷನರ್ ಆಗಿ ನೇಮಕಗೊಳ್ಳುವ ಮುನ್ನ ಮಿತ್ರ ಆರ್. ಕೆ. ಶ್ರೀನಿವಾಸನ್ ಅವರ (ಕಾದಂಬರಿಕಾರ ಆರ್. ಕೆ. ನಾರಾಯಣ್ ಅವರ ತಮ್ಮ) ಜೊತೆಗೂಡಿ "Labour and Housing in Bangalore City" ಎಂಬ ವಿಷಯವಾಗಿ ಅಧ್ಯಯನ ನಡೆಸಿದ್ದು ಆ ಸಂಬಂಧದ ಸಂಶೋಧನ ಪ್ರಬಂಧ ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದ ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರ ಶಾಖೆಯಿಂದ ಪ್ರಕಟವಾಯಿತು. 1950ರಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ಮಹಾರಾಜರವರ ಕಾಲೇಜಿನ ಶತಮಾನೋತ್ಸವ ನಡೆಯಿತಷ್ಟೆ. ಆ ಉತ್ಸವದ ಸವಿನೆನಪಿಗೆಂದು ಪ್ರಕಟವಾಗಿರುವ ಸಂಪುಟದಲ್ಲಿ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ ಬರೆದಿರುವ "The Union of My Time" ಎಂಬ ನೆನಪಿನ ನುಡಿಚಿತ್ರ ಲಘುಲಹರಿಯ ಬರವಣಿಗೆಯಲ್ಲೂ ಆತನ ಸಾಮರ್ಥ್ಯ ಹೇಗೆ ಬಹು ಫಲಗಳನ್ನು ಕೊಡಬಹುದಾಗಿತ್ತು ಎನ್ನುವುದಕ್ಕೆ ನಿದರ್ಶನವಾಗಿದೆ. ಯೂನಿಯನ್ನಿನ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಚರ್ಚಾಕೂಟಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದ

ನಮ್ಮ ಗುರುಗಳ ವಾಗ್ವೈಖರಿಯನ್ನು ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ ಬಣ್ಣಿಸಿರುವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ನಿರೀಕ್ಷಣ ಮತ್ತು ಲಘುಹಾಸ್ಯ ಮಿನುಗುವುದನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು :

"A noteworthy feature of union debates was the keen interest evinced in them not only by students but also by members of the staff from whom we derived inspiration and intellectual sustenance. Speaking of union debates, one can never forget certain personalities - Principal J. C. Rollo who enlivened the dullest of subjects with a style of speech fresh like air in the fields around Maharaja's College on a morning after a night of summer rain and with delightful humour, Professor A. B. Mackintosh whose child-like eyes twinkled with mischief when he countered heavy argument with delicate sarcasm; Professor A. R. Wadia whose silvery eloquence compelled respectful hearing; Professor V. L. D'Souza who could, with or without previous notice, make an appropriate speech for any occasion, and whose jokes, stories and anecdotes made him the most popular "Mr. Speaker"; Professor C. R. Narasimha Sastry who spoke English with Vedic accent and whose undisguised cynicism thrust points home : Sri N. Kasturi whose genuine wit and refreshing outlook marked him out as an accomplished speaker; and Sri M. A. Venkata Rao whose profound learning and fluency made one wonder whether thought or speech was the quicker of the two with him."

ನಮ್ಮ ಪೂರ್ಣನ ವಾಗ್ಮಿಯತೆಯ ಬಗೆಗೆ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ ಹೇಳಿರುವ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಉದ್ಧರಿಸದೆ ಇರಲಾರೆ :

"The late Sri K. R. Purna, who enriched college life in many ways, was a speaker of great ability, his general knowledge and deep study of subjects were excelled only by his powers of expression."

ಇನ್ನೊಂದು ಮುಖ್ಯ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಉಲ್ಲೇಖಿಸಬೇಕು : ಮೈಸೂರಿನ ಅಗ್ರಹಾರದಲ್ಲಿ, ನನ್ನ ಕಾಲೇಜು ವ್ಯಾಸಂಗದ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ, ನಾನು ವಾಸವಾಗಿದ್ದ ಬೀದಿಯ ಹಿಂದಿನ ಬೀದಿಯಲ್ಲಿ ಸುಮಾರು 12 ವರ್ಷಗಳ ಎಳೆಪರೆಯದ ಬಾಲಿಕೆ ಮದುವೆಯಾದ

ತರುಣದಲ್ಲಿ ವಿಧವೆಯಾದದ್ದು ನನ್ನ ಹೃದಯವನ್ನು ಒಂದಿತ್ತು.ಆ ಸಂದರ್ಭ. ಆಗ ಬರೆದ ನನ್ನ ಮೊದಲ ನಾಟಕ 'ಹೂವಿನ ಆಸೆ'ಗೆ ಸ್ಫೂರ್ತಿ ನೀಡಿತು. ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಬಾಲವಿಧವೆಗೆ ನಾನು ಮದುವೆ ಮಾಡಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಆದರೆ ವಾಸ್ತವ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಆ ವಿಧವೆ ಪುನರ್ವಿವಾಹ ವಾಗುವ ಪುಣ್ಯ ಪಡೆದಿರಲಿಲ್ಲ. ಸುಮಾರು 1934ರಲ್ಲಿ ಬರೆದ ನನ್ನ ನಾಟಕ ಪ್ರಕಟವಾದದ್ದು 1936ರಲ್ಲಿ. ಈ ನಾಟಕವನ್ನು ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ ಓದಿದ್ದನೋ ಇಲ್ಲವೋ ನಾನರಿಯೆ. ಅಂತೂ, ಆತ ಬಾಲವಿಧವೆಯಾದ ಕನ್ಯೆಯನ್ನು ಮದುವೆಯಾದ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ ನನಗೆ ಸಂತೋಷವಾಯಿತೆಂದು ಹೇಳಬೇಕಾಗಿಲ್ಲವಷ್ಟೆ. ನಾನು ನಾಟಕದ ಮೂಲಕ 'ಆಡಿ' ತೋರಿಸಿದ್ದನ್ನು ಆತ 'ಮಾಡಿ' ತೋರಿಸಿದ್ದ. ಸಮಾಜದ ಲೋಪದೋಷಗಳು ನಿವಾರಣೆಯಾಗಬೇಕಾದರೆ ಆಡಿದರೆ ಸಾಲದು, ಮಾಡಿ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕರಾಗಬೇಕು, ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ ಮಾಡಿದ ಹಾಗೆ. ಇಂದಿನ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಬಾಲವಿಧವೆಯರ ಸಮಸ್ಯೆ ಇಲ್ಲವೆಂದೇ ಹೇಳಬೇಕು. ಅಂದಿನ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ ಇಟ್ಟದ್ದು ನಿಜವಾಗಿ ಒಂದು ದಿಟ್ಟ ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಿ ಹೆಜ್ಜೆಯಾಗಿತ್ತು.

ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ ಅನಾಥಾಲಯದ ನಿವಾಸಿ ಯಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಆತ ಸಹಜವಾಗಿಯೆ 'ತಾತಯ್ಯ'ನವರ ಪ್ರಭಾವಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿದ್ದ. 'ತಾಯಿನಾಡು' ಪತ್ರಿಕೆಯ ಸಂಪಾದಕರಾಗಿದ್ದ ಪಿ. ಆರ್. ರಾಮಯ್ಯನವರ ಸಂಪರ್ಕವೂ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಯ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿತ್ತು. ಹೀಗಿರುತ್ತ, ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ದಶೆಯಲ್ಲಿ ಇತರ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುತ್ತಿದ್ದುದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ತೀವ್ರವಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರಪ್ರೇಮ ಆತನಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತಪಟ್ಟಿತ್ತು. ಆದರೆ ಆತನ ಜೀವನ ಗತಿಯನ್ನು ಹಿಡಿತದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದ ವಿಧಿ ಮೂರ್ತಿಯ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಎಂ. ಸಿ. ಎಸ್. ಪರೀಕ್ಷೆಯ ಕಡೆಗೆ ಸೆಳೆಯಿತು. ಆ ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಆತ 'ರ್‍ಯಾಂಕ್' ಗಳಿಸಿ, ಮೈಸೂರು ಸಿವಿಲ್ ಸರ್ವಿಸ್ಸಿಗೆ ಸೇರಿದ; ಕಾಲಕ್ರಮದಲ್ಲಿ, ದಕ್ಷ ಅಧಿಕಾರಿ ಎಂದು ಅಧಿಕಾರಿ ವಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಮನ್ನಣೆ ಪಡೆದ. ಅಧಿಕಾರಾವಧಿಯ ಕಡೆಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ, ಕೊಡಗಿನಲ್ಲಿ ಚೀಫ್ ಸೆಕ್ರೆಟರಿಯಾಗಿದ್ದಾಗ, ಆತನ ಆರೋಗ್ಯ ಹದಗೆಟ್ಟಿತು. ಆ ಕಾರಣದಿಂದ ಬೆಂಗಳೂರಿಗೆ ವರ್ಗವಾಗಿ ಬಂದದ್ದಾಯಿತು. ಮತ್ತೆ ಎಳೆಕೂಡಿಕೊಂಡದ್ದರಿಂದಾಗಿ ಶ್ರೀಮತಿ ರಾಜೇಶ್ವರಿ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಯವರ, ಮಂಗಳಾ ಅವರ ಕನ್ನಡ ಕೃತಿಗಳು ನನಗೆ ಉಡುಗೊರೆಯಾಗಿ ಬರತೊಡಗಿದವು. ಮಂಗಳ ನನ್ನ ಕವಿತೆಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಯನಪೂರ್ಣವೂ, ವಿಮರ್ಶಾತ್ಮಕವೂ ಆದ ಲೇಖನವನ್ನು ಬರೆದರು.

ಸದಾ ಸ್ನೇಹ ಸೂಸುವ ಮುಗುಳು ನಗೆಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ಕೊಡುಗೆಯನ್ನು ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಯಿಂದ ನಾನು ಎಂದೂ ಬಯಸಿರಲಿಲ್ಲ. ಅರವತ್ತರ ಅಂಚಿನಲ್ಲಿದ್ದ ಆತನ ಅಂತ್ಯ ದರ್ಶನ ಪಡೆಯುವ ದೌರ್ಭಾಗ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಆ ಮುಗುಳು ನಗೆಯ ಭಾಗ್ಯ ಪ್ರಾಪ್ತಿ ನನ್ನ ಪಾಲಿಗೆ ಉಳಿದೇ ಇತ್ತು.

ಅಪೂರ್ವ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಸಂಭಾವಿತ ಅಧಿಕಾರಿ

ಜಿ. ವೆಂಕಟಸುಬ್ಬಯ್ಯ

ಈ ಶತಮಾನದ ಮೂವತ್ತರ ದಶಕದಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರಿನ ಮಹಾರಾಜ ಕಾಲೇಜು, ಭಾರತದ ಬಹುಪ್ರಸಿದ್ಧ ಶಿಕ್ಷಣ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಧಾನವಾದ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಗಳಿಸಿತ್ತು. ಮೈಸೂರಿನ ಮಹಾರಾಜರು ಭಾರತದ ಅನೇಕ ಕಡೆಗಳಿಂದ ಪ್ರಖ್ಯಾತ ವಿದ್ವಾಂಸರನ್ನು ಆಹ್ವಾನಿಸಿ, ಆ ಕಾಲೇಜಿನ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಶಿಕ್ಷಣ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಬೋಧನೆ ಮಾಡಲು ಗೌರವದ ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ನೀಡಿದ್ದರು. ಇಂಥ ವಿವೇಕದ ಫಲವಾಗಿ ಮಹಾರಾಜ ಕಾಲೇಜು ಭಾರತದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಹೆಸರುವಾಸಿಯಾಗಿತ್ತು. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಬೋಧನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿಯೂ ಅತಿ ಪ್ರೌಢ ವಿದ್ವಾಂಸರೇ ಬೋಧಕರಾಗಿದ್ದರು. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷಾ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಕನ್ನಡ ಭಾಷಾ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷಾ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಪರ್ಷಿಯನ್ ಭಾಷಾ ಸಾಹಿತ್ಯಗಳಲ್ಲದೆ ಫ್ರೆಂಚ್ ಭಾಷೆಗೆ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ನೀಡಲಾಗಿತ್ತು. ದರ್ಶನಶಾಸ್ತ್ರ, ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರ, ಚರಿತ್ರೆ, ರಾಜ್ಯಶಾಸ್ತ್ರ, ಮನಃಶಾಸ್ತ್ರ ಮುಂತಾದವುಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರೌಢ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನೂ ನೀಡಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಒಂದೊಂದು ವಿಷಯಕ್ಕೂ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಅರ್ಹತೆಯನ್ನು ಗಮನಿಸಿ ನಾಲ್ಕೈದು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಆರಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಶಿಷ್ಯರು ನಾಲ್ಕಾರಿದ್ದರೆ ಅವರಿಗೆ ಬೋಧನೆ ಮಾಡುವವರು ಏಳೆಂಟು ಜನರಿರುತ್ತಿದ್ದರು. ಎಲ್ಲರೂ ಕಣ್ಣಲ್ಲಿ ಕಣ್ಣಿಟ್ಟು ಶಿಷ್ಯರನ್ನು ತರಬೇತು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ತರಗತಿಗಳಿಗೆ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ, ಮುಂದಿನ ವಾರದ ಅಭ್ಯಾಸವನ್ನು ಇನ್ನೂ ಮುಂದಕ್ಕೆ ತಳ್ಳುವ ಅವಕಾಶಗಳೇ ಇರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳೂ ಬುದ್ಧಿವಂತರೇ ಆಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಬೋಧನೆ ಮತ್ತು ವ್ಯಾಸಂಗ ಇವು ಒಂದು ವಿಧವಾದ ಪೈಪೋಟಿಯಿಂದ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದವು. ಇಂಥ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ತಾವು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಾಗಿರುವುದೇ ಒಂದು ಸುಯೋಗವೆಂದು ಯುವಕರೆಲ್ಲ ಭಾವಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ಇಂಟರ್‌ಮೀಡಿಯೆಟ್ ಪರೀಕ್ಷೆಯೇ ಒಂದು ಒರೆಗಲ್ಲಾಗಿದ್ದು, ಅದರಲ್ಲಿ ಮೊದಲ ಸಲವೇ ತೇರ್ಗಡೆಯಾದರೆ ಆ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಬಲ್ಲಿದನೆಂದು ಹೆಸರು ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದನು. ಅಂಥವರಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ವಿಭಾಗಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದವರನ್ನು ಆರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದರಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರೂ ಮುಂದಾಗುತ್ತಿದ್ದರು. ವಿಜ್ಞಾನ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ಶೇ. 10 -12 ಜನರೂ, ಕಲಾವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ಶೇ. 14 -15 ಜನರೂ ತೇರ್ಗಡೆಯಾಗುತ್ತಿದ್ದ ಕಾಲ. ಮೊದಲ ದರ್ಜೆ ಎಂಬುದು ಕನಸಿನ ಮಾತು. ಎರಡನೆಯ ದರ್ಜೆಯಲ್ಲಿ ತೇರ್ಗಡೆಯಾಗುವವನು ಬಹುಬುದ್ಧಿವಂತನೆಂಬ ಕೀರ್ತಿಗೆ ಪಾತ್ರನಾಗುತ್ತಿದ್ದನು.

ಹೀಗೆ ತೇರ್ಗಡೆಯಾದರೂ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಆನರ್ಸ್ ತರಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳವೇ

ದೊರೆಯುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲಿಯೂ ಆಯ್ಕೆ. ಹೀಗೆ ಆಯ್ಕೆಯಾದವರು ಆ ಕಾಲೇಜಿನ ಭವಿಷ್ಯವನ್ನು ಬೆಳಗುವ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳೆಂದು ಇತರ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದರು. ಮೊದಲ ಆನರ್ಸ್‌ಗೆ ಸೇರಿದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ, ಅವರಿಗಿಂತ ಮುಂಚೆಯೇ ಸೇರಿ ಕೊನೆಯ ಆನರ್ಸ್ ತರಗತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಎಂ. ಎ. ತರಗತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದವರು ಮಾದರಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಾಗಿ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರಂತೆ ತಾವೂ ಹೆಸರು ಗಳಿಸಬೇಕೆಂಬ ಉತ್ಸಾಹ ಮೊದಲ ಆನರ್ಸ್ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿಯೇ ಮೂಡುತ್ತಿತ್ತು.

ಇಂಥ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಾನು ಕನ್ನಡದ ಮೊದಲ ಆನರ್ಸ್ ತರಗತಿಗೆ ಸೇರಿದೆ. ಈ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ನಾವು ಇಬ್ಬರು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಮಾತ್ರ ಇದ್ದೆವು. ಎಂ. ಎ. ತರಗತಿಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಸಂಗ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಹಿರಿಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ನಡೆ-ನುಡಿಗಳನ್ನು ನಾವು ಬಹು ಕುತೂಹಲದಿಂದ ವೀಕ್ಷಿಸಿ ಅವರಂತೆ ನಡೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಪ್ರಯತ್ನಪಡುತ್ತಿದ್ದೆವು.

ಅಂಥ ಹಿರಿಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಕೆಲವರಿದ್ದರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ನಮ್ಮ ಗಮನವನ್ನು ಸೆಳೆದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಆಕರ್ಷಕ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ದಿ॥ ಸಿ. ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಗಳು. ಅವರು ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರೊ॥ ವಿ. ಎಲ್. ಡಿಸೋಜಾ ಅವರ ಮೆಚ್ಚಿನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಾಗಿದ್ದರು. ತರಗತಿಗಳು ಮುಗಿದ ಮೇಲೆ ಅವರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಪುಸ್ತಕ ಭಂಡಾರಕ್ಕೆ ಅವರ ಗೆಳೆಯರೊಡನೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ಅಭ್ಯಾಸವನ್ನು ನಾವು ಅವರಿಂದ ಕಲಿತೆವು. ಅಂಥ ಕೆಲವು ಜನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಹೆಸರುಗಳು ನನ್ನ ನೆನಪಿನಲ್ಲಿವೆ. ತಾಂಡವೇಶ್ವರ, ದೊರೆಸ್ವಾಮಿ ಐಯ್ಯಂಗಾರ್, ವಿ. ಕೆ. ಶ್ರೀನಿವಾಸನ್, ಸತ್ಯನ್, ಆರ್. ಕೆ. ನಾರಾಯಣ್, ನಟೇಶ ಮೊದಲಿಯಾರ್, ಕೆ. ಆರ್. ಪೂರ್ಣ ಇತ್ಯಾದಿ. ಇವರೆಲ್ಲರೂ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಅಭ್ಯಾಸ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾಗಿ ಮುಂದೆ ಉನ್ನತ ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಗಳಿಸಿ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಗೌರವವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿದವರು.

ಕಾಲೇಜಿನ ಯೂನಿಯನ್ನಿನಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಚರ್ಚಾಕೂಟಗಳಲ್ಲಿ ಅವರ ಪಾತ್ರ ಹಿರಿದು. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿಯೂ, ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲಿಯೂ ಅವರು ವಾಚಾಳಿಕೆಯನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿದ್ದರು. ವಿಷಯ ಸಂಗ್ರಹವೂ, ಅವುಗಳ ತಾರ್ಕಿಕ ನಿರೂಪಣೆ ಕಿರಿಯರಿಗೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನವಾಗಿತ್ತು. ಇಂಥ ಹಿರಿಯರು ನಮಗೆ ದೃಷ್ಟಿಗೋಚರರಾಗಿದ್ದರೇ ಹೊರತು ಇವು ಚೇತೋಹಾರಿಯಾಗಿರುತ್ತಿತ್ತು. ಅವರ ಸ್ನೇಹವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುವುದು ಅಸಾಧ್ಯವಾಗಿತ್ತು.

ಯಾವುದೋ ಕಾರಣದಿಂದ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಯವರು ಎಂ. ಎ. ಪರೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಮೊದಲ ಸಲ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ಮುಂದಿನ ವರ್ಷ ಅವರು ಆ ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಮೊದಲ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಪಡೆದರು. ಆಗಲೇ ನಮಗೆ ಅವರು ಅನಾಥಾಲಯದಲ್ಲಿದ್ದು, ಓದಿ ಇಂಥ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಪಡೆದರೆಂಬುದು ನಮ್ಮ ಅಧ್ಯಾಪಕರಿಂದ ತಿಳಿದುಬಂತು.

ಯೂನಿಯನ್ನಿನ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯಾಗಿ ಅವರು ಆಯ್ಕೆಯಾದ ವರ್ಷ ಡಾ॥ ಕೆ.ಬಿ. ಮಾಧವ ಅವರು ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾದರು. ಅವರು ತುಂಬ ಹಾಸ್ಯಪರರಾದ ಗಣಿತಶಾಸ್ತ್ರ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು. ಇವರಿಬ್ಬರ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ಅನೇಕ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ರಾಜಕಾರಣಿಗಳೂ, ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಹೋರಾಟಗಾರರೂ, ಆಡಳಿತ ನಿಪುಣರೂ, ರಾಷ್ಟ್ರ ನಿರ್ಮಾಣದಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿ ಇರುವ ವಿದ್ವಾಂಸರೂ ಮಹಾರಾಜ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಉಪನ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದರು. ಒಂದೊಂದೂ ನಿರಂತರ ಸ್ಮರಣೀಯವಾದ ಉಪನ್ಯಾಸ.

ನಾನು ಎಂ. ಎ. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಾಗಿದ್ದಾಗ ಮೈಸೂರು ಸಿವಿಲ್ ಸರ್ವೀಸ್ ಪರೀಕ್ಷೆಗಳನ್ನು ಮತ್ತೆ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದರು. ಅದರಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಪಡೆದು ಸಿವಿಲ್ ಸರ್ವೀಸ್ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಗಳು ಪಡೆದರು. ಆಗ ಪರೀಕ್ಷಕರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರಾಗಿದ್ದ ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಅಧಿಕಾರಿ ಟಾಡ್ ಹಂಟರ್ ಎಂಬುವರು ಸಿ. ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಗಳಿಗೆ ಮೌಖಿಕ ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ನೂರಕ್ಕೆ ನೂರು ಅಂಕಗಳನ್ನು ನೀಡಿದ್ದರೆಂದು ಜನಜನಿತವಾದ ಮಾತು ಇತ್ತು.

ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಮೇಲೆ ಅವರು ಮಹಾರಾಜರಿಗೂ, ಸರ್ ಮಿರ್ಜಾ ಇಸ್ಮಾಯಿಲ್ ಅವರಿಗೂ ತುಂಬ ಆತ್ಮೀಯರಾದ ಸಹಾಯಕರಾಗಿ ಉದ್ಯೋಗಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಿದರು. ಅನೇಕ ಬಗೆಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಲ್ಲಿ ಅವರು ಜನಪ್ರಿಯ ಅಧಿಕಾರಿಯೆಂದೂ, ದೀನರಿಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಿದವರೆಂದೂ ಪ್ರಾಮಾಣಿಕರೆಂದೂ ಹೆಸರುವಾಸಿ ಆದರು.

ರಾಜ್ಯದ ಬಹುಮುಖ್ಯ ಅಧಿಕಾರವಾದ ಮುಖ್ಯ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಗಳಾಗಿ ನೇಮಕವಾಗುವ ವೇಳೆಗೆ ಅವರಿಗೆ ಸಾವು ಬಂದು ಅಪ್ಪಳಿಸಿತು. ಆದರೆ ಎಂಥ ಸಾವು ! ಮಧ್ಯರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಮಲಗಿದ್ದಾಗ ನಿದ್ದೆಯಲ್ಲೇ ಸಾವು. ಅನಾಯಾಸವಾದ ಮರಣ. ಮಗಳ ಮದುವೆಯಾಗಿ ಒಂದು ವಾರ ಕಳೆದಿರಲಿಲ್ಲ. ಅಂಥ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಸಂಸಾರಕ್ಕೆ ಈ ಆಘಾತವಾಯಿತು. ಸಾವಿರಾರು ಜನ ಕಡೆಯ ದರ್ಶನ ಮಾಡಿ ನಿಟ್ಟುಸಿರಿಟ್ಟರು. ಬೆಳಗುತ್ತಿದ್ದ ಜ್ಯೋತಿ ಆರಿಹೋಯಿತು. ನಾಡಿನ ಜನರಿಗೆಲ್ಲ ಬೇಕಾಗಿದ್ದ ಸತ್ವ ನಂದಿ ಹೋಯಿತು.

ಆದರೆ ಅವರು ಮರೆಯಲಾಗದ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ನೆನಪನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗಿದ್ದಾರೆ. ಕೊನೆ ಕೊನೆಯ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ನಾನು ಅವರ ಆತ್ಮೀಯತೆಯನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿದ್ದೆ. ಆಗಾಗ ಮಾತುಕತೆಯಲ್ಲಿ ಭಾಗಿಯಾಗುತ್ತಿದ್ದೆ. ಒಂದೇ ಬೀದಿಯಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಕಾಲ ವಾಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೆವು. ಅವೆಲ್ಲ ಈಗ ನೆನಪಾಗಿ ನಿಂತಿದೆ. ಆದರೆ ನಿರಂತರವಾಗಿ ನೆನಪಿಗೆ ಬರುವ ಅವರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಮಾತ್ರ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಟ್ಟಿದಂತಿದೆ.

ಆದರ್ಶ ಅಧಿಕಾರಿ

ಜಿ. ನಾರಾಯಣ

ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯ ರಾಜಪ್ರಭುತ್ವ ಇದ್ದಾಗಲೇ ಇಡೀ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಆದರ್ಶ ರಾಜ್ಯ ಎನಿಸಿಕೊಂಡಿತ್ತು. ಜನತೆಯ ಸರ್ವತೋಮುಖ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಸಾಧಕವಾದ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ರೂಪಿಸಿ, ಅವನ್ನು ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಾ ಬಂದಿತ್ತು. ವ್ಯವಸಾಯ, ವಾಣಿಜ್ಯ, ಕೈಗಾರಿಕೆ, ನೀರಾವರಿ, ವಿದ್ಯುದುತ್ಪಾದನೆ ಮೊದಲಾದ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲ ಅದು ಪ್ರಗತಿ ಸಾಧಿಸಿತ್ತು. ಆಡಳಿತ ನಿರ್ವಹಣೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಜೆಗಳ ಪಾಲೂ ಇರಲೆಂದು ಪ್ರಜಾಪ್ರತಿನಿಧಿ ಸಭೆ, ನ್ಯಾಯ ವಿಧಾಯಕ ಸಭೆಗಳನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸಿತ್ತು. ಈ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಗತಿ ಸಾಧನೆಗೆ ಜನಹಿತವನ್ನೇ ಧ್ಯೇಯವಾಗಿ ಹೊಂದಿದ್ದ ರಾಜ್ಯದ ಅರಸರು ಹಾಗೂ ಸಮರ್ಥರಾದ, ನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ಕೂಡಿದ ಆಡಳಿತಾಧಿಕಾರಿ ವರ್ಗ ಕಾರಣವೆಂದರೆ ಉತ್ಪ್ರೇಕ್ಷೆಯಲ್ಲ.

ಮೈಸೂರಿನ ರಾಜಪ್ರಭುತ್ವ ಇಂಡಿಯನ್ ಸಿವಿಲ್ ಸರ್ವೀಸ್ ಮಾದರಿಯಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ಸಿವಿಲ್ ಸರ್ವೀಸ್ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಮಾಡಿತ್ತು. ರಾಜ್ಯದ ಪ್ರತಿಭಾವಂತ ಯುವಕರು ಈ ಸರ್ವೀಸಿಗೆ ಆಯ್ಕೆಯಾಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರು ತಮ್ಮ ದಕ್ಷತೆ, ಸಾಮರ್ಥ್ಯ, ಆಡಳಿತ ನಿರ್ವಹಣೆಯಲ್ಲಿನ ಶ್ರದ್ಧೆ, ನಾಡಿನ ಹಿತಸಾಧನೆಯಲ್ಲಿನ ನಿಷ್ಠೆ – ಇವುಗಳಿಗೆ ಹೆಸರಾಗಿದ್ದರು. ಭಾರತಕ್ಕೆ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಬಂದು, ಇಡೀ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಸಂಘಟನೆಯಾದ ಅನಂತರ, ಮೈಸೂರು ಸಿವಿಲ್ ಸರ್ವೀಸಿನ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಅನೇಕರು, ಭಾರತದ ಆಡಳಿತಾಧಿಕಾರ ವರ್ಗದಲ್ಲಿ (ಐ. ಎ. ಎಸ್.) ಮುಂದುವರಿದು ಕರ್ನಾಟಕ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ಸೇವೆಸಲ್ಲಿಸಿ ಜನಪ್ರಿಯತೆ ಗಳಿಸಿದರು. ಇಂಥ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಗ್ರಶ್ರೇಣಿಗೆ ಸೇರಿದವರು ಶ್ರೀ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ ಅವರು.

ನನಗೆ ಅವರ ನೇರ ಪರಿಚಯ ಆಗುವ ಮೊದಲೇ ಅವರ ದಕ್ಷತೆ, ಸಾಮರ್ಥ್ಯ, ನಿಸ್ಪೃಹತೆ, ಕರ್ತವ್ಯಶ್ರದ್ಧೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಕೇಳಿ ತಿಳಿದಿದ್ದೆ. ನೇರ ಪರಿಚಯ ಆದ ನಂತರ ಅವರ ವಿಚಾರವಾಗಿ ನಾನು ಕೇಳಿದ್ದುದ್ದೆಲ್ಲಾ ನೂರಕ್ಕೆ ನೂರರಷ್ಟು ಸತ್ಯ ಎಂಬುದು ನನಗೆ ಮನವರಿಕೆಯಾಯಿತು. ಅದಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ನನ್ನನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸಿದ್ದು ಅವರ ನಿರಾಡಂಬರ ಜೀವನ, ಸರಳತೆ, ಸ್ನೇಹಪರತೆ.

ಶ್ರೀ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ ಅವರು 1937 - 38ರ ಸುಮಾರಿಗೆ ಮೈಸೂರು ಸಿವಿಲ್ ಸರ್ವೀಸ್ ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಉತ್ತೀರ್ಣರಾಗಿ ಪ್ರೊಬೇಷನರಿ ಅಸಿಸ್ಟೆಂಟ್ ಕಮಿಷನರಾಗಿ ಸರ್ಕಾರಿ ನೌಕರಿಗೆ ಸೇರಿದರು. ಕ್ರಮ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಡೆಪ್ಯುಟಿ ಕಮಿಷನರ್ ಮೊದಲಾದ ಮೇಲಿನ ಹುದ್ದೆಗಳಿಗೆ ಬಡ್ತಿ ಹೊಂದಿದರು. ಮೈಸೂರಿನ ಮುನಿಸಿಪಲ್

ಕಮಿಷನರಾಗಿಯೂ, ಡಿವಿಜನಲ್ ಕಮಿಷನರಾಗಿಯೂ ಅಧಿಕಾರ ನಿರ್ವಹಿಸಿದರು. ಇವರು ವಹಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಎಲ್ಲ ಹುದ್ದೆಗಳಲ್ಲೂ ದಕ್ಷತೆ, ಸಾಮರ್ಥ್ಯ, ಕ್ರಿಯಾಶೀಲತೆ, ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆಗಳಿಂದಾಗಿ ಕೀರ್ತಿ ಪಡೆದರು. ಮೇಲಾಗಿ ತಮ್ಮ ಸಹೋದ್ಯೋಗಿಗಳ ಹಾಗೂ ಸಾರ್ವಜನಿಕರ ಪ್ರೀತಿ ಗೌರವಗಳಿಗೂ ಪಾತ್ರರಾಗಿದ್ದರು.

ಶ್ರೀ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ ಅವರು ಅಧಿಕಾರದ ಚೌಕಟ್ಟಿನೊಳಗೆ ಇದ್ದರೂ, ಅವರ ಆಸಕ್ತಿ ಅಷ್ಟಕ್ಕೇ ಸೀಮಿತವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲೂ ಅವರು ಆಸಕ್ತಿ ಹೊಂದಿದ್ದರು. ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಸಾಕ್ಷರತೆ, ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಣೆ, ಸ್ತ್ರೀ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ಮೊದಲಾದ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ವಿಶೇಷ ಒಲವು. ಅಕ್ಷರ ಪ್ರಚಾರ ಬಿರುಸಿನಿಂದ ನಡೆದು, ಜನತೆಯಲ್ಲಿನ ಅಜ್ಞಾನದ ಕತ್ತಲೆ ನಿವಾರಣೆ ಆಗುವವರೆಗೆ ಜನತೆಯ ನಿಜವಾದ ಪ್ರಗತಿ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ ಎಂದು ನಂಬಿದ್ದವರು ಅವರು. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಅಜ್ಞಾನದ, ಮೌಢ್ಯದ ವಿರುದ್ಧದ ಎಲ್ಲ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳಲ್ಲೂ ಅವರು ಹೆಚ್ಚು ಆಸಕ್ತಿಯಿಂದ ಭಾಗವಹಿಸಿ ದುಡಿಯುತ್ತಿದ್ದರು.

ರಾಜ್ಯದ ಜನತೆಯ ಹಿತಸಾಧನೆಗಾಗಿ ದುಡಿಯುವುದು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಅಂದಿನ ಆಡಳಿತಾಧಿಕಾರಿಗಳೆಲ್ಲರ ಧ್ಯೇಯವೇ ಆಗಿತ್ತು. ಅವರಿಗೆಲ್ಲಾ ವಿಶ್ವವಿಖ್ಯಾತ ಇಂಜನಿಯರ್ ಹಾಗೂ ಆಡಳಿತಗಾರ ದಿವಾನ್ ಸರ್ ಎಂ. ವಿಶ್ವೇಶ್ವರಯ್ಯ ಮತ್ತು ದಿವಾನ್ ಸರ್ ಮಿರ್ಜಾ ಅವರು ಮೇಲ್ಪಂಕ್ತಿ ಆಗಿದ್ದರು. ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯ ಇಡೀ ವಿಶ್ವದಲ್ಲೇ ಆದರ್ಶ ರಾಜ್ಯವೆಂದು ಪ್ರಖ್ಯಾತವಾಗಬೇಕು ಎನ್ನುವುದು ಆ ಮಹಾನುಭಾವರ ಉದ್ದೇಶ. ಅವರಿಂದ ಸ್ಫೂರ್ತಿಗೊಂಡು ಆ ಉದ್ದೇಶ ಸಾಧನೆಗಾಗಿ ದುಡಿದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಶ್ರೇಣಿಗೆ ಸೇರಿದವರು ಶ್ರೀ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ ಅವರು.

ಶ್ರೀ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ ಅವರು ಬಡತನದಿಂದಲೇ ಜೀವನ ಆರಂಭಿಸಿ, ಸ್ವಪ್ರಯತ್ನದಿಂದ ಅಭ್ಯುದಯವನ್ನು ಕಂಡವರು. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ದೆಸೆಯಿಂದಲೇ ಅವರು ತಮಗೆ ಅಗತ್ಯವಾದ ಹಣವನ್ನು ಒದಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ತುಂಬಾ ದುಡಿದದ್ದುಂಟು. ಹೀಗಿದ್ದರೂ ಅವರು ತರಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವಾಗಲೂ ಮುಂದು. ಪರೀಕ್ಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮ ದರ್ಜೆಯಲ್ಲಿ ತೇರ್ಗಡೆ. ಇದರಿಂದ ಅಂದಿನ ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರುಗಳಾದ ರಾಲೋ, ಎನ್. ಎಸ್. ಸುಬ್ಬರಾವ್ ಮೊದಲಾದವರಿಗೆ ತುಂಬಾ ಮೆಚ್ಚು.

ಶ್ರೀ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ ಅವರು ಸರ್ಕಾರದ ನೌಕರಿಗೆ ಸೇರುವ ಮೊದಲು ಕೆಲವು ಕಾಲ ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯೋಗಿಗಳಾಗಿ ಎಲ್ಲ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ತೀವ್ರಾಸಕ್ತಿಯಿಂದ ಗಮನಿಸಿ, ತಮ್ಮ ಪತ್ರಿಕೆಗೆ ವರದಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯೋಗಿಯಾಗಿ ಅವರು ಸಾರ್ವಜನಿಕರೊಡನೆ ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡ ಸಂಪರ್ಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಲ್ಲಿ ತಳೆದಆಸಕ್ತಿ ಅವರು ಮುಂದೆ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಾದ ಅನಂತರವೂ ಮುಂದುವರೆಯಿತು. ಅಧಿಕಾರಿಗಳಾಗಿ

ಅವರು ಎಲ್ಲ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನೂ ತುಂಬ ಮಾನವೀಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ ಪರಿಶೀಲಿಸಲು ಅವರು ಕೆಲಕಾಲ ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯಮಿಯಾಗಿದ್ದು ಪಡೆದ ಅನುಭವ ಕಾರಣವೆಂದರೆ ತಪ್ಪಾಗಲಾರದು.

ಶ್ರೀ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ ಅವರದು ತುಂಬಾ ಆಕರ್ಷಕ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವೂ ಹೌದು. ತಮ್ಮ ಸರಳತೆ, ಸ್ನೇಹಪರತೆಗಳಿಂದ ಎಲ್ಲರ ವಿಶ್ವಾಸಕ್ಕೂ ಪಾತ್ರರಾಗಿದ್ದರು. ಅವರು ಎಷ್ಟೊಂದು ಸರಳರು, ನಿಗರ್ವಿ ಎಂದರೆ ಅವರನ್ನು ತಿಳಿಯದವರು ಯಾರಾದರೂ ನೋಡಿದರೆ ಇವರು ನಿಜಕ್ಕೂ ಉನ್ನತಾಧಿಕಾರಿಯೋ ಎಂದು ಶಂಕಿಸುತ್ತಿದ್ದುದುಂಟು.

ಇಂಥ ಆದರ್ಶ ಅಧಿಕಾರಿ ಅಕಾಲದಲ್ಲೇ ವಿಧಿವಶರಾದುದು ದೌರ್ಭಾಗ್ಯ. ಅವರು ಬದುಕಿದ್ದಿದ್ದರೆ, ಅವರಿಂದ ದೇಶಕ್ಕೆ ಜನತೆಗೆ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲುತ್ತಿತ್ತು. ಅವರನ್ನು ತಿಳಿದವರೆಲ್ಲರ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲೂ ಅವರ ನೆನಪು ಸದಾ ಹಸಿರು.

ಮೂರ್ತಿ

ಬಿ. ಆರ್. ಸುಬ್ಬರಾವ್

1930ನೇ ಇಸವಿ. ಆಗ ಶ್ರೀಮಾನ್ ಎಂ. ವೆಂಕಟಕೃಷ್ಣಯ್ಯನವರ ಕೃಪಾಶ್ರಯದಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ಅನಾಥಾಲಯ ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿ ನಡೆದುಬಂದಿತ್ತು. ಅವರ ಪತ್ರಿಕೆ ಸಂಪದಭ್ಯುದಯ ಬ್ರಿಟಿಷರ ದಬ್ಬಾಳಿಕೆಯಿಂದ ಮುಟ್ಟುಗೋಲಾಗಿತ್ತು. ಆದರೂ ಧೈರ್ಯಗೆಡದೆ ಹಿಂದೂ ಮೊದಲಾದ ಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಅನಾಥಾಲಯದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಾಗಿದ್ದ ಶ್ರೀಮಾನ್ ಸಿ. ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಗಳವರು ತಾತಯ್ಯನವರು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಸಮಾಚಾರವನ್ನು ಬರೆದು ಅಚ್ಚಿಗೆ ಕಳುಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ನಾನು ಕನ್ನಡ ವಿಷಯ ಹೇಳಿದ್ದನ್ನು ಬರೆದುಕೊಡುತ್ತಿದ್ದೆ. ಅದನ್ನು ಸಹ ಪತ್ರಿಕೆಗಳಿಗೆ ಅಚ್ಚು ಮಾಡಲು ಕಳುಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದರಿಂದ ನಮಗೆ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಸೇವೆಯ ಹೆಮ್ಮೆ. ಇನ್ನೊಂದು ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ತಿಳಿವು ಅಥವಾ ಭಾಷಾಜ್ಞಾನ ಹೆಚ್ಚಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಶ್ರೀಮಾನ್ ತಾತಯ್ಯನವರ ಆಶೀರ್ವಾದವೇ ನಮ್ಮ ಶ್ರೇಯಸ್ಸು.

ಶ್ರೀಮಾನ್ ಸಿ. ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಗಳವರು ಮಿತಭಾಷಿ. ಅವರ ಸರಳತೆ, ಸ್ನೇಹ, ಅನುಕಂಪದಿಂದ ಕೂಡಿದ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಎಂಥವರನ್ನಾದರೂ ಆಕರ್ಷಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಅವರು ಮೈಸೂರು ಮುನಿಸಿಪಲ್ ಕಮಿಷನರ್ ಆಗಿದ್ದಾಗಲೂ, ಡೈರಕ್ಟರ್ ಆಫ್ ಪಬ್ಲಿಕ್ ಇನ್ಸ್ಟ್ರಕ್ಷನ್ ಆಗಿದ್ದಾಗಲೂ, ಮೈಸೂರು ಡಿವಿಜನಲ್ ಕಮಿಷನರ್ ಆಗಿದ್ದಾಗಲೂ ನಾನು ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕವಾಗಿ ಅವರಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದಾಗ ತಡಮಾಡಿ ನಿಲ್ಲಗೊಡದೆ ಕೂಡಲೆ ತಮ್ಮ ಬಳಿಗೆ ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅವರ ಸಮಾನ ವಯಸ್ಕರಾದ ನಮ್ಮ ಅಣ್ಣಂದಿರನ್ನು ವಿಚಾರಿಸಿ ನನ್ನ ಬಗೆಗೂ ವಿಚಾರಿಸಿ ಮನಸ್ಸಂತೋಷಪಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಹುದ್ದೆ ದೊಡ್ಡದಾದರೂ ಅವರ ಸರಳತೆ ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು.

ಅವರು ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಶ್ರೇಷ್ಠಮಟ್ಟದಲ್ಲಿದ್ದರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಗಂಭೀರಭಾವ ಎದ್ದು ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು. ಅವರ ವಿವಾಹದ ಆರತಕ್ಷತೆಗೆ ನನ್ನ ಅಣ್ಣಂದಿರೊಡನೆ ಹೋಗಿದ್ದೆನು. ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಹಾರ್ಡ್‌ವಿಕ್ ಕಾಲೇಜ್ ರಸ್ತೆಯ ಒಂದು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಆರತಕ್ಷತೆ ನಡೆಯಿತು. ಆಗಿನ ಜನರ ಮೌಢ್ಯ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಮೂಲೆಗೊತ್ತಿ ಆದರ್ಶವಾಗಿ ವಿಧವಾ ವಿವಾಹ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ತೃಪ್ತಿಯನ್ನು ಕಂಡುಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಗಂಡಸು ಹೇಗಿದ್ದರೂ ವಿವಾಹ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಆದರೆ ಹೆಂಗಸು ತನ್ನ ಪತಿಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡಲ್ಲಿ ಆಕೆ ಉಸಿರು ಇರುವವರೆಗೆ ಒಂಟಿಬಾಳು ಬಾಳಬೇಕು ಏಕೆ ಎಂಬ ಚಿಂತನೆಯಿಂದ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನ ಮಾಡಿ ತೋರಿಸಿದರು, ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಹೆದರದೆ.

ಅವರು ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ K.S.R.T.C. ವೈಸ್ ಛೇರ್ಮನ್ ಆಗಿದ್ದರು.

ಈ ವಿಚಾರ ಪತ್ರಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಓದಿ ತಿಳಿದಿದ್ದೆನು. ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ಮಾಡುವಾಗ ಜೊತೆಗೇ ಇದ್ದು ಊಟಮಾಡಿ ಮಲಗುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಅನಂತರ ನಮ್ಮ ನಮ್ಮ ಜೀವನ ವೃತ್ತಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಾಗಿ ದೂರವಾದೆವು. ಆದರೂ ಒಮ್ಮೆಮ್ಮೆ ಅವಕಾಶ ಸಿಕ್ಕಿ ಭೇಟಿಯಾದಾಗ ಸರಳ ಸೌಜನ್ಯದಿಂದ ಮಾತನಾಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಪ್ರೀತಿ-ಸಂತೃಪ್ತಿ ಭಾವನೆ ಭೇಟಿಯ ಪ್ರಯೋಜನವಾಗಿತ್ತು.

ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಬಂದ ಅವರ ಮೃತವಾರ್ತೆ ಓದಿ ಮಾನಸಿಕವಾಗಿ ಆಘಾತಗೊಂಡು ಕೆಲವಾರು ತಿಂಗಳು ಏನೋ ಅಮೂಲ್ಯವಾದದ್ದನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡಂತೆ ಮನಸ್ಸು ತಲ್ಲಣಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಈಗಲೂ ನೆನಸಿದಾಗ ಹಿಂದಲ ನೆನಪು ಸ್ಫುರಿತವಾಗಿ ಮನಸ್ಸು ಕದಡುತ್ತದೆ.

ಕಲಾಭಿಮಾನಿ

ತಿಟ್ಟೆ ಕೃಷ್ಣ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್

ಯಾವ ಮಹನೀಯರ ಸ್ಮರಣೆಯಿಂದ ಕರ್ಣಾಟಕದ ಕಲಾವಿದರಿಗೆ ಆನಂದ ವೆನಿಸುವುದೋ, ಸ್ಫೂರ್ತಿಯುಂಟಾಗುವುದೋ, ಉತ್ಸಾಹವು ಇಮ್ಮಡಿ ಆಗುವುದೋ ಅಂತಹ ಮಹನೀಯರಾಗಿದ್ದ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಗಳ ಸವಿನೆನಪಿಗಾಗಿ ಈಗ್ಯೆ ಹತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ 'ಕಲಾಭಾರತಿ' ಎಂಬ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಯು ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪನೆಯಾಗಿ, ತನ್ನದೇ ಆದ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಕಲಾಸೇವೆಯಲ್ಲಿ ಹತ್ತು ವರ್ಷಗಳು ತುಂಬಿರುವುದು ಒಂದು ಸಂತೋಷದ ಸಂಗತಿಯೇ ಸರಿ.

ಹೀಗೆ ವಿಜಯೀ ವೈಭವ ದಶವರ್ಷಗಳ ಪೂರೈಕೆಯ ಸವಿನೆನಪಿಗಾಗಿ ಈ ಸಂಸ್ಥೆಯವರು ಸಿ. ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಗಳು ಹಾಗೂ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಕಲೆಗಳ ಬಗೆಗೆ ಒಂದು ಸ್ಮರಣ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಪ್ರಚುರಪಡಿಸಲು ಮನಸ್ಸು ಮಾಡಿರುವುದು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಒಂದು ಸ್ತುತ್ಯ ಕಾರ್ಯ.

ಸಿ. ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಗಳು ಆಗಿನ ಮೈಸೂರು ಸರ್ಕಾರದಲ್ಲಿ ಉನ್ನತ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಾಗಿ ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿದ್ದಾಗ, ಅವರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಗೀತ ಉಪಾಧ್ಯಾಯನಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ ಅವರಿಗೂ ನನಗೂ ಸಂಪರ್ಕ ನಿಕಟವಾಯಿತು. ಅದು ಅನೇಕ ವರ್ಷಗಳು ನಡೆದು ಅವರ ಅತ್ಯಮೂಲ್ಯ ಸದ್ಗುಣಗಳ ಪರಿಚಯ ನನಗುಂಟಾಗಲು ಕಾರಣವಾಯಿತು.

ಸಿ. ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಗಳು ಸ್ವಭಾವತಃ ಸಾತ್ವಿಕರು, ದಯಾವಂತರು, ಸರಳರು, ನಿಗರ್ವಿಗಳು, ಕಾರ್ಯದಕ್ಷರು, ಸತ್ಯನಿಷ್ಠರು ಮತ್ತು ಕಲಾಭಿಮಾನಿಗಳು. ಇವರ ಈ ಮಹಾಗುಣಗಳು ಸುಗಂಧವನ್ನು ಮುಟ್ಟಿದವರಿಗೆಲ್ಲಾ ಹತ್ತಿಕೊಂಡು ಅವರನ್ನೆಲ್ಲಾ ಸುಗಂಧಿಗಳನ್ನಾಗಿ ಮಾಡುವಂತೆ, ಇವರ ಇಡೀ ಕುಟುಂಬವರ್ಗದವರಿಗೆಲ್ಲಾ ಸೇರಿ ಇವರ ಮನೆಯೇ ಸುಗುಣಾಗಾರವೆನಿಸಿತ್ತು. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಗಂಧರ್ವಕಲೆಯಾದ ಸಂಗೀತದಲ್ಲಿ ಮೂರ್ತಿಗಳಿಗೆ ಅಪಾರವಾದ ಆಸಕ್ತಿ ಅನುರಾಗಗಳಿದ್ದವು. ಇವರಿಗೆ ಸಂಗೀತ ವಿದ್ವಾಂಸರಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ವಿಶ್ವಾಸವಿತ್ತು. ಅವರ ಪುರೋಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಇವರು ಹಂಬಲಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ಲೇಖಕನಾದ ನನಗೆ ಇವರು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ಕೀರ್ತನೆಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿ, ಹಾಡುವಂತೆ ಒತ್ತಾಯಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಪ್ರೇರೇಪಿಸಿದ್ದರು. ಎಂದರೆ ಅವರಿಗೆ ಸಂಗೀತದ ಮೇಲೂ, ಸಂಗೀತ ಕಲೆಯ ಬೆಳಸಿನ ಮೇಲೂ ಹಾಗೂ ತಾಯ್ನುಡಿಯಾದ ಕನ್ನಡದ ಮೇಲೂ ಎಷ್ಟು ವಿಶ್ವಾಸವಿತ್ತು ಎಂಬುದು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದಲ್ಲವೆ?

ಭಾಷಣವೇ ಕಲೆ

ರುಮಾಲೆ ಚನ್ನಬಸವಯ್ಯ

1934ನೇ ಇಸವಿ. ಜಯಚಾಮರಾಜೇಂದ್ರ ವೃತ್ತಿ ಶಿಕ್ಷಣಾಲಯದಲ್ಲಿ ತೈಲವರ್ಣ ಚಿತ್ರಕಲೆ ಅಭ್ಯಸಿಸಲು ಹೋಗಿದ್ದೆನು. ಕಾಲೇಜಿನ ನನ್ನ ಸ್ನೇಹಿತರು ಹೊರರಾಷ್ಟ್ರಗಳ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯಗಳ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳು ಭಾಗವಹಿಸಿದ ಒಂದು ಚರ್ಚಾಕೂಟದ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಕ್ಕೆ ನನ್ನನ್ನು ಜಗನ್ಮೋಹನ ಬಂಗಲೆಗೆ, ರಾತ್ರಿ 8ಕ್ಕೆ ನಡೆದ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಕ್ಕೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿದ್ದರು. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆ ಮಾಧ್ಯಮದ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯಗಳ, ಹೊರ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳ ಹಾಗೂ ಭಾರತದ ಪ್ರತಿನಿಧಿಗಳು ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದರು.

ನಮ್ಮ ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದ ವತಿಯಿಂದ ಶ್ರೀ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ ಮತ್ತು ಜಯಲಕ್ಷ್ಮಿ ವರದಾಚಾರ್ಯರು ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದರು.

ಶ್ರೀ ಸಿ. ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಗಳು ಭಾಷಣ ಕಲೆಯಲ್ಲಿ ಗಂಭೀರವಾದ, ಉತ್ಪ್ರೇಕ್ಷೆಯಿಲ್ಲದ, ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಮನನ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಇಡೀ ಜನತೆಯ ಮೇಲೆ ಸರಳವಾಗಿ, ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ, ಅತಿಕಡಮೆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿಸಬಲ್ಲ ಭಾಷಾಕಲಾ ಪ್ರೌಢಿಮೆ ಪಡೆದವರೆಂಬುದು ಅಂದಿನ ಅವರ ಭಾಷಣದಿಂದ ಸರ್ವರಿಗೂ ವಿದಿತವಾಯಿತು.

ಅವರು ಆಡಳಿತಗಾರರಾಗದೇ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದಲ್ಲಿ ಭಾಷಾ ಪಂಡಿತರಾಗಿ, ಬೋಧಕರಾಗಿದ್ದಿದ್ದಲ್ಲಿ ಆ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೂ ತಿಲಕಪ್ರಾಯರಾಗಿ ರಾಷ್ಟ್ರದ ಗೌರವ ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿಯುತ್ತಿದ್ದರು.

ಶ್ರೀ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಯವರು ಮತ್ತು ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯಮ

ಅಗರಂ ರಂಗಯ್ಯ

ಸುಮಾರು ಅರ್ಧ ಶತಮಾನದ ಹಿಂದೆ ನನಗೆ ಶ್ರೀ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಯವರ ಪರಿಚಯವಾಯಿತು. ನಮ್ಮ ಮುದ್ರಣಾಲಯದಲ್ಲಿ ತಾಯಿನಾಡು ಪತ್ರಿಕೆಯು ಆರಂಭವಾಗಿ ಕಾಸಿಗೊಂದು ಪ್ರತಿಯಂತೆ ಮಾರಾಟವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಅದರ ಸಂಪಾದಕರಾದ ಶ್ರೀ ಪಿ. ಆರ್. ರಾಮಯ್ಯನವರಿಗೆ ಶ್ರೀ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಯವರ ಭೇಟಿಯಾಗಿ ಅವರ ಪತ್ರಿಕೆಗೆ ನಗರದ ಸುದ್ದಿಗಳನ್ನು ಬರೆದುಕೊಡುವಂತೆ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಯವರಿಗೆ ಅವರು ಹೇಳಿದರು. ಆಗ ಈ ವರದಿಗಾರರಿಗೆ ಸಂಪಾದಕರು ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದ ಶುಲ್ಕ ತಿಂಗಳಿಗೆ 5 ರೂ. ಇದನ್ನು ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಯವರು ಮುಂದೆ ಅನೇಕ ಬಾರಿ ನೆನಸಿಕೊಂಡು ತಮ್ಮ ಭವಿಷ್ಯ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಇದು ಒಳ್ಳೆ ಅಸ್ತಿಭಾರವನ್ನು ಹಾಕಿದುದಾಗಿ ಹೆಮ್ಮೆಯಿಂದ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಏಕೆಂದರೆ ಇದರಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಸಮಾಜದ ಹಲವಾರು ವರ್ಗಗಳ ಪ್ರತಿಭಾವಂತ ಜನರ ಸಂಪರ್ಕವುಂಟಾಯಿತು ಮತ್ತು ಲೋಕಾನುಭವವು ಬಹಳಮಟ್ಟಿಗೆ ದೊರೆಯಿತು.

ಪ್ರತಿ ದಿನ ಅವರು ಪತ್ರಿಕೆಗೆ ಬರೆದು ತಂದುಕೊಡುತ್ತಿದ್ದ ಸುದ್ದಿಗಳ ವರದಿಗಳನ್ನು ವಿಮರ್ಶಿಸಿ, ತಿದ್ದಿ ಪತ್ರಿಕೆಗೆ ಸಿದ್ಧಮಾಡುವ ಕೆಲಸವನ್ನು ನನಗೆ ವಹಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಮೊದ-ಮೊದಲು ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಯವರು ಬರೆದು ತಂದ ಅನೇಕ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಪ್ರಾಮುಖ್ಯವಲ್ಲವೆಂದು ನಾನು ಹೊಡೆದು ಹಾಕುತ್ತಿದ್ದೆ. ಇನ್ನು ಕೆಲವಕ್ಕೆ ತಿದ್ದುಪಡಿಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೆ. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ವರದಿಗಳಿಗೆ ಆಕರ್ಷಣೀಯವಾದ ಶಿರೋನಾಮೆಯನ್ನು ಕೊಡುವುದು ನಮ್ಮ ಮುಖ್ಯ ಕೆಲಸವಾಗಿತ್ತು. ಈ ಎಲ್ಲ ಅಂಶಗಳ ಬಗ್ಗೆಯೂ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಯವರು ಬಹುಬೇಗನೆ ಸ್ವಂತ ಪರಿಶ್ರಮದಿಂದ ಪರಿಷ್ಕರಣವನ್ನು ಹೊಂದಿದರು. ಕ್ರಮೇಣ ಅವರ ಬರವಣಿಗೆಗಳನ್ನು ನೇರವಾಗಿ ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಮುದ್ರಣಕ್ಕೆ ಕೊಡುವಂತೆಯೂ ಆಯಿತು. ತಾಯಿನಾಡು ಪತ್ರಿಕೆಯ ಮೊಟ್ಟ ಮೊದಲನೆ ಗೌರವಾನ್ವಿತ ಸುದ್ದಿಗಾರರು ಶ್ರೀ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಯವರೆಂದು ಧಾರಾಳವಾಗಿ ಹೇಳಬಹುದು.

ಶಿರೋನಾಮೆಗಳನ್ನು ಕೊಡುವುದರಲ್ಲಿ ಒಂದು ವಿಶೇಷ ಪ್ರಸಂಗ ನಡೆದುದನ್ನು ಶ್ರೀ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಯವರು ಆಗಾಗ್ಗೆ ಒತ್ತಿ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಆ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ನಗರದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕೋಲಾಹಲಕರವಾದ ಪ್ರಕರಣವು ನಡೆದಿತ್ತು. ಬೆಂಗಳೂರಿನ ದೇಶಮುಖಿ ಗೋವಿಂದರಾಯರೆಂಬುವರು ಮೈಸೂರಿನ ವಸುಂಧರಾದೇವಿ ಎಂಬಾಕೆಯನ್ನು ಮದುವೆಯಾದ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿನ ಮೆಜಿಸ್ಟ್ರೇಟರ

ಕೋರ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಮೊಕದ್ದಮೆ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಅದನ್ನು ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಯವರು ಪತ್ರಿಕೆಗೆ ವರದಿ ಮಾಡಿದಾಗ ಅವರು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದ ಶಿರೋನಾಮೆಯು ಅಷ್ಟು ಆಕರ್ಷಣೀಯವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ನಾನು ಅದನ್ನು 'ದೇಶಮುಖಿ ಗೋವಿಂದರಾಯರ ಗಾಂಧರ್ವ ವಿವಾಹ' ಎಂದು ಬರೆದೆ. ಅದು ಮುದ್ರಣವಾದ ದಿನ ಪತ್ರಿಕೆಗೆ ಬೇಡಿಕೆಯು ಬಹಳವಾಗಿತ್ತು. ಆ ಬದಲಾವಣೆಗಾಗಿ ಶ್ರೀ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಯವರು ಬಹಳ ಸಂತೋಷಪಟ್ಟು ಆಗಾಗ್ಗೆ ಅದನ್ನು ಬಹಿರಂಗವಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು.

ಸುದ್ದಿಗಾರರ ಸಾಹಸ ಮತ್ತು ಕೌಶಲ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಯವರು ಅಭಿಮಾನದಿಂದ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದ ಮತ್ತೊಂದು ಮಾತು ಇದು. "ರವಿ ಕಾಣದ್ದನ್ನು ಕವಿ ಕಂಡ; ಕವಿ ಕಾಣದುದನ್ನು ಕರಸ್ಪಾಂಡೆಂಟ್ ಕಂಡ." ಈ ಮಾತಿನ ಔಚಿತ್ಯವನ್ನು ಇಂದಿಗೂ ಮುಂದೆಯೂ ಪತ್ರಿಕಾ ರಂಗದಲ್ಲಿ ನಾವು ನಿರಂತರವಾಗಿ ಕಾಣಬಹುದು. ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯಮಿಯ ಸಾಹಸದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ನಿರಾಧಾರವೆಂದು ಕಂಡು ಬರಬಹುದಾದ ಊಹಾಪೋಹಗಳನ್ನು ಸಹ ಪ್ರಚಾರಪಡಿಸಿ ಅದರಿಂದ ವಾಸ್ತವಾಂಶಗಳನ್ನು ಹೊರಗೆಡುಹಲು ದಾರಿ ಮಾಡಿ ಕೊಡಲಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕವಿಯ ಕಲ್ಪನೆಗೂ ಮೀರಿದ ಹಲವು ಸಾಹಸದ ಭಾವನೆಗಳನ್ನು ಸುದ್ದಿಗಾರನು ಪ್ರಚುರಪಡಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ನಿಪುಣರಾದ ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯೋಗಿಗಳು ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ಸತ್ಯಾಂಶವನ್ನು ಹೊರಗೆಡುಹಲು ಸಮರ್ಥರಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯಮದಲ್ಲಿ ಈ ರೀತಿ ಪಡೆದ ಅನುಭವವು ಮುಂದೆ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಯವರಿಗೆ ರಾಜ್ಯ ವಾರ್ತಾ ಅಧಿಕಾರಿಯಾಗಲು ಬಹಳ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಸಹಾಯಕವಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ಧಾರಾಳವಾಗಿ ಹೇಳಬಹುದು. ಅವರು ವಿಶೇಷವಾದ ಜ್ಞಾನಾರ್ಜನೆ, ಸಂಶೋಧನೆ ಮತ್ತು ನಿರೂಪಣೆಗಳಿಗೆ ಹೆಸರುವಾಸಿಯಾಗಿದ್ದರು. ಇದರಿಂದ ಕ್ರಮೇಣ ಅವರು ಅನೇಕ ಉನ್ನತ ಹುದ್ದೆಗಳನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ಮೈಸೂರು ಡಿವಿಜನಲ್ ಕಮಿಷನರಾಗಿದ್ದಾಗ ಮಳೆ ಬೆಳೆಗಳಾಗದೆ ಭೀಕರ ಅಭಾವದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಉಂಟಾಗಿ ಕನ್ನಂಬಾಡಿ ಕಟ್ಟೆಯೂ ಸಹ ಒಣಗಿಹೋಗಿತ್ತು. ರೈತರುಗಳು ಬಹಳವಾಗಿ ಕಂಗಾಲಾಗಿದ್ದರು. ಹಿಂದೊಮ್ಮೆ ಇದೇ ರೀತಿ ಕ್ಷಾಮ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಉಂಟಾಗಿದ್ದಾಗ ಅಂದಿನ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಪಶ್ಚಿಮವಾಹಿನಿಯ ಪವಿತ್ರ ಕಾವೇರಿ ನದಿಯ ತೀರದಲ್ಲಿ ಹನ್ನೆರಡು ದಿನಗಳ ಕಾಲ ಪರ್ಜನ್ಯ ಜಪವೆಂಬ ಅಪೂರ್ವ ಅನುಷ್ಠಾನವನ್ನು ಪಂಡಿತೋತ್ತಮರಿಂದ ನೆರವೇರಿಸಲಾಗಿ ಕೂಡಲೇ ಧಾರಾಕಾರವಾದ ಮಳೆ ಬಂದು ಕನ್ನಂಬಾಡಿ ಕಟ್ಟೆಯು ಭರ್ತಿಯಾಗಿ ಮೈಸೂರು-ಮಂಡ್ಯ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಸಸ್ಯ ಸಂವೃದ್ಧಿಯುಂಟಾಗಿ ಅಲ್ಲಿನ ನಿವಾಸಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ಆನಂದಭರಿತರಾಗಿದ್ದರು. ಅದೇ ರೀತಿ ತಮ್ಮ ಕಾಲದಲ್ಲೂ ಈ ಮಹಾ ಪ್ರಯೋಗವನ್ನು ನಡೆಸಬೇಕೆಂದು ಶ್ರೀ ನರಸಿಂಹ

ಮೂರ್ತಿಯವರು ಸಂಕಲ್ಪಿಸಿದರು. ಅದೇ ಪಶ್ಚಿಮವಾಹಿನಿಯ ಕಾವೇರಿ ನದಿ ತೀರದಲ್ಲಿ ವಿಪ್ರೋತ್ತಮರಿಂದ ಹನ್ನೆರಡು ದಿನಗಳ ಕಾಲ ಜಪ, ತಪ ಅನುಷ್ಠಾನ, ಅನ್ನದಾನ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ನಡೆಸಲಾಯಿತು. ವೇದ ವಿದ್ವಾಂಸರಾದ ಆರು ಜನ ವಿಪ್ರೋತ್ತಮರು ಕಾವೇರಿ ನದಿಯಲ್ಲಿ ಸೊಂಟದವರೆಗೆ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಪ್ರತಿ ದಿನ ಐದಾರು ಗಂಟೆಗಳ ಕಾಲ ವೇದಘೋಷದಿಂದ ವರುಣ ದೇವನಿಗೆ ಮಳೆಗಾಗಿ ಮೊರೆಯಿಡುತ್ತಿದ್ದ ದೃಶ್ಯವು ಚಿತ್ತಾಕರ್ಷಕವಾಗಿತ್ತು. ಕಡೆಯ ದಿನ ಹೋಮ ಮತ್ತು ಪೂರ್ಣಾಹುತಿ ಆದ ಮೇಲೆ ಮಹಾಸಭೆ ನಡೆದು ಋತ್ವಿಜರೂ ಉಳಿದವರೂ ಅವರವರ ಊರುಗಳಿಗೆ ಹಿಂದಿರುಗುತ್ತಿದ್ದಂತೆಯೇ ಧಾರಾಕಾರವಾಗಿ ಮಳೆ ಬಂದು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ವಿಶೇಷ ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಉಂಟುಮಾಡಿತು. ತಾವು ಕೈಗೊಂಡ ಈ ಪ್ರಯತ್ನವು ಯಶಸ್ವಿಯಾದುದಕ್ಕಾಗಿ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಯವರು ಆನಂದಭರಿತರಾದರು.

ಕೆಲವು ದಿನಗಳಲ್ಲೇ ಕನ್ನಂಬಾಡಿ ಕಟ್ಟೆಯು ಭರ್ತಿಯಾಯಿತು. ಮೈಸೂರು-ಮಂಡ್ಯ ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಣಗುತ್ತಿದ್ದ ಪೈರುಗಳೆಲ್ಲವೂ ಮತ್ತೆ ಚೇತರಿಸಿಕೊಂಡು ಧಾನ್ಯ ಸಂವೃದ್ಧಿಯುಂಟಾಯಿತು. ಈ ದೃಶ್ಯವನ್ನು ಕಣ್ಣಾರೆ ಕಂಡು ಮಹಾಜನರಿಗೆ ವರದಿ ಮಾಡಲು ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಯವರು ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯಮಿಗಳ ವಿಶೇಷ ಪ್ರವಾಸವನ್ನು ಆ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಏರ್ಪಡಿಸಿ ರೈತರಿಗೂ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೂ ಉಂಟಾದ ಮಹತ್ ಪ್ರಯೋಜನವನ್ನು ಅರಿವು ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟರು.

ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಯವರು ವೃದ್ಧ ಪಿತಾಮಹ ವೆಂಕಟಕೃಷ್ಣಯ್ಯನವರ ಅಚ್ಚುಮೆಚ್ಚಿನ ಶಿಷ್ಯರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರು. ಅವರು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ಅನಾಥಾಲಯದಲ್ಲಿ ನರಸಿಂಹ ಮೂರ್ತಿಯವರು ಅಶನ ವಸತಿಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿ ಅವುಗಳ ಪೂರ್ಣ ಪ್ರಯೋಜನ ಪಡೆದು ತಮ್ಮ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಜೀವನವನ್ನು ವಿಶೇಷ ಹಿರಿಮೆಯಿಂದ ಸಾಗಿಸಿದರು. ಎಲ್ಲ ಪರೀಕ್ಷೆಗಳಲ್ಲೂ ಅವರು ಪ್ರಥಮ ಶ್ರೇಣಿಯಲ್ಲಿ ತೇರ್ಗಡೆಯಾಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಲೇಖನ, ಭಾಷಣ ಮುಂತಾದ ಸ್ಪರ್ಧೆಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ಪ್ರಶಸ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರು, ಅವರ ಅಪೂರ್ವವಾದ ಮೇಧಾಶಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಪ್ರತಿಭೆಯನ್ನು ಮೆಚ್ಚಿ ಆಗ ಮೈಸೂರಿನ ಆಯುರ್ವೇದ ಕಾಲೇಜಿನ ಪ್ರಿನ್ಸಿಪಾಲರಾಗಿದ್ದ ಡಾ॥ ರಾಮಕೃಷ್ಣರಾಯರು ಅವರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಕುಮಾರಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ವಿವಾಹ ನಡೆಸಿದರು.

ಶ್ರೀ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಯವರ ನಯ, ವಿನಯ, ಸೌಹಾರ್ದ, ಸರಳತೆ, ಪ್ರಸನ್ನತೆ, ಪರೋಪಕಾರ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಮುಂತಾದ ಸದ್ಗುಣಗಳು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಅನುಕರಣೀಯ ವಾಗಿವೆ. ಕೇವಲ ಬಡತನದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದು ತಮ್ಮ ಸ್ವಬುದ್ಧಿ ಮತ್ತು ಶಕ್ತಿಗಳಿಂದ ಅಪಾರವಾದ ಜ್ಞಾನಾರ್ಜನೆಯನ್ನೂ ಲೋಕಾನುಭವವನ್ನೂ ಪಡೆದು ಆದರ್ಶ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಾಗಿದ್ದಾರೆ.

ಹೃದಯ ಕೈಕೊಟ್ಟಿತು

ನಿರಂಜನ

ಎಂಥ ಸಾವು ಇಷ್ಟ ? ನೂರನೆಯ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಣೋತ್ಕ್ರಮಣವೆ ? ಇಳಿವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಬಂಧುಬಳಗದ ಮಧ್ಯೆ ಕುಳಿತಿದ್ದಂತೆಯೇ ಕೊನೆಯುಸಿರೆ ? ಅಥವಾ ನಡೆಯುತ್ತಲಿದ್ದಂತೆಯೇ ಒಂದೆಡೆ ಕುಸಿದು ವಿದಾಯವೇ ?

ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಯವರು ಕೊನೆಯ ದಿನವನ್ನು ಕಳೆದದ್ದು ಹೀಗೆ.

ಎಂದಿನಂತೆ ಕಚೇರಿಗೆ ಹೋದರು. ಮಗಳ ಮದುವೆ ಮುಗಿದು ಒಂದು ವಾರವೂ ಕಳೆದಿರಲಿಲ್ಲ. ಆ ಓಡಾಟದ ಬಳಲಿಕೆ ನೀಗಲು ರಜಾ ಪಡೆಯಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಮೂವತ್ತು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ವಿವಿಧ ಹುದ್ದೆಗಳಲ್ಲಿ ದುಡಿದ ಅಧಿಕಾರಿಗೆ ಅಂಥ ರಜೆ ಬೇಕು ಎನಿಸಿರಲಿಲ್ಲ.

ಕಚೇರಿಯ ಕೆಲಸ, ಅಲ್ಲಿಂದ ಮಂತ್ರಿಗಳಲ್ಲಿಗೆ, ಇನ್ನೊಂದು ಹೊರೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿ ಮೂರು ಗಂಟೆಗಳ ಕಾಲ ಚರ್ಚೆ. ಮೂರು ಗಂಟೆಗೆ ಮನೆಗೆ ಬಂದರು, ಊಟಕ್ಕೆಂದು. ಒಡತಿ ಕೇಳಿದಳು : ವಿಶ್ರಾಂತಿ ತಗೋಬಾರದೆ ?

“ದೇಹಶ್ರಮ ಮಾಡ್ಕೋಬಾರದು, ಅಷ್ಟೆ, ಅಲ್ಲೇನು ಕುಣೀತೇನಾ ?” ನಗುತ್ತಾ ಮೂರೂವರೆಗೆ ಮತ್ತೇ ಕಚೇರಿಗೆ ಹೋದರು.

ಸಂಜೆ ಬಂದರು. ದುಡಿದರೂ ಪ್ರಸನ್ನ ಮುಖ, ಆ ದಿನ ಒಂದು ಮದುವೆ ಸಮಾರಂಭ. ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ, ಆಮಂತ್ರಿಸಿದವರನ್ನು ಹರ್ಷಿತರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ, ಉಡುಗೊರೆ ನೀಡಿ ವಾಪಸಾದರು.

ಅಳಿಯ ಕೈಹಿಡಿದವಳೊಡನೆ ತಮ್ಮೂರಿಗೆ ಇನ್ನೂ ಹೊರಟಿರಲಿಲ್ಲ. ಹರ್ಷದ ವಾತಾವರಣ ಮನೆಯಲ್ಲಿ.

ಎಲ್ಲರೂ ಊಟ ಮಾಡಿದರು. ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಯವರು ಎಲ್ಲರೊಡನೆಯೂ ನಗುತ್ತ ಮಾತನಾಡಿದರು.

“ಮಾವಿನ ಹಣ್ಣು ಹೆಚ್ಚು” ಎಂದರು ಒಡತಿಗೆ.

ಸುಸಂಸ್ಕೃತ ಸಂಸಾರದ ಸುಖ ಕಾಲಾಯಾಪನೆ ...

ಅಂದು ಮೇ 7. ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ ಹಾಗೂ ರಾಜೇಶ್ವರಿ ಅವರ ವಿವಾಹದ 31ನೇ ವರುಷದ ಹಿಂದಿನ ರಾತ್ರಿ. ಮಕ್ಕಳು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ನೆಂಟರಿಷ್ಟರೊಂದಿಗೆ ಅವರಿಗೆ ಹಾರ ಹಾಕಿ ಸಂತೋಷಿಸಿದ್ದರು.

ನಡುವಿರುಳಿಗೆ ಮುಂಚೆ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಯವರು ನಿದ್ದೆ ಹೋದರು.

...... ಬೆಳಗಾಯಿತು. ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಯವರು ಎದ್ದಿರಲಿಲ್ಲ. ಮುಂಜಾವದ ಕಾಫಿಗೆ ಹೊತ್ತಾಯಿತಲ್ಲ ಎಂದು ಮನೆಯವರು ಕೊಠಡಿಯ ಬಾಗಿಲು ತಳ್ಳಿದರು.

ಐವತ್ತಾರು ಐವತ್ತೇಳು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ತಮ್ಮ ಸಜ್ಜನಿಕೆಯಿಂದ, ಸಂಸ್ಕಾರದಿಂದ ಹಲವು ಸಹಸ್ರ ಹೃದಯಗಳನ್ನು ಗೆದ್ದಿದ್ದ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಯವರು ಇರಲಿಲ್ಲ. ಸಮಾಜಕ್ಕಾಗಿ ಸದಾ ಮಿಡಿದ ಎದೆಗುಂಡಿಗೆ ಯಾವುದೋ ಅವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ನಿಲ್ಲಿಸಿತ್ತು. ಅವರ ನೆನಪಿನ ದೇಹವಷ್ಟೇ ಭಂಗವಿಲ್ಲದ ನಿದ್ರೆಯಲ್ಲಿತ್ತು.

* * *

'ಬನಶಂಕರಿ' ಪ್ರಕಟವಾದಾಗ ನನಗೊಂದು ಕಾಗದ ಬಂತು. ಚಿ. ನ. ಮಂಗಳಾ ಅದನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದರು. ಇವರು ಕತೆಗಾರ್ತಿ ರಾಜೇಶ್ವರಿಯವರ, ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ದಕ್ಷ ಅಧಿಕಾರಿ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಯವರ ಮಗಳು ಎಂದು ನನಗೆ ತಿಳಿದದ್ದು ಅನಂತರ.

ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ ಜನಾನುರಾಗಿಯಾದ ಅಧಿಕಾರಿ ಮಾತ್ರವಲ್ಲ, ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಿಯರು ಕೂಡ ಎಂದು ಕೇಳಿ ಸಂತೋಷಪಟ್ಟೆ.

ಆರು ವರ್ಷಗಳಿಗೆ ಹಿಂದೆ ಮೊದಲ ಬಾರಿ ಅವರನ್ನು ಕಂಡಾಗ ಅವರ ಸರಳ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವಕ್ಕೆ ಮಾರುಹೋದೆ.

'ಚಿಕವೀರ ರಾಜೇಂದ್ರ'ದ ಮುನ್ನುಡಿಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೀನಿವಾಸರು ಕೃತಜ್ಞತೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದ್ದ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಯವರು "ನನಗಿಂತ ಕಿರಿಯರಿಲ್ಲ' ಎಂದಂತೆ ಅನಿಸಿತು.

* * *

ಮುಖದ ತೇಜಸ್ಸು, ಮೈಮಾಟ, ಅಗರ್ಭ ಸಿರಿವಂತರನ್ನು ನಾಚಿಸುವಂಥದು. ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಡತನದಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಜನೆ ಮಾಡಿದರು ಎಂದರೆ ನಂಬುವುದು ಕಷ್ಟ. ತಾತಯ್ಯನವರ ಅನಾಥಾಲಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಭಾಶಾಲಿಯಾದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಾಗಿ ಇವರಿದ್ದರು ಎನ್ನುವುದು – ಇಂದಿನ ಮುಂದಿನ ಪೀಳಿಗೆಗೊಂದು ದಂತಕಥೆ.

ಸಾರಸ್ವತ ಲೋಕಕ್ಕೆ ವಿಸ್ಮಯವೆನಿಸಬಹುದಾದದ್ದು ಎಂದರೆ ಎಳೆ ಯೌವ್ವನವನ್ನು ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯೋಗಿಯಾಗಿ ಇವರು ಕಳೆದರೆಂಬುದು. 'ಸಾಧ್ವಿ' 'ತಾಯಿನಾಡು'ಗಳಿಗೆ ಇವರು ವರದಿಗಾರರಾಗಿದ್ದರು, ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು.

ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ (M.C.S.) ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿಗರಾಗಿ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಯವರು ಬದುಕಿನ ಸುದೀರ್ಘ ಅಧ್ಯಾಯವೊಂದನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದರು.

ನಿಷ್ಠೆ, ಶಿಸ್ತು, ನಿಸ್ಪೃಹತೆ – ಇವುಗಳನ್ನು ಜೀವನ ವಿಧಾನವಾಗಿ ರೂಪಿಸಿಕೊಂಡ ಅಲ್ಪ ಸಂಖ್ಯಾತರ ಸಾಲಿನಲ್ಲಿ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ ಅಗ್ರಮಾನ್ಯರಾದರು.

ಈ ದುಡಿಮೆಗೆ ಅಂತಿಮ ಹಂತವಾಗಿ ಇನ್ನೇನು ಅವರು ರಾಜ್ಯದ ಚೀಫ್ ಸೆಕ್ರೆಟರಿ ಆಗಬೇಕು ಎನ್ನುವಷ್ಟರಲ್ಲೇ ಸಾವು ನಕ್ಕಿತು.

* * *

ಒಂದು ವಾರದ ಹಿಂದೆ ಮಗಳ ಮದುವೆಯ ಸಡಗರದಲ್ಲಿ ಊಟಕ್ಕೆ ಕುಳಿತಿದ್ದವರೆಲ್ಲರ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಯವರು ತಮ್ಮ ಸಹಜ ಆತ್ಮೀಯತೆಯಿಂದ ಮಾತಾಡಿದರು.

ಅವರ ಹೃದ್ರೋಗದ ಪ್ರಸ್ತಾಪ ಮಾಡಿದಾಗ, ಅವರನ್ನು ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ಡಾಕ್ಟರೆಂದರು.

"ಬಹಳ ಒಳ್ಳೆಯ ರೋಗಿ. ಇಲ್ಲದೆ ಹೋಗಿದ್ದರೆ ಹೋದ ವರ್ಷ ಎರಡನೆಯ ಸಲ ಅಟ್ಯಾಕ್ ಆದಾಗ ಅವರು ಉಳೀತಿರಲಿಲ್ಲ. ಶಿಸ್ತು, ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟುತನ. ತಮ್ಮನ್ನು ತಾವು ಬಹಳ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ನೋಡ್ಕೋತಾರೆ."

ಅವರು ಹಾಗೆ ಹೇಳಿದ ಏಳೇ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಹೃದಯ ಕೈಕೊಟ್ಟಿತು.

* * *

ಸುದ್ದಿ ಹಬ್ಬಿದಾಗ ಧಾವಿಸಿ ಬಂದವರು ಸಹಸ್ರಾರು ಜನ. ಅವರಿಂದೆಲ್ಲ ಸಾಲುಗಟ್ಟಿ ಅಂತಿಮ ಪ್ರಣಾಮ.

ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಯವರಿಗಿಂತ ಇಪ್ಪತ್ತು ವರ್ಷ ಹಿರಿಯರಾದ ಮಾಸ್ತಿ ಬಂದರು.

ಕೊಠಡಿಯಲ್ಲಿ ನಿಂತು ನಿಟ್ಟುಸಿರುಬಿಟ್ಟರು.

ತಲೆಯೆತ್ತಿ ಬಳಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಗೋಕಾಕರತ್ತ ನೋಡಿ, ಕ್ಷಣ ಏನೂ ಆಡದೆ, ಬಳಿಕ ಅಂದರು :

"This was too much for the heart."

* * *

ಸದ್ದಿಲ್ಲದೆ, ಯಾರಿಗೂ ತೊಂದರೆಯಾಗದಂತೆ, ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ ಹೊರಟು ಹೋಗಿದ್ದರು.

(ನಿರಂಜನ ಅವರ 'ದಿನಚರಿ' ಕೃತಿಯಿಂದ)

ನನ್ನ ತಾಯಿ

ಚಿ. ನ. ಮಂಗಳಾ

ನನ್ನ ತಾಯಿಯ ಬಗ್ಗೆ ನನಗೆ ನೆನಪಿರುವ ಮಹತ್ವದ ಮೊದಲ ಚಿತ್ರ ...... ನಾನು ಬೆಂಗಳೂರಿನ ದೇಶಿಯ ವಿದ್ಯಾಶಾಲೆಯ ಮಾಧ್ಯಮಿಕ ಶಾಖೆಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿನಿಯಾಗಿದ್ದೆ. ನನ್ನ ತಾತ ಆಗ ತಾನೆ ನನ್ನನ್ನು ಶಾಲೆಗೆ ಸೇರಿಸಿದ್ದರು. ಶಾಲೆಯ ವಾರ್ಷಿಕೋತ್ಸವ ಬಂದಿತು. ನಾನೂ ಹಲವಾರು ಸ್ಪರ್ಧೆಗಳಿಗೆ ಸೇರಿಕೊಂಡಿದ್ದೆ. ನಾನು ಕಂಠ ಪಾಠ ಮಾಡಬೇಕಾಗಿದ್ದ ಹಲವಾರು ಸಾಲುಗಳನ್ನು ನನ್ನ ತಾಯಿ ಹೇಳಿಕೊಡಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಆದರೆ ಅಷ್ಟರಲ್ಲೇ ಅವರು ಅಸ್ವಸ್ಥರಾಗಿ ಆಸ್ಪತ್ರೆ ಸೇರಿದರು. ಚೆನ್ನಾಗಿ ಹೇಳಿ ಬಹುಮಾನ ಗಳಿಸಬೇಕೆಂದಿದ್ದ ನನಗೆ ಅಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿಲ್ಲದಿರುವುದು ಕಂಡು ಅಳುವೇ ಬಂದುಬಿಟ್ಟಿತು. ಆದರೆ ನನ್ನ ತಂದೆ ಸಮಾಧಾನ ಮಾಡಿದರು. ತಾವೇ ಹೇಳಿ ಕೊಡುವುದಾಗಿ ಹೇಳಿದರು. ಹೇಳಿಯೂ ಕೊಟ್ಟರು. ಸಂಜೆ ಅಮ್ಮನನ್ನು ನೋಡಲು ಆಸ್ಪತ್ರೆಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋದರು. ಮಾತಾಡಲೂ ಅಷ್ಟು ಶಕ್ತಿಯಿಲ್ಲದೆ ಹಾಸಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಮಲಗಿದ್ದ ನನ್ನ ತಾಯಿ ಕೇಳಿದ ಮೊದಲ ಪ್ರಶ್ನೆ

"ಹಾಲು ಕುಡಿದೆಯಾ ?"

"ಹ್ಞು"

ಎರಡನೆಯ ಪ್ರಶ್ನೆ :

"ಕಾಂಪಿಟಿಷನ್ ಯಾವಾಗ ?"

"ಸೋಮವಾರ"

"ಸಾಲುಗಳನ್ನು ಗಟ್ಟಿ ಮಾಡಿ ಇಲ್ಲೇ ಬಂದು ಹೇಳು. ನಾನು ಹೇಳಿ ಕೊಡುತ್ತೀನಿ. ಚೆನ್ನಾಗಿ ಮಾಡು".

ನನಗಾದ ಸಂತೋಷ ಅಷ್ಟಿಷ್ಟಲ್ಲ. ಅಮ್ಮ ಆಸ್ಪತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಮಲಗೇ ನನಗೆ ಪದ್ಯಗಳನ್ನೂ ಕಥೆಗಳನ್ನೂ ಹೇಳಿಕೊಟ್ಟರು. ನನ್ನ ರಿಹರ್ಸಲ್ಸ್ ಎಲ್ಲ ಅಲ್ಲಿಯೆ. ವೈದ್ಯರೂ ಅದಕ್ಕೆ ಅಡ್ಡಿ ಬರಲಿಲ್ಲ. ನನಗೆ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಸ್ಪರ್ಧೆಯಲ್ಲೂ ಬಹುಮಾನ ಬಂದಿತು. ಅಷ್ಟು ಹೊತ್ತಿಗೆ ಅಮ್ಮ ಆಸ್ಪತ್ರೆಯಿಂದ ಮನೆಗೆ ಬಂದಿದ್ದರು.

ಮಕ್ಕಳು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಕಲಿಯಬೇಕು, ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬಾಳಬೇಕು ಎಂಬುದು ನನ್ನ ತಾಯಿಯ ಆಸೆ, ಎಲ್ಲ ತಾಯಿಯರ ಆಸೆಯ ಹಾಗೆ.

ಇದಕ್ಕಾಗಿ ನಮ್ಮ ತಾಯಿ ಪಡುತ್ತಿದ್ದ ಶ್ರಮ ಅಷ್ಟಿಷ್ಟಲ್ಲ.

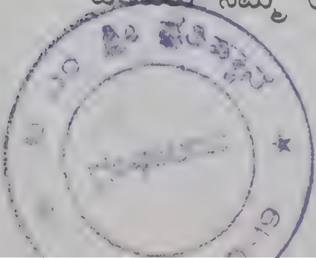
ನಮ್ಮ ತಾಯಿಯ ಮನೆತನ ತುಂಬ ಸುಸಂಸ್ಕೃತ ವಿಚಾರವಂತ ಮನೆತನ. ನಮ್ಮ ತಾಯಿಯ ತಂದೆ ಮದರಾಸಿನ ಬಳಿಯಿರುವ ಲಾಲಾಪೇಟೆಯವರು, ಲಾಲಾಪೇಟೆ ರಾಮಕೃಷ್ಣರಾಯರು. ಮುಲಕುನಾಡು ತೆಲುಗರು. ತಾಯಿ ಚಿದಂಬರಮ್ಮ. ತಾತನಿಗೆ ಮದರಾಸು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದಿಂದ ವೈದ್ಯ ಪದವಿ. ನಮ್ಮ ಅಜ್ಜಿಯ ಮನೆತನ ಮೊದಲಿನಿಂದಲೂ ಆಧ್ಯಾತ್ಮ ಜೀವನಕ್ಕೆ ಹೆಸರಾದದ್ದು. ಕಾವ್ಯ ರಚನೆ ಆ ಮನೆತನದ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳ ದಿನ ನಿತ್ಯದ ಕ್ರಿಯೆ, ನನ್ನ ತಾಯಿಯ ತಾಯಿ, ಅಜ್ಜಿ, ಮುತ್ತಜ್ಜಿಯರು ಹೇಳಿರುವ ಅನುಭಾವ ಗೀತೆಗಳು ಹಲವಾರು ಸಂಪುಟಗಳಾಗಬಹುದು. ಇದೆಲ್ಲ ತೆಲುಗಿನಲ್ಲಿದೆ. ನಮ್ಮ ತಾಯಿ ಇರುವವರೆಗೂ ನನಗೆ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡಕ್ಕಿಂತ ತೆಲುಗಿನದೇ ಹೆಚ್ಚು ಬಳಕೆ.

ನಮ್ಮ ತಾಯಿ ಹುಟ್ಟಿದ್ದು ಅಕ್ಟೋಬರ್ 4, 1916 ದುರ್ಗಾಷ್ಟಮಿಯಂದು. ನಮ್ಮ ತಾಯಿ ಒಬ್ಬಳೇ ಮಗಳಾದರೂ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಶಿಸ್ತಿಗೆ ತುಂಬ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯ. ಮನೆಗೆಲಸಕ್ಕೆ ಎಂದೂ ಹಿಂದು ಮುಂದು ನೋಡಿದವರಲ್ಲ ನಮ್ಮ ತಾಯಿ. ಮಕ್ಕಳು ಸ್ವಾವಲಂಬಿಗಳಾಗಬೇಕೆಂದು ನಮ್ಮ ತಂದೆ ತಾಯಿಯರ ಅಪೇಕ್ಷೆ. ಮನೆಯಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ದೊರೆತ ಶಿಕ್ಷಣ ಇದೇ ಬಗೆಯದು.

ನಮ್ಮ ತಾಯಿಗೆ ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲೇ ಮದುವೆಯಾಗಿ ಮದುವೆಯಾದ ಮರುಘಳಿಗೆಯಲ್ಲೇ ವೈಧವ್ಯ ಪ್ರಾಪ್ತವಾದರೂ ನಮ್ಮ ಅಜ್ಜಿ, ತಾತ ಅವರಿಗೆ ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ಕೊಟ್ಟದ್ದು ನಮ್ಮ ಸಾಮಾಜಿಕ ಜೀವನದ ಅಂಧಕಾರದಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬಂದ ಆಶಾಕಿರಣ. ನಮ್ಮ ತಾಯಿಯ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ಮುಂದುವರಿದದ್ದೇ ಅಲ್ಲದೆ ಅವರಿಗೆ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಕಲೆ, ಸಂಗೀತ ಇವುಗಳಲ್ಲೂ ಪರಿಶ್ರಮ ಸಾಧ್ಯವಾಯಿತು. ನಮ್ಮ ತಾಯಿ ಪಿಟೀಲು ನುಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಚಿತ್ರ ಕಲೆಯಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಆಸಕ್ತಿ. ಕಾಗದದ ಮೇಲೆ ಬಟ್ಟೆಗಳ ಮೇಲೆ ಬಿಡಿಸಿರುವ ಚಿತ್ರಗಳು ಹಲವಾರು. ಕಸೂತಿ, ರಂಗವಲ್ಲಿ ಇವಂತೂ ದಿನದ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ. ವಿಜ್ಞಾನದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿನಿಯಾಗಿದ್ದ ನಮ್ಮ ತಾಯಿಗೆ ಗಣಿತದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ಒಲವು. ಜೊತೆಗೆ ಅವರಿಗೆ ಹಿಂದಿ, ಕನ್ನಡ, ಸಂಸ್ಕೃತ, ತಮಿಳು, ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಪಾಂಡಿತ್ಯವಿತ್ತು.

ನಮ್ಮ ತಾಯಿಗೆ ಆಟಗಳಲ್ಲೂ ಆಸಕ್ತಿ. ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಮಹಿಳಾ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಟೆನಿಸ್ ಆಡುತ್ತಿದ್ದ ಮೊದಲಿಗರಲ್ಲಿ ಅವರೂ ಒಬ್ಬರು.

ತೋಟಗಾರಿಕೆ ಅವರಿಗೆ ತುಂಬ ಪ್ರಿಯವಾದ ಹವ್ಯಾಸ. ಗಿಡ ಮರ ಹೂ ಬಳ್ಳಿಗಳಿಲ್ಲದೆ ಅವರು ಒಂದು ನಿಮಿಷವೂ ಇರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ತಾಯಿ ಇದ್ದ ಮನೆಗಳೆಲ್ಲ ನಂದನವನ. ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಮಿತಿಯನ್ನೂ ಮೀರಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿದ ಸಸ್ಯ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ನೋಡಿ ಹಲವರು ನಮ್ಮ ಉದ್ಯಾನವನ್ನು ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ 'ಗೊಂಡಾರಣ್ಯ' ಎನ್ನುತ್ತಿದ್ದುದೂ

ಉಂಟು. ಅಲ್ಲದೆ ನಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಮಾವಿನ ಮರದಲ್ಲಿ ಸೀಬೇ ಹಣ್ಣು ಬಿಟ್ಟರೂ ಆಶ್ಚರ್ಯವಿಲ್ಲ ಎಂದು ಹಾಸ್ಯ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದುದುಂಟು.

ನಮ್ಮ ತಾಯಿಗೆ ಒಡವೆ, ಬಟ್ಟೆ ಬರೆಗಳಲ್ಲಿ ಎಂದೂ ಆಸಕ್ತಿಯಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವರಿಗೆ ಪ್ರಿಯವಾದವು ಮೂರು. ಸಸ್ಯ ಸಂಪತ್ತು, ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಪಂಚ, ಕಲಾ ಜಗತ್ತು. ಮನೆಯೇ ಅವರ ಕರ್ಮಭೂಮಿ. ಕಾರ್ಯಕ್ಷೇತ್ರ.

ನಮ್ಮ ತಾಯಿಗೆ ತಮ್ಮ ತಂದೆಯ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ದೊರೆಯಿತೋ ಮತ್ತೆ ವಿವಾಹವಾದ ಮೇಲೆ ನಮ್ಮ ತಂದೆಯ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟೇ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ದೊರೆಯಿತು.

ನಮ್ಮ ತಂದೆತಾಯಿಯರ ಮದುವೆಯಾದದ್ದು ಬೆಂಗಳೂರಿನ ದಂಡು ಪ್ರದೇಶದ ಮದುವೆಗಳ ರಿಜಿಸ್ಟ್ರಾರರ ಕಚೇರಿಯಲ್ಲಿ – 8ನೇ ಮೇ 1937ರಂದು. ಈ ರಿಜಿಸ್ಟರ್ ವಿವಾಹ ನಡೆದದ್ದು ನಮ್ಮ ತಾಯಿಯ ತಾತ ಶ್ರೀ ಡಿ. ಎಂ. ಲಕ್ಷ್ಮಯ್ಯನವರು ನಮ್ಮ ತಾತನ ಷಡ್ಡಕ ಇಂಜನಿಯರಾಗಿದ್ದ ಹೆಬ್ಬಾಳ ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು ನಮ್ಮ ತಾಯಿಯ ತಂದೆ ಇವರ ಸಮ್ಮುಖದಲ್ಲಿ.

ಸುಮಾರು ಅರವತ್ತೊಂದು ವರುಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಸಂಪ್ರದಾಯಸ್ಥ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಕುಟುಂಬವೊಂದರಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಈ ವಿವಾಹ ಬರಿ ಕುಟುಂಬಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಸೀಮಿತವಾದ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆಯದಲ್ಲ. ಅದು ಒಂದು ಕ್ರಾಂತಿಕಾರಕವಾದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಘಟನೆ. ಈ ವಿವಾಹಕ್ಕೆ ನಮ್ಮ ತಂದೆ ತಾಯಿಗಳ ಕುಟುಂಬದ ಹಿರಿಯರು ಒಪ್ಪಿದ್ದು ಇನ್ನೂ ಮಹತ್ತರ ಘಟನೆ.

ಈ ಘಟನೆಯಷ್ಟೇ ಸೋಜಿಗ ನಮ್ಮ ತಂದೆಯ ತಂದೆ, ಅಕ್ಕ–ತಂಗಿಯರು ನಮ್ಮ ತಾಯಿಯನ್ನು ಮನೆಯ ಸೊಸೆಯಾಗಿ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡಿದ್ದು. ವಿವಾಹದ ಆರತಕ್ಷತೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಭ್ರಮದಿಂದ ಓಡಾಡಿದ ನಮ್ಮ ಸೋದರತ್ತೆಯರ ವಿಷಯವನ್ನು ಆರತಕ್ಷತೆಗೆ ಹೋಗಿದ್ದವರು ಈಗಲೂ ನನ್ನೊಡನೆ ಹೇಳುವುದುಂಟು.

ನಮ್ಮ ತಂದೆಯ ಕುಟುಂಬ ದೊಡ್ಡ ಕುಟುಂಬ. ನಮ್ಮ ತಾತ ಗನ್ನಿ ಅಗ್ರಹಾರದ ಚಿದಂಬರರಾಯರು. ನಮ್ಮ ತಾಯಿಯನ್ನು ಸ್ವಂತ ಮಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. 'ರಾಜಮ್ಮ' ಅವರಿಗೆ ಮಗನಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚು. ಮಗನ ಮದುವೆಯಾದ ಮೇಲೆ ನಮ್ಮ ತಾತ ಮಗನ ಜೊತೆಯಲ್ಲೇ ಇದ್ದರು. ನಮ್ಮ ತಂದೆಯ ತಾಯಿ ನಮ್ಮ ತಂದೆಯ ವಿವಾಹವಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲೇ ಕಾಲವಾಗಿದ್ದರು. ಬಡತನ ಅವರನ್ನು ಕಾಡಿಸಿತ್ತು. ನಮ್ಮ ತಂದೆಯ ತಮ್ಮ, ಅಕ್ಕ ತಂಗಿಯರು, ನಮ್ಮ ತಾಯಿಯನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡ ರೀತಿ ಈಗಲೂ ತೋರಿಸುತ್ತಿರುವ ಪ್ರೀತಿ, ವಿಶ್ವಾಸ ತುಂಬ

ಪ್ರಮುಖವಾದ ಮತ್ತೊಂದು ಸಾಮಾಜಿಕ ಮೌಲ್ಯ. ಈ ಆತ್ಮೀಯತೆ ಒಂದು ಐತಿಹಾಸಿಕ ದಾಖಲೆ. ನಾನು ಶಾಲೆಯಿಂದ ಬಂದ ಕೂಡಲೆ ತಾತ ಚಿದಂಬರಯ್ಯನವರು ನನ್ನನ್ನು ತಮ್ಮ ಬಳಿ ಕೂಡಿಸಿಕೊಂಡು ನನಗೆ ಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲದೆ ನಾನು ಮಾಧ್ಯಮಿಕ ಶಾಲೆಯನ್ನು ದಾಟುವುದಕ್ಕೂ ಮೊದಲೇ ರಾಮಾಯಣ ಮಹಾಭಾರತದ ಕಥೆಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಅವರು ಹೇಳಿದ್ದರು. ತಾತನಿಂದ ಕೇಳಿದ ಆ ಕಥೆಗಳನ್ನು ತಂದೆ ತಾಯಿಗಳಿಗೆ ಹೇಳುವುದು ನನಗೊಂದು ಆನಂದ.

ನಮ್ಮ ತಂದೆ ತಾಯಿ ಇಬ್ಬರನ್ನೂ ಸಮಾಜ ಒಲವಿನಿಂದ ಪರಿಗ್ರಹಿಸಿದ್ದು ಅರವತ್ತು ವರುಷಗಳ ಹಿಂದೆ ನಡೆದ 'ಪವಾಡ'.

ದೈವಭಕ್ತಿ, ಧರ್ಮಶ್ರದ್ಧೆ ಇವು ನಮ್ಮ ತಾಯಿಗೆ ವಂಶಪಾರಂಪರ್ಯವಾಗಿ ಬಂದದ್ದು. ವೈದ್ಯರಾಗಿದ್ದ ನನ್ನ ತಾತನವರಿಗೆ ದೀನದಲಿತರ ಬಗ್ಗೆ ತುಂಬ ಅನುಕಂಪ. ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲೇ ಅವರ ಸರ್ಕಾರಿ ಸರ್ವಿಸ್ಸು. ಕಾಯಿಲೆಯವರು ಬಡವರಾಗಿದ್ದರೆ ಅವರಿಗೆ ಮನೆಯಿಂದ ಬಿಸಿನೀರು, ಊಟ, ಗಂಜಿ, ಹಣ್ಣುಹಂಪಲು. ಬಡ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಮನೆಯಲ್ಲೇ ಊಟ ವಸತಿ. ಅಧ್ಯಾತ್ಮದಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿ. ಇವೆಲ್ಲ ಗುಣಗಳು ನಮ್ಮ ತಾಯಿಯಲ್ಲಿ ಮನೆ ಮಾಡಿದ್ದವು. ನಮ್ಮ ತಾಯಿಯ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಾತ್ಮ ಜೀವನ ಬರಿ 'ಅಕೆಡೆಮಿಕ್' ಅಲ್ಲ. ಅದು ಅವರ ಬದುಕಿನ ರೀತಿ. ನನ್ನ ಅಜ್ಜಿ ಹೆಚ್ಚು ಓದಿದವರು ಅಲ್ಲದೆ ಇದ್ದರೂ ವೇದಾಂತದ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನೂ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕೃತಿಗಳನ್ನೂ ಓದಿ ನಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಜೊತೆ ಚರ್ಚಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ನಮ್ಮ ಅಜ್ಜಿ ತಾತ ಅವರ ಬದುಕಿನಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರ ಅದ್ವೈತ ತತ್ವ ತುಂಬ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿತ್ತು.

ಈ ವಾತಾವರಣದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆದ ನಮ್ಮ ತಾಯಿ ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ಮಾನವೀಯ ಮೌಲ್ಯಗಳನ್ನೂ ಅಧ್ಯಾತ್ಮ ತತ್ವವನ್ನೂ ಮೈಗೂಡಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದರು.

ದಾದಾ ಗೋಕಾಕ್ ಅವರ ಮೂಲಕ ನಮ್ಮ ತಂದೆ ತಾಯಿಯರಿಗೆ 1967ರಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಸತ್ಯ ಸಾಯಿಬಾಬಾ ಅವರ ದರ್ಶನವಾಯಿತು. ಮೂರ್ತಿಯವರನ್ನು ಬಾಬಾ ಅಕ್ಕರೆಯಿಂದ ಆತ್ಮೀಯತೆಯಿಂದ ಕಂಡರು. ಶ್ರೀ ಸತ್ಯ ಸಾಯಿಬಾಬಾ ಮೂರ್ತಿ ಕುಟುಂಬದ ದಾರಿದೀಪವಾದರು. ಅಂತೆಯೇ ಸಾಯಿ ಅಧ್ಯಾತ್ಮ ಕೇಂದ್ರದ ಪೂಜ್ಯ ರಾಧಾಕೃಷ್ಣ ಸ್ವಾಮಿಗಳೂ ನಮ್ಮ ತಾಯಿಯವರನ್ನು ತುಂಬ ಆತ್ಮೀಯವಾಗಿ ಕಂಡರು.

ಬಾಬಾ ಅವರನ್ನು ದೈವವಾಗಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದ ನಮ್ಮ ತಾಯಿ ಶುದ್ಧ ನಾಸ್ತಿಕವಾದಿಯಾದ ಗೋರಾ ಅವರನ್ನೂ ಅವರ ಕುಟುಂಬದವರನ್ನೂ ಅಷ್ಟೇ ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಕಂಡರು. ಇದೂ ಒಂದು ಸೋಜಿಗವೆ. ಬೆಂಗಳೂರಿಗೆ ಬಂದಾಗ ಗೋರಾ ಅವರೂ ಅವರ ಪತ್ನಿ ಮಕ್ಕಳೂ ನಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ಬಂದು ನಮ್ಮ ತಾಯಿಯ ಜೊತೆ

ಜೀವನದ ಹಲವಾರು ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಚರ್ಚಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಒಂದು ಬಗೆಯ ಆತ್ಮೀಯತೆ ನಮ್ಮ ಕುಟುಂಬಗಳ ನಡುವೆ ಬೆಳೆದು ಬಂದಿತ್ತು. ವೈಯಕ್ತಿಕ ನೀತಿ ನಿಷ್ಠೆ ನಡವಳಿಕೆಗಳು ಎಷ್ಟೇ ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಾಗಲಿ ಪ್ರೀತಿ ವಿಶ್ವಾಸಕ್ಕೆ ಅವು ಅಡಚಣೆಯಲ್ಲ ಎಂಬುದನ್ನು ನಮ್ಮ ತಾಯಿ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಬರೀ ಆಡಿ ತೋರಿಸದೆ ಬಾಳಿ ತೋರಿಸಿದರು.

ನಮ್ಮ ತಾಯಿಯ ಬದುಕು ಸರಳ, ಸುಂದರ, ಸುಸಂಸ್ಕೃತ. ಅವರ ಬರಹವೂ ಅಷ್ಟೆ.

ನಮ್ಮ ತಾಯಿ ಎರಡು ಕಥಾಸಂಕಲನಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದಾರೆ. 'ಬೆಳದಿಂಗಳ ರಾತ್ರಿ', 'ಗುಲಾಬಿ ಹೂ'. ಒಂದು ಕಾದಂಬರಿಯನ್ನೂ ಬರೆದು ಮುಗಿಸುವುದರಲ್ಲಿದ್ದರು. ಹಲವಾರು ಬಿಡಿ ಗೀತೆಗಳನ್ನೂ ಲೇಖನಗಳನ್ನೂ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ತೆಲುಗಿನಲ್ಲಿ ಹಾಡುಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮೈಸೂರು, ಬೆಂಗಳೂರು, ಮದರಾಸಿನ ಬಾನುಲಿ ಕೇಂದ್ರಗಳಿಂದ ಅವರ ಹಲವಾರು ಕಥೆಗಳೂ ಹರಟೆಗಳು ಬಿತ್ತರಗೊಂಡಿವೆ.

ನಮ್ಮ ತಾಯಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ಬರಹವನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದ ಕತೆಗಾರ್ತಿ. ಮನೆಯ ಮಾತು ತೆಲುಗಾದರೂ ಅವರ ಕನ್ನಡ ಸುಲಲಿತ. ಭಾಷೆ ಶೈಲಿ ನಿರೂಪಣೆ ಸರಳ. ವಿಷಯ ಎಲ್ಲಿಯೂ ಅತಿಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅವರ ಎರಡು ಕಥಾ ಸಂಗ್ರಹಗಳೂ ಮೈಸೂರಿನ ಕಾವ್ಯಾಲಯದಿಂದ ಪ್ರಕಾಶಿತ. ಅವರ ಕಥೆಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಹಿರಿಯ ವಿಮರ್ಶಕರ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಉದ್ಧರಿಸಿದ್ದೇನೆ.

ಪ್ರೊ॥ ಎ. ಆರ್. ಕೃಷ್ಣಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳು ಕಾವ್ಯಾಲಯದ ಕೂಡಲಿ ಚಿದಂಬರಂ ಅವರಿಗೆ ಬರೆದ ಪತ್ರ "... ನೀವು ಪ್ರಕಟಿಸಿರುವ ಮಹಿಳಾ ಸಾಹಿತ್ಯವೆಲ್ಲವೂ ಚೆನ್ನಾಗಿದೆ. ತುಂಬ ಸುರುಚಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಸೌಜನ್ಯಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದೆ. ನಾವು ಕಥೆ ಓದುವುದು ಕಥೆಗಾಗಿ, ಆದ್ದರಿಂದ ನೇರವಾಗಿ ಒಳ್ಳೆಯ ವಸ್ತುವನ್ನು ಸುಲಭ ಶೈಲಿಯಲ್ಲಿ ಬರೆದಿದ್ದರೆ ನನಗೆ ಓದಲು ತುಂಬ ಇಷ್ಟ. ವರ್ಣನೆ ಲಕ್ಷಣತಂತ್ರ ಚಿತ್ತ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ ಪಾತ್ರಪರಿಪೋಷಣೆ ಮುಂತಾದ ಏನೇನೋ ಸ್ವಯಂ ನಿರ್ಮಿತ ತೊಡಕುಗಳಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿಕೊಳ್ಳದೆ ವಾಸ್ತವಿಕತೆಯಿಂದಲೂ ಸರಳತೆಯಿಂದಲೂ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬಂದು, ನಮ್ಮ ಜೀವನವನ್ನು ತಿದ್ದಬಲ್ಲ ಬರವಣಿಗೆಗೆ ಹಿರಿಯ ಬೆಲೆ ಕೊಡಬೇಕು. ಏನೇ ಹೇಳಿದರೂ ಈ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಕಷ್ಟಸುಖಗಳಿಗೆ ಸಂಸಾರ ಮೂಲ. ಅದನ್ನು ಹಸನು ಮಾಡಬಲ್ಲ ಜನ ಧನ್ಯರು. 'ಬೆಳದಿಂಗಳ ರಾತ್ರಿ' ಕಾವ್ಯಮಯವಾಗಿದೆ. 'ಮಾಡಿದರೆ ಮನೆ' ಸಂಸಾರಕ್ಕೆ ಪ್ರತೀಕ. 'ಸೇರಿದ ಮನೆ'ಯ ಉತ್ತರ ಭಾಗವಿದ್ದಿದ್ದರೆ ಚೆನ್ನಾಗಿತ್ತು.

ಶ್ರೀಮತಿ ರಾಜೇಶ್ವರಿಯವರು ತಮ್ಮ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ತಮ್ಮ ಸ್ವರ್ಗಸ್ಥರಾದ ತಾಯಿ ತಂದೆಗಳ ನೆನಪಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಿ ನನಗೆ ತುಂಬ ಸಂತೋಷವಾಯಿತು.

ಡಾ॥ ರಾಮಕೃಷ್ಣರಾಯರನ್ನು ನಾನು ನೋಡಿದ್ದೆ. ಅವರು ಬದುಕಿದ್ದರೆ ಈ ಪುಸ್ತಕ ಓದಿ ಎಷ್ಟು ಸಂತೋಷಪಡುತ್ತಿದ್ದರೋ. ತಂದೆ ತಾಯಿಗಳು ತಮ್ಮ ಮಕ್ಕಳು – ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳು ಓದಿ ವಿದ್ಯಾವಂತರಾಗಿ ಸುಸಂಸ್ಕೃತರಾಗಿ ಹಾಲಿನಂಥ ಸಾಹಿತ್ಯ ಬರೆಯುವುದನ್ನು ಓದಿ ನೋಡಿ ಸಂತೋಷಪಡುವುದಕ್ಕೆ ಪುಣ್ಯ ಪಡೆದಿರಬೇಕು. ಪ್ರೀತಿಯ ಮಕ್ಕಳಿಗೂ ತಮ್ಮನ್ನು ಅಕ್ಕರೆಯಿಂದ ಸಲಹಿದ ತಾಯಿ ತಂದೆಗಳಿಗೆ ತಮ್ಮ ಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ತೋರಿಸುವುದಕ್ಕಿಂತ ಏನು ಹೆಚ್ಚಿನ ಸುಖವಿದ್ದೀತು ? ಆದರೆ ಅದಕ್ಕೆಲ್ಲ ಪುಣ್ಯ ಬೇಕು. ಅದು ಎಲ್ಲಿ ಅಡಗಿದೆಯೋ ಅದನ್ನು ಹೇಗೆ ಸಂಪಾದಿಸಬೇಕೋ ! ...”

* * *

ನಮ್ಮ ತಾಯಿಯವರ ಮೊದಲ ಕಥಾ ಸಂಕಲನ ‘ಬೆಳದಿಂಗಳ ರಾತ್ರಿ’. ಹತ್ತೊಂಬತ್ತು ಕತೆಗಳ ಸಂಕಲನ. ಈ ಸಂಕಲನಕ್ಕೆ ಸೇಸೆ ನುಡಿಯನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ ಪೂಜ್ಯ ಮಾಸ್ತಿ ಅವರು. ವಿ. ಸೀ. ಅವರು ಬರೆದಿರುವ ಮುನ್ನುಡಿಯಿಂದ ಕೆಲವು ಮಾತುಗಳು : “ ಶ್ರೀಮತಿ ರಾಜೇಶ್ವರಿ ಅವರು ಕೆಲವು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಆಗ ಈಗ ಹರಟೆಗಳನ್ನೂ, ಸಣ್ಣ ಕತೆಗಳನ್ನೂ ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಒಳ್ಳೆಯ ಮನೆತನಕ್ಕೆ ಸೇರಿ, ಮರ್ಯಾದೆ, ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯ ಅರಿತ ಅವರ ಮನಸ್ಸು ಲೋಕವನ್ನು ಮರ್ಯಾದೆಯಿಂದಲೇ ದಾಕ್ಷಿಣ್ಯದಿಂದಲೇ ಕಂಡಿತು. ಅವರ ಅನುಭವದ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಸಹಜವಾಗಿ ತನ್ನ ಸುತ್ತಮುತ್ತಿನ ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೆ ಸೀಮಿತವಾದದ್ದು. ಅವರು ಕಾಣುವ ಸುಖ, ದುಃಖ, ಸರಸ, ವಿರಸ, ವ್ಯಂಗ್ಯ, ಭ್ರಾಂತಿ, ವಿಷಮತೆ, ವಿಶದತೆ ವಿಸ್ತಾರ ಸಹಜವಾದವು; ದಿನ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಕಾಣುತ್ತಿರುವುವು. ಅವನ್ನೂ ಅವರು ಸಾಮರಸ್ಯದಿಂದ ನೋಡುತ್ತಾರೆ. ನೇರವಾಗಿ ಸರಳವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸುತ್ತಾರೆ, ಬರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಯಾವುದರಲ್ಲಿಯೂ ಅತಿಯಿಲ್ಲ. ಬೇಕೆಂದು ಆಳವನ್ನೊ, ಬೇರೆ ಪ್ರಮಾಣಗಳನ್ನೋ ಅತಿ ಮಾಡರು. ಬೇಕೆಂದು ಕರ್ಕಶತೆಯನ್ನೂ ವಿಕಟತೆಯನ್ನೂ ಬೆಳೆಸರು. ಸಂತೋಷವಿಲ್ಲದ ಜನ, ಏನು ಮಾಡಿದರೂ ದೊರೆತರೂ ಸಂತೋಷಪಡದೆ ವಿರಸವನ್ನೂ ಜೀವನದ ಕಹಿಗಳನ್ನೇ ಮೆರೆಸಿ ಕತೆಗಾರಿಕೆಯನ್ನು ಬಳಸುತ್ತಿರುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನೇರವಾಗಿ ಏನನ್ನಾದರೂ ಕಂಡೇವೇ ಎನ್ನಿಸುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಕತೆಯ ತಂತ್ರ ಅತಿ ಜಾಣವಾಗಿ ಕಲ್ಪನೆಯ ದುಃಸಾಹಸಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಸದೆ ಕತೆಗಿಂತ ತಂತ್ರಭಾಗ, ಶೈಲಿಬೆಡಗು, ಅನುಚಿತ ಮನೋವಿಶ್ಲೇಷಣೆ ಬೇರೆಡೆ ಹೆಚ್ಚಾಗುವುದುಂಟು. ಅಂಥವುಗಳನ್ನು ಕಾಣಿಸುವ ಗೋಜಿಗೆ ಹೋಗದೆ ಮನಸ್ಸನ್ನೂ ಬರವಣಿಗೆಯನ್ನೂ ಕಾಪಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ ಇವರು. ಆ ಪ್ರಾಗಲ್ಭ್ಯದ ಬರವಣಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಉಗ್ರತೆ, ಆವೇಶ, ತೀವ್ರವೇದನೆ, ಗಾಢ ಗೂಢ, ಪದರ ಇರುತ್ತವೆ. ಬೆರಗುಗೊಳಿಸಬಲ್ಲ ಕೌಶಲವೂ ಇರಬಲ್ಲದು. ಕೆಲವು ನಷ್ಟಗಳು ನಷ್ಟವಲ್ಲವೇನೋ. ಹೊಸ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕತೆಗಾರರಿಗೆ ಪ್ರಿಯವಾದ ಕೆಲವು ವೃತ್ತಿಗಳನ್ನೂ ಇವರು ಆರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅಲ್ಲಿ ತರಬಹುದಾಗಿದ್ದ ರಂಗು ರೋಮಾಂಚಗಳನ್ನೂ ಸೆಳೆತಗಳನ್ನೂ ಈ ಕತೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣಲಾಗದು. ಇರುವುದು

ತಿಳಿಯಾಗಿ, ನಿಷ್ಕಪಟವಾಗಿ ಮರ್ಯಾದೆ ಮೀರದೆ ಇದೆ.''

ಜ್ಞಾನಪೀಠ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ವಿಜೇತ ವಿನಾಯಕರ ಅಭಿಪ್ರಾಯ : "ಈ ಕಥಾ ಸಂಕಲನದ ದರ್ಶನ ಕೌಟುಂಬಿಕ ಜೀವನ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಹಿಂದು-ಮುಂದುವರಿಯುವ ರೀತಿಯನ್ನು ಕುರಿತದ್ದು. ಒಂದು ಉತ್ತಮ ಹೃದಯವಂತಿಕೆಯೂ ತಿಳುವಳಿಕೆಯೂ ಇಲ್ಲಿ ರಸವತ್ತಾಗಿ ಮೂಡಿಬಂದಿದೆ.

'ಅಜ್ಜಿಯ ಕತೆ', 'ಬೆಳದಿಂಗಳ ರಾತ್ರಿ' ಬಹಳ ಚೆನ್ನಾಗಿವೆ. ಅಜ್ಜಿಯ ಕತೆಯಲ್ಲಿ ಜಾನಪದ ಕಲ್ಪಕತೆಯು ಅರಳಿ ನಿಂತಿದೆ. ಎರಡನೆಯದರ ಮುಕ್ತಾಯ ಸ್ವಲ್ಪ ಕೃತ್ರಿಮವೆನಿಸುತ್ತದೆ.

ಆಸೆ-ನಿರಾಸೆ, ಸಿನಿಮಾಕ್ಕೆ ಸೇರಿದಳು, ಮಹಾಸತಿ, ಸೇರಿದ ಮನೆ, ನೆರೆಹೊರೆ, ಬಂಧಮುಕ್ತೆ ಇವುಗಳಲ್ಲಿಯ ರುದ್ರತೆ-ವಿಡಂಬನೆಗಳು ಹೃದಯಸ್ಪರ್ಶಿಯಾಗಿವೆ. ಆಸೆ ನಿರಾಸೆ ಕಾರ್ಮಿಕರ ಜೀವನವನ್ನು ಕುರಿತು ಬರೆದದ್ದು. ಸಂಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಇದರಿಂದ ವೈವಿಧ್ಯತೆ ಬರುತ್ತದೆ.

ಉಳಿದ ಕತೆಗಳಲ್ಲಿ ವಿನೋದಕ್ಕೆ ಇಲ್ಲವೆ ಹಾಸ್ಯಮಯ ವಿಡಂಬನೆಗೆ ಪ್ರಧಾನತೆಯಿದೆ. 'ಕ್ಲಬ್‌ಡೆ'ದಲ್ಲಿ ಓ ಹೆನ್ರಿ ರೀತಿಯ ಅತಿಶಯೋಕ್ತಿಯಿದೆ.

ಬಂಧಮುಕ್ತೆ, ಸ್ಕೂಲ್‌ಡೇ, ಸೇರಿದ ಮನೆ ಇವು ಒಂದು ರೀತಿಯಿಂದ ಮುರುಟಿದಂತೆ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾದರೆ ಕಾಲಹರಣ, ಕಲೆಗಿಂತ ನೀತಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಾಧಾನ್ಯ ಕೊಟ್ಟಿದೆ. ಆದರೆ ತುಂಬಿದ ಕತೆಯಾಗಲಿ, ಕಿರಿಯದಿರಲಿ ಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಒಂದು ವಿವೇಕ ಹಾಗೂ ಹೃದಯವಂತಿಕೆ ತುಂಬಿಕೊಂಡು ಜೀವಂತವಾದ ಕಲೆಯನ್ನು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿದೆ."

* * *

ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ ವಿಮರ್ಶಕರಾದ ಶ್ರೀಯುತ ಕೆ. ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ ಅವರು ಕೃತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ತಮ್ಮ ಆತ್ಮೀಯ ಕಾಗದ ಬರೆದರು.

''I thoroughly enjoyed reading these stories. The writing is full of promise. The style is unpretentious and realistic and there is an undercurrent of poetic feeling. The poetic impression is due to the image of our traditional conception of a housewife, happy loving and happily loved, that hovers like a hardly realizable dream over these rather sad pages. The stories strive towards an approximation to this ideal and so suggest it again and again. Typical of this trend is the most romantic tale of the volume, the

title story. The volume describes dangers from so many sides to the domestic felicity that its very precariousness adds enchantment to the ideal image of happy conjugal life. While the as-yet-inadequate technique calls for the description 'didactic' for such an array of 'object-lesson' situations, the writer's gracious personality casts over the entire volume a spell that is half poetic and that lends what life and reality the stories possess.

Stories that are almost successful are ಅಜ್ಜ ಹೇಳಿದ ಕತೆ, ಅವರು ಕಟ್ಟಿದ ಮನೆ, ಸ್ಕೂಲ್‌ಡೇ and ನೆರೆಹೊರೆ."

* * *

ಈ ಕೃತಿ ಪ್ರಕಟವಾದದ್ದು 1957ರಲ್ಲಿ. ಇದಾದ ಹನ್ನೊಂದು ವರುಷಗಳ ಮೇಲೆ ನಮ್ಮ ತಾಯಿಯ ಇನ್ನೊಂದು ಕಥಾ ಸಂಕಲನ 'ಗುಲಾಬಿ ಹೂ' ಕಾವ್ಯಾಲಯದಿಂದ ಪ್ರಕಟವಾಯಿತು. ಈ ಸಂಕಲನದಲ್ಲಿನ ಕತೆಗಳಲ್ಲಿ ಅವರು ಆರಿಸಿಕೊಂಡ ವಸ್ತು, ಶೈಲಿ, ನಿರೂಪಣೆ ಹೆಚ್ಚು ತೀವ್ರತೆಯನ್ನು ಪಡೆದವು. ಈ ಸಂಕಲನವೂ ಹಿಂದಿನಂತೆಯೇ ವಿಮರ್ಶಕರ ಮೆಚ್ಚುಗೆ ಪಡೆಯಿತು.

ಈ ಕೃತಿಗೆ ಮುನ್ನುಡಿ ಬರೆಯುತ್ತಾ ಡಾ|| ವಿ. ಕೃ. ಗೋಕಾಕರು "ಸುತ್ತಣ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ಅನಾಸಕ್ತ ಆದರೆ ಸಾತ್ವಿಕ ಹಾಗೂ ಸತ್ವಯುತ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡುವ ಪ್ರಜ್ಞೆ ಲೇಖಕಿಯರಿಗೆ ಇದೆ. ಅದನ್ನು ಉಚಿತವಾಗಿ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿಸುವ ಕಲೆಯೂ ಅವರಿಗೆ ಸಾಧಿಸಿದೆ. 'ಯಾರ ಮಾತು ನಡೀತು', 'ಸಮಾಧಿ' ಮತ್ತು 'ಬೇಬಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಹಬ್ಬ' ಇಲ್ಲಿಯ ಉತ್ತಮ ಕಥೆಗಳು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಅನುಭಾವ ಕಲಾವಂತಿಕೆಗಳು ಸಂಜೋಡಿಯಾಗಿ ಹೊಂದಿಕೊಂಡಿವೆ. 'ಸಮಾಧಿ'ಯಲ್ಲಿಯ ವಿಸ್ಮಯಕಾರಕ ಘಟನೆಯಿಂದಾಗಿ ಉದ್ದೀಪಿತವಾದ ಅದ್ಭುತ, 'ಯಾರ ಮಾತು ನಡೀತು' ಎಂಬಲ್ಲಿ ದಂಪತಿಗಳ ನಡುವಿನ ನ್ಯಾಯದ ಬಗ್ಗೆ ದೈವ ಕೊಟ್ಟ ತೀರ್ಪು, ಬೇಬಿಯಲ್ಲಿ ಆವಿದ್ಧ ಪ್ರಯೋಗದಿಂದ ಸುಕುಮಾರದೆಡೆಗೆ ಕತೆಯನ್ನು ತಿರುಗಿಸುವಲ್ಲಿಯ ಕಲಾವಂತಿಕೆ, ಇವೆಲ್ಲ ಮೆಚ್ಚತಕ್ಕಂತಹವು. ಇವುಗಳನ್ನು ಪೂರ್ಣ ಕೃತಿಗಳೆಂದು ಕರೆಯಬಹುದು" ಎಂದಿದ್ದಾರೆ.

ಈ ಬರಹದಲ್ಲಿ ಋಜುತ್ವವಿದೆ. ಸಾತ್ವಿಕ ಶಕ್ತಿಯಿದೆ. ಸಾಂಸಾರಿಕ ಜೀವನದ ಅರಿವಿನ ಜೊತೆಗೆ ಸಮಕಾಲೀನ ಪ್ರಜ್ಞೆಯೂ ಇದೆ. ಅಂತೆಯೇ ನಮ್ಮ ತಾಯಿಯ ಬರಹಕ್ಕೆ ಮಹಿಳೆಯರು ರಚಿಸಿರುವ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರವೇ ಅಲ್ಲದೆ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಗಣನೀಯವಾದ ಸ್ಥಾನವಿದೆ.

ಆದರ್ಶ ದಂಪತಿಗಳು

ಜಯಲಕ್ಷ್ಮಿ ಶ್ರೀನಿವಾಸನ್

1937ನೇ ಇಸವಿ. ಆಗ ಮೈಸೂರಿನ ಲಕ್ಷ್ಮೀಪುರದ ಬಡಾವಣೆಯಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಮನೆ. ನನ್ನ ಪೂಜ್ಯ ಯಜಮಾನರು ಆಗ ಮೈಸೂರು ನಗರದ ಸ್ಪೆಷಲ್ ಮ್ಯಾಜಿಸ್ಟ್ರೇಟರಾಗಿದ್ದರು. ಆಗ ಶ್ರೀ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಯವರು ಅದೇ ತಾನೇ ಮೈಸೂರಿನ ಸಿವಿಲ್ ಸರ್ವೀಸ್ (M.C.S.) ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ತೇರ್ಗಡೆ ಹೊಂದಿದರೆಂದು ಹಿರಿಯರು, ಗೆಳೆಯರು, ನೆಂಟರು ಎಲ್ಲರೂ ಆನಂದದಲ್ಲಿ ಮಿಂದೆವು. ಕೆಲವೇ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಪೂಜ್ಯ ತಂದೆಯವರ ಮಿತ್ರರ ಪುತ್ರಿಯೂ ನನ್ನ ನೆಚ್ಚಿನ ತಂಗಿ ಸೌ|| ಶಾಂತನ ಪ್ರಿಯಗೆಳತಿಯೂ ಆದ ಚೆಲುವೆ, ಸುಗುಣೆ, ಸುಕೋಮಲೆಯಾದ ಸೌಭಾಗ್ಯವತಿ ರಾಜೇಶ್ವರಿಯನ್ನು ತಂದುಕೊಂಡು ಯುವಕ ಸಿ. ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಯವರ ವಿವಾಹವು ನಿಷ್ಕರ್ಷೆಯಾಯಿತು.

ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಅವರಿಬ್ಬರ ಮದುವೆ ಜರುಗಿತೆನ್ನಿ. ಆ ಬಳಿಕ, ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಮನೆಯ ಪಕ್ಕದ ಮನೆಯಲ್ಲೇ ಆ ನೂತನ ದಂಪತಿಗಳಿಗೆ ಆರತಿ–ಅಕ್ಷತೆ ನಡೆಯಿತು. ಅದಕ್ಕೆ ನನ್ನ ಪತಿವರ್ಯರೂ, ನಾನು, ನಮ್ಮ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳು ಲೀಲಾ ಮತ್ತು ಮಾಲತಿಯ ಜೊತೆಗೆ ಹೋಗಿ ಹಿಗ್ಗಿ ಮೆರೆದುದು ಈಗಲೂ ನನ್ನ ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಟ್ಟಿದಂತೆ ಇದೆ. ಅಬ್ಬಾ ! ಎಂತಹ ಅಪೂರ್ವ ಜೋಡಿ ! ಆ ಬಳಿಕ ನವದಂಪತಿಗಳ ಅನುರಾಗದ ಅನ್ಯೋನ್ಯ ದಾಂಪತ್ಯ ಬಾಳ್ವೆಯನ್ನು ನಾನು ಕಂಡು ತಲೆದೂಗಿರುವೆನು. ಅವರುಗಳ ಭವಿಷ್ಯತ್ ಬಾಳಿನ ಚಿಹ್ನೆಯನ್ನು ಅಂದು (ಅವರುಗಳ ಆರತಿ–ಅಕ್ಷತೆಯ ಸಮಾರಂಭದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ) ಆ ದಂಪತಿಗಳ ಮುಖಗಳ ವರ್ಚಸ್ಸಿನಲ್ಲೇ 'ಅಂಗೈಯ ನೆಲ್ಲೀಕಾಯಿ'ಯಂತೆ ಕಂಡೆನೆನ್ನಿ. ಆ ಬಳಿಕ, ಶ್ರೀ ಸಿ. ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಯವರು ಉನ್ನತ ಉದ್ಯೋಗಗಳನ್ನು ವಹಿಸಿ, ದಕ್ಷತೆಯಿಂದ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿರುವ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರಾಯದಲ್ಲೂ, ಔದ್ಯೋಗಿಕ ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲೂ ಅವರಿಗೆ ಹಿರಿಯರಾದ ನನ್ನ ಪೂಜ್ಯ ಪತಿವರ್ಯರು ಆಗಿಂದಾಗ್ಗೆ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಹೊಗಳಿದಾಗ ಅವರ ಜಾಣ್ಮೆಯನ್ನೂ, ಶೀಲಸ್ವಭಾವವನ್ನೂ ಕುರಿತಾಗಿ ನಾವಿಬ್ಬರೂ ಮೆಚ್ಚಿಗೆ ಸೂಸುತ್ತಿದ್ದೆವು.

ರಾಜೇಶ್ವರಿಯೂ ಪತಿಗೆ ತಕ್ಕ ಪತ್ನಿ. ಸುಶೀಲೆ, ಸಾಧ್ವೀಮಣಿ. ಬಡಬಗ್ಗರಲ್ಲೂ, ವಯೋಧಿಕರಲ್ಲೂ ದಯೆತೋರಿ, ಪ್ರಿಯವಾಗಿ ನೆರವು ನೀಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಸ್ನೇಹಪರಳೂ ಹೌದು. ನನ್ನ ತಂಗಿ ಶಾಂತನಿಗಂತೂ ಆಕೆಯೆಂದರೆ ಪ್ರಾಣ. ಶಾಂತಳ ಪತಿವರ್ಯರು ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರದ ವಿದೇಶ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ (Indian Foreign Service) ಉದ್ಯೋಗಸ್ಥರಾದುದರಿಂದ ಶಾಂತ ಬಹುವಾಗಿ ವಿದೇಶಗಳಲ್ಲೇ ಸಂಚಾರ

ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಳು. ಮೂರು ಅಥವಾ ನಾಲ್ಕು ವರ್ಷಗಳಿಗೊಮ್ಮೆ ಅವಳು ಬೆಂಗಳೂರಿಗೆ ಬಂದಳೆಂದರೆ, ತನಗೆ ಸಮಯ ಸಿಕ್ಕಿದಾಗಲೆಲ್ಲಾ ರಾಜೇಶ್ವರಿಯನ್ನು ನೋಡಿಬರಲು ಹೋಗಿಬಿಡುವಳು. ಅವಳು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದ ಆ ಅಲ್ಪ ಕಾಲದಲ್ಲಿ, ಅಕ್ಕ-ತಂಗಿಯರಾದ ನಾವುಗಳು ಅವಳನ್ನು ಕಾಣಲು ನಮ್ಮ ತೌರಿಗೆ ಹೋದರೆ ಶಾಂತ ಸಿಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ ! ನಮ್ಮಮ್ಮ "ಶಾಂತನೇ ? ರಾಜೇಶ್ವರಿಯ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿದ್ದಾಳೆ. ನಿಮಗೆಲ್ಲಿ ಸಿಗುವಳು" ಎಂದು ಹಾಸ್ಯವಾಗಿ ನುಡಿಯುತ್ತಿದ್ದರು ! ಈ ಒಂದು ವಾಕ್ಯದಲ್ಲೇ ರಾಜೇಶ್ವರಿ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಯ ಹುಟ್ಟುಗುಣದ ರಹಸ್ಯವನ್ನು ವಾಚಕರು ತಿಳಿಯಬಹುದು. ಆಕೆಯೊಬ್ಬ ನುರಿತ ವಯಲಿನ್ ವಾದಕಿ. ನನ್ನ ತಂಗಿ ವೈಣಿಕ ಪ್ರವೀಣೆ. ಅವರಿಬ್ಬರೂ ಸಹಪಾಠಿಗಳು. ಅವರಿಬ್ಬರ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ, ಅವರುಗಳ ಪ್ರೌಢ ವಿದ್ಯಾಶಾಲೆಯ ವಿಶೇಷ ಉತ್ಸವಗಳಲ್ಲಿ ರಾಜೇಶ್ವರಿಯ ವಯಲಿನ್ ಮತ್ತು ಶಾಂತನ ವೀಣಾವಾದನವಿಲ್ಲದೆ 'ಆರ್ಕೆಸ್ಟ್ರಾ' (Orchestra) ಶೋಭಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅಷ್ಟು ಮಾತ್ರವಲ್ಲದೆ ಆಕೆ ನುರಿತ ಲೇಖಕಿಯಾಗಿಯೂ ಇದ್ದಳು. ಸ್ವಂತ ಕಲ್ಪನೆಯ ಕತೆಗಳನ್ನೂ ಬರೆಯುತ್ತಿದ್ದಳು. ತೆಲುಗು, ಕನ್ನಡ ಎರಡೂ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲೂ ಬರೆದಿದ್ದಾಳೆ.

ಆ ಕುಟುಂಬದವರೆಲ್ಲರೂ ಆಯುರಾರೋಗ್ಯದಿಂದ ಬಹುಕಾಲ ಬಾಳಿ ಬದುಕಲೆಂದು ಭಗವಂತನನ್ನು ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ.

ಶ್ರೀಮತಿ ಚಿ. ನ. ಮಂಗಳಾ ತನ್ನ ಮಾತಾಪಿತರ ನೆನಪಿನ ಚಿಹ್ನೆಯಾಗಿ 'ಕಲಾಭಾರತಿ' ಎಂಬ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಯನ್ನು ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಸಂತೋಷಕ್ಕಾಗಿ ನಡೆಸಿಕೊಂಡು ಬರುತ್ತಿದ್ದಾಳೆ. ನಿಜಕ್ಕೂ ಇದೊಂದು ಹೆಮ್ಮೆಯ ವಿಷಯ. ನಮ್ಮ ತಾಯ್ನಾಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ದಿನೇ ದಿನೇ ಪ್ರವರ್ಧನಗೊಂಡು, ನಾಡು ಸೊಬಗಿನಿಂದ ಮೆರೆಯಲು ಇಂತಹ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ಪೀಠಗಳು ಅತ್ಯವಶ್ಯಕ. ಈ ಕಲಾಪೀಠದ ಹತ್ತನೆಯ ವೈಭವದ ಉತ್ಸವಕ್ಕೆ ನನ್ನ ಶುಭಾಶಯಗಳು.

ಪ್ರತಿಭಾವಂತ ದಂಪತಿಗಳು

ಟಿ. ಸುನಂದಮ್ಮ

ಮೈಸೂರು ಸಿವಿಲ್ ಸರ್ವೀಸಿನ ಹಿರಿಯ ಅಧಿಕಾರಿಯಾಗಿದ್ದ ನಮ್ಮ ತಂದೆಯವರಿಗೆ ಪ್ರತಿವರ್ಷ ಉತ್ತೀರ್ಣರಾದ ಅಭ್ಯರ್ಥಿಗಳ ಬಗೆಗೆ ಅಪಾರ ಅಭಿಮಾನ. ಆ ದಿನ ಕಚೇರಿಯಿಂದ ಬಂದವರು, "ಈ ಬಾರಿ ಎಂ.ಸಿ.ಎಸ್. ಮಾಡಿರುವವರಲ್ಲಿ ಸಿ. ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ ಎನ್ನುವ ಹುಡುಗ ಮೈಸೂರಿನವನು" ಎಂದು ಹೇಳಿದರು. ನಮ್ಮ ತಾಯಿಯವರು (ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ ಬೆಳೆದವರು) ಕೂಡಲೇ ಅವರದೆರಡು ಮಾತು ಸೇರಿಸಿದರು. "ಆ ಹುಡುಗನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಿರುವುದು ಡಾಕ್ಟರ್ ರಾಮಕೃಷ್ಣರಾಯರ ಮಗಳನ್ನು, ಅಣ್ಣಯ್ಯನಿಗೆ (ನಮ್ಮ ತಾತನವರು, ಅಂದರೆ ನಮ್ಮ ತಾಯಿಯವರ ತಂದೆ) ತುಂಬ ಬೇಕಾದವರು ರಾಮಕೃಷ್ಣರಾಯರು."

ಅನಂತರ ಕೆಲವೇ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಸರಕಾರೀ ಸಮಾರಂಭವೊಂದರಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಯವರನ್ನು ನಾನು ಮೊದಲಬಾರಿಗೆ ನೋಡಿದ್ದು; ಸ್ಫುರದ್ರೂಪಿ ಸುಂದರ ಯುವಕ; 'ಮನ್ಮಥ' ಎಂದರೂ ಸೂಕ್ತವೆನಿಸುವ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ !

ನಾಲ್ಕೈದು ವರ್ಷಗಳ ಮೇಲೆ ಸಜ್ಜನರಾಯರ ಕಲ್ಯಾಣ ಮಂಟಪದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಮೈದುನನ ಮದುವೆ ನಡೆಯಿತು; ಸಂಜೆಯ ಆರತಕ್ಷತೆಗೆ ಬಂದಿದ್ದ ಎಳೆ ಮುತ್ತೈದೆಯನ್ನು ನಮ್ಮ ಬೀಗಿತಿ ಪರಿಚಯಿಸಿದರು – "ಇವರು ಮಿಸೆಸ್ ಸಿ. ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ."

ನನಗೆ ಶ್ರೀಮತಿ ರಾಜೇಶ್ವರಿ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಯವರ ನಿಕಟ ಸಂಪರ್ಕವಾದದ್ದು ಅವರು ಬಸವನಗುಡಿ ಸ್ತ್ರೀ ಸಂಘದ ಸದಸ್ಯೆಯಾದ ಮೇಲೆ. ನಗೆಮೊಗದ ಸರಳ ಉಡಿಗೆ ತೊಡಿಗೆಯ, ನಿರಾಡಂಬರ ಗೃಹಿಣಿ. ಶ್ರೀಮಂತ ತಂದೆತಾಯಿಯರ ಏಕಮಾತ್ರ ಪುತ್ರಿ, ಸಿವಿಲ್ ಸರ್ವಿಸ್ ಉನ್ನತಾಧಿಕಾರಿಯ ಧರ್ಮಪತ್ನಿ; ಆದರೆ ಒಂದಿಷ್ಟೂ ಗರ್ವವಿಲ್ಲ ! ಬಹುಬೇಗ ಆತ್ಮೀಯತೆಯನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಳ್ಳಬಲ್ಲ ಘನವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಆಕೆಯದು.

ಬಸವನಗುಡಿ ಸ್ತ್ರೀ ಸಂಘದ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ನಾನು ಸಕ್ರಿಯ ಪಾತ್ರ ವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದೆ. ಮಕ್ಕಳಿಗಾಗಿ 'ಬಾಲಸಂಘ' ಸ್ಥಾಪಿಸಿ, ಅವರಿಗೆ ತರಬೇತಿ ಕೊಟ್ಟು ಆಕಾಶವಾಣಿಯಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಪ್ರಸಾರ ಮಾಡುವುದು, ಸಂಘದ ರಂಗಸ್ಥಳದ ಮೇಲೆ ಅವರಿಂದ ವಿವಿಧ ವಿನೋದಾವಳಿ ನಡೆಸುವುದು, ಇತ್ಯಾದಿ. ಬೆಣ್ಣೆ ಬೊಂಬೆಗಳಂತಿದ್ದ ಚಿ॥ ಚಂದ್ರು ಹಾಗೂ ಚಿ॥ ವಾಣಿಗೆ 'ಬಾಲಸಂಘ'ದಲ್ಲಿ ಪಾತ್ರ; ಸಕಾಲಕ್ಕೆ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಕರೆತರುತ್ತಿದ್ದವರು ತಾಯಿ ಶ್ರೀಮತಿ ರಾಜೇಶ್ವರಿ.

ನಗೆನಾಟಕಗಳನ್ನು ಬರೆದು ಸಂಘದ ವಾರ್ಷಿಕೋತ್ಸವದಲ್ಲಿ ಸದಸ್ಯೆಯರಿಂದ ಪ್ರದರ್ಶಿಸುವ ಪರಿಪಾಠ ಹದಿನೈದು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ನನ್ನದಾಗಿತ್ತು. "ಮಾತು ಮನೆ ಕೆಡಿಸಿತು" ಕಿರುನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮತಿ ರಾಜೇಶ್ವರಿಯದು ಮುಖ್ಯ ಪಾತ್ರ. ಮಿಕ್ಕ ಪಾತ್ರಧಾರಿಗಳು 'ಕಪ್ಪೆ ತಕ್ಕಡಿಗೆ ಹಾಕಿದಂತೆ' ರಿಹರ್ಸಲ್‌ಗೆ ಬಂದರೆ, ಹತ್ತು ನಿಮಿಷ ಮೊದಲಾಗಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದರು, ಶ್ರೀಮತಿ ರಾಜೇಶ್ವರಿ. ಆಗ ಅವರು ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದುದು ಬಸವನಗುಡಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ನಮ್ಮ ತಾತನವರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ. (ಈಗಿನ 'ದ್ವಾರಕಾನಾಥ ಭವನ'.)

ನಾಟಕದ ಅಭ್ಯಾಸದ ಒಂದು ಘಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮತಿ ರಾಜೇಶ್ವರಿಯವರು ತುಂಬ ನಗುತ್ತಿದ್ದರು; ಮೂರು ನಾಲ್ಕು ದಿನಗಳ ನಂತರ ಕುತೂಹಲದಿಂದ ಕಾರಣ ಕೇಳಿದೆ. ಅಲ್ಲಿ ಬರುವ ಒಂದು ಪದದ ದ್ವಂದ್ವಾರ್ಥವನ್ನು ಅವರು ತೋರಿಸಿಕೊಟ್ಟಾಗ ಅವರ ಚುರುಕು ಮಾತಿಗೆ ಮೆಚ್ಚಿದೆ. (ಅಪಾರ್ಥಕ್ಕೆ ಎಡೆ ಕೊಡಬಹುದಾದ ಆ ಪದವನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸಿದೆನೆಂದು ಹೇಳಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ !)

ಲಾಲ್‌ಬಾಗ್‌ನ ಚಿನ್ನದ ಹಬ್ಬದ ಭವನದಲ್ಲಿ ಎರಡನೆಯ ಮಗಳು ಕುಮಾರಿ ಲಕ್ಷ್ಮಿಯ ಕಲ್ಯಾಣದ ಆರತಕ್ಷತೆ ಏರ್ಪಡಿಸಿ, ಬಂಧುಮಿತ್ರರನ್ನು ಆದರದಿಂದ ಸ್ವಾಗತಿಸಿದ ಶ್ರೀ ಸಿ. ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಯವರನ್ನು ಒಂದು ವಾರದಲ್ಲೇ ಮೃತ್ಯುದೇವತೆ ಸ್ವಾಗತಿಸುವಳೆಂದು ಯಾರ ಕನಸು ಮನಸಿನಲ್ಲೂ ಇರಲಿಲ್ಲ.

ಪತಿವಿಯೋಗ ಶ್ರೀಮತಿ ರಾಜೇಶ್ವರಿಗೆ ಅದೆಂಥ ಆಘಾತವಾಯಿತೋ ! ಕೆಲವೇ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಆತನನ್ನು ಸೇರಿಕೊಂಡುಬಿಟ್ಟರು !

ಶ್ರೀ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಯವರ ಆಡಳಿತ ದಕ್ಷತೆ ಅಧಿಕಾರವರ್ಗದವರಿಗೆಲ್ಲಾ ವೇದ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಶ್ರೀಮತಿ ರಾಜೇಶ್ವರಿ ಆದರ್ಶ ಗೃಹಿಣಿ ಹಾಗೂ ಸಾಹಿತಿ; ಅವರು ಬರೆದಿರುವ ಸಣ್ಣಕತೆಗಳು ಬಾಳಿನ ಆಳ ಅನುಭವದ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಗಳು. ಸಂಸಾರ ನಿರ್ವಹಣೆಯ ಭಾರ ಕಡಿಮೆಯಾಗುವವರೆಗೆ ಅವರ ಆಯುಷ್ಯ ಇದ್ದಿದ್ದರೆ, ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೇವೆಯನ್ನು ಅವರಿಂದ ನಿಜಕ್ಕೂ ನಿರೀಕ್ಷಿಸಬಹುದಾಗಿತ್ತು !

ಈ ಪ್ರತಿಭಾವಂತ ದಂಪತಿಗಳ ನೆನಪಾಗಿ ಹಿರಿಯ ಮಗಳು ಶ್ರೀಮತಿ ಚಿ. ನ. ಮಂಗಳಾ ಸ್ಥಾಪಿಸಿರುವ 'ಕಲಾಭಾರತಿ' ಸೂಕ್ತವಾದ ಕಾಣಿಕೆ.

ನನ್ನ ಪೂರ್ವಜರು

ಚಿ. ನ. ಮಂಗಳಾ

"ಗಿಡ್ಡೇಗೌಡರ ಮಗ ಗಿಡ್ಡೇಗೌಡರಿಗೆ, ಗನ್ನಿ ಅಗ್ರಹಾರ, ನುಗ್ಗೇಹಳ್ಳಿ ಹೋಬಳಿ, ಚೆನ್ನರಾಯಪಟ್ಟಣ ತಾಲೂಕು, ಹಾಸನ ಡಿಸ್ಟ್ರಿಕ್ಟ್" – ನಮ್ಮ ತಾತ (ನಮ್ಮ ತಂದೆಯ ತಂದೆ) ಶ್ರೀ ಎ. ಚಿದಂಬರಯ್ಯನವರು ನನ್ನ ಹತ್ತಿರ 'ಗಿಡ್ಡೇಗೌಡರ ಮಗ ಗಿಡ್ಡೇಗೌಡರಿಗೆ' ಎಂದು ಪೋಸ್ಟುಕಾರ್ಡಿನಲ್ಲಿ ಆಗಾಗ ಪತ್ರ ಬರೆಸುತ್ತಿದ್ದರು – ಉಭಯ ಕುಶಲೋಪರಿ ಜೊತೆಗೆ ಏನೋ ಸಣ್ಣಪುಟ್ಟ ಜಮೀನಿನ ವಿಷಯ. ನಮ್ಮ ತಾತನವರ ಹೆಸರಿನ ಹಿಂದಿರುವ ಇನಿಷಿಯಲ್ಸ್ 'ಎ' ಎಂದರೆ ಅಗ್ರಹಾರ. 'ಅಗ್ರಹಾರ' ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಕುಟುಂಬದವರಿಗೆ ಅರಸರು ಮೊದಲಾದವರಿಂದ ಅವರ ಪೋಷಣೆಗಾಗಿ ದಾನವಾಗಿ ಬಂದ ಭೂಮಿ. ಇಂತಹ ಒಂದು ಪುಟ್ಟ ಅಗ್ರಹಾರ ನಮ್ಮ ತಾತನವರ ಗ್ರಾಮ. ನಮ್ಮ ತಂದೆ ಆ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಲಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಅವರು ತಮ್ಮ ಹೆಸರಿನ ಹಿಂದೆ ಇನಿಷಿಯಲ್ಸ್ ಆಗಿ ಅವರ ತಂದೆಯವರ ಹೆಸರಿನ ಮೊದಲ ಅಕ್ಷರವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಹಾಕಿ ಸಿ. ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ ಆದರು. ಆ ಅಗ್ರಹಾರಕ್ಕೆ 'ಗನ್ನಿ ಅಗ್ರಹಾರ' ಎಂದು ಏಕೆ ಹೆಸರು ಬಂದಿತೋ ನನಗೆ ತಿಳಿಯದು. ನಮ್ಮ ತಾತ ಬದುಕಿರುವಾಗ ನಾನು ಅದನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲು ಹೋಗಲಿಲ್ಲ. ತೀರ ಇತ್ತೀಚೆಗೆ 1992ರಲ್ಲಿ ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಂತೆ ನನಗೆ ನಮ್ಮ ತಾತನವರ ಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಅದು ಹೇಗಿದೆಯೋ ನೋಡಿ ಬರಬೇಕೆನಿಸಿತು. ನನಗೆ ಅಲ್ಲಿ ಯಾರ ಪರಿಚಯವೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ 'ಗಿಡ್ಡೇಗೌಡರು' ಎನ್ನುವ ಹೆಸರನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ನನಗೆ ತಿಳಿದಿದ್ದ ಇನ್ನೊಂದೆರಡು ಹೆಸರುಗಳೆಂದರೆ ಆ ಗ್ರಾಮದ ಪುರೋಹಿತರು ದೇವರಭಟ್ಟರು. ಶ್ಯಾನುಭೋಗರು ಅಶ್ವತ್ಥನಾರಾಯಣ ಅಷ್ಟೆ. ಅವರೆಲ್ಲ ಅಲ್ಲೇ ಇದ್ದಾರೆಯೋ, ಇಲ್ಲವೋ ಅದೂ ಅಲ್ಲದೆ ಆ ಗ್ರಾಮ ಎಲ್ಲಿದೆಯೋ ತಿಳಿದಿರಲಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ತಾತ ಒಂದು ಸಲ ಅಲ್ಲಿನ ಗ್ರಾಮದೇವತೆಗೆ ಶ್ರಾವಣ ಮಾಸದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸೀರೆ ಕುಪ್ಪುಸ ಕಳುಹಿಸಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿದರು. ಆ ನಂತರ ಪ್ರತಿ ಶ್ರಾವಣ ಮಾಸದಲ್ಲೂ ಅಗ್ರಹಾರದ ಗ್ರಾಮ ದೇವತೆಗೆ ಒಂದು ಕೆಂಪುಬಣ್ಣದ ಅಥವಾ ಅರಿಶಿನ ಬಣ್ಣದ ಸೀರೆ ಕುಪ್ಪುಸ ಪೋಸ್ಟಿನಲ್ಲಿ ದೇವರ ಭಟ್ಟರ ಹೆಸರಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿತ್ತು. ಇಷ್ಟಾದರೂ ನನಗೆ ಆ ಗ್ರಾಮದ ಬಗ್ಗೆಯಾಗಲಿ, ಅಲ್ಲಿನ ಗ್ರಾಮದೇವತೆಯ ಬಗ್ಗೆಯಾಗಲೀ ಎಳ್ಳಷ್ಟೂ ಆಸಕ್ತಿ ಮೂಡಿರಲಿಲ್ಲ. ಒಂದೋ ಎರಡೋ ಸಲ ಆ ಗ್ರಾಮದ ಪಟೇಲರು, ಶ್ಯಾನುಭೋಗರು, ರೈತರು ನಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ಬಂದದ್ದುಂಟು. ಆದರೆ ಏನು ಕಾರಣವೋ ಏನೋ ಯಾವ ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನೂ ವಹಿಸದಿದ್ದ ನನಗೆ ನನ್ನ ತಾತನವರ ಗ್ರಾಮವನ್ನು ಹುಡುಕಿಕೊಂಡು ಹೋಗುವ ಆಸಕ್ತಿ ಇದ್ದಕ್ಕಿದ್ದಂತೆ ಮೂಡಿತು. ತಿರುಮಲಾಂಬಾ ಅವರ 'ಮರುಶೋಧ'ವಾದ ಮೇಲೆ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಒಂದು ರೀತಿಯ

ಸಂಶೋಧನಾ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಬೆಳೆದುಬಿಟ್ಟಿರುವುದೂ ಒಂದು ಕಾರಣವಿರಬೇಕು ! ಅಲ್ಲದೆ ನನ್ನ ತಂದೆಯವರ ಬಂಧುಗಳನೇಕರು ಹಾಸನ, ಚೆನ್ನರಾಯಪಟ್ಟಣ, ಕೋಣನೂರು, ನುಗ್ಗೇಹಳ್ಳಿ, ಜಂಬೂರು ಇಲ್ಲಿಯ ನಿವಾಸಿಗಳಾಗಿದ್ದರಿಂದ ಅಗ್ರಹಾರವನ್ನು ಹುಡುಕುವುದೇನೂ ಕಷ್ಟವಾಗಲಾರದೆಂಬ ಧೈರ್ಯವೂ ಇತ್ತು. ನನ್ನ ಸಹೋದ್ಯೋಗಿಗಳಾದ ಶ್ರೀ ಎಸ್. ವಿ. ಶ್ರೀಧರಮೂರ್ತಿ ಅವರ ಬಳಿ ಈ ವಿಷಯ ಪ್ರಸ್ತಾಪ ಮಾಡಲು ಅವರು ನನಗೆ ಗನ್ನಿ ಅಗ್ರಹಾರಕ್ಕೆ ಹೋಗುವ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಆದಷ್ಟು ವಿವರವಾಗಿ ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಬಂದು ಹೇಳಿದರು. ಅವರು ಶಿವರದವರು. ನಮ್ಮ ತಾತ ಕಾಲವಾದ ಸುಮಾರು ನಲವತ್ತು ವರುಷಗಳ ಮೇಲೆ ನಾನು ಅಗ್ರಹಾರವನ್ನು ಹುಡುಕಿಕೊಂಡು ಹೊರಟೆ !

ಚೆನ್ನರಾಯಪಟ್ಟಣದಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪ ಹಿಂದಕ್ಕೂ ಮುಂದಕ್ಕೂ ಓಡಾಡಿ ರಸ್ತೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿದವರನ್ನೆಲ್ಲಾ ಅಗ್ರಹಾರ ಎನ್ನುವ ಗ್ರಾಮ ಇಲ್ಲಿದೆಯೇ ಎಂದು ವಿಚಾರಿಸಿ ಅಂತೂ ಅಗ್ರಹಾರವನ್ನು ತಲಪಿದೆವು. ನನಗೆ ಸಂತೋಷವೋ ಸಂತೋಷ ! ದೇವರು ಭಟ್ಟರು ಇದಾರೆಯೇ ಎಂದು ವಿಚಾರಿಸಿದೆ. ಅವರು ಮಂಡ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಗನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಇದಾರೆ. ಅವರಿಗೆ ವಯಸ್ಸಾಗಿದೆ. (ಆಗದೆ ಇರುತ್ತದೆಯೆ ?) ಅವರ ಮಗ ಚಂದ್ರಶೇಖರ ಇಲ್ಲಿಯ ಗುಡಿಯ ಅರ್ಚಕರು. ಅಲ್ಲಿ ನೋಡಿ ಅದೇ ಮನೆ. ಆದರೆ ಅವರು ಊರಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಎಂದರು. ಹೋಗಲಿ, ಗುಡಿಯ ಬಾಗಿಲು ತೆಗೆದಿದೆಯೇ ಎಂದೆ. ಇಲ್ಲ ಬಾಗಿಲು ಹಾಕಿದೆ. ಬೀಗ ಇರುವುದು ಅರ್ಚಕರ ಹತ್ತಿರ ಎಂದರು. ನನಗೆ ನಿರಾಸೆಯೋ ನಿರಾಸೆ. ಹೋಗಲಿ ಗ್ರಾಮದೇವತೆ ಯಾವ ದೇವರು ಎಂದೆ. ಗುಡಿಯ ಮೇಲೆ ನಾಲ್ಕೂ ಕಡೆ ಇದ್ದ ಸಿಂಹಗಳ ಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ನೋಡಿಯೇ ತಿಳಿಯಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಆದರೂ ಕೇಳಿದೆ. 'ಚಾಮುಂಡೇಶ್ವರಿ' ಎಂದ ಒಬ್ಬ ಹುಡುಗ. ಇಷ್ಟೆಲ್ಲಾ ಸಂಭಾಷಣೆ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವಾಗ ನಮ್ಮ ಬಳಿಗೆ ಒಂದು ರೈತ ಕುಟುಂಬ ಬಂದಿತು.

"ಯಾರು ತಾಯಿ ನೀವು ?" ಎಂದರು. ಅವರಿಗೂ ಕುತೂಹಲ.

"ನಾನು ಬೆಂಗಳೂರಿನಿಂದ ಬಂದಿದೀನಿ. ನಮ್ಮ ತಾತ ಚಿದಂಬರಯ್ಯನವರು ಈ ಗ್ರಾಮದವರು. ಗಿಡ್ಡೇಗೌಡರು ಇದಾರೆಯೆ ?"

ನಮ್ಮ ತಾತನವರ ಹೆಸರು ಕೇಳಿದ ಕೂಡಲೇ ಅವರ ಮುಖ, ಮನ ಎರಡೂ ಅರಳಿತು.

"ಅಯ್ಯನೋರ ಮಗಳಾ ನೀವು ?"

"ಮಗಳಲ್ಲ, ಮೊಮ್ಮಗಳು. ನಮ್ಮ ತಂದೆ ಸಿ. ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ."

ಅಷ್ಟುಹೊತ್ತಿಗೆ ನನ್ನ ಸುತ್ತಲೂ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಗುಂಪೇ ಸೇರಿತ್ತು.

"ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಯೋರಾ ! ಪುಣ್ಯಾತ್ಮ. ಅವರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮೂರಿಗೆ ಬಸ್ ಹಾಕಿಸಿಕೊಟ್ರು. ಈಗ ಬಸ್ ಇಲ್ಲಿ ತನಕ ಬರುತ್ತೆ. ಬನ್ನಿ, ಬನ್ನಿ. ನೋಡಿ ಗಿಡ್ಡೇಗೌಡರ ಮಗ, ಸೊಸೆ, ಅಣ್ಣನ ಮಕ್ಕಳು. ಬನ್ನಿ ತಾಯಿ ಬನ್ನಿ."

ಪ್ರೀತಿಯ ಮಹಾಪೂರವೇ ಹರಿಯಿತು. ನನ್ನನ್ನು ನನ್ನ ಜೊತೆ ಬಂದಿದ್ದ ನಮ್ಮ ಕಾಲೇಜು ಸಿಬ್ಬಂದಿ ಶ್ರೀ ಬಿ. ಎಸ್. ಚಂದ್ರಶೇಖರ ಅವರನ್ನೂ ಗಿಡ್ಡೇಗೌಡರ ಮನೆಯ ಬಂಧುಗಳು ದಬ್ಬಿಕೊಂಡೇ ಅವರ ದೊಡ್ಡಮನೆಗೆ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋದರು.

"ಏನ್ ತಾಯಿ ಇಲ್ಲೀ ತನಕ ಬಂದಿರಿ ?"

"ಸುಮ್ನೆ ನಮ್ಮೂರು ನೋಡೋಣ ಅಂತ ಬಂದೆ."

"ಬಹಳ ಸಂತೋಷ ತಾಯಿ. ನೋಡಿ ನಿಮ್ಮ ತಾತನವರ ಮನೆ ಅಲ್ಲೇ ಇತ್ತು. ಆ ರೈತ ಕುಟುಂಬದ ಯಜಮಾನ ಬಹಳ ವಿನಯದಿಂದ ಹೇಳಿದ.

"ನೋಡಿ ತಾಯಿ, ನಿಮ್ಮ ಜಮೀನೆಲ್ಲಾ ಈಗ ನಮಗೇ ಸೇರಿದೆ. (ಇದ್ದದ್ದು ಒಂದೋ, ಒಂದುವರೆ ಎಕರೇನೋ ಅಷ್ಟೆ). ಬನ್ನಿ ನಿಮ್ಮ ಜಮೀನು ಇರೋ ಜಾಗ ತೋರಿಸ್ತೀವಿ."

"ಪರವಾಗಿಲ್ಲ ಬಿಡಿ. ನಿಮ್ಮ ವಿಶ್ವಾಸ ದೊಡ್ಡದು" ಎಂದೆ.

ಜಮೀನಿಗಿಂತ ನನಗೆ ಆ ಪುಟ್ಟ ಚಾಮುಂಡಿಗುಡಿ, ಗ್ರಾಮದೇವತೆಯನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡು ಹೋಗಬೇಕೆನ್ನುವ ಆಸೆ. ಅದು ಫಲಿಸಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಗಿಡ್ಡೇಗೌಡರ ಕುಟುಂಬ ಮಾತ್ರ ಎಳನೀರು, ತೆಂಗಿನಕಾಯಿ ಇತ್ಯಾದಿಗಳಿಂದ ನಮ್ಮ ಕಾರನ್ನು ತುಂಬಿಸಿತು. ಕಾಫಿ, ಹಾಲು ಕುಡಿದು, ಬಾಳೆಹಣ್ಣು ತಿಂದದ್ದಾಯಿತು. ಎಷ್ಟೇ ಕಾದರೂ ಅರ್ಚಕ ಚಂದ್ರಶೇಖರ ಅವರು ಬರಲಿಲ್ಲ. ನಾನು ಅಲ್ಲಿಂದ ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯಕ್ಕೆ ಹೋಗಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ಯಾರೋ ಹೇಳಿದರು; ಹಾಸನದಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಇರಬಹುದು. ಹಾಸನ ಏನು ಇಲ್ಲೆ. ಹೋಗಿ ನೋಡಿ. ನಾನು ನಮ್ಮ ತಾತನ ಮನೆಯಿದ್ದ ಕಡೆಯೆಲ್ಲಾ ಸ್ವಲ್ಪ ಓಡಾಡಿದೆ. ಹಾಸನದಲ್ಲೂ ನೋಡಿಯೇ ಬಿಡೋಣವೆಂದು ಕಾರು ಹತ್ತಿದೆವು. ಕಾರು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಹೋಗಲೇ ಬಿಡಲಿಲ್ಲ; ಆ ಜನರ ಪ್ರೀತಿವಿಶ್ವಾಸ.

ಕಾರನ್ನು ಆದಷ್ಟು ವೇಗವಾಗಿ ಓಡಿಸಿ ಹಾಸನ ತಲುಪಿದೆವು. ಅಲ್ಲಿ ಯಾರನ್ನೋ ಕೇಳಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀನರಸಿಂಹಸ್ವಾಮಿ ದೇವಸ್ಥಾನವನ್ನು ತಲುಪಿದ್ದಾಯಿತು. ಹಾಸನದಲ್ಲಿ ಅಷ್ಟು ಸೊಗಸಾದ ಲಕ್ಷ್ಮೀನರಸಿಂಹಸ್ವಾಮಿ ದೇವಾಲಯ ಇದೆಯೆಂಬ ವಿಷಯ ನನಗೆ ತಿಳಿದಿರಲಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ಮನೆದೇವರು ಲಕ್ಷ್ಮೀನರಸಿಂಹಸ್ವಾಮಿ. ಅಗ್ರಹಾರ ಹಾಸನದಿಂದೇನೂ ದೂರವಿರಲಿಲ್ಲ. ಹಾಗಾದರೆ ಹಾಸನದ ಲಕ್ಷ್ಮೀನರಸಿಂಹಸ್ವಾಮಿಯೇ

ನಮ್ಮ ಮನೆದೇವರೇ ? ಮೈಸೂರಿನ ಅರಸರು ಆಶ್ರಯದಾತರು. ನಮ್ಮ ತಾತನವರ ಕುಟುಂಬವೂ ಯಾವುದೋ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹಾಸನಕ್ಕೆ ಬಂದು ಅನಂತರ ಅಗ್ರಹಾರ ದಾನವಾಗಿ ದೊರೆತಾಗ ಅಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ನೆಲೆಸಿಂತರೆ ? ಊಹೆ ಸಾಕೆನಿಸಿ ದೇವರಿಗೆ ಪೂಜೆ ಮಾಡಿಸಿದೆವು. ಅಲ್ಲೊಂದು ಬೋರ್ಡು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬಿತ್ತು. 'ದೇವರ ರಥದ ಜೀರ್ಣೋದ್ಧಾರವಾಗಬೇಕಾಗಿದೆ. ಕಾಣಿಕೆಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತೇವೆ.' ಸುಂದರ ಕೆತ್ತನೆಯ ರಥ ಒಂದು ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಶಿಥಿಲವಾಗಿ ಜೀರ್ಣೋದ್ಧಾರಕ್ಕಾಗಿ ಕಾಯುತ್ತಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿಯ ದೇವಸ್ಥಾನದ ಅರ್ಚಕರ ಮನೆಯಲ್ಲೂ ಆತಿಥ್ಯವಾಯಿತು. ಅಗ್ರಹಾರದ ಅರ್ಚಕರು ಸಿಗಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಲಕ್ಷ್ಮೀನರಸಿಂಹನ ದರ್ಶನವಾಯಿತು. ಕೆಲವು ದಿನಗಳಾದ ಮೇಲೆ ನಾನು ಅಗ್ರಹಾರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದ ವಿಷಯ ತಿಳಿದ ಅರ್ಚಕ ಚಂದ್ರಶೇಖರ ಅವರೇ ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ಬಂದರು. ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ಬರಬೇಕಾದರೆ ಒಂದು ಕಾರ್ಡು ಹಾಕಿಬಿಡಿ, ತಿರುಗಿ ಖಂಡಿತ ಬನ್ನಿ ಎಂದರು. ಅವರ ಮಗಳ ಮದುವೆಯನ್ನು ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲೇ ಮಾಡಿದಾಗ ನಾನು ಹೋಗಿದ್ದೆ. ನನ್ನ ತಂಗಿಯ ಮಗಳ ಮದುವೆಗೂ ಅವರನ್ನೂ, ಪಟೇಲರನ್ನೂ ಕರೆದಿದ್ದೆ. ಪತ್ನೀಸಮೇತರಾಗಿ ಬಂದಿದ್ದರು. ಅರ್ಚಕರ ಮಗಳ ಮದುವೆಗೆ ವಯೋವೃದ್ಧ ದೇವರು ಭಟ್ಟರು ಬಂದಿದ್ದರು. ವಯಸ್ಸಾದರೂ ಏನು ವರ್ಚಸ್ಸು ! ಹಣೆಯಲ್ಲಿ ವಿಭೂತಿ, ಕತ್ತಿನಲ್ಲಿ ರುದ್ರಾಕ್ಷಿ ಮಾಲೆ. ಅವರನ್ನು ನೋಡಿ ನಾನು ಪುಳಕಿತಳಾದೆ. ಅವರ ಮಗಳು ಬಂದರು. 'ಅಮ್ಮ ನೀವು ನಮ್ಮೂರಿನ ಹೆಣ್ಣುಮಗಳು' ಎಂದರು. ಅರ್ಚಕ ಚಂದ್ರಶೇಖರ ಅವರನ್ನು ಊರಿನ ರೈತರು ವಿಶ್ವಾಸದಿಂದ ನೋಡಿಕೊಂಡು ಚಾಮುಂಡೇಶ್ವರಿ ಗುಡಿಯ ಪೂಜೆಗಾಗಿ ನೇಮಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಸಂಬಂಧಿಕರೆಲ್ಲಾ ಮೈಸೂರು, ಬೆಂಗಳೂರು ಸೇರಿದ್ದಾರೆ.

ನಮ್ಮ ತಂದೆ ಬೊಬ್ಬೂರು ಕಮ್ಮೆಗಳು. ಬೊಬ್ಬೂರು ಕಮ್ಮೆ ಎನ್ನುವುದು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಅಚ್ಚಗನ್ನಡದ ಒಳಪಂಗಡ. ಆದರೆ ಬೊಬ್ಬೂರು ಕಮ್ಮೆಗಳು ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕೆ ವಲಸೆ ಬಂದವರು. ಮೈಸೂರಿನ ಬೊಬ್ಬೂರು ಕಮ್ಮೆ ಸಂಘದವರು ಪ್ರಕಟಿಸಿರುವ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ವಿವರ ಹೀಗಿದೆ.

"ಕಮ್ಮೆ ಜನಾಂಗದ ಪೂರ್ವಜರು ಕೈಲಾಸ ಪರ್ವತದ ತಪ್ಪಲಿನ ಮಾನಸ ಸರೋವರದ ಬಳಿ ಇದ್ದರು. ಕ್ರಮೇಣ ಅಲ್ಲಿ ಪ್ರಕೃತಿಯ ಬದಲಾವಣೆಗಳಾಗುತ್ತ ಅಲ್ಲಿಯ ವಾಸವು ಕಠಿಣವಾಗುತ್ತ ಬಂದಿತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವರು ಅದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಮಧ್ಯ ಏಷ್ಯಾದ ಪಾರ್ಶೀಸ್ಥಾನ (ಪರಾಶರ) ಆಫ್ಘಾನಿಸ್ಥಾನ (ಗಾಂಧಾರ) ಕಾಶ್ಮೀರಗಳ ಮೂಲಕ ಪಂಜಾಬಿನ ಸಿಂಧು ಹಾಗೂ ಅವುಗಳ ಉಪನದಿಗಳಿರುವಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದರು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪವಾಗಿ ಗಂಗಾ-ಯಮುನೆಗಳ ಅಂತರ್ವೇದಿಯನ್ನು ಸೇರಿದರು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಬೇರೆ ಕಡೆಗಳಿಗೆ ಹೊರಡಲು ಉದ್ಯುಕ್ತರಾದರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಬಹುಮಂದಿ ಗಂಗಾಸಾಗರ ಸಂಗಮಕ್ಕೆ ಬಂದು ಅಲ್ಲಿಂದ ಉತ್ಕಲ (ಒರಿಸ್ಸಾ)ದ ಮೂಲಕ ಆಂಧ್ರಪ್ರದೇಶದ ಕಾಕುಳಂ,

ಗಂಜಾಂ, ವಿಶಾಖಪಟ್ಟಣ, ರಾಜಮಹೇಂದ್ರಿ ಇವನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ ಕಳಿಂಗ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಂದು ನೆಲೆಸಿದರು. ಈ ರೀತಿ ಅವರು ಬಂದು ನೆಲೆಸಿದ ಸ್ಥಳಗಳಿಗೆ ಒಟ್ಟಾಗಿ 'ಕಮ್ಮೆ ದೇಶ' ಎಂದು ಹೆಸರು.

ಜ್ಞಾನ ಸಂಪಾದನೆಗೆ ಚಿತ್ತಶುದ್ಧಿ ಅಗತ್ಯ. ಚಿತ್ತಗಳು ಶುದ್ಧವಾಗಬೇಕಾದರೆ ಕರ್ಮಗಳು ಅವಶ್ಯಕ. ಕರ್ಮಗಳೆಂದರೆ ವೇದೋಕ್ತವಾದ ನಿತ್ಯ ಕರ್ಮಗಳು. 'ಸ್ಮಾರ್ತ' ಎಂದರೆ ಪ್ರತಿ ಮನ್ವಂತರದ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿಯೂ ಹಿಂದಿನ ಮನ್ವಂತರದಲ್ಲಿ ಆಚರಣೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಧರ್ಮವನ್ನು ತಮ್ಮ ದಿವ್ಯಜ್ಞಾನದಿಂದ 'ಸ್ಮೃತಿ'ಗೆ ತಂದುಕೊಂಡು ಅವುಗಳನ್ನು ಅನುಷ್ಠಾನ ಮಾಡುವುದು. ಇವು ದಾನ, ಸತ್ಯ, ತಪಸ್ಸು, ಲೋಕಾನುಸರಣ, ವಿದ್ಯೆ, ಯಾಗ, ಉಪಾಸನೆ, ಇಂದ್ರಿಯ ನಿಗ್ರಹ ಎಂದು ಎಂಟು ವಿಧಗಳಾಗಿವೆ.

ಶ್ರೀ ಕೃಷ್ಣನು ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ :

"ಶಮೋದಮಸ್ತಪಃ ಶೌಚಂ ಶಾಂತಿರಾರ್ಜಮಮೇವಚ ।

ಜ್ಞಾನಂ ವಿಜ್ಞಾನ ಮಾಸ್ತಿಕ್ಯಂ ಬ್ರಾಹ್ಮಕಮ್ ಸ್ವಭಾವಜಮ್॥" ಎಂದಿದ್ದಾನೆ.

ಇಂತಹ ಶ್ರೌತ (ಶೃತಿ) ಸ್ಮಾರ್ತ (ಸ್ಮೃತಿ) ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ನಿಷ್ಕಾಮನೆಯಿಂದ ಮಾಡಿದರೆ ಅದರಿಂದ ಈಶ್ವರಪ್ರಸಾದ ಲಭಿಸಿ ಚಿತ್ತಶುದ್ಧಿಯಾಗುವುದು.

ಇಂತಹ ಶ್ರೇಷ್ಠಧ್ಯೇಯವನ್ನು ನಿತ್ಯ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರೇ 'ಕರ್ಮಠರು' ಅಥವಾ 'ಕರ್ಮಿ'ಗಳು. ಈ 'ಕರ್ಮಿ' ಎಂಬುದೇ ರೂಢಿಯಲ್ಲಿ 'ಕಮ್ಮಿ' ಆಗಿ ಇತ್ತೀಚೆಗೆ 'ಕಮ್ಮೆ' ಆಗಿದೆ. 'ಕಮ್ಮೆ'ಗಳು ಸ್ಮಾರ್ತ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು, ಅದ್ವೈತ ವೇದಾಂತಾನುಯಾಯಿಗಳು.

ಈಗಾಗಲೇ ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಕಮ್ಮೆ ಜನಾಂಗದ ಪೂರ್ವಜರು ವೈದಿಕ ಮತಾವಲಂಬಿಗಳಾಗಿದ್ದ ಶಾತವಾಹನರ 'ಶ್ರೀಕಾಕುಳಂ' ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಪ್ರಥಮವಾಗಿ ನೆಲೆನಿಂತು ಅಲ್ಲಿಂದ ಮಿಕ್ಕಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೂ ಹೋಗಿ ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕೂ ವಲಸೆ ಬಂದರು. ಶ್ರೀಕಾಕುಳಂ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಸೂರ್ಯಕ್ಷೇತ್ರ. ಅದಕ್ಕೆ 60 ಮೈಲಿ ದೂರದಲ್ಲಿರುವ 'ಬಭ್ರುಪುರಿ' ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧ ಅಗ್ನಿಕ್ಷೇತ್ರ. ಕರ್ಮಠ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಕರ್ಮಾಚರಣೆಗೆ ಮುಖ್ಯವಾದ ದೇವತೆಗಳು ಸೂರ್ಯ ಮತ್ತು ಅಗ್ನಿ. ಶ್ರೀಕಾಕುಳಂ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿ ಮತ್ತು ಸೂರ್ಯರ ಸ್ವಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿರುವುದಲ್ಲದೆ ಕರ್ಮಿಷ್ಠ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ರಾಜಾಧಿರಾಜರು ದಾನವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟ ಅನೇಕ ಅಗ್ರಹಾರಗಳಿವೆ.

'ಬಭೃಪುರಿ' (ಬಭೃ ಎಂದರೆ ಅಗ್ನಿ) ರೂಢಿಯಲ್ಲಿ "ಬೊಬ್ಬಿ"ಯಾಯಿತು. ಜೊತೆಗೆ ಅದೇ ಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ತೆಲುಗರು ಬಭ್ರುಡ ಊರು; ಬಭ್ರುಡೂರು ಎಂದು ಕರೆದು ಅದು 'ಬೊಬ್ಬೂರು' ಆಯಿತು.

ಹೀಗೆ 'ಬೊಬ್ಬೂರು ಕಮ್ಮೆ'ಗಳು ಶ್ರೀಕಾಕುಳಂ ಕಡೆಯಿಂದ ಬಂದವರು.

ಸಂಪ್ರದಾಯವೆಲ್ಲಾ ಬಹುವಾಗಿ ಆಂಧ್ರ ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳೆ. ಬೊಬ್ಬೂರು ಕಮ್ಮೆಗಳ ಮನೆ ಮಾತು ಮೊದಲು ಸಂಸ್ಕೃತವಾಗಿದ್ದು, ಅನಂತರ ತೆಲುಗಾಗಿ ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ನೆಲೆನಿಂತ ಮೇಲೆ ಕನ್ನಡವಾಯಿತು. (ಬಬ್ಬೂರು ಕಮ್ಮೆ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಗಳೂ ಇವೆಯೆಂದೂ, ಆದರೆ ಅವೆಲ್ಲ ಸರಿಯಾದ ಅರ್ಥ ಕೊಡುವುದಿಲ್ಲವೆಂದೂ ಬಬ್ಬೂರು ಕಮ್ಮೆ ಯಶೋಡಿಂಡಿಮದ ಲೇಖಕರಾದ ಶ್ರೀ ಬಿ. ಎಸ್. ಕಪನೀಪತಯ್ಯನವರು ಸೋದಾಹರಣವಾಗಿ ವಿವರಿಸಿದ್ದಾರೆ.) ಬಬ್ಬೂರು ಕಮ್ಮೆಗಳು ಎರಡನೇ ಪುಲಿಕೇಶಿಯ ಆಳ್ವಿಕೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ (ಕ್ರಿ. ಶ. 609ರಿಂದ 42) ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಗೌರವ ರಕ್ಷಣೆಗಳಿವೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಕೇಳಿ ವಲಸೆ ಬಂದರು ಎನ್ನಬಹುದು. ಮೊದಲಿಗೆ ಮಾನಸ ಸರೋವರ ಪ್ರದೇಶವಾಸಿಗಳಾಗಿ ಅಲ್ಲಿಂದ ಬಂದು ಆಂಧ್ರದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿ ಮುಂದೆ ಏಳನೆಯ ಶತಮಾನದ ವೇಳೆಗೆ ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕೆ ವಲಸೆ ಬಂದು ಸುಮಾರು ಸಾವಿರದ ಮುನ್ನೂರು ವರುಷಗಳಿಂದಲೂ ಕನ್ನಡ ನಾಡು, ನುಡಿಗೆ ಅಮೂಲ್ಯ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದ್ದಾರೆ.''

ಹೀಗೆ ವಲಸೆಬಂದು ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದ ಕುಟುಂಬಗಳಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ತಾತನವರ ಕುಟುಂಬವೂ ಒಂದು. ನಮ್ಮ ಮುತ್ತಾತ ನರಸಿಂಹಯ್ಯನವರು. ಅವರಿಗೆ ನಮ್ಮ ತಾತ ಚಿದಂಬರಯ್ಯನವರಲ್ಲದೆ ನಿಂಗಮ್ಮ ಎಂಬ ಮಗಳೊಬ್ಬರಿದ್ದರು. ನಮ್ಮ ತಾತ ಹಾಗೂ ಅವರ ತಂಗಿಯರ ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ಹಲವರನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ತಂದಿದ್ದಾರೆ. ನಮ್ಮ ತಾತನವರಿಗೆ ಆರು ಜನ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳು; ದೊಡ್ಡವರು ನರಸಮ್ಮ, ಆಮೇಲೆ ಲಲಿತಮ್ಮ, ಪಾರ್ವತಮ್ಮ, ನಂಜಮ್ಮ. ನಾನು ನೋಡುವ ವೇಳೆಗೆ ಹೊನ್ನಮ್ಮ, ಸುಬ್ಬಮ್ಮ ಇವರಿಬ್ಬರು ಕಾಲವಾಗಿದ್ದರು. ಇಬ್ಬರು ಗಂಡುಮಕ್ಕಳು; ದೊಡ್ಡವರು ನಮ್ಮ ತಂದೆ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ, ಎರಡನೆಯವರು ಶ್ರೀಕಂಠಯ್ಯ. ಎಲ್ಲರೂ ದೈವಭಕ್ತರು. ಯಾರೂ ಸಂಕುಚಿತ ಮನೋಭಾವದವರಲ್ಲ. ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಮಾನವೀಯ ಮೌಲ್ಯಗಳೇ ಮುಖ್ಯವಾಗಿದ್ದವು. ನಮ್ಮ ಅಜ್ಜಿ, ನಮ್ಮ ತಂದೆಯ ತಾಯಿ ಸಾವಿತ್ರಮ್ಮ ನಮ್ಮ ತಂದೆಯ ಮದುವೆಗೂ ಮೊದಲೇ ಕಾಲವಾಗಿದ್ದರು. ಆಕೆ ಬಹಳ ಐಶ್ವರ್ಯವಂತ ಕುಟುಂಬದಿಂದ ಬಂದಿದ್ದವರಂತೆ. ನಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಅವರ ಒಂದು ಭಾವಚಿತ್ರವೂ ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅವರು ತುಂಬ ಸ್ಫುರದ್ರೂಪಿಯಾಗಿದ್ದು ಅವರ ಮುಖದ ಕಾಂತಿಗೆ ಮಾರು ಹೋದ ಜನ ಅವರು ಸಿಹಿಗುಂಬಳದ ಹಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ 'ಕುಂಬಚ್ಚಮ್ಮ' ಎಂದೇ ಕರೆಯುತ್ತಿದ್ದರಂತೆ. ನಮ್ಮ ತಂದೆಯ ಮುಖದ ಕಾಂತಿಯೂ ಹಾಗೆ. ಅವರನ್ನು ಯಾರಾದರೂ 'ಪರಂಗಿಯವರು' ಎಂದು ಸುಲಭವಾಗಿ ಹೇಳಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಏಕೋ ಏನೋ ಕೆಲವು ಕಾಲದ ನಂತರ ನಮ್ಮ ತಾತನವರ ಕುಟುಂಬ ಬಡತನದಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕಿತು. ನಮ್ಮ ತಂದೆಗೆ ಅಕ್ಕ, ತಂಗಿ, ತಮ್ಮಂದಿರೆಂದರೆ ಬಹಳ ವಿಶ್ವಾಸ. ಅವರೆಲ್ಲರೂ ಹಬ್ಬ ಹರಿದಿನಗಳಲ್ಲಿ, ಶ್ರಾದ್ಧದ ದಿವಸ ನಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ನಮ್ಮ ತಾತ ಆಗಿನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ನಾಲಾ ಇನ್ಸ್‌ಪೆಕ್ಟರಾಗಿದ್ದರಂತೆ. ಸಂಬಳ ಇಪ್ಪತ್ತು ರೂಪಾಯಿ ಬರುತ್ತಿತ್ತೋ ಏನೋ. ಪೆನ್‌ಷನ್ ಆರೋ ಏಳೋ ರೂಪಾಯಿ ಬರುತ್ತಿತ್ತು. ತುಂಗಾ-ಹೇಮಾವತಿ ನದಿಗಳ ನಾಲೆಗಳನ್ನು ಪರೀಕ್ಷಿಸುವ

ಕೆಲಸವಿದ್ದಾಗ ತೀರ್ಥಹಳ್ಳಿಯ ಬಳಿಯಿರುವ ಮಂಡಗದ್ದೆಯಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ತಂದೆ ಹುಟ್ಟಿದರಂತೆ. ನಾನು ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ತೀರ್ಥಹಳ್ಳಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದಾಗ ಮಂಡಗದ್ದೆಯ ಬಳಿ ವಾಹನವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ ನಮ್ಮ ತಂದೆ ಹುಟ್ಟಿದ ಮನೆ ಯಾವುದಾಗಿರಬಹುದೆಂದು ಭ್ರಮಾಲೋಕದಲ್ಲಿ ಹಾರಾಡಿದ್ದೆ. 1911ರಲ್ಲಿದ್ದ ಹೆಂಚಿನ ಮನೆ ಈಗಲೂ ಇರಬಹುದೆ? ಆಶ್ಚರ್ಯವೆಂದರೆ 1911ರಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ತಂದೆ ಹುಟ್ಟಿದಾಗ ಆ ಊರಿನಲ್ಲಿದ್ದ ನರಸಮ್ಮ ಎಂಬುವರು ಮುಂದೆ 1949-50ರ ಸುಮಾರಿಗೆ ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಬಂದರು. ಅವರು ಆಗಾಗ ಈ ಕಥೆಯನ್ನೆಲ್ಲಾ ಅಲ್ಪಸ್ವಲ್ಪ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ತುಂಗಾ ತೀರದಲ್ಲಿ ರಮಣೀಯ ನಿಸರ್ಗದ ಮಧ್ಯೆ ಹುಟ್ಟಿದ ನಮ್ಮ ತಂದೆ ನಿಸರ್ಗ ಪ್ರೇಮಿಯಾದದ್ದೂ, ಸಾಹಿತ್ಯಾರಾಧಕರಾದದ್ದೂ ಆಶ್ಚರ್ಯವೇನಲ್ಲ. ಮುಂದೆ ನಂಜನಗೂಡಿನಲ್ಲಿ ಅಕ್ಕ ನರಸಮ್ಮನವರ ಮನೆಯಲ್ಲಿದ್ದು ಹೈಸ್ಕೂಲು ಅಭ್ಯಾಸ ಮುಗಿಸಿ ಕಾಲೇಜು ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ಬರುವ ಹೊತ್ತಿಗೆ ತಾತಯ್ಯನವರು ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ್ದ ಅನಾಥಾಲಯವನ್ನು ಸೇರಿ ಕನ್ನಡ ಪತ್ರಿಕಾಲೋಕದ ಪಿತಾಮಹ ಪಿ. ಆರ್. ರಾಮಯ್ಯನವರೇ ಮುಂತಾದವರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ವಾರಾನ್ನ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಒಂಟಿಕೊಪ್ಪಲಿನಲ್ಲಿ ವೈಶ್ಯರೊಬ್ಬರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಹಾರ್ಮೋನಿಯಂ ಪಾಠ ಹೇಳಿ ತಿಂಗಳಿಗೆ ಐದು ರೂಪಾಯಿ, ಸಾಧ್ವಿ ತಾಯಿನಾಡು ಬಾತ್ಮೀದಾರರಾಗಿ ಐದು ರೂಪಾಯಿ ಸಂಪಾದಿಸಿ ತಮ್ಮ ಓದು ಸಾಗಿಸಿ ಎಂ. ಎ., ಎಂ. ಸಿ. ಎಸ್. ಪರೀಕ್ಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮ ರ್‍ಯಾಂಕು, ಅನೇಕ ಚಿನ್ನದ ಪದಕಗಳನ್ನು ಗಳಿಸಿದ್ದು ಈಗ ಇತಿಹಾಸ. ಒಂದು ದಿನ ನಮ್ಮ ಕಾಲೇಜಿನ ಹತ್ತಿರ Federal India Indian States ಎಂಬ ಪತ್ರಿಕೆಯ ಸಂಪಾದಕರಾಗಿದ್ದ ಹಿರಿಯ ಪತ್ರಕರ್ತ ಎಚ್. ಶ್ರೀಕಂಠಯ್ಯನವರು ಸಿಕ್ಕಿದ್ದರು. ಅವರು ನನಗೆ ಆಗಾಗ ಸಿಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರೇ ಮಾತಿಗೆ ಆರಂಭಿಸಿದರು. "ನೀವೆಲ್ಲಾ ಈವತ್ತು ಇಷ್ಟು ಮಾತ್ರ ಇರೋದು ಯಾಕೆ ಗೊತ್ತಾ?"

ನಾನು ಸುಮ್ಮನಿದ್ದೆ.

"ನಿಮ್ಮಜ್ಜಿ ಇದ್ದಳಲ್ಲಾ ಸಾವಿತ್ರಿ, ಅವಳು ಕಂಡಕಂಡ ಕಲ್ಲಿಗೆಲ್ಲಾ ಕೈಮುಗಿದು 'ನನ್ನ ಮನೇನ ಚೆನ್ನಾಗಿಡಪ್ಪಾ. ನನ್ನ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿಡಪ್ಪಾ ಅಂತ ಅಡ್ಡಬೀಳ್ತಾ ಇದ್ದಳಲ್ಲಾ, ಆದಕ್ಕೆ." ನಿಜ, ದೊಡ್ಡವರ ಹರಕೆಯೇ ನಮಗೆ ರಕ್ಷೆ. ನಮ್ಮಜ್ಜಿ ಸಾವಿತ್ರಮ್ಮ ಮಗ ಕಾನ್‌ವೊಕೇಷನಲ್ಲಿ ಚಿನ್ನದ ಪದಕಗಳನ್ನು ಪಡೆಯುವುದನ್ನು ಕಂಡು ಹಿರಿಹಿರಿ ಹಿಗ್ಗಿದರಂತೆ. ನಮ್ಮ ತಾತ ಚಿದಂಬರಯ್ಯನವರು ಎಂಬತ್ತಾರು ವರುಷ ಬದುಕಿದ್ದರು. ಮಗನ ಮದುವೆಯಾದ ಮೇಲೆ ಅವರು ನಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲೇ ಬಂದಿದ್ದುಬಿಟ್ಟರು. ನಮ್ಮ ತಾಯಿಯನ್ನು ಮಗಳಿಗಿಂತ ಹೆಚ್ಚಿನ ವಾತ್ಸಲ್ಯದಿಂದ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಯಾವುದಕ್ಕೂ ಬಾಯಿ ಹಾಕುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವರಾಯಿತು, ಅವರ ಸ್ನಾನ ಪೂಜೆಯಾಯಿತು. ಅವರ ಕೋಣೆಯಾಯಿತು. ಒಂದು ಸಣ್ಣ ಟ್ರಂಕಿನಲ್ಲಿ ಎರಡೋ ಮೂರೋ ಪಂಚೆ, ಎರಡು

ಹತ್ತಿಯ ಷರಟು, ಒಂದು ಕೋಟು, ಒಂದು ಟೋಪಿ ಇಷ್ಟೇ ಅವರ ಆಸ್ತಿ. ಅವರಷ್ಟು ಸಂಪೂರ್ಣ ಸಂತೃಪ್ತಿಯಿಂದಿದ್ದ ಮತ್ತೊಬ್ಬರನ್ನು ನಾನು ನೋಡಿಲ್ಲ. ಸಂಜೆಯಾಯಿತೆಂದರೆ ನಮಗೆ ಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು. ರಾಮಾಯಣ, ಮಹಾಭಾರತದ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರೇ ನಮಗೆ ಮೊದಲ ಗುರು.

ನಮ್ಮ ತಂದೆ ಹೈಸ್ಕೂಲು ಓದನ್ನು ಮುಗಿಸಿ ಕಾಲೇಜು ಸೇರಬೇಕಾದಾಗ ಮುಂದೇನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಸಲಹೆ ಕೇಳಲು ಒಬ್ಬ ಪ್ರೊಫೆಸರ ಬಳಿ ಹೋದರಂತೆ.

"What do you want to do ?" ಎಂದು ಅವರು ಕೇಳಿದರಂತೆ.

ಅದಕ್ಕೆ ನಮ್ಮ ತಂದೆ, "I want to take medicine" ಎಂದರಂತೆ.

"Go to a hospital" ಎಂದರಂತೆ ಆ ಪ್ರೊಫೆಸರ್ !

ನಮ್ಮ ತಂದೆಗೆ ಎಲ್ಲಿಲ್ಲದ ಕೋಪ ಬಂದು ಮಹಾರಾಜಾ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಾಗಿ ಪ್ರೊ॥ ವಿ. ಎಲ್. ಡಿಸೌಜಾ ಅವರ ಅಚ್ಚುಮೆಚ್ಚಿನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಾದರು. ಅಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ; ಕಾಲೇಜಿನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಸಂಘದ ಪತ್ರಿಕೆ "The Union"ಗೆ ನಾ. ಕಸ್ತೂರಿ ಅವರೂ ನಮ್ಮ ತಂದೆ ಸಂಪಾದಕರಾಗಿದ್ದುದ್ದೂ, ಅದರಲ್ಲಿ ಮುಂದೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ದಿಗ್ಗಜಗಳಾದ ಕುವೆಂಪು, ಡಿ. ಎಲ್. ಎನ್., ಆರ್. ಕೆ. ನಾರಾಯಣ್, ಎಂ. ವಿ. ಸೀತಾರಾಮಯ್ಯ ಮೊದಲಾದವರ ಬರಹಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಕೂಡಿ ಹಾಕಿ ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತಾ ಇದ್ದದ್ದೂ ಈಗ ನೆನಪು ಮಾತ್ರ.

ನಮ್ಮ ತಂದೆಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ದೆಸೆ ಅನಾಥಾಲಯದಲ್ಲಿ ತಾತಯ್ಯನವರ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಬಡತನದಲ್ಲೇ ಸಾಗಿ ಸಿದ್ಧಿ ಪಡೆಯಿತು. ಆದರೆ ಕಷ್ಟದ ಹಾದಿಯ ಅನುಭವ ಅವರ ಕೈಗಾವಲಾಗಿತ್ತು. ಅವರು ಮುಂದೆ ಐ. ಎ. ಎಸ್. ಅಧಿಕಾರಿ ಯಾದಾಗಂತೂ ದಕ್ಷತೆ, ಪ್ರಾಮಾಣಿಕತೆಯ ಪ್ರತೀಕವಾದರು. ಒಮ್ಮೆ ನಾನು ಇಂಡಿಯನ್ ಇನ್ಸ್ಟಿಟ್ಯೂಟ್ ಆಫ್ ವರ್ಲ್ಡ್ ಕಲ್ಚರ್‌ನಲ್ಲಿ ಭಾಷಣ ಮಾಡಿದಾಗ ಪ್ರಶ್ನೋತ್ತರ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬಾತ ನನ್ನನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದ. ಅದು ಒಂದು ತರಳೆ ಪ್ರಶ್ನೆ.

"Have you seen God ?"

"Yes" ಎಂದೆ.

ಆತ ಅವಾಕ್ಕಾದ. ದೇವರನ್ನು ಅಷ್ಟು ಸುಲಭದಲ್ಲಿ ನೋಡುವುದು ಸಾಧ್ಯವೇ ?

"Where ?" ಎಂದಾಗ, ನನ್ನ ಉತ್ತರ ಸಿದ್ಧವಾಗಿತ್ತು

"In my Father."

ನನ್ನ ತಾಯಿಯ ಪೂರ್ವಜರೂ ಆಂಧ್ರದವರೆ. ಆದರೆ ಅವರು ನನ್ನ ತಂದೆಯ

ಪೂರ್ವಜರಂತೆ ಆಂಧ್ರದಿಂದ ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕೆ ವಲಸೆ ಬಂದು 'ಅಚ್ಚ ಕನ್ನಡಿಗ'ರಾಗಲಿಲ್ಲ. ಅವರು ತಮ್ಮ ಭಾಷೆಯನ್ನೂ, ಆಚಾರ, ವಿಚಾರಗಳನ್ನೂ ಹಾಗೆಯೇ ಉಳಿಸಿಕೊಂಡವರು. ನಮ್ಮ ತಾಯಿಯ ಪೂರ್ವಜರು "ಮುಲಕನಾಡು" ತೆಲುಗು ಸ್ಮಾರ್ತ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು. "ಮುಲಕನಾಡು" ಎನ್ನುವುದು "ಮುನಿಕುಲನಾಡು" ಎನ್ನುವುದರ ಅಪಭ್ರಂಶವಂತೆ. ನಮ್ಮ ತಾಯಿಯ ಮಾತೃಭಾಷೆ ತೆಲುಗು. ನಮ್ಮ ತಾಯಿಯ ತಂದೆಯ ಊರು ಲಾಲಾಪೇಟೆ. ಇದು ಎಲ್ಲಿದೆಯೋ ನನಗೆ ತಿಳಿಯದು. ನಾನಿನ್ನೂ ಇದರ ಶೋಧಕ್ಕೆ ಹೊರಟಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ನಮ್ಮ ತಾಯಿಯ ಪೂರ್ವಜರು ಮದರಾಸಿಗೆ ಹೋಗಿ ನೆಲೆಸಿದರು. ನಮ್ಮ ತಾಯಿಯ ತಂದೆ ಲಾಲಾಪೇಟ್ ರಾಮಕೃಷ್ಣರಾವ್. ಅವರ ತಮ್ಮ ಲಾಲಾಪೇಟ್ ವೆಂಕಟರಮಣಯ್ಯ. ನಮ್ಮ ತಾಯಿಯ ತಂದೆ ಮದರಾಸು ಮೆಡಿಕಲ್ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಓದಿ ವೈದ್ಯರಾದರು. ಅವರ ತಮ್ಮ ಮದರಾಸು ಲಾ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಓದಿ ವಕೀಲರಾದರು. ಅವರ ತಾಯಿ ಗೌರಮ್ಮ, ತಂದೆ ಕುಪ್ಪೂರಾವ್. ರಾಷ್ಟ್ರಾಧ್ಯಕ್ಷರಾದ ಸರ್ವಪಲ್ಲಿ ರಾಧಾಕೃಷ್ಣನ್ ಅವರೂ ನಮ್ಮ ತಾತನ ಕುಟುಂಬ ಒಂದೇ ವಠಾರದಲ್ಲಿದ್ದರಂತೆ. ನಮ್ಮ ತಾತ ಡಾ॥ ರಾಮಕೃಷ್ಣರಾಯರಿಗೆ ಇಬ್ಬರು ತಂಗಿಯರು. ಛಾಯಮ್ಮ, ಸುಬ್ಬುಲಕ್ಷ್ಮಿ. ಸುಬ್ಬಲಕ್ಷ್ಮಿ ಅವರು ಸರ್ವೆಂಟ್ಸ್ ಆಫ್ ಇಂಡಿಯಾ ಸೊಸೈಟಿಯ ವಾಜಪೇಯಂ ವೆಂಕಟಸುಬ್ಬಯ್ಯನವರ ಪತ್ನಿ.

ನಮ್ಮ ಅಜ್ಜಿ ಚಿದಂಬರಮ್ಮನವರಿಗೆ ಚಿಕ್ಕಂದಿನಲ್ಲೇ ಮದುವೆಯಾಗಿ ಅವರು ಸಂಸಾರ ಮಾಡಲು ಮದರಾಸಿಗೆ ಹೋದರು. ನಮ್ಮ ತಾತ ಅಜ್ಜಿಗೆ ನಮ್ಮ ತಾಯಿ ರಾಜರಾಜೇಶ್ವರಿ ಒಬ್ಬಳೇ ಮಗಳು. ನಮ್ಮ ತಾಯಿ ಹುಟ್ಟುವ ಸಮಯಕ್ಕೆ ನಮ್ಮ ಮುತ್ತಜ್ಜಿ ಶ್ರೀ ಲಲಿತಾಸಹಸ್ರನಾಮವನ್ನು ಓದುತ್ತಾ "ಶ್ರೀ ರಾಜರಾಜೇಶ್ವರ್ಯೈ ನಮಃ" ಎಂದು ಹೇಳುವ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ನಮ್ಮ ತಾಯಿ ಹುಟ್ಟಿದರಂತೆ. ನನ್ನ ಅಜ್ಜಿಯ ತಾಯಿತಂದೆ ಲಕ್ಷ್ಮಯ್ಯ, ಲಕ್ಷ್ಮಮ್ಮನವರು ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಚಾಮರಾಜಪೇಟೆ ಎರಡನೇ ಕ್ರಾಸಿನ ನಿವಾಸಿಗಳು. ಅವರಿಗೆ ಇಬ್ಬರು ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳು. ನಮ್ಮ ಅಜ್ಜಿ ಚಿದಂಬರಮ್ಮ, ಅವರ ತಂಗಿ ಮಹಾಲಕ್ಷಮ್ಮ, ನನ್ನ ತಾಯಿಯ ತಾಯಿ, ತಂದೆ, ಇಬ್ಬರ ಕುಟುಂಬಗಳೂ ದೊಡ್ಡ ಪಟ್ಟಣಗಳಲ್ಲೇ ಇದ್ದರೂ ಅದೇಕೋ ಏನೋ ನನ್ನ ತಾಯಿಗೆ ಬಾಲ್ಯವಿವಾಹವಾಗಿ ಮದುವೆಯಾದ ಕೂಡಲೇ ವರ ಕಾಲವಾಗಿ ನನ್ನ ತಾಯಿ ಬಾಲವಿಧವೆಯಾದರು. ಮಗಳಿಗೆ ಇಷ್ಟು ಚಿಕ್ಕವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮದುವೆ ಮಾಡಿದ್ದಕ್ಕೆ ಕೋಪಿಸಿಕೊಂಡು ನನ್ನ ಮುತ್ತಾತ ಕಾಶಿಗೆ ಹೊರಟುಹೋದರಂತೆ ! ಆದರೆ ನನ್ನ ತಾಯಿಯನ್ನು ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿ ಕೂರಿಸದೆ ಓದಿಸಿ, ಪಿಟೀಲು, ಹಿಂದಿ ಕಲಿಸಿ ಸದಾಕಾಲ ಚಟುವಟಿಕೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟಿದ್ದರು ನನ್ನ ಅಜ್ಜಿ ತಾತ. ಅಷ್ಟುಹೊತ್ತಿಗೆ ನಮ್ಮ ತಾಯಿಯ ತಂದೆಯ ಕುಟುಂಬ ಮದರಾಸನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೆಂಗಳೂರಿಗೆ ಬಂದು ಇಲ್ಲಿಯೇ ನೆಲೆಸಿತು. ನಮ್ಮ ಅಜ್ಜಿ ಯಾವ ತರಗತಿಯವರೆಗೆ ಓದಿದ್ದರೋ ತಿಳಿಯದು. ಆದರೂ ಅವರು ಆಧ್ಯಾತ್ಮಿಕ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನೂ ಆಗಿನ ಕಾಲದ ಕಾವ್ಯ ನಾಟಕಗಳನ್ನೂ ಸದಾಕಾಲ ಓದುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರ ತಾಯಿ ಅಜ್ಜಿ ಅನೇಕ ಹಿರಿಯರು

ತೆಲುಗಿನಲ್ಲಿ ಹಾಡುಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದರು, ಅನುಭಾವಿಗಳು. ನಮ್ಮ ತಾಯಿಯ ಪಿಟೀಲು ವಾದನವನ್ನು ಒಂದು ವಾದ್ಯಗೋಷ್ಠಿಯಲ್ಲಿ ಕೇಳಿ ಅವರ ಬಗ್ಗೆ ವಿಚಾರಿಸಿದ ನಮ್ಮ ತಂದೆ ನಮ್ಮ ತಾತನವರಿಗೆ ತಾವೇ ಕಾಗದ ಬರೆದು ತಾವಿದ್ದ ಅನಾಥಾಲಯದ ಸ್ಥಾಪಕ, ಸಮಾಜ ಸುಧಾರಕ ತಾತಯ್ಯನವರ ಆದರ್ಶಗಳಿಗನುಗುಣವಾಗಿ 1937ರಲ್ಲಿ ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ತಾಯಿಯನ್ನು ರಿಜಿಸ್ಟರ್ ವಿವಾಹವಾದರು. ಇದಕ್ಕೆ ನಮ್ಮ ತಂದೆ ತಾಯಿ ಎರಡು ಕುಟುಂಬಗಳ ಹಿರಿಯರ ಸಮ್ಮತಿಯೂ ಇದ್ದಿತು, 61 ವರುಷಗಳ ಹಿಂದೆ ನಡೆದ ಈ ವಿಧವಾ ವಿವಾಹ ಮೈಸೂರು ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಾಮಾಜಿಕ ಕ್ರಾಂತಿಯನ್ನೇ ಮಾಡಿತು. ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಅದ್ದೂರಿಯಿಂದ ನಡೆದ ಆರತಕ್ಷತೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಅದಕ್ಕೆ ಯಾವ ಯಾವ ಗಣ್ಯರು ಬಂದಿದ್ದರು ಎಂಬುದರ ಬಗ್ಗೆ ಅಂದಿನ ಪತ್ರಿಕೆಗಳು ದೀರ್ಘ ವರದಿ ಬರೆದವು. ಮದುವೆಯಾದ ಮೇಲೆ ನಮ್ಮ ತಂದೆ ನಮ್ಮ ತಾಯಿಗೆ ಸಂಪೂರ್ಣ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು ಅವರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೇವೆಗೆ, ಟೆನಿಸ್ ಆಟಕ್ಕೆ ಮೊದಲಾದ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳಿಗೆ ಪ್ರೇರಕಶಕ್ತಿಯಾದರು. ನಮ್ಮ ತಂದೆ-ತಾಯಿಗೆ ನಾವು ನಾಲ್ಕು ಜನ ಮಕ್ಕಳು. ನಾನು, ನನ್ನಿಬ್ಬರು ತಂಗಿಯರು ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಮತ್ತು ವಾಣಿ ಹಾಗೂ ತಮ್ಮ ಚಂದ್ರಶೇಖರ. ಸಮಾಜ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲೂ ನಮ್ಮ ಕುಟುಂಬವನ್ನು ಅತ್ಯಂತ ಆದರದಿಂದ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಆದರಿಸಿತು. ನಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಾ ಧಾರ್ಮಿಕ ಕಾರ್ಯಗಳೂ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದುದೂ ಒಂದು ಐತಿಹಾಸಿಕ ದಾಖಲೆ. ನಮ್ಮ ತಾತ, ಅಜ್ಜಿ ಶಿವನ ಆರಾಧಕರು, ದೇವೀ ಭಕ್ತರು. ನಮ್ಮ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಶಿವರಾತ್ರಿ ಪೂಜೆ ರಾತ್ರಿಯೆಲ್ಲಾ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಶಿವರಾತ್ರಿಯ ದಿನ ಯಾವುದಾದರೂ ಶಿವಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ನಾನು ಅಜ್ಜಿ, ತಾತನವರ ಜೊತೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದುದೂ ಉಂಟು. ನಾಳೆಯಾರೋ ನಾವು ಯಾರೋ. ಆದ್ದರಿಂದ ಈವತ್ತಿನ ಕೆಲಸ ಈವತ್ತೇ ಮಾಡಬೇಕು ಎನ್ನುವುದು ನಮ್ಮ ಅಜ್ಜಿಯ ಧ್ಯೇಯ.

ನಮ್ಮ ತಂದೆ ಎಂ. ಸಿ. ಎಸ್. ಆಗಿದ್ದವರು ಮುಂದೆ ಐ. ಎ. ಎಸ್. ಹಿರಿಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಾಗಿ ಅನೇಕ ಉನ್ನತ ಹುದ್ದೆಗಳನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸಿ 1968 ಮೇ 8ರಂದು ನಿದ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಸದ್ದಿಲ್ಲದೆ ನಮ್ಮನ್ನು ಅಗಲಿದರು. ಅವರಿನ್ನೂ ನಿವೃತ್ತರಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ನನ್ನ ತಾಯಿ ಆಗಸ್ಟ್ 15, 1973ರಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯ ಸೇರಿದರು. ನಮ್ಮ ತಂದೆ-ತಾಯಿಯರ ಬದುಕು ಸಮಾಜದ ಮೇಲೆ ತನ್ನ ಸೃಜನಶೀಲ ಪ್ರಭಾವ ಬೀರಿ ಶ್ರೀಮಂತಗೊಳಿಸಿತು. ಅವರನ್ನು ಸದ್ಭಾವನೆಯಿಂದ, ಕೃತಜ್ಞತೆಯಿಂದ ನೆನಸಿಕೊಳ್ಳದ ಹಿರಿಯರಿಲ್ಲ. "A day is not wasted if a memory is made" ಎಂಬ ಒಂದು ಮಾತಿದೆ. ಸಾವಿರಾರು ಜನರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಗೆದ್ದು ಇಂದಿಗೂ ಅವರ ನೆನಪಿನಲ್ಲಿರುವ ನಮ್ಮ ತಂದೆ ತಾಯಿಯವರ ಬದುಕು ಕರ್ನಾಟಕದ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಮರೆಯಲಾಗದ ಒಂದು ಮಹತ್ತರ ಮೌಲ್ಯಾಧಾರಿತ ಅಧ್ಯಾಯ.

ಭಗವಾನ್ ಶ್ರೀ ಸತ್ಯಸಾಯಿಬಾಬಾ ಅವರ ಸನ್ನಿಧಿಯಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ತಾಯಿ, ತಂದೆ

1.5.1968

ತಂದೆ ಶ್ರೀ ಎ. ಚಿದಂಬರಯ್ಯನವರು

ಮಾವ ಡಾ॥ ಎಲ್. ರಾಮಕೃಷ್ಣರಾಯರು

ಡಾ॥ ವಿ. ಕೃ. ಗೋಕಾಕ್ ಅವರು

ಶ್ರೀಮತಿ ಶಾರದಾ ಗೋಕಾಕ್ ಅವರು

ನಮ್ಮ ತಾಯಿ - ತನ್ನ ತಂದೆ ತಾಯಿಯರೊಡನೆ - ೧೯೨೦ರ ಸುಮಾರಿಗೆ

ನಮ್ಮ ತಂದೆ, ತಾಯಿ, ಮಗಳು ಮಂಗಳಾ

೧೯೪೦ರ ಸುಮಾರಿಗೆ

BOUQUETS

1935

University of Mysore

MAHARAJA'S COLLEGE
Mysore, July 16, 1935

Mr. C. Narasimha Moorthy is one of the ablest and most distinguished men that have ever studied in this College. He is at present holding a post-graduate studentship in Economics and he performed admirable research work, of a practical kind, during his college course. Mr. Narasimha Moorthy was exceedingly prominent in college life, his chief offices, the duties of which he performed most admirably, being those of President of the Students' Representative Council and Secretary of the University Union.

He is so notable a speaker that during his time in college it was always difficult to choose anyone else to represent the college on public occasions. He is a man of fine character and delightful personality.

J. C. Rollo
Principal

Secretary of
THE UNIVERSITY UNION

Mysore, 24th July 1935

Mr. C. Narasimha Moorthy has been in our University for about seven years. I came to know him initially when he worked as the elected Secretary of the Mysore University Union during 1933 - 34. I am very well impressed with his wide interests, deep scholarship and correct conduct, each by itself a complement in a person of more mature years and experience.

He is one of our best debaters, and speaks equally well in English and Kannada. He represented the Union in several Inter-Collegiate debates including the Indo-British Debate of 1933. Mr. Narasimha Moorthy was the joint editor of the Union Magazine. He rendered very useful service in conducting this journal at a high literary standard, and gave ample evidence of his abilities as an editor as well as a writer.

As the Secretary of the Union, he was both efficient and popular. In discharging his duties, he displayed, in an abundant measure, enthusiasm, energy, tact, self-confidence and executive ability. I owe him a public acknowledgement for making my position as President such an easy one. I consider him unique among the students I have come by during my experience of sixteen years in this University.

K. B. Madhava
Professor, Maharaja's College
and
President, University Union, Mysore

An Exceptional Student

26th July, 1935

Mr. C. Narasimha Moorthy is an altogether exceptional student combining so many different talents. He has made himself most prominent in many departments of student life - in the Union of which he was a most successful Secretary, in the Students' Representative Council of which he was a tactful and capable President, and in the Debating Hall and the Economic Association meetings where he made a great reputation as a fluent and effective speaker. He was the junior editor of the Union Chronicle, an office which he carried out with great skill and plenty of literary ability. In the class room he was easily at the top, stood first in all the examinations and easily won whatever prizes and medals were open to competition. In Economics, the chosen field for his scholastic ability, he has already shown himself as a force to be reckoned with. The first number of the University of Mysore Economic Studies entitled "Labour and Housing in Bangalore City" bears his name as a part author. For his M. A., he wrote a thesis - a very good one too on the Economic and Financial Relations between Indian States and British India. Now as a research scholar of the University, he is producing a work on Indian States in Federal India. (Economic and Financial aspects) A mere enumeration of his achievements in the University is impressive. They are a record of which any student and this University could well be proud of. Added to all his intellectual gifts there is a sterling character, a stout heart and a strong will and also refinement of manners and dignity of bearing. One cannot think of a more worthy young man.

V. L. D'Souza
Professor of Economics,
Mysore University

A Pleasant Personality

The University of Mysore
30th July 1935

I have had the pleasure of knowing Mr. C. Narasimha Moorthy as a student in the Maharaja's College. Although he was not my own student, I came into contact with him because of his activities in the University Union and subsequently he has been my colleague as a Joint Secretary of the League of Nations Union, Mysore. I certainly consider him as perhaps the best debater that the Union has produced in recent years. He is also a man of high intellectual attainments as is known by his conspicuous success at the B. A. Hons. and M. A. examinations.

A. R. Wadia
Professor of Philosophy

Destined for High Office

Mysore

July, 20, 1935

I first became acquainted with Mr. C. Narasimha Moorthy when, in collaboration with Mr. R. K. Srinivasan, he was engaged in the survey of the Housing Problem in Bangalore city. I came to know more of him when he, again with Mr. Srinivasan, conducted at my instance, an enquiry into the consumption of cotton mill yarn by the hand and powerlooms in Mysore city about three years ago. I have since then had occasion to observe Mr. Narasimha Moorthy's many-sided activities and accomplishments both in and outside the University.

I regard him as one of the most brilliant and all-round college men I know; and am not surprised that the Professors under whom he has worked, and who know him and his ability intimately, have spoken in such high praise of him.

I keenly miss his help now in a survey I was planning of housing and economic conditions in Mysore City, particularly in the poorer and more congested Mohallas, as I know he is engaged in studies which should be of more importance to him. I see that he is destined for high office and great public service.

M. A. Sreenivasan
Mysore Civil Service

A Happy Combination

Mysore
31st July, 1935

I have much pleasure in testifying to the high general ability and the excellent college record of Mr. C. Narasimha Moorthy, M.A. He is the winner of several prizes and gold medals, the chief amongst them being Sir M. Kantaraja Urs's Medal, Sir Hugh Dally Memorial Medal and the Vice-Chancellor's Medal.

In his extra curricular activities, he has a distinguished record of service as the Secretary of the University Union. He has taken a high place for his debating powers which are characterised by a thorough grasp of the subject, a sense of humour and persuasive eloquence.

It is not often that one comes across a student of such outstanding merits in scholastic studies, debating ability and sociability. I can safely say that during the past 11 years I have come across students who have such a happy combination of abilities in them, only twice before.

M. V. Gopalaswami
Professor of Psychology
University of Mysore

A Sketch For A Portrait

L. Venkataramanayya

Sri C. Narasimha Moorthy was the son-in-law of my brother Dr. L. Ramakrishna Rao. He was one of those who attracted you at first sight with his handsome personality, open-hearted behaviour and an unforgettable smile of welcome.

Sri Narasimha Moorthy belonged to a respectable middle class family and a large one at that with quite a number of sisters and a brother. As the interests of the family lay in a village near Holenarasipur, he was obliged to shift to Mysore when he decided to continue his studies. The centre of studies and the residence of his sisters were by no means near to one another. Sri Narasimha Moorthy was compelled therefore to shift. He shifted to the Anathalaya which was close by. He had to earn some money for himself. It seems to have struck him that he might become a reporter to a Kannada newspaper and scrap up something to meet his own expenses. He found this idea not only useful but one which could be pursued with pleasure. He struck to this line for quite some time.

Necessity being the mother of invention, he soon took up other lines as well. Being an intelligent young man, he got all encouragement at school and later on in college also. He had some private tuitions. He thus achieved his objective of pursuing his studies not perhaps caring for other amenities.

As a student, Sri Moorthy made himself very popular by taking part in extra-curricular activities. I have heard it freely expressed by students of the Maharaja's College, Mysore, that he was a good debater and an orator and was regarded as the idol of the students. The Principal of the Maharaja's College who later

became the Vice-Chancellor of the Mysore University had a high regard for him. He persuaded Sri Moorthy to appear for the Mysore Civil Service Examination. Sri Moorthy secured the first rank in this examination.

Sri Moorthy's future was well assured thereafter, early enough in his life. He was immediately appointed to a gazetted post. He served various departments in various places and rose up in service steadily step by step. It is unnecessary to detail the various posts he held with distinction. Finally his name was being proposed for the post of the Chief Secretary of the Karnataka Government. He was prematurely snatched away by fate at this stage. Unfortunately, he was suffering from heart trouble and on May 8th 1968, after his children celebrated the 31st anniversary of his wedding, he went to bed. He never rose the next morning. Thus ended a glorious career.

He was a true gentleman and no one who approached him went away disappointed.

Sri Moorthy married Smt. Rajeshwari my brother's daughter. Their's was an ideal marriage. Smt. Rajeshwari was also a fine lady. She had a literary bent of mind and wrote in Kannada though her mother tongue was Telugu. The parents were a good example to their children.

I pray God that the Institute Kalabharathi started in Moorthy's memory and fostered for ten years continues its useful work for many years to come.

Reminiscences

H. Ashwathnarayana

H. A. Eshwara

Mr. Moorthy, our brother-in-law, was staying at the "Anathalaya"; free students' hostel during his student days, at the instance of late Sri Venkatakrishnayya who was affectionately known as "Thathaiya" who desired that young needy brilliant students should stay at the free hostel founded by him to serve as an example to other students. It is said that no ghee was served to the boys as the hostel could not afford such a luxury. However Mr. Moorthy, after joining the Mysore Civil Service, made arrangements for ghee to be served to the inmates, at his expense. This information was given to us by one of the students who was an inmate of Anathalaya and who is now a reputed Engineer.

* * *

Before his marriage in 1937, Mr. Moorthy once went to the Mysore Market to purchase some "brinjals" and "betel leaves" to be sent to Bangalore to his would be in-laws. He told the betel leaves vendor that the leaves were not upto the mark. The vendor, who was a lady, said "the leaves are as first class and handsome as yourself", Mr. Moorthy, who was very fair and handsome turned red and purchased the betel leaves without one extra word.

* * *

When Mr. Moorthy was a student, one of his teachers sent him to an elderly retired Englishman to read the morning's newspaper. It appears the gentleman desired that London Times be read to him. He would listen to the daily price variation of stocks and shares in the London market and would then listen to other

news. While reading the paper, Mr Moorthy pronounced MONTREAL as we normally do. The old man made him pronounce it as MONTRIYAL the way it should be done Mr. Moorthy learnt a lot about the mental attitude, fair mindedness, meticulous attention to details and other inimitable qualities of the British from this gentleman.

* * *

Once a venerable English Dowager wanted to discuss Indian Philosophy at great length with His Highness Krishnaraja Wodeyar. Sir Charles Todhunter told Mr. Moorthy "This lady is well connected at Whitehall, you would better see that the lady does not unduly strain His Highness's patience and at the same time does not get the impression that she has been treated badly". It was left to Mr. Moorthy to talk to this lady politely and at great length, and tell her that with her proficiency in Indian Philosophy, she would do well to discuss philosophy with another person who was an authority and was just the person who could throw more light on some of her points. Thanks to Mr. Moorthy's effort, the interview with His Highness was over in a short time and the Dowager was also happy.

* * *

During the wedding of the Princess of Mysore, Mr. Moorthy was in charge of looking after the guests who were invited for the marriage. One of the guests, the late Mr. Sarabhai, the reputed industrialist, was very much pleased with the arrangements and Mr. Moorthy's personal attention to all details. He told Mr. Moorthy, "Young man, I am very thankful to you for all the arrangements. May I offer you the agency for the products of the House of Sarabhais ?" Mr. Moorthy was very much surprised and replied "Sir, whatever I have done has been done in my line of duty. I am a government servant and do not expect anything from anybody". The veteran industrialist did not feel embarrassed, but continued,

"Young man, may be you have a brother or some other relative who can be appointed as our agent in Mysore State." Mr. Moorthy firmly but politely declined the offer. Any other youngman in his position would have jumped at the opportunity. Years later, without any regret, Mr. Moorthy would recall that he had no idea of the amount of money involved and only when he, as Sales Tax Commissioner, several years later was scrutinizing the accounts of the Agents of Sarabhais in Karnataka, found that the Sales Tax itself ran into several crores !

* * *

Mr. Moorthy was visiting Delhi with Mr. N. Madhav Rao, the Dewan of Mysore. They were accommodated at the Jaipur House. When they retired for the night, they found the bed-room floor covered with a thick carpet and feet sank into it. The mattresses were very soft and thick and Mr. Moorthy could not get any sleep as he practically disappeared in the bed, with his face in level with the top of the mattress. He tried different positions but of no avail. Finally, he locked the door to prevent the bearer from entering the room in the morning with morning tea, picked up two pillows and sheets from the bed and slept soundly on the carpeted floor as he was no stranger to it !

Later, at the break-fast table, Mr. Madhava Rao was out of sorts and complained of lack of sleep due to those soft beds. When Mr. Moorthy, very hesitantly, told the Dewan about his experience and how he ultimately slept on the carpeted floor, the Dewan exclaimed "My God ! It never occurred to me ! Why didn't you tell me last night itself !"

* * *

Dr. C. P. Ramaswami Iyer, Dewan of Travancore visited Mysore and he was a State Guest. He was staying at the Lalitha Mahal palace. Mr. Moorthy had made all arrangements to the

minutest detail for the comfortable stay of Dr. C. P. Ramaswamy Iyer. Next day the Dewan Mr. Madhava Rao called at the Lalitha Mahal palace. Dr. C. P. was having his lunch and he invited both Mr. Madhava Rao and Mr. Moorthy to join him at the table. Mr. Moorthy was aghast at the red rice on Dr. C. P. Ramaswamy Iyer's plate. Mr. Madhava Rao cast an inquiring look at Mr. Moorthy. Before Mr. Moorthy could speak, Dr. C. P. smiled and said "It is nobody's fault. As hand pounded rice is more nutritious and tasty I prefer only this rice. I always carry a bag of hand pounded rice wherever I go."

* * *

Mr. Moorthy was appointed to enquire into the ill-treatment and torture meted out to prisoners in jail. When he commenced the enquiry, he wanted to interview some confirmed criminals privately in order to get first hand information about the conditions existing in the jails. He was dissuaded by the police officials on the plea that the criminals were dangerous. They suggested that policemen should be present throughout the interview for the safety of Mr. Moorthy. Mr. Moorthy did not agree and asked the police to be present outside the door of the room during the interview. The prisoners gave him detailed accounts about the instruments of torture and how they were beaten, pricked with pins etc. One convict told him that if they did not tell everything they would be taken for a ride on an aeroplane. When asked for an explanation he said that their hands and feet would be tied with ropes and they would be lifted and made to hang upside down on the ropes passed through hooks in the ceiling. On a careful inspection of the interrogation room it was observed that there were hooks in strategic points in the ceiling. Thanks to his report, many of the painful tortures that were inflicted on prisoners for getting information, were discontinued, atleast during his tenure as an officer.

My Father

C. N. Chandrashekar

It was a bright sunny sunday afternoon. We had just finished our lunch. My father called my younger sister Vani and myself and said that we should get ready fast.

"Only two of us ?" asked my sister.

"Yes, today only two of you. The others on an other day."

We were anxious to know where we were going.

"Are we going to a movie ?"

We were middle school students in the Mahila Seva Samaj.

"No."

"Where are we going then ? To the magic show ?" There was one running at the Town Hall.

"No."

"Circus ?"

"No."

"Then where ?" We were getting curious. My mother had stepped into the room just then.

"Are you taking the children out ?"

"Yes."

"Tell us daddy, tell us" my sister persisted.

"We are going to the race course."

"What !" My mother was flabbergasted, "Race Course ! taking children to the races ? God forbid" my mother said.

We were excited.

"Can we have a look at all the horses ?"

"I am not taking you there so much to see the horses as see

the people."

"To see people ?"

"Yes to see people."

My father was the government nominee on the Board of the Turf Club.

First we went to the paddock where the horses were being taken round in a big circle for the punters to have a good view. We were next taken to the bookie stands where we stood dumb founded gaping at the variety of people. Here were people who had filled their pockets and purses with bundles of notes. We stood motionless watching people pull out bundle after bundle from their shirt pockets and some from inside their baniyans, some others were pulling notes out from the side pockets of their striped underwear after folding up their dhoties and lungis.

My father said that here people from all walks of life come with a hope of getting rich overnight.

The first race had begun and we went in to have a look at the running horses. My father was right. More than the horses it was the sight of excited people that thrilled us. Shouts, screams, whistles, filled the air. Five minutes later the entire place became still and we saw a mad rush of people running to the bookies to collect their amounts. This continued the whole day. We enjoyed the police and palace bands in between the races. This perhaps was the best part of the entertainment.

When the day was almost coming to an end, my father led us once again into the betting enclosure where we noticed happenings stranger than before. Luck had not favoured all and the losers had started selling their personal belongings. Pens, wrist watches, binoculars, sun glasses, cigarette lighters and even hats and hand kerchiefs ! The agony of the situation stunned us.

We returned home by seven in the evening. As usual we spread our garden chairs outside to discuss the day's happenings.

It was customary in our house to take the chairs out into the garden and sit for an hour or two discussing every subject under the sun. We would all wait for the return of our father from his office, run and spread the chairs in the garden sit and discuss openly and frankly. The phenomenon of "generation gap" was totally unknown to us in our family. My parents had a very practical approach to life and its problems. We had freedom to offer our comments and suggestions.

A healthy element of give and take, good humour, gentle sarcasm marked these evening sessions. If for some reason the discussion could not be wound up in our garden chair sessions, it would be carried to the dining table. My parents believed in frank discussion. They wanted us to have a first hand knowledge of life and its problems. They knew that no amount of book knowledge would help us in the understanding of life. In addition, my father always felt that children must be exposed to both the good and the bad and a healthy critical and discerning ability developed. He never wanted us to grow up in an atmosphere of cloistered virtue. Now, when I think of races, two images register almost spontaneously in my mind, men women pulling out notes and men and women selling their hats and handkerchiefs.

In our house, children were always taken into confidence. This has helped us to develop a sense of responsibility. Whenever my father had the slightest opportunity he would show us places and people.

My father believed in the maxim "Experience is the best teacher." So when I passed my P. U. C. and joined the N. I. E., he put me in a hostel at Mysore though he was himself in Mysore as the Divisional Commissioner. He felt that I should stay alone in a

hostel for a while and know more about life outside a comfortable home.

My father believed in self help. Though he was entitled to a large number of attendants, he would reduce their number to the minimum and make all of us work at home, learn every type of work, do every work including the cleaning of toilets !

My parents made no distinction between a son and a daughter. All of us were treated alike, were made to learn all types of work from cooking and cleaning, to car driving. In our home nothing was dubbed as a man's work or a woman's work. This attitude has helped all of us to be independent and self supporting.

Do I miss him ? Yes and No, I feel his presence guiding me day in and day out.

Appa

Vani Madhav

"Putani, Putani, come, drink your horlicks before it gets cold". Putani, as Appa fondly called me, never used to drink his evening cup of horlicks without giving half a cup of his to me. Even today his loving voice rings in my ears, as I make my own cup of horlicks.

Appa was very fond of children. His love and deep concern for us - my sisters Mangala and Lakshmi and brother Chandru mattered most to him. Inspite of his busy schedule, he being a government officer holding responsible positions, Appa never missed enquiring about each one of us. Before he left for office we used to give him a small list - biscuits, chocolates, sweets to bring home on his way back from office. Appa never would disappoint us. We would run to the car at the sound of the horn and run away happily with the small packets.

There was never a dull moment when Appa was at home. He was full of fun, full of jokes and full of life. He had nick-names for each one of us; including my mother. Often it was at the dining table, when we would all sit for dinner together, that he would send us roaring with laughter, with his jokes and anecdotes. It was usually my brother who was the target of all the fun and jokes. I remember clearly a small incident. Usually on sunday mornings, Appa would take my brother and me for a drive in the car and later on get us ice cream. On one sunday, as we were returning home, on the J. C. Road, the policeman had given the stop signal. All the cars in front of us had come to a halt. But Appa, not looking in front, casually looking to his right, kept on moving. When he was just a few feet away from the car in front of us, my brother shouted - "Appa stop ! What are you doing ? You will hit that car." Hearing this,

Appa, without even looking, jammed the brakes, just in time to avert a minor accident. Then turning to my brother, he said, "Dadda, (as he jocularly called him) could you not tell me before? What were you doing, you are so careless." My brother was bewildered to hear this, since he thought that he had been clever enough to avert a small accident. I was also quite surprised at his unusual outburst. Then Chandru, quietly and slowly said - "But, Appa, you are the one who is driving, not I." Appa, looking at our bewildered faces with a mischievous smile on his face, started laughing. He then affectionately patted my brother.

Appa's food habits were as simple as his life. Never a day would he raise his voice, nor comment or criticise the food that my mother served him. Amma was a very good cook. If any one around Appa happened to criticise or make a fuss about the food he would cryptically remark - "Be happy with what God has given you. Eat what has been served to you without making a fuss." My parents always believed in the saying "Eat to live and not live to eat."

Appa was a very broad minded person. He was one who did not believe that the woman's place was in the kitchen. He believed in giving complete freedom to do what one wished and liked. It was only because of his inspiration and encouragement that Amma, inspite of her heavy household cares, found time to play tennis during her early years and later on to write and publish books. She was also a good violinist.

So, with Amma and Appa together, we their children benefited most. By their love and encouragement, we were free to do what we wanted - play tennis, learn music or typing, anything and everything that we were interested in. Nothing was ever forced on us.

Appa was very soft, gentle, kind and above all very humble.

He had great faith in God and often would say - "We will do our best and leave the rest to God."

Appa was very fond of and kind to animals. We had a small, black dog - Teddy. Appa never would miss his morning walk with Teddy. Teddy was also very fond of him.

Anger was one thing, that one could never associate Appa with. I had never seen or heard Appa, raise his voice, nor frown or get angry with anyone at anytime. I often used to question him as to how he could refrain himself from getting angry. He would reply - "What is the use of getting angry ? Does it serve your purpose ? It would only spoil your health and temperament. Anger is one's worst enemy."

I remember a small incident. My brother, Chandru was then a young and mischievous boy of 16. He was fond of driving the car. Of course he had no permission to take the car out on the road. But Appa had given him permission to take the car out of the garage and park it outside the front gate on such days when the driver did not come.

It was a festival day and we had a guest at home. The driver had not come. It was brother's turn to park the car outside the gate. It was around 5 O' clock in the evening. Chandru ran out with the switch keys in hand. Appa, seeing him, called out "No Chandru, no, you cannot reverse the car today. The water board people have dug a big pit next to our gate. You are still inexperienced, you will drive the car straight into the pit, do not drive today. I will take it out myself." Without listening to Appa, Chandru ran to the car and started it thinking that he would park the car before Appa could call out to him a second time. Within seconds, he reversed the car straight into the pit, just as Appa had warned him ! The rear wheels were stuck in the mud. Hearing the noise, we rushed out, including Appa. The neighbours had all collected by then. There was a

moment's silence, everybody wondering what Appa's reaction would be. Chandru, still in the driver's seat, was also looking nervously at him. He was terribly shaken. Appa, with his usual calm, walked to the car with a big smile on his face. Opening the door, he helped Chandru to get out. Then patting him on the cheek he said "Don't worry, everything will be all right. I knew this would happen. You go and sit inside. I'll get the car out of this pit."

Everybody was astounded. We had all expected him to give Chandru a good thrashing but all that he did was to pat him !

Later on that night, when Appa was sitting alone, I slowly went to him and asked - "Appa, why did you not thrash Chandru? Instead you only patted him. He did not listen to you. What he did was wrong. Tell me, why ? Please, Appa." Appa, removing his reading glasses, putting an affectionate arm around me said, "Putti, come and sit down. I will tell you. Chandru is still a young boy. At his age, I know it is difficult to resist such small temptations. I knew fully well that he would take the car inspite of my warning. What is the use of getting angry ? What has happened has happened. We have now only to think of the remedy. Now that boy has learnt a lesson, he will never do it again."

Hearing this, I happily went to bed, thanking God that we had such a kind and considerate father.

A Man of Gold

Masti Venkatesha Iyengar

Sri C. Narasimha Moorthy, whose premature death, all who knew him deeply mourn, was an exceedingly lovable man. I first knew him as a younger colleague in the Civil Service and was struck by his modesty as much as by his intelligence and ability. This quality of modesty and his handsome presence, friendly ways and a pleasant smile won the hearts of all who met him. We became good friends and the love he showed me was boundless. He was private secretary to Dewan Sri N. Madhava Rao in the days when I left the service and I remember with much pleasure how helpful and sympathetic he was. Later, when I went to Coorg to see some places in connection with my historical novel on the last ruler of Coorg, he was my host in Mercara; and showed me great affection and took me to the places. I have always felt that it was good fortune that I knew him. His death was a great personal loss to me. To think of him is to feel that loss again. Narasimha Moorthy was a rare kind of man, a man of gold.

Whom the Gods Love

V. L. D'Souza

Whom the Gods love die young ! How apposite the saying is in the case of our deeply loved, admired and esteemed C.Narasimha Moorthy ! But the Gods have deemed it fit to take away from us one whom the country and people needed most. Inscrutable are the ways of the Lord and we will not protest. He had before him several years of prospective fulfilment of which he had given us several proofs.

In his college days he was marked at as among the most promising of the University Alumni. Academically he was at the top and in his special subject Economics he was particularly distinguished. He passed into the Mysore Civil Service and in a short time built up a record for excellence in several branches of public administration. He was needed in several categories of service at a time when the country was working at plans for development.

Sri C. Narasimha Moorthy was a born administrator, a scholar, an inspiring leader, one whose approach to every problem was characterised by imaginative pioneering and spirited leadership towards growth to make up for the stagnation of ages in our country.

God blessed him with a family, devoted to him and striving to achieve the goals set before them.

All in all, I must conclude this brief but sincere tribute to him, calling to my aid the poet's words in another connection : He was a man, yes, the elements so harmoniously mixed in him that nature could stand up and declare, here was a man.

Love - Lit Smile

N. Kasturi

Among the thousands of young men whom I contacted during the 33 years, I spent as a teacher I do not know how many felt and were fashioned by my 'personality'. But, I know that many of them have contributed to the shaping of that personality and directing my activities into constructive channels. To give a few examples : Sri K. V. Puttappa, Sri G. P. Rajarathnam, Sri K. Venkataramanappa and Sri M. V. Sitaramaiah, led me, a Malayali cum Tamilian, into the perennially sustaining pastures of Kannada literature. Sri V. K. Srinivasan, Sri C. B. Jaya Rao, Sri N. Natesha Mudaliar and Sri S. Murighendra Swami heightened and widened my fascination for the stage.

It was Sri C. Narasimha Moorthy who, as Student Secretary of the Mysore University Union, that helped me to delve into the delight that lies dormant in social service. The founders of the University had planted the Union on the campus in the hope that it would grow into a socially integrating and culturally elevating institution of youthful aspirants. The student secretary was elected and the staff secretary was nominated by the Principal. I had the good fortune of working as staff secretary for about six years and working with Sri Narasimha Moorthy for two out of the six. When he was elected Secretary, I feared that the time consuming schedule of that office may affect the brilliance of his academic career but I soon realised that with his innate dynamism and equanimity, he could take on any number of assignments and fulfil them all. For years, he had to struggle against poverty; the chillness had toughened him but had not hardened him. He was an inmate of the orphanage established by the beloved Thathayya of Mysore. For love of the Grand Old Man, he gladly undertook many chores

while there.

Even after he left, his heart resided in the Anathalaya He had known that its finances were too slender and too uncertain to afford the daily drops of ghee during lunch. So, one of the first acts of service that he did when he was drafted to the Mysore Civil Service was to provide ghee to all boarders of that institution. Enthusiasm for service was evident in all that he initiated, even as a student, in the Union and in the College.

I was drawn by his enthusiasm and optimism to recruit many students and plan Adult Literacy Classes in a few areas of the city and Rural Service activities in near-by villages. Sri Narasimha Moorthy was a genuinely sincere "student". At present, it has become a popular profession attracting young persons into destructive pranks. But, he "led" the students in "elocution contests" and 'debating competitions." He inspired them to prepare and deliver "speeches" to cultivate humour and literary tastes and to enjoy acts of service to the poor and the illiterate. He was a pleasant companion, an ardent helper and an affectionate brother to his contemporaries at college. The members of the College Staff welcomed every opportunity to share his scholarship to witness his transparent reverence and to thrill at his Love - Lit Smile.

When he was Private Secretary to the Dewan of Mysore, I met him once with a problem which had upset my tranquility and caused (I must admit) agonising anger against a V. I. P. Narasimha Moorthy listened very dutifully; then, he analysed the situation and laid bare the implications; lastly, he explained his interpretation of the problem and appealed to me to be "my self" as he knew me. I was disarmed; I was relieved; I was happy. I have seldom deserted tranquility since - not that I was not since tempted to do so by fate.

Vignettes

R. K. Srinivasan

Almost the first thing that impressed you about the late Mr. C. Narasimha Moorthy was his powerful personality and dynamism. It was as a student in the Economics Honours class in Maharaja's College, Mysore, that he made his initial impact on me. I was fascinated by his earnestness and enthusiasm for high academic standards. This fierce pursuit of economics was a new experience to me as I was used to taking my studies lightly. It was believed with good reason that Sri Narasimha Moorthy knew atleast as much about his subject as some of his teachers. They knew that he had read and assimilated not only prescribed texts like Marshall, Pigou and Keynes, but much else besides. However, he never gave the impression of being too studious, and gave a lot of his time to his friends, and to extra-curricular activities like debates and union affairs. But I knew by close association that he burnt the mid-night oil over his studies.

* * *

When Narasimha Moorthy wanted to persuade you to do something, you had no choice but to be so persuaded. That is how I came to be involved in two economic surveys in Bangalore and Mysore cities. Narasimha Moorthy's initiative, planning and execution produced results for which I shared the credit. In any enterprise he was the leader, he was the one to give the direction and the momentum. Even as a student he had the makings of the future administrator.

* * *

When the Mysore Civil Service examination was held after a long lapse of time, all of us tried to get on to the bandwagon. Of the two selected that year, Sri Narasimha Moorthy was the first. This was the beginning of a remarkably long and varied career in

which he made a resounding success of every assignment. As a civil servant, he was strict in the application of rules, firm in his decisions and efficient in performing his duties. He never wore his heart on his sleeve and generally disguised a natural warmth experienced only by a few of his closest friends. He gave short shrift to inefficient and lazy officials.

* * *

It was his stint in Coorg as Chief Secretary that undermined his health. After a heart attack which he suffered there, he was never the same. But he recovered well enough to work in several onerous posts in the years that followed. He was rounding off his career beautifully, when the end came. It was a blow from which another family would never have recovered. But in this case, his bereaved family faced the situation with great patience and courage and not only stood their ground but have carved a place for themselves in society, perpetuating the memory of their father in a variety of ways.

* * *

I had known Sri Narasimha Moorthy for over three decades. My parents loved him as a member of the family. My uncles and aunts loved him for his intelligence, character and charming presence. We belonged to a close circle consisting of idealists like Purna, Pachu, good samaritans like V. K. Sreenivasan, budding writers like R. K. Narayan, charming friends and excellent scholars like Satyan and Swaminathan. Inspired by the Grand Old Man of Mysore, M. Venkatakrishnaiah, Narasimha Moorthy developed an idealism and an austere style to which some of us were strangers.

* * *

It is difficult to say more or utter coherent sentiments when the heart is full of memories. I will therefore conclude with the hope that these vignettes will give readers some idea of the friend we have lost.

A Friendship Rare

M. N. Parthasarathy

I came to know Sri C. Narasimha Moorthy when he was a student in the Economics (Hons) class of the Maharaja's College.

He was one of the group of friends of late K. R. Purna. He had a very pleasing personality and was of a very calm disposition.

When he was studying in College, he was assisting Sri M. Venkatakrishnaiah, the Grand Old Man of Mysore in editing a Kannada daily.

Sri Venkatakrishnaiah told Sri Narasimha Moorthy to take an independent room in the "Anathalaya" so that he could always be under the loving care of the Grand Old Man.

Sri Narasimha Moorthy was a very good student and set his aim high.

When he appeared for the Final Hons. examination he found his performance in a paper unsatisfactory. So he withdrew.

We became anxious when we learnt that he had not attended the latter part of the examination.

But in the evening we met him in our usual place "the Katte" - steps on the northern side of the Union Buildings. In a very calm and collected manner he said "Don't worry, I will take the examination next year and perform to my satisfaction."

He did do so taking the first rank. He then did his M. A., first class; first rank. We were overjoyed when he secured First Rank in the Mysore Civil Service Examination the next year.

He was appointed as Assistant Commissioner. He was a

very eligible bridegroom and many high officials and rich persons offered their daughters in marriage to "Sim", as he was affectionately known to us.

But Narasimha Moorthy was an idealist Not merely did he set aside monetary and status considerations, but he also set his mind on an ideal.

He felt that he should do something by way of social reform. He chose for his bride, a widow.

As an officer, he was the soul of honesty, dedicated to duty, forward-looking and very just and fair-minded A few instances to illustrate this. Sri Moorthy was the Commissioner of the Mysore City Municipality. In those days Municipalities had no idea of giving encouragement to sports nor were there organisations to develop athletics. As I was closely associated with sports and athletics, Sri Moorthy asked me, whether with the help of the Municipality, an Athletic Meet for all grades could be held on the Republic Day. "The Oval" was got ready for this purpose, and an athletic meet for schools, colleges and the public was held. The meet was a grand success.

In Mysore, there is a restaurant called "Raju's Restaurant". For three generations, Raju's people have been serving excellent 'Sada Doses'. But some years ago, due to rationing, hotels were barred from making rice dishes. But people, including the Municipal employees, were pestering Raju to give them Doses on some days atleast. Raju came to me. "Sir could you kindly put in a word to the Commissioner, to permit me to make doses, on some days atleast ?"

I pleaded with Moorthy. I said that this fine art of making "Sada Doses" should not be destroyed and he should relax the rule a little in the case of Raju. It was done to the delight of all. But Sri Moorthy would not taste these Doses till he left the Commissioner's post !

Coorg had just then become a part of Mysore. Sri Moorthy was posted as the first Chief Secretary of Coorg. He wanted to do something of a permanent value for the area.

Sri Narasimha Moorthy decided to have a First Grade College in Mercara. Coorg was under Madras University in educational matters, Madras had set very high and rigid standards for its affiliated colleges. By his efforts, Sri Narasimha Moorthy was able to have an excellent college.

When Sri A. Laxmana Swamy Mudaliar became the Dewan of Mysore, he chose Sri Narasimha Moorthy as his Private Secretary. At that time, the scale of pay of a lecturer in the University was 75-5-150. Several of us had represented for a better scale. I spoke to Sri Moorthy about this. I gave him a copy of the memorandum also.

The Dewan had agreed to meet the teachers on a particular day at Mysore. On his way to Mysore, the Dewan asked his Secretary to brief him. Sri Moorthy was able to present our case so clearly that the scales were immediately raised to 150-10-300. Sri Moorthy never missed an opportunity to help the deserving.

When Sri Moorthy was the Excise Commissioner, an employee of this department, an excellent sportsman, came to me saying that he was the victim of injustice. He appealed to me to get him a chance to place his case before the Chief of the Department. I cross examined my old student closely and then said that I would meet the Commissioner. I took a copy of the representation and met Sri Moorthy and requested him to see if justice could be done to my student.

Two months later, my old student came to me with a smile on his face. "Thanks to you Sir, justice has been done to me by the magnanimous Commissioner". He, along with his father, was on his way to thank Sri Moorthy.

To Sri Moorthy the administrative service was not only a career but was also a means of service. He was faithful to his ideals all through his official life.

The Government was so much impressed by his integrity, dedication and ability, that inspite of his ill health, he was appointed as Head of two departments a couple of months before his death. For a man with deep faith in God, death could come only in a peaceful manner. He passed away in sleep.

As a "Family Man", he was an affectionate father, a devoted husband, kind and affectionate to all his kith and kin. Needless to say that his children doted on him. So full and satisfying was his family life that Moorthy never joined any club as he did not need club-life. His time was fully and happily shared between his official work and his home life.

In friendship he was steadfast and affectionate. His friendships were formed during his college days.

I fully enjoyed his confidence and friendship. Sri Moorthy came to Mysore thrice in his official capacity. Once as City Magistrate, then as Municipal Commissioner and later as Divisional Commissioner. Thus we never lost touch with each other. When he passed away while still in service, I lost a dear and valuable friend. Such friendships are rare.

"SIM" And His Friends

"Arayya"

"Why, my dear Sim what's there in the idea of a blank to make you so angry ?" "This is no laughing matter, Goldy. I've come here to discuss a most serious and urgent matter. Your contribution to the Union Magazine."

This is quoted from my first book in Kannada, describing persons and places (Na Kanda Karnataka, 1953).

Krishna, Raghavendra, Poorna used to show his affection and admiration for his talented friends by abbreviating their names. Thus NaraSIMhamoorthy became SIM. Arayya was called Goldy.

My first book was in Kannada, but it contained letters and essays in English. The context makes it clear that CNM was the editor of the Maharaja's College Union Magazine. He was a prominent member of the Karnataka Sangha being an orator in two languages. He was my younger comtemporary.

Though I was supposed to be a student of English literature, all my friends were poets, orators and writers in Kannada. I used to be a freelancer contributing essays to Viswa Karnataka and Jaya Karnataka. Sim was the Mysore correspondent to Tai Nadu founded by the G. O. M. of Mysore, M. Venkatakrishnaiah.

K. R. Poorna was born with a silver spoon in his mouth and he had a heart of gold. He used to entertain his friends with lavish hospitality. Thus Sim and Goldy had many opportunities to meet every day. Poorna decided to have an Oxford degree before joining the foreign service. Mr. and Mrs. B. P. Nanjundaiah gave him a hearty send-off at Basaralu. Sim and Goldy were of the party which made a journey of forty miles in a motorcade, an unusual

experience fifty years ago.

Poorna's readiness to help his friends was well known. It was he who took RKN's first novel in TS and persuaded publishers and readers in London to recognize the merits of the Indo-Anglian novelist. This was the prelude to RKN's fame on both sides of the Atlantic. This is a relevant topic to mention in describing Sim's personality. RKN continues to be a friend of Sim's family.

I happened to be acquainted with several distinguished Old Boys of the Central College : Padmashri B. S. Kesavan, P. V. R. Rao, K. Chikkanarayana Swamy, R. Rangaiah, D. R. Ramayya (The cuckoo of the Karnataka Sangha), K. G. K. Rao, (the short story writer) etc. But the bunch of bright students at the Maharaja's was dazzling in its brilliance. Sim was a gem of purest ray serene.

Let me mention a few of my contemporaries. Dinakar Desai had already participated in the Students' Conference to honour Kuvempu. He became the President of the Servants of India Society and an M. P. As founder of the Canara Education Society, he has acquired several titles to fame : poet, social worker, educationist etc.

"Ratna" of the "Padagalu" fame wrote his songs when he was a student of the M. A. class. I had the privilege of attending Sree's lectures on Pampa and the History of Kannada Literature, in the company of famous scholars : TNS, DLN, KSD, KVR and LG. The modernists are very loud in blowing their own trumpets. But they can never match the glory of the 30's and its first careless rapture :

"Bliss was it in that dawn to be alive,
And to be young was very heaven."

To be Secretary of the Union in those days was a prelude to greatness in life and literature. Sri Thandaveswara and Sri M.P.L. Sastry have become citizens extraordinary in Bangalore. Both first

distinguished themselves as secretaries of the Union. Dr. A. M. Natesh was the most versatile student of my generation.

These are mere names to the present generation. These are names to conjure with because Sim, was an outstanding student among these gifted young men. This was proved when he entered for the M. C. S. examination and topped the list of successful candidates. It seems Sir Charles Todhunter gave Sim hundred percent in the Viva !

There were bright young men among my contemporaries, and brighter younger women. Mrs. Saradamba Nanjundaiah was Sim's classmate. She had the distinction of crossing the Atlantic on the Queen Mary with H. G. Wells as one of the passengers. Another distinguished student was Miss Gladys Watsa (now Mrs. Muliyil). I happened to travel by train from Bangalore to Mysore with Principal F. R. Sell. The results of the exams had just then been announced. Miss Watsa was placed in first division. I asked my professor what was the criterion in awarding grades. He said that the candidate deserved a first anywhere in the world. For example, P.V.R. Rao stood first in the I. C. S. exam. This was our standard fifty years ago.

A brilliant academic career is not a guarantee that a person will become an able administrator. Sri C. Narasimha Moorthy had a brilliant record even as an administrator having the twin virtues of ability and integrity. I will elaborate this point.

While Sim was climbing the ladder of success step by step, Goldy was wandering all over Karnataka in search of jobs as an English Teacher in high schools and colleges. We happened to be residing in Bangalore in the '40s. Sim was private secretary to Dewan Nyamathi Madhava Rau. The Dewan's two sons were also on his personal staff. I used to go to Carlton House very often because my brother-in-law, Dr. B. Narayana Rao, was the Dewan's

personal physician. Since my wife happened to be a friend of the younger Nyamathis, I could catch personal glimpses of people in the corridors of power. What I heard was entirely creditable to all the officers concerned.

Mysore earned the name of Rama Rajya partly because of the galaxy of great Dewans. The present Chief Secretary is heir to a great tradition; for his father was trained by no less a patriot than Sir Mokshagundam, the father of planning in India and a Dewan noted for his integrity and punctuality.

Sri Moorthy should have become our Chief Secretary. But Fate willed otherwise. However, he set up such high standards of integrity and purity in administration that the officers of the younger generation looked upto him as a model.

Let me narrate two anecdotes. While CNM was Vice-Chairman of the KSRTC, I contributed an article to Deccan Herald : "Karnataka, Prospect and Retrospect." I had mentioned the newly introduced express service. I could leave Bangalore at 8 a.m. and reach Sahyadri at 2 p.m. to engage my class at 2.30 p.m. This was a great boon to poor teachers working in mofussil colleges.

I happened to meet Sim walking on Krishnarajendra road. He had read my article with delight. When CNM was Divisional Commissioner of Mysore, my brother wanted to see him in connection with some revenue dispute. I mentioned this casually while going for a walk with him. The Manager of the office was surprised to note that a time was fixed for this interview without an application!

CNM's reputation as an able administrator had travelled far beyond the Tungabhadra. Principal Nandimath and I happened to travel by train from Davangere to Mysore. He remarked that CNM was the ablest DPI he had ever known.

Karnataka is lucky in having children who continue the honourable tradition established by their parents.

Late Mr. C. Narasimha Moorthy

Dr. S. Seshagiri Rau

I can trace my acquaintance and friendship with late Mr. C. Narasimha Moorthy way back to the year 1935 when I was posted as a Health Officer of Mysore City Municipality. At that time Mr. C. Narasimha Moorthy who was appointed to make a survey by the President of the City Municipality, and I had several occasions to discuss matters relating to the survey. He was a jovial conversationalist. He appeared for the Mysore Civil Service Examination in 1936 and secured the First place as expected. He was appointed as Probationary Assistant Commissioner in the Administrative cadre of the Mysore State Service. Mr. Narasimha Moorthy was specially chosen as the private secretary to Sir Charles Todhunter, private secretary to H. H. Sri Sri Krishnaraja Wodeyar Bahadur, on account of his scholarship in English to help draft some important reports.

In 1949, Mr. Moorthy was posted as Commissioner of the Mysore City Municipality. During his tenure of office as Commissioner, I had the good furtune of being posted again as Health Officer in which capacity I had worked with him closely. When he was appointed the Commissioner of the Municipality, I as Superintendent of a division comprising of Lashkar and Mandi Mohallas, was entrusted with the training of the enumerators and Mr. Narasimha Moorthy's guidance and interpretations of the Census regulations were very helpful in the discharge of my duties During my service in Mysore City I had personal contact with him and I found him to be a very pleasant, enthusiastic and hard working officer easily approachable and ready to guide and help. By these qualities of head and heart, amiable nature, cool temper and wit, he became very popular among the members of the Council,

Officers and Public and commanded the respect and esteem of all.

Later, I came into contact with him when he was posted as Private Secretary to Pradhana Siromani Late N. Madhava Rau, Dewan of Mysore. Whenever I went to his office he used to engage me with his usual humorous and lively talk. Later he occupied high and responsible positions like the Chief Secretary to the Government of Coorg, Commissioner of Sales Tax, Vice Chairman of the KSRTC where he acquitted himself admirably. I had several opportunities of meeting him while he occupied those high positions and there was not an iota of change in his behaviour and friendship towards me. He was an example of a conscientious, sympathetic, hard working officer adopting a helpful attitude without transgressing rules or regulations. His sudden death has created a void in the administrative service. I am sure that he would be remembered for ever for his kindness, sympathy and large heartedness.

Karma Yogi

N. Narasimha Rau

The Mysore Civil Service Examination, the prestigious examination of the State of Mysore, had been discontinued from 1928 and it was revived only in 1936. Late Shri C. Narasimha Moorthy distinguished himself by standing first in the examination held in 1936. He held a series of very important assignments during his tenure of office of over 30 years. Apart from the posts which he held in the service of the state, he also worked as Chief Secretary of Coorg and as Secretary of the Southern Zonal Council. He left an indelible mark in every assignment which was given to him, and he was held in high esteem by both his colleagues and his subordinates. He was well known for his sense of justice, fair-play, honesty and integrity.

I came into contact with Sri Narasimha Moorthy in December 1943, when my father was the Dewan of Mysore, Sri Narasimha Moorthy, was the Private Secretary to the Dewan and I was posted as Personal Assistant to the Dewan. Sri Narasimhamoorthy was a brilliant scholar, handsome in appearance and with a strong sense of humour. I knew even before I met him that he had been handpicked for and appointed to the post when his predecessor Sri Eric D'Costa resigned from service.

Right from the commencement of our relationship, I developed regard and respect for Sri Narasimha Moorthy, both as an individual and as an officer, and he in turn was always affectionate, friendly and considerate towards me. I had the pleasure of working along with him on the personal establishment of the Dewan for a period of over two and a half years. During this time, naturally our contact was close and continuous, and with the passage of time, my regard for him steadily grew, and when we

had to part company, it was with a wrench that I had to do so. Our friendship remained steadfast even thereafter inspite of the difference in our age and seniority in service.

My father had complete trust and faith in Sri Narasimha Moorthy and took him into confidence even in respect of highly delicate and confidential matters of policy. Sri Narasimha Moorthy, for his part, by his conduct and behaviour, more than justified the confidence reposed in him.

The second occasion when I had the opportunity of working with him at close quarters was when I was the Revenue Secretary and Sri Narasimha Moorthy was the Commissioner for Commercial Taxes. His knowledge of the Sales Tax Law and the deep study he had made of the laws as existing in the neighbouring states were of great help to the State Government in formulating thier own policies and as the Secretary in-charge of the concerned department, I had the opportunity of getting his mature and objective advice on the working of that department.

The last time I met him was at the wedding of his daughter, just a few days before his untimely and sudden death. He was in good health and cheer and his sudden death came as a shock to all those who knew him.

Sri Narasimha Moorthy was one of those officers who could justifiably be called a "Nishkama Karma Yogi." He got his objectives in clear terms and did his best to see that the objectives were achieved inspite of the hurdles and personal inconveniences.

It would be no exaggeration to say that Sri Narasimha Moorthy set an example to the younger generation and he would be remembered forever for his generosity, kindness and consideration.

As I Knew Him

R. D. Heranjal

The day Sri C. Narasimha Moorthy took over the reigns of the Road Transport Corporation, we, the officers of the Corporation were all lined up, to receive him at the Conference Hall and get ourselves introduced to him. Many of us had not met Sri C. Narasimha Moorthy before and were naturally anxious to see him and hear him.

At the stroke of eleven as scheduled, he drove in and was led to the Conference Hall by the General Manager for being received by us and introduced to us. I beheld a change from an almost a dull surrounding to a luminous environment as he entered the Hall which was tense till then. His benign inquiry of each one of us drew us close to him. He was fair with a glow on his face, very handsome with an inherent power to attract people around him. As he strode foreward shaking hands with other Officers, we were more and more assured of having in our midst an administrator with extraordinary qualities and experience.

Later official contacts confirmed our assessment that he was one of the most able and shrewd administrators. The policies outlined by him were a resounding success. He was known for his tireless devotion to the progress and growth of Road Transport, sometimes putting in 20 hours with least signs of fatigue. He believed in the need for efficiency with its concern for increased productivity. With a view to ensuring a vital, creative organisation, he believed in a vigorous intellectual climate.

He was a voracious reader with strong a passion for literature and art. His closest friends included artists, intellectuals and luminaries. He was a lover of music and sports. He was a source

of inspiration to artists, musicians and sportsmen alike

Sri Narasimha Moorthy's noble character with an unselfish and profound love towards all was an unfathomable eternal personification of simplicity and truth. He was kind and considerate towards the poor and the suffering. His frequent visits to orphanages coupled with assistance and kind and affectionate words brought cheer and hope to the inmates.

Sri Narasimha Moorthy has left us for his heavenly abode leaving a permanent void in our hearts and an agony that never diminishes with the lapse of time.

A Tribute

K. M. Nanjappa

To my way of thinking, an eminent person is not merely a man on whom God has bestowed his blessings to hold high offices in life, be it in politics, administration or in any other sphere of life, but also a man of humility and sincerity.

Late Sri C. Narasimha Moorthy was one such luminary I have ever met in my life. He was endowed with inexhaustible good-will and bore no ill-will even towards his enemies. I have personally known late Sri Narasimha Moorthy ever since he became the Private Secretary to late Sri N. Madhava Rau, the then Dewan of Mysore. He adorned many an office in his long career, the last of which was as the Vice-Chairman, of the Karnataka State Road Transport Corporation. He was a man of high integrity, honesty and truthfulness. To him "work" was "worship" and he possessed a high sense of duty. He was a man of few words but full of action and the welfare of the downtrodden was always dear to him. His long and chequered career spreading over a period of 30 years bears ample testimony to his ardent patriotism and his high commitment to the cause of the common man. He was a great crusader of all worth-while public causes. A distinguished civil servant, he was a true representative of the great Indian culture.

With his deep and abiding faith in the goodness of man, this noble son of India sought to promote high professional standards amongst his subordinate officers and instil in them, a tradition of loyalty and incorruptibility. He brought to bear on his onerous responsibilities a breadth of vision and farsightedness which had few parallels. Indeed, he was one of the distinguished galaxy of illustrious sons who are, one by one, fading away from the Indian scene. He believed in simplicity and high moral and spiritual values.

On the occasion of the Decennial Celebrations of "Kala Bharathi" an Institute of Literature, Art and Culture dedicated to the memory of my dear friend who was my philosopher and guide, late Sri C. Narasimha Moorthy, I offer my homage and fervently hope that this Institute will propagate the ideals that were dear to him with more verve and vigour.

In Memoriam

D. A. Pandu

It is indeed with great love and reverence I remember Sri C. Narasimha Moorthy, one of the most sincere and dedicated officers of the Government of Karnataka.

I came to know him about 20 years ago when I first met him at the deliberations of the National Education Society. I had the opportunity of sitting with him in many meetings of the N E S.

Sri Narasimha Moorthy was a man of abundant knowledge. He had a very calm disposition. He was always clear in his thoughts and his decisions were always correct. His analysis of problems was always deep. He would think of the repercussions and other important matters before he took any decision.

I once saw him at the Halebid temple with a group of officers. He was going round the temple. I had also gone there with the members of my family. I was at a great distance from him. However, I was surprised when one of the officers came to me and said that Mr. Narasimha Moorthy wanted to see me. I was rather thrilled when I realised that Sri Narasimha Moorthy had such a great deal of regard for me and he had noticed me and sent for me even though he did not know me very intimately.

He was a very conscientious officer and was always dedicated to his work. For him work was worship. In losing Sri Narasimha Moorthy, the Government of Karnataka has lost one of the most eminent officers in its service. The best way to perpetuate his memory, is to follow in his footsteps.

Happy Memories

M. Sampathkumarachar

I am indeed very happy to write a few lines on late Sri C. Narasimha Moorthy as I was his P. A. while he was the Director of Public Instruction of the State and thus pay my humble respects to one of the noblest officers of our State.

In fact, I had known him as a student of the Maharaja's College, Mysore when I was studying Shorthand and Typewriting at Mysore. He was known as one of the best students of Maharaja's College during those days.

When I was Personal Assistant to the Director of Public Instruction, there came a Government Order posting Sri C. Narasimha Moorthy, I. A. S., as D. P. I. I was a little nervous as he had already made a name as one of the ablest and very strict I.A.S. officers. But I came to know, after my contact with him, that he was not only very strict but also very kind and humane.

Soon after his posting as D. P. I., numerous messages of good wishes from his friends and admirers poured in. He was thinking of replying to each one of them individually. Not knowing this, I took a stereo-typed draft letter seeking his orders and asked him whether such a letter could be stencilled and sent to all of them. He said that it would not be correct to send such stereo-typed letters and instead dictated letters to all of them individually, according to his intimacy with them and in his own unique style. He was known for his chaste English.

Soon after his posting as D. P. I., he had to go to Mysore for a meeting of the Mysore University Syndicate. As usual a room in the Old Indian Guest Quarters was got reserved. Along with the Office Jamadar, I accompanied him. All the local officers of Mysore

were waiting to receive him at the guest quarters. Soon after his arrival, the then Deputy Director of Public Instruction at Mysore introduced each one of the waiting officers and officials of the Department and garlanded Sri C. Narasimha Moorthy which he very much disliked and accepted reluctantly after persuasion. He saw a basket of fruits in the room and he was taken aback. He told the local officers to take the fruits back and strictly ordered that nothing should be spent on account of him. Even the garland, he gave to a child which happened to be the daughter of the Inspector of schools. We stayed at Mysore for two days and on the third day we had to leave. The Jamadar, the driver and I were staying at the guest quarters and were taking our food in the canteen. We asked the proprietor of the guest quarters to receive the charges but to our astonishment we found that all the charges had already been paid by the D. P. I. (Sri C. Narasimha Moorthy) himself. When I told him that we got D. A. from the Government and that we might be allowed to meet our expenses, he bluntly told us that we were paid a very meagre allowance and hence he would meet our expenses himself as God had given him enough. During his tenure of office, he never allowed us to pay for our expenses during tours and he also strictly ordered that we should not take any food or tiffin outside.

He always adhered to his programme which was usually chalked out in the preceeding month itself. As far as I remember we never changed the programme even once.

His inspections were a lesson to the officers and officials as it was not mere fault-finding, but rectifying the mistakes already committed. When the Office Staff prepared voluminous notes of inspection, he used to cut short the notes to mere points and suggest ways and means of rectifying them. He used to dictate the notes of inspection in the presence of the concerned officers and officials and pass orders wherever necessary and never believed in "red tapism."

He was a very strict officer and never entrusted his personal work to the officials of the Department. He had his own home orderlies, paying from his pocket, and his own vehicle for personal use. He never used any departmental vehicle for personal use.

We had once been to Bellary on tour. Our driver was feeling unwell and shirked to inform us of his ill-health. On seeing his face, Sri C. N. found out that he was unwell. He took him personally to a local medical shop and got him treated at his cost. He drove the car himself to be on time for the next programme.

He never believed in keeping the files pending for long. He used to take the files home and bring back all the files the next day after passing orders which used to be always brief and to the point. His orders never needed any further clarification.

He had a wonderful memory about men and matters. He was transferred to Madras as Secretary of the Southern Zonal Council. Nearly six months after he laid down office as D. P. I., I took to him the Confidential Reports of the Gazetted Officers of the Department, whose number was not small. I thought that he would simply sign or write 'Satisfactory' and return the registers. But to my surprise, on each of the reports he wrote about the work and character of each of the officers in detail stating instances which had happened several months ago. His memory was wonderful.

During my service of over 25 years in the Personal Section of the Director of Public Instruction, I had the good fortune of serving a galaxy of eminent officers. Even now I feel that my best part of official life was with late Sri C. Narasimha Moorthy. His kind words and the best of treatment even to the lowest of officials, I can never forget. His calling me "Sampathkumar" in his own peculiar tone is yet ringing in my ears. He left this world several years ago when he was hardly 56 years of age. But we remember him for ever.

The Smile that Bewitched a Businessman

M. Ramachandran

Sri C. Narasimha Moorthy was such a charming person that his smiles remain green in my memory. Having been a close friend of a colleague of his, he must have known me, for almost the very first time I met him, he greeted me with a gentle smile.

The second smile I had from him was in a Sales Tax case where, as the Commissioner of Commercial Taxes, he saw the injustice done to me and ordered the refund of a decent sum of money, decades after the illegitimate levy. I vividly remember the smile he gave me after I corrected an inexactitude of my counsel in regard to some dates which should have made my case ridiculous had it been left unrectified. I won the case and I still quote this instance after a score of years pointing to such upright men who managed the affairs of the government, men who were as straight as a needle.

The third occasion was when Sri Narasimha Moorthy invited me to get into car with a guest speaker. After the meeting, I was trying to sneak out of the hall to avoid embarrassment, but he looked out for me in the crowd called me by my name and told me to get into the car. He was so thoughtful and considerate. He was a fine gentleman.

The last occasion for a smile was when he was Vice-Chairman of the KSRTC. My cousin happened to make a product and there was a rate contract entered into by him with all the transport undertakings in the country. Obviously, as a large buyer KSRTC, had to get the best price. When my cousin was vehemently arguing about the rate contract, Sri Narasimha Moorthy calmly pointed out that there was no sanctity for the rate contract and as a government

buyer, his duty was to get it at the lowest rate. When I pulled my cousin's coat to stop him from arguing with such an experienced officer, I thought I was not being noticed. To put me at perfect ease, Sri Narasimha Moorthy tactfully and lovingly diverted the conversation by asking me about my other businesses and how I was faring in them. At the end, however, he asked us to write to him for a reconsideration of the tender.

Here was a man whose gentle smile was the essence of his being and not one just confined to his lips.

ವೃದ್ಧಪಿತಾಮಹ ಶ್ರೀಮಾನ್ ಎಂ. ವೆಂಕಟಕೃಷ್ಣಯ್ಯನವರು

ಸಿ. ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ

ನಾನು ಬರೆಯತೊಡಗಿರುವುದು ಈ ಮಹನೀಯರ ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನಲ್ಲ. ಅವರ ಮಾವವೀಯತೆಯನ್ನೂ ಹೃದಯವಂತಿಕೆಯನ್ನೂ ದೇಶಾಭ್ಯುದಯದಲ್ಲಿ ಅವರಿಗಿದ್ದ ಆಸಕ್ತಿಯನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ನೆನಪುಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಬರೆಯುತ್ತೇನೆ.

ನನ್ನ ತಲೆಮಾರಿನವರಿಗೆ ಮತ್ತು ನನ್ನ ಹಿಂದಿನ ಎರಡು ಮೂರು ತಲೆಮಾರಿನವರಿಗೆ ಮೈಸೂರಿನ ವೃದ್ಧಪಿತಾಮಹ ಶ್ರೀಮಾನ್ ಎಂ. ವೆಂಕಟಕೃಷ್ಣಯ್ಯ ಅವರ ಹೆಸರು ಮನೆ ಮಾತು. ಅವರು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ತಾತಯ್ಯ. ಮೈಸೂರಿಗೆಲ್ಲಾ ಒಬ್ಬರೇ ತಾತಯ್ಯ. ಅವರ ಹೆಸರನ್ನು ಕೇಳದವರಿಲ್ಲ. ಅವರನ್ನು ಸ್ವತಃ ತಿಳಿದವರು ಬಹುಮಂದಿ. ಅವರಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿದವರು ಅಸಂಖ್ಯಾತ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು. ಅವರಿಂದ ಸಹಾಯವನ್ನು ಪಡೆದವರು ಲಕ್ಷಾಂತರ ಜನ. ಅವರ ಹೆಸರನ್ನು ಹೇಳಿಕೊಂಡು ಜೀವನ ನಡೆಸುತ್ತಿರುವವರು ಅದೆಷ್ಟೋ.

ನನ್ನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ದೆಸೆಯಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಅವರ ಮೊದಲ ಪರಿಚಯವಾಯಿತು. ಆದರೆ ನಾನು ಅವರ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಲ್ಲ. ಅವರ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಾಗುವಷ್ಟು ಬೇಗ ನಾನು ಹುಟ್ಟಲಿಲ್ಲ. ನಾನು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಾಗಿ ಪ್ರಪಂಚದ ತಿಳುವಳಿಕೆ ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ ಬರುವುದರಲ್ಲಿ ಅವರು ಉಪಾಧ್ಯಾಯ ವೃತ್ತಿಯಿಂದ ವಿಶ್ರಮಿಸಿ ಬಹುದಿನಗಳಾಗಿ ಹೋಗಿದ್ದವು. ನಾನು ಜೂನಿಯರ್ ಇಂಟರ್‌ಮೀಡಿಯೆಟ್ ತರಗತಿಯಲ್ಲಿ ಓದುತ್ತಿರುವಾಗ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಫ್ರೀಷಿಪ್ಪಿಗೆ ಅರ್ಜಿ ಹಾಕುವುದಕ್ಕೆ ಒಂದು ಶಿಫಾರಸನ್ನು ಕೇಳಲು ತಾತಯ್ಯನವರಲ್ಲಿ ಹೋದೆ. ತಮಗೆ ತಿಳಿದವರಾಗಲೀ, ತಿಳಿಯದವರಾಗಲಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಹೋಗಿ ಶಿಫಾರಸು ಕೇಳಿದರೆ ಅವರು ಇಲ್ಲವೆನ್ನುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಶಿಫಾರಸನ್ನು ಕೇಳಿದವರಿಗೆಲ್ಲ "ಇವನು ಬುದ್ಧಿವಂತ, ನಡತೆವಂತ, ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ಅರ್ಹತೆ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಇದೆ. ಇವನಿಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಿದರೆ ನಾನು ಕೃತಜ್ಞನಾಗಿರುತ್ತೇನೆ" ಎಂದು ಬರೆದುಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಇಂತಹ ಶಿಫಾರಸುಗಳು ಫ್ರೀಷಿಪ್ಪು ಸ್ಕಾಲರ್‌ಷಿಪ್‌ಗಳಿಗೆ ಅರ್ಜಿ ಹಾಕುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ತಾತಯ್ಯನವರಿಂದ ಸಾವಿರಾರು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದವು. ಸರಿ ವೆಂಕಟಕೃಷ್ಣಯ್ಯನವರ ಸರ್ಟಿಫಿಕೇಟು ತಾನೆ ಎಂದು ಅರ್ಜಿಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸುವವರು ಹೇಳುವಷ್ಟು ಮಟ್ಟಿನ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ತಾತಯ್ಯನವರ ಶಿಫಾರಸುಗಳು ಬರುತ್ತವೆ ಎಂದು ನಮ್ಮ ಸ್ನೇಹಿತರಲ್ಲಿ ಅತಿಬುದ್ಧಿವಂತರು ಕೆಲವರು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ಪ್ರತೀತಿಗೆ ಪುಷ್ಟಿ ದೊರೆಯುವಂತೆ

ಸರ್ಟಿಫಿಕೇಟುಗಳನ್ನು ಕೊಡುವ ಕೆಲಸ ಆದಷ್ಟು ತ್ವರೆಯಿಂದ ನಡೆಯಲೆಂದು ತಾತಯ್ಯನವರು ತಮ್ಮ ಮುದ್ರಣಾಲಯದಲ್ಲಿ ಸರ್ಟಿಫಿಕೇಟುಗಳ ಮಾದರಿಯನ್ನು ಅಚ್ಚು ಹಾಕಿಸಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದು ಬಂದು ಕೇಳಿದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಹೆಸರನ್ನು ಅದರಲ್ಲಿ ಬರೆಸಿ, ಶಿಫಾರಸು ಕೊಟ್ಟು ಹರಸಿ ಕಳುಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಕಡೆಕಡೆಗೆ ಶಿಫಾರಸು ಕೇಳುವವರ ಸಂಖ್ಯೆ ಮಿತಿಮೀರಿದಾಗ ಎಲ್ಲ ಪ್ರತಿಗಳಿಗೂ ರುಜು ಹಾಕುವುದಕ್ಕೆ ಅವರಿಗೆ ಸಾಧ್ಯವಾಗದೆ ಅವರ ಮುದ್ರೆಯನ್ನೊತ್ತಿ ಕೊಡುವ ಪದ್ಧತಿಯೂ ಇತ್ತು. ಸರ್ಟಿಫಿಕೇಟನ್ನು ಕೊಡುವ ರೀತಿ ಹೇಗಾದರೂ ಇರಲಿ ಬಂದು ಕೇಳಿದವರಿಗೆಲ್ಲಾ ಕೊಟ್ಟು ಹರಸಿ ಕಳುಹಿಸುವ ಮನೋಭಾವ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಇದ್ದ ಮಹಾ ಸುಯೋಗ. ಇಂಥ ಅರ್ಜಿಗಳಿಗೆ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳನ್ನು ತಿಳಿದ ಇಬ್ಬರು ದೊಡ್ಡ ಮನುಷ್ಯರ ಸರ್ಟಿಫಿಕೇಟುಗಳನ್ನು ಅಪೇಕ್ಷಿಸುವುದು ವಾಡಿಕೆ. ಮುಕ್ಕಾಲುಪಾಲು ಅರ್ಜಿಗಳ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದ ಶಿಫಾರಸುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ತಾತಯ್ಯನವರದು. ಕೆಲವು ಕಾಲದ ಮೇಲೆ, ತಾತಯ್ಯನವರಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಪರಿಚಯ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಕುದುರಿದಾಗ ಸರ್ಟಿಫಿಕೇಟುಗಳ ಪ್ರತಿಗಳನ್ನು ತಯಾರಿಸುವ ಕೆಲಸವು ನನ್ನದಾಗಿತ್ತು. ಬಂದು ಕೇಳಿದವರಿಗೆಲ್ಲಾ ಸರ್ಟಿಫಿಕೇಟುಗಳನ್ನು ಹೀಗೆ ಕೊಡುವುದು ಸರಿಯೆ, ಅವರಿಗೆ ಅರ್ಹತೆ ಇದೆಯೋ ಇಲ್ಲವೋ ನಮಗೇನು ಗೊತ್ತು ? ಎಂದು ಒಂದು ದಿನ ಧೈರ್ಯ ಮಾಡಿ ಕೇಳಿದೆ. ಫೀಸು ಕೊಡುವುದಕ್ಕೆ ಶಕ್ತಿ ಇದ್ದವರು ಯಾರು ಬಂದು ನಮ್ಮನ್ನು ಶಿಫಾರಸು ಕೇಳುತ್ತಾರೆ? ನಮ್ಮ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಅಷ್ಟು ಸುಳ್ಳು ಹೇಳುವವರಲ್ಲ. ಪಾಪ ಒಳ್ಳೆಯ ಹುಡುಗರು ಎಂದರು. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಮೇಲೆ ಅಭಿಮಾನ ಅಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗಿತ್ತು ಅವರಿಗೆ.

ಪ್ರಸಕ್ತ ನಾನು ಕೇಳಿದ ಸರ್ಟಿಫಿಕೇಟಿನ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಏನೋ ಹೇಳಲು ಹೋದೆ. ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಕೊಡುವ ಸರ್ಟಿಫಿಕೇಟಿನ ಮಾದರಿಯನ್ನೇ ನಾನೂ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋದರೆ ಅದು ನೂರರಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಬಹುದೆಂಬ ಶಂಕೆ ನನಗಿತ್ತು. ಹೆಚ್ಚು ಜನರಿಲ್ಲದಾಗ ಸಮಯ ನೋಡಿ ತಾತಯ್ಯನವರನ್ನು ಕೇಳಿದೆ. ಸರ್ಟಿಫಿಕೇಟಿನ ಪ್ರತಿಯೊಂದನ್ನು ತರಲು ಹತ್ತಿರವಿದ್ದವರೊಬ್ಬರಿಗೆ ಹೇಳಿದರು. "ದಯಮಾಡಿ ಸೂಪರಿಂಟೆಂಡೆಂಟರಿಗೆ ಒಂದು ಕಾಗದವನ್ನು ಬರೆದುಕೊಟ್ಟರೆ ಮಹದುಪಕಾರವಾಗುತ್ತೆ. ಅವರು ತಮ್ಮ ಹಳೆಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಂತೆ. ತಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಬಹಳ ಭಕ್ತಿ. ತಾವು ಒಂದು ಕಾಗದ ಕೊಟ್ಟರೆ ನನಗೆ ಅರ್ಧ ಫ್ರೀಷಿಪ್ಪಾದರೂ ಸಿಕ್ಕುತ್ತೆ" ಎಂದೆ. "ನಿನಗೆ ಸಹಾಯವಾದರೆ ನನಗೆ ಸಂತೋಷ. ಕಾಗದವನ್ನೇ ಬರೆದುಕೊಡುತ್ತೇನೆ. ಆದರೆ ನಾನು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕೊಡುವ ಸರ್ಟಿಫಿಕೇಟುಗಳಿಗೆ ಅಷ್ಟು ಬೆಲೆಯಿಲ್ಲ ಅನ್ನು" ಎಂದು ನಕ್ಕರು. ಹೌದೆಂದಾಗಲಿ, ಇಲ್ಲವೆಂದಾಗಲಿ ಉತ್ತರ ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲದೆ ನಾನೂ ಸ್ವಲ್ಪ ನಕ್ಕೆ. "ನೀನೇ ಬರೆದುಕೋ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ" ಅಂದರು. ಅವರು ಹೇಳಿದ್ದನ್ನು ಬರೆದೆ. ಫ್ರೀಷಿಪ್ಪಿಗೆ ನನ್ನ ಅರ್ಹತೆಯನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ವಿವರಿಸಿ, ಇವನಿಗೆ ಫ್ರೀಷಿಪ್ಪು ಕೊಟ್ಟರೆ ನನಗೆ ಸ್ವತಃ ಉಪಕಾರ ಮಾಡಿದ ಹಾಗಾಗುತ್ತೆ

ಎಂದು ಕಾಗದದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆಸಿದರು. ನಾನು ಅವರನ್ನು ನೋಡಿ ಮಾತನಾಡಿದ್ದ ಮೊದಲನೆಯ ಸಲ. ಅದು ನನ್ನ ವಿಷಯ ನನ್ನಿಂದಲೇ ತಿಳಿದಿದ್ದದು. ಆದರೂ ಏನು ದಯಾಳು ! ನಾನು ಬರೆದ ಕಾಗದವನ್ನು ರುಜು ಮಾಡಲೆಂದು ಅವರ ಕೈಲಿ ಕೊಟ್ಟೆ. ಅದನ್ನು ಓದಿ ನೋಡಿ "ಪರವಾ ಇಲ್ಲ. ಅಕ್ಷರ ಸುಮಾರಾಗಿ ಚೆನ್ನಾಗಿದೆ. ಸ್ಪೆಲಿಂಗ್ ಮಿಸ್ಟೇಕ್ ಇಲ್ಲ" ಎಂದರು. ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಅಕ್ಷರ ಸ್ವಲ್ಪ ಚೆನ್ನಾಗಿಯೇ ಇತ್ತೆಂದು ಅನ್ನಿಸುತ್ತದೆ. ಕಾಪಿ ಬರೆದ ಕೈ. ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಸೇರಿದ ಮೇಲೆ, ಅದರಲ್ಲೂ ಶೀಘ್ರ ಲಿಪಿಕಾರರಿಗೆ ಹೇಳಿ ಬರೆಯಿಸುವ ಅಭ್ಯಾಸ, ಅವಕಾಶ ಬಲವಾದ ಮೇಲೆ ನಾನು ಬರೆಯುವ ಅಕ್ಷರ ಸ್ವಲ್ಪ ಹಾಗೆ ಹಾಗೆಯೆ. ಕೆಲವು ವೇಳೆ ನಾನು ಬರೆದದ್ದನ್ನು ನಾನೇ ಓದುವುದೂ ಕಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ!

ತಾತಯ್ಯನವರನ್ನು ವಂದಿಸಿ ಅಪ್ಪಣೆಯಾದರೆ ಬರುತ್ತೇನೆ ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಅವರು ಸ್ವಲ್ಪಹೊತ್ತು ಸುಮ್ಮನಿದ್ದು "ನಿನಗೆ ಪುರುಸೊತ್ತಿದ್ದರೆ, ಸ್ವಲ್ಪಹೊತ್ತು ನಮ್ಮ ಪ್ರೆಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ದಿನವೂ ಬಂದು ಕೆಲಸ ಮಾಡು. ನಾನು ಹೇಳಿದ್ದನ್ನು ಬರೆದುಕೊ. ನಿನಗೆ ತಿಳಿವಳಿಕೆಯೂ ಹೆಚ್ಚಬಹುದು. ತಿಂಗಳ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ನನಗೇನಾದರೂ ಹಣ ಉಳಿದರೆ ನಿನಗೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಕೊಡುತ್ತೇನೆ" ಎಂದರು. ಇದು ನನಗೊಂದು ಅನಿರೀಕ್ಷಿತವಾದ ವರಪ್ರಸಾದವಾಯಿತು. ಬರೀ ಸರ್ಟಿಫಿಕೇಟಿಗೆ ಹೋದರೆ ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಅವರ ಸಾನಿಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ಮಾಡುವ ಅವಕಾಶ ದೊರೆಯಿತು. ಹಿಂದೆ ಮುಂದೆ ನೋಡದೆ ಖಂಡಿತಾ ದಿನಾ ಬರುತ್ತೇನೆ ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಆ ದಿನದಿಂದ ನಾನು ಅವರ 'ಬರಹಗಾರ' ಆದೆ. ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಏಳು ಗಂಟೆಗೆ ಹೋಗಿ ಒಂಬತ್ತೂವರೆಯವರೆಗೂ ಅವರು ಹೇಳಿದ ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲಿಯೂ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿಯೂ ಬರೆಯುವುದು. ಆಮೇಲೆ ಕಾಲೇಜಿಗೆ ಹೋಗುವುದು. ಸಾಯಂಕಾಲ 6 ಗಂಟೆಗೆ ಹೋಗಿ 8 - 9 ಗಂಟೆಯವರೆಗೂ ಪ್ರೆಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅವರು ಪ್ರಕಟಿಸುತ್ತಿದ್ದ ವೃತ್ತಪತ್ರಿಕೆಗಳ ಪ್ರೂಫುಗಳನ್ನು ನೋಡುವುದು ಇವು 2-3 ವರ್ಷ ನನ್ನ ದಿನಚರಿಯಾಯಿತು.

ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯಮದಲ್ಲಿ ತಾತಯ್ಯನವರದೇ ಎತ್ತಿದ ಕೈ. ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯಮ ಯಾವಾಗಲೂ ಕಷ್ಟ. ಅವರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬಹು ಕಷ್ಟವಾಗಿತ್ತೆಂದರೆ ತಪ್ಪಾಗಲಾರದು. ಉಜ್ವಲ ದೇಶಭಕ್ತಿ, ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಏಳಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಅಪಾರವಾದ ಆಸಕ್ತಿ, ಸತ್ಯ ಧರ್ಮಗಳ ಪರಿಪಾಲನೆಯಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಠೆ, ತಮ್ಮ ಆದರ್ಶಗಳನ್ನು ಮುಟ್ಟುವ ಪ್ರಯತ್ನದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಕಷ್ಟನಿಷ್ಠೂರಗಳಿಗೆ ನಿರ್ಲಕ್ಷ್ಯ ಇವು ತಾತಯ್ಯನವರ ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯಮದಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಮುಖ್ಯ ಗುಣಗಳು. "I uphold truth, justice and fairplay" ಎಂಬ ವಾಕ್ಯ ಅವರ ಪತ್ರಿಕೆಗಳ ಆದರ್ಶ. ಈ ಆದರ್ಶದ ಸಾಧನೆಗೆ ಅವರು ಕೆಲವು ಪತ್ರಿಕೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರು. ನಾನು ಅವರೊಡನೆ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಾಗ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಪತ್ರಿಕೆಗಳು Wealth of Mysore ಎಂಬ ದೈನಂದಿನ ಪತ್ರಿಕೆ, 'ಸಂಪದಭ್ಯುದಯ' ಎಂಬ ಕನ್ನಡ ದೈನಂದಿನ ಪತ್ರಿಕೆ, 'ಸಾಧ್ವಿ' ಎಂಬ ಕನ್ನಡ ವಾರಪತ್ರಿಕೆ, ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಮತ್ತು ಕನ್ನಡ ದೈನಂದಿನ

ಪತ್ರಿಕೆಗಳಿಗೆ ಅವರು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದ ನಾಮಧೇಯದಿಂದಲೇ ಮೈಸೂರಿನ ಆರ್ಥಿಕ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಎಷ್ಟು ಆಸಕ್ತಿ ಇತ್ತೆಂಬುದು ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ. 'ಸಾಧ್ವಿ', ಅವರ ಧರ್ಮಪತ್ನಿಯವರು ಕಾಲವಾದ ನಂತರ ಆ ಮಹಿಳಾಮಣಿಯ ಜ್ಞಾಪಕಾರ್ಥವಾಗಿ ಪ್ರಾರಂಭವಾದ ಪತ್ರಿಕೆ ಎಂದು ಅಂದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ಕೇಳಿದ್ದೇನೆ. ದಿನಪತ್ರಿಕೆಗಳ ಆರ್ಥಿಕ ಸ್ಥಿತಿ ಅಷ್ಟು ಉತ್ತಮವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜಾಹಿರಾತುಗಳ ವರಮಾನ ಅಷ್ಟೇನೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಗ್ರಾಮಾಂತರಗಳಲ್ಲಿ ಆ ಪತ್ರಿಕೆಗಳ ಪ್ರಸಾರವೂ ಅಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. "ಸಾಧ್ವಿ" ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಸಂಪದಭ್ಯುದಯ ದಿನಪತ್ರಿಕೆಯ ವಾರದ ಸಂಕಲನ. ಆದರೆ ಆ ಪತ್ರಿಕೆಗೆ ಗ್ರಾಮಾಂತರಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಾರ ತಕ್ಕಮಟ್ಟಿಗಿತ್ತು. ಜಾಹಿರಾತಿನ ವರಮಾನವೂ ಸುಮಾರಾಗಿತ್ತು. 'ಸಾಧ್ವಿ' ಉಳಿದ ಪತ್ರಿಕೆಗಳನ್ನು ಸಾಕುತ್ತಾಳೆ ಎಂದು ತಾತಯ್ಯನವರು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ನಾನು ತಾತಯ್ಯನವರ ಕಾರ್ಯಾಲಯವನ್ನು ಸೇರಿದ ಸ್ವಲ್ಪ ದಿನಗಳ ಮೇಲೆ ಶ್ರೀಮಾನ್ ಬಿ. ಸಿ. ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಅಯ್ಯಂಗಾರರ ಬೆಂಬಲದಿಂದ 'ನೇಚರ್ ಕ್ಯೂರ್' ಎಂಬ ಒಂದು ಮಾಸಪತ್ರಿಕೆಯೂ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಅದಕ್ಕೆ ಲೇಖನಗಳನ್ನು ತಾತಯ್ಯನವರೂ, ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಅಯ್ಯಂಗಾರರೂ ಒದಗಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವನ್ನು ಅಚ್ಚು ಮಾಡಿಸುವ ಕೆಲಸ, ಪ್ರತಿಗಳನ್ನು ಚಂದಾದಾರರಿಗೆ ರವಾನಿಸುವ ಕೆಲಸ ನನ್ನ ಪಾಲಿಗಿತ್ತು. ಇದರಲ್ಲಿ ಅಚ್ಚು ಮಾಡಿಸುವ ಕೆಲಸ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಷ್ಟಸಾಧ್ಯವಾದುದು. ಬಿ. ಸಿ. ಶ್ರೀನಿವಾಸ ಅಯ್ಯಂಗಾರರ ಮನೆಗೆ ಹೋಗಿ ಅವರ ಸಮಯ ಕಾಯ್ದು ಲೇಖನಗಳನ್ನು ತರುವುದು. ಅವರು ಹಳೆಯ ಕಾಲದ ನಿವೃತ್ತ ಆಫೀಸರು. ಅವರ ಊಟ, ನಿದ್ದೆ, ವಿಶ್ರಾಂತಿ ಇತರ ಕೆಲಸ ಇವುಗಳ ಲಗುಬಿಗು ನೋಡಿಕೊಂಡು ನಾನು ಅವರಿಂದ ಲೇಖನಗಳನ್ನು ತರಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಾದ ನನಗೆ ಆಧುನಿಕ ಪ್ರಗತಿಯಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷ ನಂಬಿಕೆ, ಶ್ರದ್ಧೆ ನೇಚರ್ ಕ್ಯೂರ್ ಪದ್ಧತಿಯ ಆಳವನ್ನು ಶ್ರೀ ಅಯ್ಯಂಗಾರರ ಲೇಖನಗಳಿಂದ ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ ಕಂಡುಕೊಂಡೆ. ಅವನ್ನು ಅಚ್ಚುಹಾಕಿಸಿ, ಅವುಗಳ ಪ್ರೂಫನ್ನು ಓದಿ ಮಾಸಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸುವ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಕರ್ತವ್ಯ ನಿಷ್ಠೆಯ ಮನೋಭಾವವನ್ನೂ ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಬೆಳೆಸಬೇಕಾಯಿತು. ಪ್ರೆಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಇದರ ಮುದ್ರಣಕ್ಕೆ ಬಿಡುವು ಮಾಡಿಸಿಕೊಡುವುದು ಅಷ್ಟೊಂದು ಸುಲಭವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಚಂದಾದಾರರಿಗೆ ಕಳುಹಿಸುವುದು ಅಷ್ಟೊಂದು ಕಷ್ಟವಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ, ಚಂದಾದಾರರಾಗಿದ್ದವರು ಕೆಲವರು ಮಾತ್ರವೇ. ಎಲ್ಲ ಪದ್ಧತಿಗಳಲ್ಲೂ, ಎಲ್ಲಾ ಪಂಥಗಳಲ್ಲೂ ಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ ಒಳ್ಳೆಯದಿದೆ, ಎಲ್ಲರಿಂದಲೂ ಒಳ್ಳೆಯದನ್ನು ಪಡೆಯೋಣ ಎಂಬ ತಾತಯ್ಯನವರಿಗಿದ್ದ ಮೂಲ ಮನೋಭಾವವೇ ಈ ಮಾಸಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ನಡೆಸಿಕೊಂಡು ಬರಲು ಕಾರಣ. ಈ ನೇಚರ್ ಕ್ಯೂರ್ ಪತ್ರಿಕೆಯ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸ್ವಾರಸ್ಯಕರವಾದ ಸಂಗತಿಯಿದೆ. ಅದನ್ನು ಆಮೇಲೆ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ.

ತಾತಯ್ಯನವರು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದ ಪತ್ರಿಕೆಗಳಿಗೆ ಸಂಪಾದಕರೆಂದು ಬೇರೆ ಒಬ್ಬ ಉತ್ಸವ ಮೂರ್ತಿ ಇರುತ್ತಿದ್ದರು. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಇವರು ಪ್ರೆಸ್ಸಿನ ಮ್ಯಾನೇಜರು. ಹೆಸರಿಗೆ

ಮಾತ್ರ ಸಂಪಾದಕರು. ತಾತಯ್ಯನವರೇ ಪತ್ರಿಕೆಗಳ ಮೂಲ ವಿಗ್ರಹ. ಇದು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ತಿಳಿದ ವಿಷಯವೇ ಆಗಿದ್ದಿತು.

Wealth of Mysore, 'ಸಂಪದಭ್ಯುದಯ' ಇವುಗಳ ಬಹುಭಾಗ ಲೇಖನಗಳನ್ನು ತಾತಯ್ಯನವರೇ ಹೇಳಿ ಬರೆಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಸಂಪಾದಕೀಯಗಳಲ್ಲದೆ ಉಳಿದ ಹಲವಾರು ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಅಂಕಿತ ನಾಮಗಳಿಂದ ಬರೆಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅನೇಕ ವೇಳೆ ಸಂಪಾದಕರಿಗೆ ಪತ್ರಗಳನ್ನೂ ತಾವೇ ಹೇಳಿ ಬರೆಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಆ ಬರವಣಿಗೆಗಳ ಶೈಲಿ, ಪದಗಳ ಜೋಡಣೆ, ಅವರಿಗೆ ಬಹುಪ್ರಿಯವಾದ ಕೆಲವು ಪದವೃಂದಗಳ ಮೇಲು ಮೇಲಿನ ಉಪಯೋಗ – ಇವೆಲ್ಲ ಲೇಖಕರ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಸುಲಭವಾಗಿ ಬಯಲು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದವು. ಸಂಪಾದಕೀಯವಾಗಲಿ, ವಿಶೇಷ ಲೇಖನವಾಗಲಿ 'ಬರೆದು ಬಂದುದು' ಆಗಲಿ, "Special to Wealth of Mysore" ಆಗಲಿ, ಪತ್ರ ವ್ಯವಹಾರವಾಗಲಿ, ಅವುಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲಾ Truth, Justice, Fairplay – ಈ ಮಾತುಗಳು ನಾಲ್ಕಾರು ಸಲವಾದರೂ ಉಪಯೋಗವಾಗದಿರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ.

ಬೆಳಗಿನಿಂದ ಹಿಡಿದು ಸಾಯಂಕಾಲದವರೆಗೂ ಒಂದೇ ಸಮನೆ ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಬರೆಸುತ್ತಿದ್ದುದು ತಾತಯ್ಯನವರ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯ. ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಬರೆಯಿಸಲು ಅವರು ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದುದು ಲಕ್ಷ್ಮೀಪುರದಲ್ಲಿರುವ ಕೆ. ವಿ. ವಿ. ಪ್ರೆಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ. ಅವರು ವಾಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಭಾಗದ ಮುಂದಿನ ವರಾಂಡದಲ್ಲಿ. ಅಲ್ಲಿ ಅವರು ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಒಂದು ಮರದ ಕುರ್ಚಿ. ಅದಕ್ಕೆ ಬೆತ್ತವಾಗಲಿ, ಮೆತ್ತೆಯಾಗಲಿ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಅವರ ಎದುರಿಗೆ ಇನ್ನೊಂದು ಕುರ್ಚಿ, ಅದು ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಬರೆದುಕೊಳ್ಳುವ ನನ್ನಂತಹವರಿಗೆ. ಹತ್ತಿರದಲ್ಲಿ ಇನ್ನೊಂದು ಕುರ್ಚಿ. ಅದು ಅವರನ್ನು ನೋಡಲು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಪ್ರತಿದಿನವೂ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ಡಾ॥ ರಂಗಣ್ಣ, ಶ್ರೀ ಅನಂತರಾವ್ ಇಂಥವರಿಗೆ.

ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಏಳು ಏಳೂವರೆಯ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಹಾಲು ಕರೆಯುವವನೊಬ್ಬ ಹಸುವೊಂದನ್ನು ತಂದು ತಾತಯ್ಯನವರ ಕಣ್ಣುಮುಂದೆ ಕಟ್ಟಿ ಹಾಲು ಕರೆದು ಒಂದು ಉದ್ದವಾದ ಲೋಟದ ತುಂಬ ನೊರೆಹಾಲು ಅವರಿಗೆ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದ. ಅವರು ಅದನ್ನು ಕೂಡಲೆ ಕುಡಿದುಬಿಡುತ್ತಿದ್ದರು. ನಾನು ಅವರಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ ಮೇಲೆ "ಈ ಮಗುವಿಗೂ ಕೊಡು" ಎಂದು ಹಾಲಿನವನಿಗೆ ಹೇಳಿದರು. ನನಗೂ ಹಾಲಿಗೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಹಾಗೆ ಹಾಗೆಯೆ. ಅದೂ ಕಾಯಿಸದ ನೊರೆಹಾಲು ! ನಾನು ಕಾಫಿ ಕುಡಿದಿದ್ದೇನೆ ಬೇಡ ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಈಗತಾನೆ ಕರೆದ ನೊರೆಹಾಲು ಕುಡಿದರೆ ಮೈಗೆ ತುಂಬ ಒಳ್ಳೆಯದು ಎಂದರು ಅವರು. ದಯವಿಟ್ಟು ನನಗೆ ಬೇಡ. ನನಗೆ ಸೇರುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡೆ. ಹೋಗಲಿ ಬಿಡು 9 ಗಂಟೆಗೆ ಮನೆಯಿಂದ ಕಾಫಿ ಬರುತ್ತದೆ. ನಿನಗೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಕೊಟ್ಟು ನಾನೂ ಕುಡಿಯುತ್ತೇನೆ ಎಂದರು.

ತಾತಯ್ಯನವರ ಧರ್ಮಪತ್ನಿ ಕಾಲವಾದ ಮೇಲೆ ಅವರ ವಾಸ ಪ್ರೆಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ. ಅದರ ಒಂದು ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಅವರ ಮಲಗುವ ಕೋಣೆ. ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನೂ ಸಮಯಕ್ಕೆಂದು ಬಹು ಜೋಪಾನವಾಗಿ ಪ್ರಯಾಸಪಟ್ಟು ಮಿಗಿಸಿದ್ದ ಹತ್ತಾರು ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನೂ ಇಟ್ಟಿದ್ದ ಒಂದು ಬೀರು, ಇನ್ನೊಂದು ಕೋಣೆ, ಮುಂದಿನ ವರಾಂಡ ಇವೇ ಅವರ ನಿವಾಸದ ಭಾಗಗಳು. ಮಧ್ಯಾಹ್ನದ ಊಟಕ್ಕೆ ಅಡ್ವೋಕೇಟ್ ಚಂದ್ರಶೇಖರಯ್ಯನವರ ಮನೆಗೆ ಅವರು ಬಹುದಿವಸದಿಂದ ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಪೆಟ್ಟಿಗೆ ಗಾಡಿಯಲ್ಲೋ ಇಲ್ಲವೇ ನಡೆದುಕೊಂಡೋ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಬೆಳಿಗ್ಗೆ 9 ಗಂಟೆಯ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಡಿ. ಸುಬ್ಬಯ್ಯ ರೋಡಿನ ಹತ್ತಿರ ಇದ್ದ ಅವರ ಮಗನ ಮನೆಯಿಂದ ಕಾಫಿ ಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಹಿಂದಿನ ಸಾಯಂಕಾಲ ತಾತಯ್ಯನವರು ಯಾರನ್ನಾದರೂ ಕಳುಹಿಸಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಬ್ರೆಡ್ಡು ತರಿಸಿಟ್ಟು ಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಪ್ರತಿದಿನ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಈ ಬ್ರೆಡ್ಡಿನಲ್ಲಿ ನನಗೊಂದು ತುಂಡು. ಅವರಿಗೆ ತಂದ ಕಾಫಿಯಲ್ಲಿ ನನಗೊಂದು ಭಾಗ. ಅವರು ಇವುಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವಾಗಲೇ ಅವರ ಎದುರಿಗೇ ನಾನೂ ಇವುಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಕಾಫಿಗೆ ಎಷ್ಟು ಸಕ್ಕರೆ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಹಾಕಿದ್ದರೆ ಅಷ್ಟು ಅವರಿಗೆ ರುಚಿ. ಕಾಫಿ ತುಂಬ ಸಿಹಿಯಾಗಿದ್ದ ದಿವಸ ಬಹುಚೆನ್ನಾಗಿದೆ ಎನ್ನುವರು. ಸಕ್ಕರೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿದ್ದರೆ ಈಚೀಚೆಗೇಕೋ ಇವರು ಕಾಫಿಯನ್ನೇ ಸರಿಯಾಗಿ ಮಾಡಿ ಕಳುಹಿಸುವುದಿಲ್ಲ ಎನ್ನುವರು. ಕಾಫಿ ಬಿಸಿಯಾಗಿರಬೇಕೆಂಬ ಅಗತ್ಯವೇನೂ ಇರಲಿಲ್ಲ ಅವರಿಗೆ. ಸಿಹಿಯಾಗಿದ್ದರೆ ಸಾಕು.

ಪೆಟ್ಟಿಗೆ ಗಾಡಿಯನ್ನು ಹೊಡೆಯುತ್ತಿದ್ದವನು ಕನ್ನೇಗೌಡನ ಕೊಪ್ಪಲಿನ ಬೋರಯ್ಯ. ತಾತಯ್ಯನವರು ಮರಿಮಲ್ಲಪ್ಪನವರ ಹೈಸ್ಕೂಲಿನಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯೋಪಾಧ್ಯಾಯರಾಗಿದ್ದಾಗಿನಿಂದ ಅವರೊಡನೆ ಇದ್ದನಂತೆ ಅವನು. ಗಾಡಿಯನ್ನು ಹೊಡೆಯುತ್ತ ಊರ ಸಮಾಚಾರವನ್ನೆಲ್ಲ ಅವನು ತಾತಯ್ಯನವರಿಗೆ ತಿಳಿಸುತ್ತಿದ್ದ.

ಅವರು ಬರೆಸಿದ ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಅಚ್ಚಾಗುವುದಕ್ಕೆ ಮುಂಚೆ ಶ್ರೀ ಅನಂತರಾಯರಿಗೆ ಓದಿಸಿ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಅನೇಕ ವೇಳೆ ಅವರು ಇದೇನು ? ಇಷ್ಟು ಸಪ್ಪೆಯಾಗಿದೆ. ಇನ್ನೂ ಜೋರಾಗಿ ಬರೆಯಬೇಕು ಎಂದು ಪ್ರೇರೇಪಿಸಿ ಲೇಖನಗಳಿಗೆ 'ಖಾರ' ಹಾಕಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದರಿಂದ ಒಂದೊಂದು ಸಲ ಅನಿರೀಕ್ಷಿತವಾದ ಪರಿಣಾಮವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೂ ಅನಂತರಾಯರ ಅಭಿಪ್ರಾಯಕ್ಕೆ ತಾತಯ್ಯನವರು ಬಹು ಬೆಲೆ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು.

ತಾತಯ್ಯನವರ ಹತ್ತಿರ ಇದ್ದ ಒಂದು ಬೀರುವಿನ ಸಂಗತಿ ಹೇಳಿದೆ. ಆ ಬೀರುವಿನಲ್ಲಿದ್ದವು ಕೆಲವು ಹಳೆಯ ಪುಸ್ತಕಗಳು. ಅವುಗಳ ಮೇಲೆ ಅವರಿಗೆ ಬಹು ಪ್ರೀತಿ. ಆ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಅವರು ಯಾರಿಗೂ ಕೊಡುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಯಾರನ್ನೂ ಅವನ್ನು ನೋಡಗೊಡಿಸುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಬರೆಸುವಾಗ ಆಗಾಗ ಒಳಗೆ ಹೋಗಿ ಅವನ್ನು ತರುವರು, ಆಮೇಲೆ ತಾವೇ ಒಳಗೆ ಹೋಗಿ ಅವನ್ನು ಇದ್ದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿಟ್ಟು ಬೀಗ ಹಾಕಿ

ಬರುವರು. ಬೀಗದ ಕೈಯನ್ನು ಅವರ ಜನಿವಾರದಲ್ಲಿ ಬಲವಾಗಿ ಕಟ್ಟಿಹಾಕಿದ್ದರು ! ಬೀಗದ ಕೈಯ್ಯಿನ ಉಪಯೋಗ ಸುಲಭವಾಗಿ ಆಗಲೆಂದು ಜನಿವಾರವನ್ನು ಅವರು ಮನೆಯಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದ ಅಂಗಿಯ ಮೇಲೆ ಹಾಕಿಕೊಂಡಿರುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಚೆ ಹೋಗುವಾಗ ಅದರ ಮೇಲೆ ಇನ್ನೊಂದು ಅಂಗಿಯನ್ನು ಧರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಬೀರುವಿನಲ್ಲಿ ಪುಸ್ತಕಗಳ ಒಳಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಹಣವೂ ಇರುತ್ತಿತ್ತು. ಅಷ್ಟೇನೂ ಹೆಚ್ಚಿಲ್ಲ. ಆಪದ್ಧನವಾಗಿರಲೆಂದು 50 - 60 ರೂಪಾಯಿಗಳು ಅಷ್ಟೆ. ಅವರಿಗಿದ್ದ ಖರ್ಚಿನಲ್ಲಿ, ಅವರ ಕೊಡುಗೈಯ್ಯಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟಾದರೂ ಹಣ ಉಳಿದದ್ದೇ ಆಶ್ಚರ್ಯ. ಏನೂ ಗತಿಯಿಲ್ಲವೆಂದು ಯಾರಾದರೂ ಕೇಳಿದರೆ ಈ ಆಪದ್ಧನವೂ ಆಗಾಗ ವಿನಿಯೋಗವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಅದನ್ನು ಪುನಃ ಕೂಡಿಸಬೇಕಾದರೆ ಮಹಾಪ್ರಯಾಸ.

ತಾತಯ್ಯನವರಿಗೆ ಹಣದ ಮೇಲೆ ಆಸೆ ಕಿಂಚಿತ್ತಾದರೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಪತ್ರಿಕಾಲಯದ ಕೆಲಸಗಳಿಗೆ, ಅವರ ನೆರವನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಗೆ, ಹಣ ಸಾಲದೆ ಬಂದಾಗ ಮಾತ್ರ ಹಣದ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯತೆ ಅವರಿಗೆ ಅರಿವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಅಂಥ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ತಮಗೆ ಮೋಸ ಮಾಡಿದವರನ್ನು ನೆನೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಕಡೆಗೆ ಪಾಪ ಬಡತನ ಹಾಗೆ ಮಾಡಿದೆ ಎಂದು ಅವರ ಅಪರಾಧಕ್ಕೆ ಕ್ಷಮೆಯೂ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಪೋಸ್ಟ್ ಮನ್ ಒಬ್ಬನ ಪ್ರಸಂಗ ಅವರು ಹೇಳಿದ್ದು ಜ್ಞಾಪಕವಿದೆ. ತಾತಯ್ಯನವರು ಮರಿಮಲ್ಲಪ್ಪನವರ ಹೈಸ್ಕೂಲಿನಲ್ಲಿ ಹೆಡ್‌ಮಾಸ್ಟರಾಗಿದ್ದಾಗಲೂ ಪತ್ರಿಕೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿಕೊಂಡು ಬರುತ್ತಿದ್ದರು, ಪತ್ರಿಕೆಯ ಚಂದಾ ಹಣ ಪತ್ರಿಕೆಗಳ ಮಾಲೀಕರಿಗೆ ಮನಿಯಾರ್ಡರು ಮುಖಾಂತರ ಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಪೋಸ್ಟ್‌ಮನ್ ಬರುವ ಹೊತ್ತಿಗೆ ತಾತಯ್ಯನವರು ಸ್ಕೂಲಿನಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತಿದ್ದರು. ಮನಿಯಾರ್ಡರುಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲಿ ತೆಗೆದು ಕೊಳ್ಳುವುದು ಅಷ್ಟು ಅನುಕೂಲವಾಗಿರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಮನಿಯಾರ್ಡರು ಫಾರಂಗಳಿಗೆ ಸ್ಕೂಲಿನಲ್ಲಿ ರುಜು ಹಾಕಿಕೊಟ್ಟು ಹಣವನ್ನೆಲ್ಲಾ ಪ್ರೆಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಮ್ಯಾನೇಜರ ವಶ ಕೊಟ್ಟು ಬಿಡು ಎಂದು ಅಂಚೆಯವನಿಗೆ ಹೇಳಿದರು. ಇದು ಅವನಿಗೆ ಬಹಳ ಅನುಕೂಲ ವಾಯಿತು. ಹಣ ಕೊಟ್ಟಷ್ಟು ಕೊಟ್ಟ, ಬಿಟ್ಟಷ್ಟು ಬಿಟ್ಟ. ಚಂದಾ ಲೆಕ್ಕವೂ ಏರುಪೇರಾಯಿತು. ಅನೇಕರಿಗೆ ಚಂದಾ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರೂ ಕೊಟ್ಟಿಲ್ಲವೆಂದು ತಗಾದೆ ಹೋಯಿತು. ಅವರು ತಾತಯ್ಯನವರ ರುಜುವಿದ್ದ ಮನಿಯಾರ್ಡರ್ ಕೂಪನ್ ತೋರಿಸಿದರು. ಪರಿಶೀಲನೆ ಮಾಡಿದ ಮೇಲೆ ತಾತಯ್ಯನವರು ಪೋಸ್ಟ್‌ಮನ್‌ನೊಡನೆಮಾಡಿದ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯ ಪರಿಣಾಮ ಗೋಚರವಾಯಿತು. ಅಂಚೆ ಶಾಖೆಯವರು ಅಂಚೆಯವನನ್ನು ಕೆಲಸದಿಂದ ತೆಗೆದುಹಾಕುವುದಾಗಿ ಹೇಳಿದರು. ಅವನು ಬಂದು ತಾತಯ್ಯನವರ ಕಾಲಿಗೆ ಬಿದ್ದ. ಮಕ್ಕಳೊಂದಿಗ, ಹೊಟ್ಟೆಗಿಲ್ಲದೆ ಮಾಡಬಾರದ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದೆ. ಕಾಪಾಡಬೇಕು ಎಂದು ಬೇಡಿಕೊಂಡ. ಹೋಗಲಿ ಬಿಡು, ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ಹಾಗೆ ಮಾಡಬೇಡ. ನನ್ನ ಹಣವನ್ನೆಲ್ಲಾ ವಾಪಸು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ನನಗೇನೂ ಬರಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಇವನಿಗೆ ಎಚ್ಚರಿಕೆ ಕೊಟ್ಟು

ದಯವಿಟ್ಟು ಕೆಲಸದಲ್ಲಿಯೇ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ನಿಮ್ಮ ಇಲಾಖೆಯವರಿಗೆ ತಿಳಿಸುತ್ತೇನೆ. ನೀನು ತಿಂದಿರುವ ಹಣವನ್ನು (ಸಾವಿರ ರೂಪಾಯಿಗೂ ಹೆಚ್ಚು) ತಿಂಗಳಿಗೆ ಎರಡು ರೂಪಾಯಿಯ ಹಾಗೆ ಕೊಟ್ಟು ತೀರಿಸು ಹೋಗು ಎಂದು ಹೇಳಿದರು. ಪೋಸ್ಟ್‌ಮನ್ ನಾಲ್ಕೈದು ತಿಂಗಳು ಎರಡೆರಡು ರೂಪಾಯಿಯಂತೆ ಕೊಟ್ಟ. ಆಮೇಲೆ ತಾತಯ್ಯನವರು ಸಾಕು, ಹೋಗಲಿ ಬಿಡು. ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ಏನೂ ದುಡ್ಡು ವಾಪಸು ಕೊಡಬೇಡ. ಈಗ ಒಳ್ಳೆಯವನಾಗಿದ್ದೀಯ ತಾನೆ ಎಂದು ಹೇಳಿ ಕಳುಹಿಸಿದರು. ಈ ಕಥೆಯನ್ನು ಅವರು ನನಗೆ ಹೇಳಿದ್ದು ಪ್ರಸಂಗ ನಡೆದ ಅನೇಕ ವರ್ಷಗಳ ಮೇಲೆ. ಆದರೂ "ನಾನು ಮಕ್ಕಳೊಂದಿಗ ತಿಳಿಯದೆ ಮಾಡಿದೆ" ಎಂದು ಪೋಸ್ಟ್‌ಮನ್ ಹೇಳಿದ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೇಳುವಾಗ ತಾತಯ್ಯನವರ ಕಣ್ಣಲ್ಲಿ ನೀರು ತುಂಬಿತು. ಧ್ವನಿ ಗದ್ಗದವಾಯಿತು.

ತಾತಯ್ಯನವರ ಕಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ನೀರು ತುಂಬುತ್ತಿದ್ದುದು ಆಗಾಗ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದ ಸಂಗತಿ. ಅನೇಕ ವೇಳೆ ಅವರು ಭಾವಪರವಶರಾಗಿ ಕಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ನೀರು ಹಾಕಿದ್ದನ್ನು ನಾನು ನೋಡಿದ್ದೇನೆ. ಅವರ ವಯೋಧರ್ಮವೂ ಸ್ವಲ್ಪಮಟ್ಟಿಗೆ ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾಗಿದ್ದಿರ ಬಹುದು. ಆದರೆ ಅದರ ಮುಖ್ಯಕಾರಣ ಕರುಣಾರಸಜನಕವಾದ ಯಾವ ಪ್ರಸಂಗ ಬಂದರೂ ಅವರ ಹೃದಯ ಕರಗಿ ನೀರಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಕಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ಕಂಬನಿ ಮೂಡುತ್ತಿತ್ತು. ಒಂದು ಲೇಖನವನ್ನು ಬರೆಸುವಾಗ ಸಬಕ್ತಗಿನ್ ಜಿಂಕೆಮರಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡಾಗ ಮರಿಯ ತಾಯಿ ದೈನ್ಯತೆಯಿಂದ ಅವನ ಕಡೆಗೆ ನೋಡಿದ್ದನ್ನು ಕಂಡು ಅವನು ಮರಿಯನ್ನು ತಾಯಿಗೆ ಬಿಟ್ಟುಕೊಟ್ಟ ಕತೆಯನ್ನು ಉದಹರಿಸಿದ್ದರು. ಈ ಮಾತಿನ ನೆನಪಿನ ಪರಿಣಾಮ ಅವರ ಹೃದಯದ ಮೇಲೂ ಮನಸ್ಸಿನ ಮೇಲೂ ಆದದ್ದು ಅಷ್ಟಿಷ್ಟಲ್ಲ. ಮಕ್ಕಳ ಹಾಗೆ ಬಿಕ್ಕಿ ಬಿಕ್ಕಿ ಅತ್ತರು. ಆಗ ಲೇಖನವನ್ನು ಮುಗಿಸಲು ಆಗಲೇ ಇಲ್ಲ. ಸ್ವಲ್ಪಕಾಲ ಕಳೆದ ಮೇಲೆ ಲೇಖನವನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಬೇಕಾಯಿತು. ಯಾವುದಾದರೂ ಅಧರ್ಮ ನಡೆದಾಗ, ಹಾಗೆ ನಡೆದುದನ್ನು ನೆನಸಿಕೊಂಡಾಗ ತಾತಯ್ಯನವರ ಕಣ್ಣು ಕೆಂಪಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಧ್ವನಿ ಬಲಗೊಳ್ಳುತ್ತಿತ್ತು. ಹುಬ್ಬುಗಂಟಿಕ್ಕುತ್ತಿದ್ದರು, "They must be hanged and quartered" – ನೇಣು ಹಾಕಿ ಕತ್ತರಿಸಬೇಕು ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಇದು ಅವರು ಪದೇ ಪದೇ ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು. ಅಧರ್ಮ ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಅವರ ಒಳಗಿನ ಧರ್ಮದೇವತೆ ಎಚ್ಚರಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಕರುಣಾಜನಕ ಪ್ರಸಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಅವರ ಹೃದಯ ಕರಗಿ ನೀರಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಎಂತಹ ಉಚ್ಚ ಜೀವನ !

ತಾತಯ್ಯನವರು ತಮ್ಮ ಪತ್ರಿಕಾ ಕೆಲಸದ ಮಧ್ಯೆ ಬಿಡುವು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ನಿರತರಾಗಿದ್ದರು. ಮೈಸೂರಿನ ಪ್ರಜಾಪ್ರತಿನಿಧಿ ಸಭೆಯ ಸದಸ್ಯರಾಗಿಯೂ, ಮೈಸೂರು ಪೌರಸಭೆಯ ಸದಸ್ಯರಾಗಿಯೂ ಅನೇಕ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಅಧ್ಯಕ್ಷರಾಗಿಯೂ ಕೆಲಸ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಎಲ್ಲ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿಯೂ

ಸತ್ಯಧರ್ಮಗಳ ಪರ ಹೋರಾಟ. ದೇಶದ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ, ಜನರ ಯೋಗಕ್ಷೇಮ ಇವೇ ಇವರ ಚಿಂತನೆ. ಮೈಸೂರಿನ ಅನಾಥಾಲಯ, ಶಾರದಾ ವಿಲಾಸ ವಿದ್ಯಾಶಾಲೆಗಳು ಅವರಿಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಪ್ರಿಯವಾದ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು. ಇವೆರಡೂ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಬಡ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಸೇವೆಗೋಸ್ಕರ ಸ್ಥಾಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು. ಶಾರದಾ ವಿಲಾಸ ಹೈಸ್ಕೂಲಿಗೆ ಇಲಾಖೆಯ ಮನ್ನಣೆ ದೊರೆಯುವುದು ಸ್ವಲ್ಪ ಕಷ್ಟವಾಯಿತಂತೆ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಅನುಸರಿಸಬೇಕಾದ ಮಾರ್ಗಗಳೆಲ್ಲವೂ ಮುಗಿದ ಮೇಲೆ ತಾತಯ್ಯನವರು SSLC ಕ್ಲಾಸಿನಲ್ಲಿದ್ದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳನ್ನೆಲ್ಲಾ ಚಾಮುಂಡಿಬೆಟ್ಟದ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೀಮನ್ಮಹಾರಾಜರವರ ಕಾರಿಗೆ ಅಡ್ಡಲಾಗಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಸಾಷ್ಟಾಂಗ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿಸಿ ಶ್ರೀಮನ್ಮಹಾರಾಜರವರು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯನ್ನು ಲಾಲಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿದರಂತೆ ! ಆಮೇಲೆ ಸ್ವಲ್ಪ ದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಸ್ಕೂಲಿಗೆ ಮನ್ನಣೆ ದೊರೆಯಿತಂತೆ. ಮೊದಮೊದಲು ಮೈಸೂರಿನ ಲ್ಯಾನ್ಸ್ ಡೌನ್ ಬಜಾರಿನ ಮಹಡಿಯ ಮೇಲೆ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು ಶಾಲೆ. ಒಂದು ತರಗತಿಯನ್ನು ಇನ್ನೊಂದು ತರಗತಿಯಿಂದ ಬೇರ್ಪಡಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಮಧ್ಯೆ ಬಿದಿರಿನ ತಟ್ಟಿಗಳು. ಒಂದು ಕ್ಲಾಸಿನಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಪಾಠ ಇನ್ನೊಂದು ತರಗತಿಯಲ್ಲೂ ಕೇಳಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ ರಾಗವಾಗಿ ಯಾರಾದರೂ ಕನ್ನಡ ಪಂಡಿತರು ಕನ್ನಡ ಪದ್ಯ ಓದಿದರೆ ಸ್ಕೂಲಿನ ಎಲ್ಲರೂ ಕೇಳಬಹುದಾಗಿತ್ತು. ಅದರಲ್ಲೂ ನಮಗೆ ಉಪಾಧ್ಯಾಯರಾಗಿದ್ದ ಸ್ವಾಮಿ ವೆಂಕಟಾದ್ರಿ (ಸಂಸ) ಅವರು ಶ್ರಾವ್ಯವಾಗಿ ಕನ್ನಡ ಪದ್ಯ ಓದುವಾಗಲಂತೂ ಬೇರೆ ತರಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ಪಾಠ ನಡೆಯುವುದೇ ದುಸ್ತರವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ತಾತಯ್ಯನವರ ಸತತ ಪ್ರಯತ್ನದ ಫಲವಾಗಿ ಶಾರದಾ ವಿಲಾಸ ಹೈಸ್ಕೂಲಿಗೆ ಬೇರೆ ಕಟ್ಟಡ ಒದಗಿತು. ಇದಕ್ಕೆ ಅವರು ಬಹು ಶ್ರಮಪಟ್ಟರು. ಬಡವರ ಇನ್ನೊಂದು ಸಂಸ್ಥೆಯಾದ ಅನಾಥಾಲಯದಿಂದ ಕೂಡ ಈ ಕಟ್ಟಡಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಹಣವನ್ನು ಸಾಲ ಕೊಡಿಸಿದರು. ಈ ಏರ್ಪಾಡಿನಲ್ಲೂ ತಾತಯ್ಯನವರದೊಂದು ವಿಶೇಷ ರೀತಿ. ಅನಾಥಾಲಯದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವರಿಗೆ ಶಾರದಾ ವಿಲಾಸ ಹೈಸ್ಕೂಲಿನಲ್ಲಿ ಫ್ರೀಷಿಪ್‌ಗಳನ್ನು ಕೊಡಲೇಬೇಕೆಂದು ವಿಧಾಯಕ ಮಾಡಿದರು.

ಶಾರದಾ ವಿಲಾಸ ಹೈಸ್ಕೂಲಿನಲ್ಲಿ ತಾತಯ್ಯನವರು ಮಾಡಿದ್ದ ಇನ್ನೊಂದು ವಿಶೇಷ ಏರ್ಪಾಡನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಬೇಕು. ಲೋಯರ್ ಸೆಕೆಂಡರಿಯಲ್ಲಿ ಫೇಲಾದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳನ್ನು IV ಫಾರಂಗೆ ಸೇರಿಸುವುದು. V ಫಾರಂಗೂ ಅವಶ್ಯವಾದರೆ ಪ್ರೊಮೋಷನ್ ಕೊಡಿಸುವುದು. ಅವರು IV ಫಾರಂ ಪಾಸು ಮಾಡುವುದರೊಳಗಾಗಿ ಲೋಯರ್ ಸೆಕೆಂಡರಿ ಪ್ರೈವೇಟಾಗಿ ಕಟ್ಟಿ ಪಾಸು ಮಾಡುವುದು. ಆಮೇಲೆ SSLC ಕ್ಲಾಸಿಗೆ ಪ್ರೊಮೋಷನ್ ಕೊಡುವುದು. ಹೀಗೆ ಲೋಯರ್ ಸೆಕೆಂಡರಿ ಪರೀಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ಫೇಲಾದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಪಾಸು ಮಾಡಿದವರಂತೆಯೇ SSLC ಪರೀಕ್ಷೆಗೆ ಹೋಗುವ ಏರ್ಪಾಡನ್ನು ತಾತಯ್ಯನವರು ಮಾಡಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದರು. ಇಂಥ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳನ್ನು ಸೇರಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಬೇರೆ ಒಂದು ಸೆಕ್ಷನ್ ಇತ್ತು. ಅದಕ್ಕೆ IV Form ಕ್ಯಾಜುಯಲ್

ಸೆಕ್ಷನ್ ಎಂದು ಹೆಸರು. ಕ್ಯಾಜುಯಲ್ ಎಂಬುದರ ಅರ್ಥವೇನೋ ನನಗೆ ತಿಳಿಯದು ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಈ ಏರ್ಪಾಡಿನ ಔಚಿತ್ಯವನ್ನು ಸಮರ್ಥಿಸುವುದು ಕಷ್ಟ. ತಾತಯ್ಯನವರಿಗೆ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಮೇಲೆ ಇದ್ದ ಕರುಣೆಯಲ್ಲಿ ಈ ಏರ್ಪಾಡಿನ ಒಸ್ಸೆಲೆ. ಅನೇಕ ವರ್ಷಗಳು ಸಹಸ್ರಾರು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಕ್ಯಾಜುಯಲ್ ಸೆಕ್ಷನ್ನಿನ ಉಪಯೋಗವನ್ನು ಪಡೆದರು. ಕಡೆಗೆ ವಿದ್ಯಾ ಇಲಾಖೆಯವರು ಈ ಏರ್ಪಾಡು ಅಕ್ರಮವೆಂದು ನಿಲ್ಲಿಸಿದರು.

ಶಾರದಾ ವಿಲಾಸ ವಿದ್ಯಾ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು ಈಗ ಪ್ರವರ್ಧಮಾನ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿವೆ. ಈ ಶಾಲೆ ಸಂಸ್ಥೆಗಳ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ತಾತಯ್ಯನವರು ಹಾಕಿದ ಅಡಿಪಾಯ ಭದ್ರವಾದುದು. ಅವರ ಸೇವೆ ಚಿರಸ್ಮರಣೀಯವಾದುದು.

ಮೈಸೂರು ಅನಾಥಾಲಯಕ್ಕೆ ತಾತಯ್ಯನವರು ಮಾಡದ ಸೇವೆಯಿಲ್ಲ. ಅದನ್ನು ನಡೆಸಿಕೊಂಡು ಬರುವುದಕ್ಕೆ ಅವರು ಪಡದ ಕಷ್ಟವಿಲ್ಲ. ಅನಾಥಾಲಯ ಮತ್ತು ಅದರ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳೆಂದರೆ ಅವರಿಗೆ ಪಂಚಪ್ರಾಣ, ಅದರ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಲ್ಲಿ ಬಹುಭಾಗ ತಂದೆತಾಯಿ ಇಲ್ಲದವರು. ತಂದೆ ತಾಯಿಗಳಿದ್ದೂ ನಿಸ್ಸಹಾಯಕರಾಗಿದ್ದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳೂ ಅನಾಥಾಲಯದಲ್ಲಿ ಇರಲು ಅವಕಾಶ ಕೊಡಿಸಿದ್ದರು. ಇಂಥ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ಬಡತನದ ಕಾರಣವಾಗಿ ನಿಲ್ಲದಿರಲೆಂದು ತಾತಯ್ಯನವರು ಅನಾಥಾಲಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಅದನ್ನು ನಡೆಸಿಕೊಂಡು ಬಂದರು. ಸಂಸ್ಥೆ ಈಗಲೂ ಚೆನ್ನಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತಿದೆ. ಅವರು ಸಾಧ್ಯವಾದಾಗಲೆಲ್ಲಾ ಬೆಳಿಗ್ಗೆಯೋ, ಮಧ್ಯಾಹ್ನವೋ, ಅನಾಥಾಲಯಕ್ಕೆ ಭೇಟಿ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಪ್ರಾರ್ಥನೆಯ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಹುಡುಗರನ್ನು ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ಹಿತೋಪದೇಶ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರಿಗೆ ಮಾಡಿದ ಅಡುಗೆ ಸರಿಯಾಗಿದೆಯೋ ಇಲ್ಲವೋ ಎಂದು ರುಚಿ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದರು. ರೂಮುಗಳಿಗೆ ಬಂದು ಶುಚಿಯಾಗಿದೆಯೋ ಇಲ್ಲವೋ, ಪುಸ್ತಕ, ಬಟ್ಟೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದಾರೋ ಇಲ್ಲವೋ ಎಂದು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದರು. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಕಷ್ಟ ಸುಖಗಳನ್ನು ಸ್ವತಃ ವಿಚಾರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಯಾರಲ್ಲಾದರೂ ಸಾಮಾನ್ಯ ಮಟ್ಟಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಬುದ್ಧಿವಂತಿಕೆಯಾಗಲೀ, ಮುಂದಾಳತ್ವದ ಗುಣಗಳಾಗಲೀ ಕಂಡುಬಂದರೆ ಅವರಿಗೆ ಸಂಸ್ಥೆಯಲ್ಲೇ ಹೊಣೆಗಾರಿಕೆಯ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಪರೀಕ್ಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಫೇಲಾದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಸಂಸ್ಥೆಯಲ್ಲೇ ಇರಲು ನಿಬಂಧನೆಗಳ ತೊಡಕಿತ್ತಾದರೂ ತಾತಯ್ಯನವರು ಮ್ಯಾನೇಜಿಂಗ್ ಕಮಿಟಿಗೆ ಶಿಫಾರಸು ಮಾಡಿ ಅಂಥ ಹುಡುಗರಿಗೂ ಪಾಸು ಮಾಡಲು ಪುನಃ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುವ ಅವಕಾಶವನ್ನುಂಟು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಹುಡುಗರಿಗೆ ಔದ್ಯೋಗಿಕ ಪರಿಶ್ರಮವಿರಲೆಂದು ಅವರ ಸಾಮಾನ್ಯ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸದ ಜೊತೆಗೆ ಅನಾಥಾಲಯದಲ್ಲಿ ನೂಲುವುದು, ನೇಯುವುದು, ಬಟ್ಟೆ ಹೊಲಿಯುವುದು ಮೊದಲಾದ ವೃತ್ತಿ ಶಿಕ್ಷಣಗಳಿಗೆ ಏರ್ಪಾಡು ಮಾಡಿದ್ದರು. ಎಲ್ಲರೂ ಯಾವುದಾದರೊಂದು ವಿಧವಾದ ಔದ್ಯೋಗಿಕ ಪರಿಶ್ರಮವನ್ನಾದರೂ

ಪಡೆಯಲೇಬೇಕೆಂದು ವಿಧಾಯಕ ಮಾಡಿದ್ದರು. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಆಹಾರಕ್ಕೆ ಸಾಕಾದಷ್ಟು ತರಕಾರಿ ದೊರೆಯಲೆಂದು ಅನಾಥಾಲಯದ ಪಕ್ಕದಲ್ಲೇ ವಿಶಾಲವಾದ ಜಮೀನನ್ನು ಅನಾಥಾಲಯಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಸಂಪಾದಿಸಿದರು. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಂದಲೇ ತರಕಾರಿ ತೋಟವನ್ನು ಬೆಳೆಸಬೇಕೆಂದು ಬಹು ಕಷ್ಟಪಟ್ಟರು. ಅಕ್ಕಿಯ ಕೊರತೆಯಿರದಿರಲೆಂದು ಮಿರ್ಲೆ ಮನೆತನದವರಿಂದ ಅನೇಕ ಖಂಡುಗ ಬತ್ತ ತರುವ ಜಮೀನನ್ನು ಅನಾಥಾಲಯಕ್ಕೆ ದಾನವಾಗಿ ಪಡೆದರು. ವಾರಕ್ಕೊಂದು ಸಲ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳನ್ನು ಸಹಾಯ ಮಾಡಲು ಇಷ್ಟವುಳ್ಳವರ ಮನೆಗೆ ಕಳುಹಿಸಿ ಅಕ್ಕಿ ತರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಕೆಲವರು ವಾರಕ್ಕೆ ಒಂದು ಸೇರು, ಅಚ್ಚೇರು, ಒಂದು ಪಾವು ಹೀಗೆ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಈ ವಸೂಲಿ ಪ್ರಮಾಣ ಅಷ್ಟೇನೂ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆಯೇ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿ ಮಾಹೆಯಾನ ಚಂದಾ ಹಣವನ್ನೂ ತರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ವರ್ಷಕ್ಕೊಂದು ಸಲ ಪಬ್ಲಿಕ್ ಪರೀಕ್ಷೆಗಳಿಗೆ ಹೋಗುವ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳನ್ನು ಮೈಸೂರು ಸಂಸ್ಥಾನದ ಎಲ್ಲಾ ಭಾಗಗಳಿಗೂ ಕಳುಹಿಸಿ ಅಪ್ಲಿಕೇಷನ್ ಫೀಸಿಗೆ ಬೇಕಾಗುವ ಹಣವನ್ನೂ ಸಂಗ್ರಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ವರ್ಷ ಅನಾಥಾಲಯದಿಂದ ಇಂತಿಂಥಾ ಪರೀಕ್ಷೆಗಳಿಗೆ ಇಷ್ಟಿಷ್ಟು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಅವರು ಕೊಡಬೇಕಾದ ಅಪ್ಲಿಕೇಷನ್ ಹಣ ಇಷ್ಟಾಗುತ್ತದೆ. ಅವರು ಬಡವರು. ಇದನ್ನು ಕೊಡಲು ಚೈತನ್ಯವಿಲ್ಲ, ಉದಾರಿಗಳಾದ ಮಹಾಜನರು ಸಹಾಯ ಮಾಡಬೇಕು ಎಂದು ಅರಿಕೆ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ತಾವೇ ರುಜು ಮಾಡಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳೊಡನೆ ಕಳುಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಪ್ರತಿವರ್ಷವೂ ಅಪ್ಲಿಕೇಷನ್ ಫೀಸಿಗೆ ಬೇಕಾದ್ದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿಯೇ ಹಣ ವಸೂಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು, ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ತಾವೇ ಅಪ್ಲಿಕೇಷನ್ ಹಣವನ್ನು ಹೊಂದಿಸುವ ಭಾರ ಇಲ್ಲವಾಗಿತ್ತು.

ಮದುವೆ ಮತ್ತಿತರ ವಿಶೇಷ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಅನಾಥಾಲಯದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಹಬ್ಬದ ಊಟ ಮಾಡಿಸುವ ಏರ್ಪಾಡನ್ನು ತಾತಯ್ಯನವರು ಜನರಲ್ಲಿ ಹೇಳಿ ಬಳಕೆಗೆ ತಂದಿದ್ದರು. ಅವರನ್ನು ಯಾರಾದರೂ ಮದುವೆಗೆ ಆಹ್ವಾನಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಬಂದರೆ ನಮ್ಮ ಅನಾಥಾಲಯದ ಹುಡುಗರಿಗೆ ಒಂದು ವಿಶೇಷ ಭೋಜನ ಮಾಡಿಸಿ. ಇಷ್ಟು ಹಣ ಕೊಟ್ಟರೆ ಏರ್ಪಾಡೆಲ್ಲಾ ನಾವೇ ಮಾಡುತ್ತೇವೆ ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಬಂದವರು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಇದಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪುತ್ತಿದ್ದರು. ಊಟದ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ತಾತಯ್ಯನವರು ಅನಾಥಾಲಯಕ್ಕೆ ಬಂದು ಆ ವಿಶೇಷ ಭೋಜನದ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ವಿವರಿಸಿ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟವರಿಗೆಲ್ಲಾ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಂದ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿನ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಮಾಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ......

(ಈ ಲೇಖನ ಅಪೂರ್ಣ. 1958ರಲ್ಲಿ ಬರೆಯಲು ತೊಡಗಿದ ಈ ಲೇಖನಮಾಲೆಯನ್ನು ನಮ್ಮ ತಂದೆಯವರು ಕೆಲಸಕಾರ್ಯಗಳ ಒತ್ತಡದಿಂದ ಮುಗಿಸಲಿಲ್ಲ. ನಾಲ್ಕಾರು ವೃದ್ಧರ ಬಗೆಗೆ ಇರಬೇಕಾಗಿದ್ದ ಲೇಖನ ತಾತಯ್ಯನವರನ್ನು ಕುರಿತ ಹಲವು ಆತ್ಮೀಯ ವಿಷಯಗಳ ಪರಿಚಯದೊಂದಿಗೆ ನಿಂತಿತು. – ಸಂ.)

ಶ್ರೀ ವಿಶ್ವೇಶ್ವರಯ್ಯನವರು : ಒಂದು ನೆನಪು

ಸಿ. ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ

ಹದಿನೆಂಟು ವರುಷಗಳ ಹಿಂದಿನ ಮಾತು. ಎಲ್ಲೆಲ್ಲೂ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಸಂಗ್ರಾಮದ ಭೇರಿ ಮೊಳಗಿತ್ತು. ಕೆಲವರು ಅಹಿಂಸೆಯ ದಾರಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹಿಂಸಾಕೃತ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದರು. ಬ್ರಿಟಿಷ್ ಸರಕಾರದ ನೀತಿಯಿಂದ ಉದ್ವಿಗ್ನರಾಗಿದ್ದರು ಜನ. ಜನರ ನಡವಳಿಕೆಯಿಂದ ಉದ್ವೇಗಗೊಂಡಿತ್ತು ಸರ್ಕಾರ. ಈ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯ ಪ್ರಭಾವ ಬೆಂಗಳೂರನ್ನೂ ತಟ್ಟದೆ ಬಿಡಲಿಲ್ಲ. ಭಾವೋದ್ವೇಗಕ್ಕೆ ಒಳಗಾದ ಬಿಸಿ ರಕ್ತದ ಜನ ಕೆಲವರು ಕಲ್ಲೆಸೆದರು. ರೈಲಿನ ಕಂಬಿಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತರು. ಟೆಲಿಗ್ರಾಫ್, ಟೆಲಿಫೋನು ತಂತಿಗಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿದರು. ಅಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿ ಬೆಂಕಿ ಇಡುವ ಪ್ರಸಂಗಗಳೂ ನಡೆದವು. ಆರ್ಕಾಟ್ ಶ್ರೀನಿವಾಸಾಚಾರ್ ರಸ್ತೆಯ ಪೋಸ್ಟಾಫೀಸಿಗೆ ಬೆಂಕಿ ಹಚ್ಚಿದುದರ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಮಿಲಿಟರಿಯವರು ಗುಂಡು ಹಾರಿಸಬೇಕಾಗಿ ಬಂದಿತು. ಆಗ ಮೈಸೂರಿನ ದಿವಾನರಾಗಿದ್ದ ಪ್ರಧಾನ ಶಿರೋಮಣಿ ಎನ್. ಮಾಧವರಾಯರು ದೆಹಲಿಗೆ ಯಾವುದೋ ಕಾರ್ಯನಿಮಿತ್ತವಾಗಿ ಪ್ರಯಾಣ ಹೊರಟರು. ಅವರ ಆಪ್ತ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯಾಗಿದ್ದ ನಾನು ಅವರ ಜೊತೆ ಹೋಗಬೇಕಾಯಿತು. ಮಧ್ಯೆ ಬೊಂಬಾಯಿನಲ್ಲಿ ಐದಾರು ಘಂಟೆಗಳು ನಿಂತು ಬೇರೆ ರೈಲು ಹತ್ತಿ ದೆಹಲಿಗೆ ಹೋಗಬೇಕಾಗಿತ್ತು. ನಾವು ಬೊಂಬಾಯಿ ತಲಪುವ ವೇಳೆಗೆ ಮಧ್ಯಾಹ್ನ. ಊಟ ಮುಗಿಸಿ, ಐದಾರು ಘಂಟೆಗಳನ್ನು ರೈಲು ನಿಲ್ದಾಣದಲ್ಲಿ ಕಳೆಯಲಿಚ್ಛಿಸದೆ, ದಿವಾನರು ಊರೊಳಗೆ ಹೊರಟರು. ನಾನು ನಿಲ್ದಾಣದಲ್ಲೇ ಉಳಿದೆ.

ಸಾಯಂಕಾಲ ಸುಮಾರು ನಾಲ್ಕು ಗಂಟೆಯಾಗಿರಬೇಕು. ತೆಳುವಾದ ಮೈಕಟ್ಟು, ಚೊಕ್ಕವಾಗಿ ಇಸ್ತ್ರಿ ಮಾಡಿದ ಸೂಟು, ಮೈಸೂರು ರುಮಾಲು, ದಿಟ್ಟತನದ ನಡಿಗೆ, ನೆಟ್ಟನೆಯ ನೋಟ, ಇವುಗಳ ವ್ಯಕ್ತಿಯೊಬ್ಬರು ರೈಲ್ವೆ ಸ್ಟೇಷನ್ನಿಗೆ ಬಂದರು. ಬಂದವರು ಶ್ರೀ ವಿಶ್ವೇಶ್ವರಯ್ಯನವರೆಂದು ತಿಳಿಯಲು ಹೆಚ್ಚು ಹೊತ್ತು ಹಿಡಿಯಲಿಲ್ಲ. ನಾನು ಅವರಿಗೆ ವಂದಿಸಿ ನಾನು ದಿವಾನರ ಆಪ್ತ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಂಡೆ.

"ದಿವಾನರು ಇದ್ದಾರೆಯೆ ?"

"ಇಲ್ಲ ಸರ್. ಊರೊಳಗೆ ಹೋಗಿದ್ದಾರೆ."

"ಎಷ್ಟು ಹೊತ್ತಾಗಬಹುದು ಬರುವುದಕ್ಕೆ ?"

"ಇನ್ನೊಂದು ಘಂಟೆಯಾದರೂ ಆಗಬಹುದು."

"ಆಗಲಿ, ಪರವಾಗಿಲ್ಲ. ಅವರು ದೆಹಲಿಗೆ ಹೋಗುವ ವಿಚಾರ ಪೇಪರಿನಲ್ಲಿ

ಓದಿದೆ, ನೋಡಿಕೊಂಡು ಹೋಗೋಣವೆಂದು ಬಂದೆ. ಇರಲಿ ..."

ಆಮೇಲೆ ನನ್ನನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸಿದರು.

"ಸರ್ಕಾರದವರು ಜನರ ಮೇಲೆ ಬೆಂಗಳೂರಲ್ಲಿ ಗುಂಡು ಹಾರಿಸಿದರಂತಲ್ಲ. ಯಾಕೆ ಹಾರಿಸಿದ್ದು ? ಹೀಗೆ ಮಾಡಿದ್ದು ನ್ಯಾಯವೊ ?"

"ಬರಬಾರದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ ಬಂದಿತು. ಜನ ಪೋಸ್ಟು ಆಫೀಸಿಗೆ ಬೆಂಕಿ ಹಚ್ಚಿದರು. ಗುಂಡು ಹಾರಿಸುವುದು ಅನಿವಾರ್ಯವಾಯಿತೆಂದು ವರದಿಯಾಗಿದೆ."

"ಪೋಸ್ಟು ಆಫೀಸಿಗೆ ಬೆಂಕಿ ಹಚ್ಚುವ ಪ್ರಸಂಗ ಯಾಕೆ ಬಂದಿತು ?"

"ಜನರಿಗೆ ಯಾವುದನ್ನು ಮಾಡಬೇಕು ಯಾವುದನ್ನು ಮಾಡಬಾರದು ಎನ್ನುವ ವಿವೇಚನಾ ಜ್ಞಾನ ಇಲ್ಲದೆ ಹೋದ್ದರಿಂದ."

"ಹಾಗೆ ಇಲ್ಲದೆ ಹೋಗಲು ಯಾರು ಕಾರಣ ಗೊತ್ತೆ ? ಜನರ ಇಂಗಿತ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ತಿಳಿಯದಿರುವುದೇ ಕಾರಣ. ಮೈಸೂರಿನ ಜನ ಪುಂಡರಲ್ಲ. ಅವರು ಇಷ್ಟು ಉದ್ವೇಗ ಗೊಳ್ಳುವುದಕ್ಕೆ ಬಿಡಬಾರದಾಗಿತ್ತು."

ಈ ಚರ್ಚೆಯನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸುವುದು ಸೂಕ್ತವಲ್ಲವೆಂದುಕೊಂಡೆ.

"ನಿಂತಿದ್ದೀರಲ್ಲ. ವೆಯಿಟಿಂಗ್ ರೂಮಿನಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಿ, ಸರ್."

ಅದಕ್ಕವರು ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ.

"ಇಲ್ಲೆ ಇರುತ್ತೇನೆ. ದಿವಾನರು ಬರಲಿ" ಎಂದರು.

ಅಲ್ಲಿಯೇ ಇದ್ದ ಕಂಬಕ್ಕೆ ಒರಗಿಕೊಂಡು ಜೇಬಿನಲ್ಲಿದ್ದ ಪತ್ರಿಕೆಯೊಂದನ್ನು ತೆಗೆದು ಓದಲಾರಂಭಿಸಿದರು.

ಮೊದಲೇ ರೈಲು ನಿಲ್ದಾಣ. ಅದರಲ್ಲೂ ಬೊಂಬಾಯಿನ ರೈಲು ನಿಲ್ದಾಣ. ಜನರ ಗುಜು ಗುಜು. ಸಾಮಾನು ತಂದು ಹಾಕುವ ಕೂಲಿಗಳ ಗಡಿಬಿಡಿ. ಕೈಗಾಡಿಗಳ ಎಳೆದಾಟದ, ಅದು ಇದನ್ನು ಮಾರುವವರ, ಚಿತ್ರ ವಿಚಿತ್ರ ಧ್ವನಿಗಳು. ನಿಮಿಷಕ್ಕೊಂದರಂತೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದ ರೈಲುಗಳು ಎಂಜಿನ್ನುಗಳ ಕೂಗು, ಹೊಗೆ .....

ವಿಶ್ವೇಶ್ವರಯ್ಯನವರಿಗೆ ಇದಾವುದರ ಪರಿವೆಯೂ ಇದ್ದಂತೆ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ಆ ಗಲಾಟೆಯಲ್ಲಿ, ಗಡಿಬಿಡಿಯಲ್ಲಿ, ಕಂಬಕ್ಕೆ ಒರಗಿಕೊಂಡು ಪತ್ರಿಕೆಯೊಂದನ್ನುಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದು ಅದರಲ್ಲಿ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಮಗ್ನರಾಗಿದ್ದರು. ಎಂತಹ ಚಿತ್ತೈಕಾಗ್ರತೆ ! ಪತ್ರಿಕೆಯೇನೆಂದು ನೋಡಿದೆ. ಆಸ್ಟ್ರೇಲಿಯ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗುವ ಆರ್ಥಿಕ ಮಾಸಪತ್ರಿಕೆ. ಅವರು ಹಾಗೆ ಓದುತ್ತ ನಿಂತಿದ್ದುದನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ನನಗೆ, ಅವರು ದಿವಾನರ ಪ್ರಯಾಣದ ವಿಚಾರವನ್ನು ಪೇಪರಿನಲ್ಲಿ ಓದಿ ಬಂದರೆಂದು ಹೇಳಿದ ವಿಷಯ ನೆನಪಿಗೆ ಬಂತು. ಆ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲೂ ದೇಶದ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ಎಂತಹ ಆಸಕ್ತಿ !

ವಿಶ್ವೇಶ್ವರಯ್ಯನವರು ಬೊಂಬಾಯಿನಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಮನಸ್ಸು ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿತ್ತು. ಮೈಸೂರಿನ ರಾಜಕೀಯಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವಿಷಯವನ್ನು ಚರ್ಚಿಸಲು ದಿವಾನರ ಪ್ರಯಾಣವನ್ನು ಪೇಪರಿನಲ್ಲಿ ಓದಿ ಬೊಂಬಾಯಿಯ ರೈಲು ನಿಲ್ದಾಣಕ್ಕೆ ಬಂದಿದ್ದರು, ಎಂಭತ್ತೆರಡು ವರುಷದ ಮುದುಕರು. ಅದೂ ಅಲ್ಲದೆ ವಿಶ್ವೇಶ್ವರಯ್ಯನವರು ದಿವಾನರಾಗಿದ್ದಾಗ ಶ್ರೀ ಮಾಧವರಾಯರು ಅವರ ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿ. ಕಾರ್ಯದರ್ಶಿಯಾಗಿದ್ದವರನ್ನು ನೋಡಲು ಅವರ ದಿವಾನರಾಗಿದ್ದ ತಾವು ಹೋಗುವುದೆ ಎನ್ನುವ ಅಹಂಭಾವದ ಛಾಯೆಯೂ ಅವರಲ್ಲಿರಲಿಲ್ಲ.

ಸುಮಾರು ಒಂದು ಘಂಟೆ ಕಳೆದಿರಬಹುದು. ವಿಶ್ವೇಶ್ವರಯ್ಯನವರು ಆ ಜಾಗ ಬಿಟ್ಟು ಅಲ್ಲಾಡಲಿಲ್ಲ. ಪತ್ರಿಕೆಯಿಂದ ತಲೆಯೆತ್ತಲಿಲ್ಲ. ಅಷ್ಟು ಹೊತ್ತಿಗೆ ದೆಹಲಿಗೆ ಹೊರಡುವ ರೈಲು ನಿಲ್ದಾಣಕ್ಕೆ ಬಂದಿತು. ಅದರಲ್ಲಿ ದಿವಾನರಿಗಾಗಿ ಒಂದು ಕೂಪೆ ಕಂಪಾರ್ಟ್‌ಮೆಂಟನ್ನು ಕಾದಿರಿಸಿತ್ತು. ನಾನು ಶ್ರೀ ವಿಶ್ವೇಶ್ವರಯ್ಯನವರನ್ನು ಅದರೊಳಗಾದರೂ ಕರೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಕೂಡಿಸೋಣವೆಂದುಕೊಂಡೆ.

"ಗಾಡಿ ಬಂದಿದೆ. ದಿವಾನರ ಕಂಪಾರ್ಟ್‌ಮೆಂಟಿನಲ್ಲಿ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳಬಹುದು" ಎಂದೆ. ಒಂದು ಕ್ಷಣ ಪತ್ರಿಕೆಯಿಂದ ತಲೆಯನ್ನು ಮೇಲಕ್ಕೆತ್ತಿ, ನನ್ನನ್ನು ನೋಡಿ, ಬೇಡವೆಂದು ತಲೆಯಾಡಿಸಿ ಮತ್ತೆ ಪತ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಮಗ್ನರಾದರು.

ಎಂಭತ್ತೆರಡು ವರುಷದ "ಯುವಕರು" ! ಬೆನ್ನು ಬಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ದೃಷ್ಟಿ ಮಂಜಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಒಂದು ಘಂಟೆಗೆ ಮೇಲೆ ನಿಂತರೂ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಆಯಾಸದ ಅಥವಾ ಬೇಸರದ ಚಿಹ್ನೆ ಮೂಡಿರಲಿಲ್ಲ. ಯಾಕೆ ನಿಂತಿರಬೇಕು, ಹೇಗಿದ್ದರೂ ದಿವಾನರಿಗಾಗಿ ಕಾದಿಟ್ಟ ಗಾಡಿಯಿದೆಯಲ್ಲ ಒಳಗೆ ಹೋಗಿ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳೋಣ, ಎಂಬ ಇಷ್ಟವಿರಲಿಲ್ಲ. ತಾವು ನೋಡಬೇಕೆಂದು ಬಂದಿರುವವರು ಇಲ್ಲದಿರುವಾಗ ಅವರ ಗಾಡಿಯಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ಕೂಡುವುದು ನಡತೆಯಲ್ಲವೆಂಬ ಕಟ್ಟುನಿಟ್ಟಾದ ಮನೋಭಾವ.

ದೆಹಲಿಯ ರೈಲು ಹೊರಡಲು ಅರ್ಧ ಘಂಟೆ ಮಾತ್ರವಿತ್ತು. ನಾನು ಕೈ ಗಡಿಯಾರದ ಕಡೆ ನೋಡುತ್ತಿರುವಾಗ ದಿವಾನರು ಬಂದರು. ಶ್ರೀ ವಿಶ್ವೇಶ್ವರಯ್ಯನವರನ್ನು ನೋಡಿ ಅವರಿಗಾದ ಆನಂದ, ಆಶ್ಚರ್ಯ, ಅಷ್ಟಿಷ್ಟಲ್ಲ. ವಿಶ್ವೇಶ್ವರಯ್ಯನವರು ಅವರ ಬೆನ್ನು ತಟ್ಟಿ ಕುಶಲ ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡಿ ಅವರ ಕಂಪಾರ್ಟ್‌ಮೆಂಟಿನಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ಕುಳಿತರು. ರೈಲು ಹೊರಡುವವರೆಗೂ ತೀವ್ರ ಸಂಭಾಷಣೆಯಲ್ಲಿ ಮಗ್ನರಾಗಿದ್ದರು. ನಾನು ಅವರ ಚಿತ್ತೈಕಾಗ್ರತೆ, ತಾಯಿನಾಡಿನ ಸ್ಥಿತಿಗತಿಗಳಲ್ಲಿ ಆಸಕ್ತಿ, ನೀತಿ ನಡವಳಿಕೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಅವರ ಕಟ್ಟುಪಾಡು – ಇವುಗಳನ್ನೇ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತಿರುವಿಹಾಕುತ್ತ ಹೊರಗೆ ಕಾದಿದ್ದೆ.

(ಸರ್. ಎಂ. ವಿಶ್ವೇಶ್ವರಯ್ಯ ಶತಾಬ್ದಿ ಗ್ರಂಥದಿಂದ, ಸಂ : ಮಾಸ್ತಿ ವೆಂಕಟೇಶ ಅಯ್ಯಂಗಾರ್, 1960)

ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ

ಸಿ. ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ

'ತಿರುಳ್ಗನ್ನಡದ ಬೆಳ್ನುಡಿಯೊಳೆ ಪುರುಳೊಂ ಪೇಳ್ವುದು. ಕನ್ನಡಂ ಕತ್ತೂರಿಯಲ್ತೆ!' ಎಂದಳು ಮುದ್ದಣನ ಮನೋರಮೆ.

ಗಂಧದ ಕಾರ್ಖಾನೆಯಲ್ಲಿ ಕೆಲಸಮಾಡುವವರ ನಾಸಿಕಕ್ಕೆ ಶ್ರೀಗಂಧದ ಸೌರಭ ತಟ್ಟುವುದಿಲ್ಲವಂತೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ ಕನ್ನಡ ಕತ್ತುರಿಯ ಪರಿಮಳ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ತಾನಾಗಿಯೇ ಬರದಿರಬಹುದು. ಕನ್ನಡದ ಚೇತನವನ್ನೂ ಅದರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಪತ್ತನ್ನೂ ಅದರ ವ್ಯವಹಾರ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನೂ ನನ್ನಂತಹ ಸಾವಿರಾರು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಪೂಜ್ಯ ಗುರುಗಳಾದ ಶ್ರೀ ವೆಂಕಣ್ಣಯ್ಯನವರು ಪರಿಚಯಮಾಡಿಕೊಟ್ಟರು. ಕನ್ನಡದ ಬಗ್ಗೆ ವಿಶ್ವಾಸದ ಕಿಡಿಯನ್ನು ಪ್ರಜ್ವಲಿಸಿದರು. ಕೇವಲ ಒಂದು ವರುಷ ಕಾಲ ಮಾತ್ರ ನಾನು ಅವರ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಯಾಗಿದ್ದೆನಾದರೂ ಆ ಅಲ್ಪಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಅವರು ನನ್ನಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಕುತೂಹಲ, ಉತ್ಸಾಹ, ಅಭಿಮಾನಗಳು ಅಂಕುರಿಸಿ ಬೆಳೆಯುವಂತೆ ಮಾಡಿದರು. ಪರೀಕ್ಷೆಗಳಿಗಾಗಿ ಮಾತ್ರ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳನ್ನು ತಯಾರುಮಾಡುವ ಉಪಾಧ್ಯಾಯ ಯಂತ್ರವಾಗಿರಲಿಲ್ಲ ಅವರು. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಬುದ್ಧಿ ಮತ್ತು ಹೃದಯಗಳ ವಿಕಾಸ ಅವರ ಮುಖ್ಯ ಧ್ಯೇಯವಾಗಿತ್ತು. ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸದ ಬಗ್ಗೆ ಬರೆಯುತ್ತಾ : ಒಂದು ಕಡೆ ರವೀಂದ್ರರು "The main object of teaching is not to explain meanings, but to knock at the door of the mind" ಎಂದಿದ್ದಾರೆ. ತರಗತಿಯಲ್ಲಿ ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಓದಿ, ಅದರ ಶಬ್ದಾರ್ಥವನ್ನು – ಪ್ರತಿಪದಾರ್ಥವನ್ನು – ಹೇಳುವಷ್ಟರಿಂದ ತೃಪ್ತರಾಗುತ್ತಿದ್ದವರಲ್ಲ ಅವರು. ತಾವು ಓದುವ ಪಾಠದಿಂದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಜೀವನ ವಿಕಾಸಗೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ಧ್ಯೇಯವನ್ನು ಹೊಂದಿದ್ದ ಆದರ್ಶ ಗುರು ಶ್ರೀ ವೆಂಕಣ್ಣಯ್ಯನವರು. ಕನ್ನಡ ಕನ್ನಡಿಗರ ಜನಜೀವನದ ಒಂದು ಅಂಗವಾಗಬೇಕೆನ್ನುವುದು ಅವರ ಆಶಯ. ಅವರ ಈ ಆಶಯ ಈಡೇರುವಂತೆ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಆಳವಾಗಿ ಅಭ್ಯಾಸಮಾಡುವ, ಅದನ್ನು ಪ್ರಸಾರ ಮಾಡುವ ಅವಕಾಶ ಅಷ್ಟಾಗಿ ನನಗೆ ದೊರೆಯದಿದ್ದರೂ, ಸರ್ಕಾರದ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡವನ್ನು ಬಳಸುವ ಬಳಕೆಗೆ ತರುವ ಅವಕಾಶ ಸಾಕಷ್ಟು ಸಿಕ್ಕಿದೆ. ನಮ್ಮ ರಾಜ್ಯದ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡದ ಪಾತ್ರ ಮತ್ತು ಸ್ಥಾನಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಇಲ್ಲಿ ಸ್ಥೂಲವಾಗಿ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸುತ್ತಿದ್ದೇನೆ.

ನಮ್ಮ ದೇಶದ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಯ ಬಳಕೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿ ಒಂದು ನೂರು ವರ್ಷಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಹೆಚ್ಚು ಕಾಲವಾಗಿದೆ. ಕನ್ನಡ ರಾಜ್ಯವೆಂಬುದು ಭಾರತದ ಪ್ರಾಚೀನ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು. ಸಾವಿರಾರು ವರ್ಷಗಳ ಆಡಳಿತ

ಪರಂಪರೆಯಿರುವ ಈ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಂದಿಸಿಂದಲೂ ಕನ್ನಡವೇ ಆಡಳಿತ ಭಾಷೆಯಾಗಿತ್ತು. ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ದೊರೆತಿರುವ ಅನೇಕ ಶಾಸನಗಳು ಅಂದಿನ ಆಡಳಿತದ ರೀತಿ ನೀತಿಗಳನ್ನು ತಕ್ಕಮಟ್ಟಿಗೆ ನಿರೂಪಿಸುತ್ತವೆ. ಟಿಪ್ಪುಸುಲ್ತಾನನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪರ್ಷಿಯನ್ ಆಸ್ಥಾನ ಭಾಷೆಯಾಗಿತ್ತಾದರೂ, ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿತ್ತು. ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಆಡಳಿತ ಭಾಷೆಯಾಯಿತಾದರೂ ಅರಮನೆಯ ನಿರೂಪಗಳೂ ಸ್ಥಳೀಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿಗೆ ನೀಡುವ ಆಜ್ಞೆಗಳೂ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿಯೇ ಇರುತ್ತಿದ್ದವು. ಈಗಲೂ ಜಿಲ್ಲಾಮಟ್ಟದವರೆಗೆ ಆಡಳಿತ ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿಯೇ ನಡೆಯುತ್ತದೆ. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಯ ಆಕ್ರಮಣವಾದ ಮೇಲೆ ಕನ್ನಡದ ಬಳಕೆ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ತಪ್ಪಿಹೋಯಿತೇ ಹೊರತು ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡದ ಬಳಕೆ ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ನಿಂತು ಹೋಗಲಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಆಡಳಿತದ ಪ್ರಮುಖ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲೆಲ್ಲ ಕಾರ್ಯಕಲಾಪಗಳು ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲೇ ನಡೆಯುತ್ತಿವೆ.

ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಭಾಷೆಯಾದ ಇಂಗ್ಲಿಷು ರಾಜಭಾಷೆಯಾಗಿ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬೇರುಬಿಡುತ್ತಾ ಹೊರಟಂತೆ ಪ್ರಾಂತೀಯ ಭಾಷೆಗಳು ಆಡಳಿತ ಭಾಷೆಗಳಾಗಲು ಅಸಮರ್ಥವಾದವೆಂಬ ಭಾವನೆ ಕೆಲವು ವಲಯಗಳಲ್ಲಿ ಮೂಡಿತು. ಒಂದಾನೊಂದು ಕಾಲಕ್ಕೆ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿಯೇ ಇಂಗ್ಲಿಷಿಗೆ ಪ್ರಧಾನ ಸ್ಥಾನವಿರಲಿಲ್ಲ. ಮಧ್ಯಯುಗದ ಯುರೋಪಿನಲ್ಲಿ ಲ್ಯಾಟಿನ್ ಭಾಷೆಯೇ ಅತ್ಯುತ್ತಮ ಭಾಷೆಯೆಂಬ ಭಾವನೆಯಿತ್ತು; ದೇಶೀಯ ಭಾಷೆಗಳು ಅಮುಖ್ಯವೆನಿಸಿದ್ದವು. ಆಗ ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲಿ ಫ್ರೆಂಚ್ ಭಾಷೆ ಆಡಳಿತ ಭಾಷೆಯಾಗಿಯೂ, ಲ್ಯಾಟಿನ್ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಭಾಷೆಯಾಗಿಯೂ ಇದ್ದವು. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಮೂಲೆಗುಂಪಾಗಿತ್ತು. ಆದರೇನು ? ಕಾಲಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಸತ್ವಯುತವಾಗಿ ಬೆಳೆದು, ಇಂದು ಅದು ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಭಾಷೆಯ ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಏರಿದೆ. ಅದರಂತೆಯೇ ಯಾವ ದೇಶೀಯ ಭಾಷೆಯಾದರೂ ಮಹೋನ್ನತವಾಗಿ ಬೆಳೆಯಬಲ್ಲದು. ಜನಮನ ಆದರತ್ತ ಹೊರಳಬೇಕು. 'ಮನಮುಳ್ಳೊಡುಂಟು ಮಾರ್ಗಂ' ಅಲ್ಲವೆ ? ಶ್ರೀ ಎನ್. ಎಸ್. ಸುಬ್ಬರಾಯರು ಬೊಂಬಾಯಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆದ 1936ರ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನದಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಭಾಷಣ ಮಾಡುತ್ತಾ 'ಸಾಮಾಜಿಕ ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿ, ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ, ಧಾರ್ಮಿಕ ಜೀವನದಲ್ಲಿ, ವ್ಯಾಪಾರ, ವ್ಯವಹಾರಗಳಲ್ಲಿ, ಎಲ್ಲಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಬಳಸುವುದು ಆಗಬೇಕಾಗಿರುವ ಮುಖ್ಯ ಕೆಲಸ. ಇದು ನಮ್ಮೆಲ್ಲರ ಆದ್ಯ ಕರ್ತವ್ಯ' ಎಂದು ಹೇಳಿದರು. ಬೆಳಗಾವಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನದ ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಭಾಷಣ ಮಾಡುತ್ತಾ ಶ್ರೀ ಮಾಸ್ತಿ ವೆಂಕಟೇಶ ಅಯ್ಯಂಗಾರರು 'ನಾವು ನಮ್ಮ ಸೀಮೆಯ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಸಾಧ್ಯವಾದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಕನ್ನಡವನ್ನು ಒಡನೆಯೆ ವಾಡಿಕೆಗೆ ತರಬೇಕು, ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ನಡೆಯುವ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿ, ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಹಿರಿಯರಾದವರನೇಕರು ಆ ಭಾಷೆಯ ಪರಿಚಯವಿಲ್ಲದ ಕಾರಣ ಭಾಗಿಗಳಾಗಲಾರರು. ಇಂಥವರ ಪ್ರಪಂಚ ಜ್ಞಾನದ ಫಲವು ನಮ್ಮ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಬೇಕಾದರೆ ಕೆಲಸವೆಲ್ಲ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ನಡೆಯಬೇಕು. ಎಲ್ಲ

ಜನರ ಜ್ಞಾನದ ಫಲವನ್ನೂ ಆಡಳಿತವು ಪಡೆಯುವುದೂ ಎಲ್ಲ ಜನಕ್ಕೂ ಆಡಳಿತ ಸ್ವರೂಪವು ತಿಳಿಯುವುದೂ ರಾಜ್ಯದ ಏಳಿಗೆಯ ಮೂಲ ತತ್ವಗಳು. ನಾವು ಈ ತತ್ವಗಳನ್ನು ಸಾಧಿಸಬೇಕಾದರೆ ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ಆಡಳಿತದ ಕೆಲಸವೆಲ್ಲ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವಂತೆ ಮಾಡಬೇಕು' ಎಂದಿದ್ದಾರೆ. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ನಾಗರಿಕ ವ್ಯವಹಾರಕ್ಕೆ ಅಪಾಯವಾಗುತ್ತದೆ – ಎಂಬ ಶಂಕೆ ಕೆಲವರಲ್ಲಿದೆ. ಈ ಆಂಗ್ಲವಾದಿಗಳು ಸಮಸ್ಯೆಯ ಮೂಲವನ್ನು ಕೆದಕಿನೋಡಿದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತಿಲ್ಲ. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆ ವಿದ್ಯಾವಂತ ಭಾರತೀಯನ ಬೌದ್ಧಿಕ ಚಟುವಟಿಕೆಯ ಭಾಷೆಯಾಗಿರಬಹುದು. ಆದರೆ ಇಡೀ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಶೇಕಡಾ ಒಂದರಷ್ಟು ಮಾತ್ರ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಕಲಿತವರು. ಉಳಿದ ತೊಂಬತ್ತೊಂಬತ್ತು ಜನರಿಗೆ ತಿಳಿಯುವ ಹಾಗೆ ಆಡಳಿತ ನಡೆಯಬೇಕಾದರೆ ಪ್ರಾಂತೀಯ ಭಾಷೆಗಳೇ ಬೇಕು. ಕನ್ನಡನಾಡಿನ ಆಡಳಿತ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿಯೇ ಆಗಬೇಕಾದದು ಅವಶ್ಯ, ಅನಿವಾರ್ಯ.

ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಂತೀಯ ಭಾಷೆಗಳ ಸ್ಥಾನಮಾನವನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳುತ್ತಾ ಮಹಾತ್ಮಾಗಾಂಧಿಯವರು – English is a language of international commerce, it is the language of diplomacy and it contains many a rich literary treasure, it gives us an introduction to western thought and culture. For a few of us, therefore, a knowledge of English is necessary. They can carry on the departments of national commerce and international diplomacy, and for giving to the nation the best of western literature, thought and science. That would be the legitimate use of English, where as, today, English has usurped the dearest place in our hearts and dethroned our mothertongues. It is an unnatural place due to our unequal relation with English men. The highest development of the Indian mind must be possible without a knowledge of English. It is doing violence to the manhood, specially to the womanhood of India to encourage our boys and girls to think that an entry into the best society is impossible without a knowledge of English. It is too humiliating a thought to be bearable. To get rid of the infatuation for English is one of the essentials of Swaraj" (Young India 1921) ಎಂದಿದ್ದಾರೆ.

ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡವನ್ನು ಬಳಸಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಿದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಇಂಗ್ಲಿಷು

ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಹೋಗಬೇಕೆಂದೇನೂ ಅಲ್ಲ. ಅಂತರರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ವ್ಯವಹಾರಕ್ಕೂ ಉನ್ನತ ವ್ಯಾಸಂಗಕ್ಕೂ ಇಂಗ್ಲಿಷು ಬೇಕು. ಭಾರತ ವಿವಿಧ ಭಾಷೆಗಳ ರಾಷ್ಟ್ರವಾದುದರಿಂದ ಪ್ರಾಂತ ಪ್ರಾಂತಗಳಿಗೂ, ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೂ ವ್ಯವಹಾರ ನಡೆಯಲು ಅನುಕೂಲಿಸುವಂತೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಜೊತೆಗೆ ಒಂದು ಸಂಪರ್ಕ ಭಾಷೆಯೂ ಬೇಕು. ಆದರೆ ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವದ ಆಧಾರಸ್ತಂಭವಾಗಿರುವ ಶ್ರೀ ಸಾಮಾನ್ಯರಿಗಾಗಿ ಪ್ರಾಂತ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ವ್ಯವಹಾರ ನಡೆಯುವುದು ಅತ್ಯಾವಶ್ಯಕ. ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವದ ಮೂಲ ಲಕ್ಷಣ ಹಾಗೂ ಧ್ಯೇಯವೆಂದರೆ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಸಂಪರ್ಕ. ಪಂಚಾಯತೀ ರಾಜ್ಯ ಪದ್ಧತಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳೀಯ ಸಂಸ್ಥೆಗಳು, ತಾಲ್ಲೂಕು ಬೋರ್ಡ್, ಗ್ರಾಮ ಪಂಚಾಯತಿಗಳು – ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಬಳಸುವುದು ಅವ್ಯವಹಾರವಾಗುತ್ತದೆ. ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ – ಅದರಲ್ಲೂ ಗ್ರಾಮ, ತಾಲ್ಲೂಕು, ಜಿಲ್ಲೆಯ ಮಟ್ಟದ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡದ ಬಳಕೆ ಅನುಕೂಲಕರ ಆಗಿರುವಷ್ಟೇ ಅತ್ಯಾವಶ್ಯಕವಾಗಿಯೂ ಇದೆ. ಇದೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಗಣನೆಗೆ ತಂದುಕೊಂಡು, ಮೈಸೂರು ಸರ್ಕಾರವು ಕನ್ನಡವನ್ನು ಆಡಳಿತ ಭಾಷೆಯಾಗಿ ಮಾಡಲು ನಿರ್ಧರಿಸಿ, ಅದಕ್ಕೆ ಪೂರ್ವಭಾವಿಯಾಗಿ ಕೆಲವು ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಂಡಿತು. ಈ ವಿಚಾರವನ್ನು ಕೂಲಂಕಷವಾಗಿ ಪರ್ಯಾಲೋಚಿಸಿ ಸೂಕ್ತ ಸಲಹೆಗಳನ್ನು ನೀಡಲು ಸರ್ಕಾರ ಒಂದು ಸಮಿತಿಯನ್ನು ೧೯೫೮ರ ಜೂನ್ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ ರಚಿಸಿತು. ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡವನ್ನು ಬಳಕೆಗೆ ತರುವಾಗ ಇಂಗ್ಲಿಷ್, ಮರಾಠಿ, ತೆಲುಗು, ತಮಿಳು, ಉರ್ದು ಮುಂತಾದ ಭಾಷೆಗಳನ್ನು ಎಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಬಳಸಬೇಕಾಗಬಹುದು, ಇಂಗ್ಲಿಷಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ ಕನ್ನಡವನ್ನು ಬಳಕೆಗೆ ತರಲು ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾದ ಕಾಲಾವಧಿಯೆಷ್ಟಾಗಬಹುದು, ಕೇಂದ್ರ ಮತ್ತು ಇತರ ಪ್ರಾಂತಗಳೊಡನೆ ಪತ್ರವ್ಯವಹಾರಕ್ಕೆ ಹಿಂದಿಯನ್ನು ಬಳಸುವುದು – ಇವುಗಳ ಪರಿಶೀಲನೆ ಆ ಸಮಿತಿಯ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿತ್ತು.

ಸರ್ಕಾರವು ರಚಿಸಿದ ಸಮಿತಿಗೆ ಕನ್ನಡವನ್ನು ಆಡಳಿತ ಭಾಷೆಯಾಗಿ ಬಳಸಲು ಯಾವ ಅಭ್ಯಂತರವೂ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ರಾಜ್ಯಗಳ ಪುನರ್ವಿಂಗಡಣೆಯಾಗಿ ಭಾಷಾವಾರು ಪ್ರಾಂತಗಳ ರಚನೆಯಾದ ಮೇಲಂತೂ ಆದಷ್ಟು ಬೇಗ ಕನ್ನಡವನ್ನು ಆಡಳಿತ ಭಾಷೆಯಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ನಿಶ್ಚಯವಾಯಿತು. ಇಡೀ ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಅದನ್ನು ಬಳಕೆಗೆ ತರುವ ಮುನ್ನ ಆರಿಸಿದ ಕೆಲವು ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ, ಗ್ರಾಮದಿಂದ ಜಿಲ್ಲಾಮಟ್ಟದವರೆಗಿನ ಆಡಳಿತವೆಲ್ಲ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ನಡೆಯಬೇಕೆಂದು ನಿರ್ಧಾರವಾಯಿತು. ಕಂದಾಯ, ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ, ಅರಣ್ಯ, ಅಬ್ಕಾರಿ, ವ್ಯವಸಾಯ, ಸಹಕಾರ ಹಾಗೂ ಪೊಲೀಸು ಖಾತೆಗಳಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡವನ್ನು ಬಳಸಬೇಕೆಂದು ಸಮಿತಿ ಸೂಚಿಸಿತು. ತುಮಕೂರು, ಚಿತ್ರದುರ್ಗ, ಶಿವಮೊಗ್ಗ, ಬಿಜಾಪುರ, ಧಾರವಾಡ ಮತ್ತು ಮೈಸೂರು ಜಿಲ್ಲೆಗಳನ್ನು ಇದರ ಪ್ರಯೋಗ ಕೇಂದ್ರಗಳಾಗಿ ಆಯ್ದುಕೊಳ್ಳಲಾಯಿತು.

೧೯೬೩ರಲ್ಲಿ 'ಮೈಸೂರು ಆಡಳಿತ ಭಾಷಾ ಕಾಯಿದೆ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ

ಕಾನೂನನ್ನು ರಚಿಸಿ, ಶಾಸನ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಅಂಗೀಕೃತವಾದ ಮೇಲೆ, ಅದೇ ವರ್ಷದ ಅಕ್ಟೋಬರ್ ೧೦ನೇ ತೇದಿಯ ಮೈಸೂರು ಗೆಜೆಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಆ ಕಾನೂನನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಲಾಯಿತು. ಈ ಕಾನೂನಿನಂತೆ ೧೯೬೩ನೆಯ ಸಾಲಿನಿಂದ ಕನ್ನಡ ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯದ ಆಡಳಿತ ಭಾಷೆಯಾಗಿ ಆಚರಣೆಗೆ ಬಂದಿದೆ. ಆದರೆ ಸರ್ಕಾರ ಮತ್ತೊಂದು ನಿರ್ದೇಶನ ನೀಡುವವರೆಗೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಭಾಷೆಯೂ ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿರಬಹುದು.

'ಮೈಸೂರು ಆಡಳಿತ ಭಾಷಾ ಕಾಯಿದೆ' ಬಳಕೆಗೆ ಬರುವ ಮೊದಲು ಆರಿಸಿದ ಕೆಲವು ಜಿಲ್ಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡವನ್ನು ಬಳಕೆಗೆ ತಂದಾಗಲೂ, ಅನಂತರವೂ ಕನ್ನಡವನ್ನು ಆಡಳಿತ ಭಾಷೆಯಾಗಿ ಬಳಸುವುದರಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಸಮಸ್ಯೆಗಳು ತಲೆದೋರಿದವು. ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಅವಶ್ಯಕವಾದ ಶಬ್ದಸಂಪತ್ತು ಸಾಕಷ್ಟು ಇಲ್ಲದಿರುವುದೂ ಕಾಯಿದೆ ಕಾನೂನು ನಿಬಂಧನೆಗಳ ಕೈಪಿಡಿಗಳು ಇಲ್ಲದಿರುವುದೂ, ಕನ್ನಡದ ಶೀಘ್ರಲಿಪಿ ತಜ್ಞರೂ ಬೆರಳಚ್ಚು ಯಂತ್ರಗಳು ಸಾಕಷ್ಟು ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲದಿರುವುದೂ – ಇವೇ ಆ ಸಮಸ್ಯೆಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾದವು.

ಕನ್ನಡ ಆಡಳಿತ ಭಾಷೆಯಾಗಿ ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಬೇಕಾದರೆ ವ್ಯವಹಾರ ಕನ್ನಡವನ್ನು ಸಾಕಷ್ಟು ಪುಷ್ಟಿಗೊಳಿಸಲು ಕೆಲವು ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಕೈಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಮೊದಲನೆಯದಾಗಿ ಆಡಳಿತದ ವಿವಿಧ ರಂಗಗಳಲ್ಲಿ, ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸದ ಹಲವು ಹಂತಗಳಲ್ಲಿ ನಮಗೆ ಅವಶ್ಯಕವಾಗಿರುವ ಶಬ್ದ ಸಂಪತ್ತನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಹಾಗೆ ಸೃಷ್ಟಿಸಿ ಬಳಕೆಗೆ ತರುವ ಹೊಸ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಜನಪ್ರಿಯವಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕು. ಪದಗಳನ್ನು ಹೊಸದಾಗಿ ಸೃಷ್ಟಿಸುವಾಗ ಆದಷ್ಟು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿ ಇರುವಂತೆ ಪದ ರಚನೆಯಾಗಬೇಕು. ಕೃತಕವಾದ ಅಥವಾ ಉಚ್ಚಾರಣೆಗೆ ಮತ್ತು ಸ್ಮರಣೆಗೆ ಕಷ್ಟವಾದ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಬಳಸಬಾರದು. ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಈಗಾಗಲೇ ಬಳಕೆಯಾಗಿ ಹೋಗಿರುವ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಪದಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡ ಪದಗಳೆಂದೇ ಪರಿಗಣಿಸಬೇಕು. ಕೋರ್ಟು, ಆಸ್ಪತ್ರೆ, ಮೀಟಿಂಗು, ಫೈಲು – ಇತ್ಯಾದಿ ಅನೇಕ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಪದಗಳು ಕನ್ನಡ ಶಬ್ದ ಭಂಡಾರದಲ್ಲಿ ಈಗಾಗಲೇ ಸೇರಿ ಹೋಗಿವೆ. ಬಳಕೆಗೆ ಬಂದು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಚಿರಪರಿಚಿತವಾಗಿರುವ ಇಂತಹ ಪದಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ ಅಪರಿಚಿತವಾದ ಕ್ಲಿಷ್ಟ ಸಂಸ್ಕೃತ ಪದಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿ, ಬಳಕೆಗೆ ಬರುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಅಷ್ಟೇನೂ ಸ್ತುತ್ಯವಾದುದಲ್ಲ. ಭಾಷೆಯೊಂದರ ತುಷ್ಟಿ ಪುಷ್ಟಿಗಾಗಿ ಪರಭಾಷಾ ಪದಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದು ತಪ್ಪೇನೂ ಅಲ್ಲ. ರಾಷ್ಟ್ರಕವಿ ಕುವೆಂಪು ಧಾರವಾಡದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನದ ಅಧ್ಯಕ್ಷ ಭಾಷಣ ಮಾಡುತ್ತಾ 'ವಿವಿಧ ವಿಜ್ಞಾನ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿರುವ ಸಾವಿರಾರು ಪಾರಿಭಾಷಿಕ ಪದಗಳನ್ನು ನಾವು ಹಾಗೆ ಹಾಗೆಯೇ ನಮ್ಮ ಲಿಪಿಯಲ್ಲಿ ಬರೆದು ವ್ಯವಹರಿಸಿದ್ದೇ ಆದರೆ ವಿಜ್ಞಾನ ವಿದ್ಯೆಗೂ ಕಾರ್ಯರಂಗದಲ್ಲಿ ಅದರ ಪ್ರಯೋಗಕ್ಕೂ ಸೌಲಭ್ಯವುಂಟಾಗುತ್ತದೆ' ಎಂದು ಹೇಳಿರುವ ಮಾತು ಗಮನಾರ್ಹವಾದುದು. ಭಾರತ ಸರ್ಕಾರವು ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಸಮಾಜಶಾಸ್ತ್ರಕ್ಕೆ

ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಪದಗಳನ್ನು ಹಿಂದಿಗೆ ಅನುವಾದ ಮಾಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ – ಅಗತ್ಯವಾದ ಹೊಸ ಪದಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸುವುದಕ್ಕಾಗಿ – ಸೆಮಿನಾರೊಂದನ್ನು ನಡೆಸಿತು. ಇಂತಹ ಪರಿಶೋಧನಾ ಪ್ರವಚನ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿಯೂ ನಡೆಯಬೇಕು. ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವಕೋಶ ಮತ್ತು ನಿಘಂಟುಗಳು ಆದಷ್ಟು ಬೇಗ ಪ್ರಕಟವಾಗಿ, ಪ್ರಚಲಿತ ಮತ್ತು ಅವಶ್ಯಕ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಜನರಿಗೆ ಪರಿಚಯಮಾಡಿಕೊಡಬೇಕು. ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡ ಬಳಕೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಬಾನುಲಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಷಣಗಳನ್ನೂ ಚರ್ಚಾಕೂಟಗಳನ್ನೂ ಏರ್ಪಡಿಸಬೇಕು. ವೃತ್ತ ಪತ್ರಿಕೆಗಳು ನಿತ್ಯವ್ಯವಹಾರಕ್ಕೆ ಅಗತ್ಯವಶ್ಯವಾದ ಶಬ್ದಕೋಶವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಬೇಕು. ವಾರ್ತಾ ಇಲಾಖೆಯು ತನ್ನ ಪತ್ರಿಕೆಗಳ ಮೂಲಕ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಜನಪ್ರಿಯಗೊಳಿಸಬೇಕು. ಕನ್ನಡ ಟೈಪ್‌ರೈಟರ್‌ಗಳ ತಯಾರಿಕೆ ಮತ್ತು ಬಳಕೆ ಹೆಚ್ಚಬೇಕು. ಹಾಗೆಯೇ ಕನ್ನಡ ಶೀಘ್ರಲಿಪಿಕಾರರ ಸಂಖ್ಯೆಯೂ ಹೆಚ್ಚಬೇಕು. ಕನ್ನಡ ಶೀಘ್ರಲಿಪಿಯನ್ನು ಕಲಿಯಲು ಜನ ಮುಂದೆ ಬರುವಂತೆ ಅವರಿಗೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹವನ್ನು ನೀಡಬೇಕು. ಎಲ್ಲ ವಿದ್ಯಾಸಂಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಆಫೀಸುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕೆಳಗಿನ ಕೋರ್ಟುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಹಂತಹಂತವಾಗಿ ಪತ್ರವ್ಯವಹಾರ, ವರದಿ ಮುಂತಾದುವು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿಯೇ ನಡೆಯುವಂತೆ ಏರ್ಪಡಿಸಬೇಕು. ಕೇವಲ ಕನ್ನಡಿಗರೇ ಭಾಗವಹಿಸಿ, ಸ್ಥಳೀಯ ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರವೇ ಚರ್ಚಿಸುತ್ತಿರುವ ಸಭೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲಿ, ಕೆಲವೊಮ್ಮೆ ತಪ್ಪು ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡುವ ದುಷ್ಟ ಪದ್ಧತಿ ತೊಲಗಬೇಕು. ಕಾರ್ಯಕಲಾಪಗಳ ವರದಿ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿಯೇ ಇರಬೇಕು. ಅನೇಕ ಸಭೆಗಳ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮ ಪಟ್ಟಿ ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲಿರುವುದು ತಪ್ಪಿ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿರುವಂತಾಗಬೇಕು. ಇವೆಲ್ಲದರ ಜೊತೆಗೆ ಕನ್ನಡ ಜನ ತಮ್ಮ ಮಾತೃಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಪರಿಣಿತರಾಗಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಬೇಕು. ನಮ್ಮ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಅನುತ್ತೀರ್ಣರಾಗುವ ನಿದರ್ಶನಗಳು ಎಷ್ಟಿಲ್ಲ ? ಅದು ಹಾಗಿರಲಿ, ನಾನು ಒಮ್ಮೆ ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲಿ ಸರಿಯಾಗಿ ಬರೆಯಲು ಬರದ ಗುಮಾಸ್ತನೊಬ್ಬನಿಗೆ ಅವನು ಬರೆಯಬೇಕಾದುದನ್ನು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿಯೇ ಬರೆಯುವಂತೆ ಹೇಳಿದೆ. ಆತ ಬರೆದ. ಆದರೆ ಆತನ ಕನ್ನಡ ಆತನ ಇಂಗ್ಲಿಷಿಗಿಂತ ಸಹಿಸಲಸಾಧ್ಯವಾಗಿದ್ದುದರಿಂದ, ಆತನಿಗೆ ಮತ್ತೆ ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲೇ ಬರೆಯುವಂತೆ ಹೇಳಬೇಕಾಯಿತು. ಕನ್ನಡ ಭಾಷಾಸಾಹಿತ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರೂ ಪರಿಣಿತರಾಗದಿದ್ದರೆ ಹೋಗಲಿ, ವ್ಯಾವಹಾರಿಕ ಕನ್ನಡದ ಪರಿಜ್ಞಾನವಾದರೂ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಇರಬೇಕು. ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ, ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಯಾವುದೇ ವಿಷಯವನ್ನಾದರೂ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಬರೆಯಲು, ಓದಲು, ಮಾತನಾಡಲು ಶಕ್ತರಾಗಿರಬೇಕು. ಕನ್ನಡನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಸರ್ಕಾರಿ ನೌಕರಿಗೆ ಸೇರಿದವನು ಕನ್ನಡವನ್ನು ಕಲಿಯಬೇಕೆಂಬ ನಿಬಂಧನೆಯಿದೆ. ಈ ನೌಕರರಿಗಾಗಿಯೇ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಪರೀಕ್ಷೆಗಳಾಗುತ್ತಿವೆ. ಅವರಿಗೆ ಶಿಕ್ಷಣಕ್ಕಾಗಿ ಸೂಕ್ತವಾದ ಏರ್ಪಾಟನ್ನೂ ಮಾಡಬೇಕು.

ಕನ್ನಡದ ಬಳಕೆ ಬೆಳವಣಿಗೆಗಳು ಬಲವಂತದಿಂದ ಆಗುವ ಕೆಲಸಗಳಲ್ಲ.

ಕನ್ನಡಿಗರಿಗೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಶ್ರದ್ಧೆ, ವಿಶ್ವಾಸ, ಅಭಿಮಾನಗಳು ಹೆಚ್ಚಬೇಕು. ಕನ್ನಡಿಗರು ಉತ್ಸಾಹಮೂರ್ತಿಗಳಾಗಿ ತಮ್ಮ ಭಾಷೆಯ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಬೇಕು. ಆಗ ಕನ್ನಡ ಆಡಳಿತ ಭಾಷೆ ಮಾತ್ರವಾಗದೆ ಜನರ ಅಂತಃಕರಣದ ಭಾಷೆಯೂ ಆಗುತ್ತದೆ.

ನಾವೆಲ್ಲರೊಡಗೂಡಿ, ಒಡನಾಡಿ ಕಲೆತು ।
ಕನ್ನಡದ ಸೇವೆಯಲಿ ನಮ್ಮ ಮೈಮರೆತು
ಕುಂದು ಕೊರತೆಗಳೊಂದಕಿಂಬಿಲ್ಲದಂತೆ ।
ನಮ್ಮ ಸಖ್ಯದ ಮೊಗ್ಗು ಬಿರಿದರಳುವಂತೆ
ದೇವಿ ಕರುಣಿಸಲಿ ವರವ ! ಕನ್ನಡದ ।
ದೇವಿ ಕೈಕೊಳಲಿ ಫಲವ

ತೀ. ನಂ. ಶ್ರೀ.

ಹೀಗಾದಾಗ ಮಾತ್ರ ಶ್ರೀ ಟಿ. ಎಸ್. ವೆಂಕಣ್ಣಯ್ಯನವರ ಧ್ಯೇಯ ಸಾಧನೆಯಾದೀತು; ಇಂಥ ಹಿರಿಯರು ಪಟ್ಟ ಶ್ರಮ ಸಾರ್ಥಕವಾದೀತು.

(ಈ ಲೇಖನಕ್ಕಾಗಿ 'ಸವಿನೆನಪು' (1970) ಗ್ರಂಥ ಸಂಪಾದಕರಾದ ಶ್ರೀ ತ. ಸು. ಶಾಮರಾಯರಿಗೆ ಕೃತಜ್ಞಳಾಗಿದ್ದೇನೆ. - ಸಂ)

[illegible]

ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಯವರ ಕನ್ನಡ ಹಸ್ತಾಕ್ಷರ

ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಏಕಿಲ್ಲ ?

ರಾಜೇಶ್ವರಿ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ

"ಅಮ್ಮಾ, ಅಮ್ಮಾ ಯಾರೋ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ ನೋಡು," ಅಂತ ಮುಂದುಗಡೆ ಹಾಲಿನಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ನನ್ನ ಮಗ ಕೂಗಿದ.

ಅಡಿಗೆ ಮನೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ನನಗೆ ಅವನ ಕೂಗು ಕೇಳಿ ಯಾರಿರಬಹುದು ಅನ್ನಿಸಿತು. ಇನ್ನೂ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಎಂಟು ಘಂಟೆ ಸಮಯ. ಅಷ್ಟು ಬೇಗ ನನ್ನ ಸ್ನೇಹಿತರಾರೂ ಮನೆಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬರಲಾರರು. ಯಜಮಾನರನ್ನು ನೋಡಲು ಯಾರೋ ಬಂದಿರಬಹುದು ಎಂದುಕೊಂಡು ಅವನನ್ನು ಒಳಕ್ಕೆ ಕರೆದು "ಯಾರನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಂಡು ಬಂದಿದಾರೋ ಕೇಳು" ಎಂದೆ. ಅವನು, 'ನಿನ್ನನ್ನೇ, ನೀನೇ ಬಾ, ಸ್ವಲ್ಪ" ಅಂದ.

ನಾನು ಅಡಿಗೆಗೆ ಇಡಲು ಇದ್ದಿಲು ಒಲೆ ಸರಿಪಡಿಸುತ್ತಿದ್ದೆ. ಕೈಗಳು ಸ್ವಲ್ಪ ಮಸಿಯಾಗಿದ್ದವು. ಯಾರಿರಬಹುದು ಎಂದು ಯೋಚಿಸಿದೆ. ಕಡೆಗೆ ನಿನ್ನೆ ಕಲಾಯಿ ಮಾಡಿದವನೇನೋ, ದುಡ್ಡಿಗೆ ಬಂದಿರಬಹುದು. ನಿನ್ನೆ ದಿನ ಚಿಲ್ಲರೆ ಇಲ್ಲದೆ ನಾಳೇ ಬಾಪ್ಪ ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದೆ. "ಅವನಿಗೊಂದು ಎಂಟಾಣೆ ಚಿಲ್ಲರೆ ಕೊಟ್ಟು ಕಳಿಸಿ ಬಿಡಪ್ಪ. ನಾನೀಗೆ ಆಚೆ ಈಚೆ ಬಂದರೆ ನಿಮಗೇ ಅಡಿಗೆಗೆ ಹೊತ್ತಾಗುತ್ತೆ," ಎಂದೆ. ನಗು ಬರುತ್ತಿದುದ್ದನ್ನು ತಡೆದುಕೊಂಡು "ಅಯ್ಯೊ ರಾಮ, ಒಂದು ನಿಮಿಷ ಆಚೆ ಬಂದು ನೋಡಮ್ಮ" ಎಂದ ಮಗ. ವಿಧಿ ಇಲ್ಲದೆ ಕೈ ತೊಳೆದುಕೊಂಡು ಆಚೆ ಬಂದು ನೋಡಿದರೆ ಬಾಗಿಲಿನಲ್ಲಿ ಸಮಾಜದ ಆಳು ಏನೋ ಕಾಗದ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು ನಿಂತಿದ್ದ. "ಇಷ್ಟಕ್ಕ್ಯಾಕೆ ನನ್ನನ್ನು ಕೂಗಿದೆಯೋ ? ಕಾಗದ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ರುಜು ಹಾಕಿ ಕಳಿಸಿದರಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲವೇನೋ ? ಏನು ಹುಡುಗನೋ ನೀನು" – ಎಂದೆ.

"ಕಾಗದಾ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬರೀ ರುಜು ಹಾಕೋದಲ್ಲಮ್ಮ ಅದು, ಸ್ವಲ್ಪ ಓದಿ ನೋಡು" ಅಂದ. ಕಾಗದವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬಿಚ್ಚಿ ನೋಡಿದೆ. ಎಲ್ಲಾ ಇಂಗ್ಲೀಷಿನಲ್ಲಿ ಬರೆದಿತ್ತು. ಅಚ್ಚಾದ ಅಚ್ಚಕ್ಷರಗಳಾದರೂ ಆಗಿದ್ದರೆ ಮೆಲ್ಲಗೆ ಕೂಡಿಸಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಓದುತ್ತಿದ್ದೆ. ಆದರೆ ಅದು ಯಾರೋ ಕೈಲಿ ಬರೆದಿದ್ದರು. ನನಗೆ ಓದಿ ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ಬರಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ಅನ್ನಿಸಿತು, ನಮ್ಮ ತಂದೆ ತಾಯಿಯರು ನನಗೆ ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಕಲಿಸಲಿಲ್ಲವಲ್ಲ ಅಂತ. ಏನು ಮಾಡೋದು ! ಅವರದ್ದೂ ತಪ್ಪಿಲ್ಲ. ಆಗಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರೂ ಸ್ಕೂಲು, ಕಾಲೇಜುಗಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ಕಲಿಯುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ.

ಕಾಗದವನ್ನು ಒಳಕ್ಕೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ (ಅಲ್ಲೇ ಮಗನನ್ನು ಓದು ಅನ್ನೋಕೆ ನಾಚಿಕೆ. ಎಲ್ಲಿ ಆ ಸಮಾಜದ ಆಳು ನನಗೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಬರೋಲ್ಲ ಅಂತ ನಗುತ್ತಾನೋ ಅಂತ) ನನ್ನ ಮಗನ್ನ ಕರೆದು, "ಸ್ವಲ್ಪ ಓದಿ ಹೇಳೋ ಅಲ್ಲೇನಿದೆ ಅಂತಾ"

ಅಂದೆ. “ನಿಮ್ಮ ಹೆಂಗಸರ ಸಮಾಜದ ಸಮಾಚಾರಗಳನ್ನು ನಾನೇಕೆ ಓದಲಿ” ಅಂದ ಅವನು ನಗುತ್ತ.

“ಸಾಕು ಸುಮ್ಮನಿರೋ. ಗಂಡಸರೇನು, ಹೆಂಗಸರೇನು. ನನಗೆ ಇಂಗ್ಲೀಷು ಅಷ್ಟು ಓದೋಕೆ ಬರೋಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕೇ ನಿನಗೆ ಹೇಳಿದ್ದು. ಕೊಂಚ ಬೇಗ ಹೇಳು. ನಿನಗೆ ಅನ್ನಾನೂ ಆಗೋಲ್ಲ ಆಮೇಲೆ” ಅಂದೆ.

“ಅಲ್ಲಾ ಅಮ್ಮ, ಕ್ಲಬ್ಬಿಂದ ಕಾಗದವೇನಾದರೂ ಬಂದರೆ ಅಪ್ಪಾನೆ ಓದಿಕೊಳ್ಳೋದಿಲ್ಲವೆ ? ಯಾರನ್ನಾದರೂ ಓದು ಅಂತಾರೆಯೇ ನಿನ್ನ ಹಾಗೆ.”

“ಹೌದಪ್ಪ, ಅವರಿಗೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಬರುತ್ತೆ. ನನಗೆ ಬರೊಲ್ಲವಲ್ಲ.”

“ಬರದೇ ಇರೋ ನಿನ್ನಂಥವರು ಇನ್ನೂ ಎಷ್ಟು ಜನರಿದ್ದಾರೋ ನಿಮ್ಮ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ, ನಿಮಗೆಲ್ಲಾ ತಿಳಿಯೋಹಾಗೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲೇ ಏಕೆ ಬರೀಬಾರದು ? ಇದ್ಯಾಕೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ?”

“ಈಗಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಬರುತ್ತೆ. ಎಲ್ಲೋ ಅಪರೂಪಕ್ಕೆ ನನ್ನಂಥವರು ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರಿರುತ್ತಾರೆ. ಅವರನ್ನು ಯಾರು ಗಣನೆಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ ?”

“ಚೆನ್ನಾಯಿತು. ಈಗ ಕಾಲೇಜುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸ್ಕೂಲುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ ಎಲ್ಲಾ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯ ಕೊಡಬೇಕು. ಅದರಲ್ಲೇ ಪಾಠಗಳನ್ನು ಹೇಳಬೇಕು. ನಮ್ಮ ಮಾತೃಭಾಷೆ ನಮಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬರಬೇಕು ಅಂತಾ ಹೇಳುತ್ತಾ ಇರೋವಾಗ ಸಾಮಾನ್ಯ ಹೆಂಗಸರ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಗಾಗಿ ದುಡಿಯುತ್ತಿರುವ ಸಮಾಜಗಳಿಗೇಕೆ ಇನ್ನೂ ಈ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಹುಚ್ಚು ?”

“ಏನು ಮಾಡೋದಪ್ಪ. ಮೊನ್ನೆ ನೋಡು. ಯಾರೋ ಒಬ್ಬರು ಬೇರೆ ಊರಿನಿಂದ ಬಂದಿದ್ದರು. ಅವರಿಗೆ ಕನ್ನಡ ಬರೋಲ್ಲವಂತೆ. ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲಿ ಭಾಷಣ ಮಾಡಿದರು. ಅವರೇನೋ ಹೇಳಿದರು, ಯಾರಾದರೂ ಇದನ್ನು ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ತರ್ಜುಮೆ ಮಾಡಿ ಹೇಳಿ ಅಂತ. ಆದರೆ ಸಮಾಜದವರೆಲ್ಲಾ ನಮಗೆ ತಿಳಿಯುತ್ತೆ, ತಮಗೆ ತಿಳಿಯುತ್ತೆ ಅಂದುಬಿಟ್ಟರು. ಆಮೇಲೆ ಭಾಷಣ ಮುಗಿದ ಮೇಲೆ ಒಳಗೊಳಗೇ ಸರಿಯಾಗಿ ತಿಳೀಲಿಲ್ಲಾಂತ ನನ್ನ ಹಾಗೇ ಪೇಚಾಡಿದವರೆಷ್ಟೋ ಜನ.”

“ಸರಿ, ಸರಿ, ನೀವೆಲ್ಲಾ ಬಾಯಿಮುಚ್ಚಿಕೊಂಡಿದ್ದರೆ ಸಮಾಜಗಳಿಗೆ ಹೋಗಿದ್ದಕ್ಕೆ ಏನು ಪ್ರಯೋಜನ ? ನಿಮಗೆ ಬೇಡವಾದರೆ ನಿಮ್ಮಂಥ ಇತರ ಸೋದರಿಯರಿಗಾಗಿ ಯಾದರೂ ಇದೆಲ್ಲಾ ಸರಿಪಡಿಸಬೇಕು.”

“ಸರಿ, ಅದೆಲ್ಲಾ ಏನಾದರೂ ಆಗಲೀ. ಈಗ ನೀನು ಅದರಲ್ಲೇನಿದೆ ಹೇಳು ಬೇಗ.”

"ಇನ್ನು ಮೇಲೆ ಸಮಾಜಗಳ ಕಾಗದ ಪತ್ರಗಳೂ, ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳೂ ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲಿರಬಾರದು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿರಬೇಕು; ಎಲ್ಲರಿಗೂ ತಿಳಿಯುವ ಹಾಗೆ ಮಾಡಬೇಕು. ನೀನು ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಒತ್ತಾಯ ಮಾಡುವುದಾದರೇ ಓದುತ್ತೀನಿ. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಇಲ್ಲ."

"ಆಗಲಿ ಕಣೋ ಹಾಗೇ ಮಾಡ್ತೀನಿ. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ತಿಳಿಯೊಲ್ಲ ಅಂದರೆ ಏನೋ ಅವಮಾನ ಅಂತ ಇನ್ನೂ ಭಾವನೆ ನಮ್ಮವರಿಗೆ ಹೋಗಿಲ್ಲ. ಇದರಿಂದ ಅನೇಕರು ವಿಷಯವನ್ನೇ ಸರಿಯಾಗಿ ಗ್ರಹಿಸಲಾರದವರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ನೀನು ಹೇಳಿದ ಹಾಗೆ 'ಎಲ್ಲರಿಗೂ ತಿಳಿದಿರುವ ಮಾತೃಭಾಷೆಯಾದ ಕನ್ನಡಕ್ಕೇ ಅಗ್ರಸ್ಥಾನ ಕೊಡುವಂತೆ' ಪ್ರಯತ್ನಿಸ್ತೀನಿ.* ಈಗ ಸದ್ಯಕ್ಕೆ ಅದನ್ನು ಓದಿ ಹೇಳಿ ಅವನ್ನ ಕಳಿಸಿಕೊಡು" ಎಂದೆ.

ಜನಪ್ರಗತಿ, 1955

** (1996ರಲ್ಲೂ ಇದೇ ಕಾರಣಕ್ಕೆ ಕನ್ನಡ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಪ್ರಾಧಿಕಾರ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಅಸ್ತಿತ್ವದಲ್ಲಿ ಇರಬೇಕಾದರೆ ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಕನ್ನಡದ ಸ್ಥಿತಿ ಹೇಗಿದೆ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಬೇರೆ ಕಾಮೆಂಟ್ ಬೇಕೆ? – ಸಂ.)*

ಮಿತ ಸಂತಾನ

ರಾಜೇಶ್ವರಿ ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ

ಕೆಲವು ವರ್ಷಗಳಿಂದ ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಆಹಾರದ ಅಭಾವವು ತಲೆದೋರಿದೆ. ಅದು ದಿನದಿನಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಾ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಒಂದು ಉಗ್ರ ಸಮಸ್ಯೆಯಾಗಿ ನಿಂತಿದೆ. ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಆಹಾರವನ್ನು ಬೆಳೆಯಿರಿ, ಮನೆಗಳ ಹಿತ್ತಿಲಲ್ಲಿ ತರಕಾರಿಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಯಿರಿ, ಹಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಬೆಳೆಯಿರಿ, ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರೂ ವಾರದಲ್ಲಿ ಒಂದು ದಿನ ಉಪವಾಸ ಮಾಡಿ ಮುಂತಾಗಿ ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದೇವೆ. ಇವುಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ಮಾಡಬೇಕಾದ್ದು ಸರಿಯೆ. ಒಂದು ವಿಷಯವನ್ನು ಯಾರೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಒತ್ತಿ ಹೇಳುತ್ತಿಲ್ಲ. ಕೆಲವರು ಮಾತ್ರ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅದೇನೆಂದರೆ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿರುವ ಅಧಿಕ, ಅಶಕ್ತ ಸಂತತಿಯನ್ನು ಮಿತಗೊಳಿಸುವುದು.

ಭಾರತದೇಶದ ಜನಸಂಖ್ಯೆ ದಿನದಿನಕ್ಕೆ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿರುವುದು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ತಿಳಿದಿರುವ ವಿಷಯ. 1937ರಿಂದ 1941ರ ಅಂತರದಲ್ಲಿ ಇಂಡಿಯಾ ದೇಶದ ಜನಸಂಖ್ಯೆ 50 ಲಕ್ಷಕ್ಕೆ ಮೀರಿ ಹೆಚ್ಚಿತು. 1941ರಿಂದ 1951 ಅಂತರದಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ರಾಜ್ಯದ ಜನಸಂಖ್ಯೆ 73 ಲಕ್ಷದಿಂದ 90 ಲಕ್ಷಕ್ಕೆ ಅಂದರೆ ಶೇಕಡಾ 23ಕ್ಕೆ ಮೇಲ್ಪಟ್ಟು ಹೆಚ್ಚಿದೆ. ಪ್ರಜಾಸಂಖ್ಯೆ ಅಧಿಕವಾಗಿ ಬೆಳೆದರೆ ಆಹಾರವನ್ನು ಒದಗಿಸುವುದು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ; ಜೀವನವನ್ನು ಸಾಗಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಬೇಕಾದ ಇತರ ಸಕಲರಣೆಗಳನ್ನೂ, ವೈದ್ಯ ಸಹಾಯ, ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸ ಅನುಕೂಲ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನೂ, ಮನೆಗಳನ್ನೂ ಒದಗಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಬಹು ಕಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಅನೇಕ ಪರಿಣತರು ಭಾರತದೇಶದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿರುವ ಪ್ರಜಾಸಂಖ್ಯೆಯ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿ, ಪ್ರಜಾಸಂಖ್ಯೆಯ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯನ್ನು ಮಿತಗೊಳಿಸುವುದು ಆವಶ್ಯಕವೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. Famine Enquiry Commissionನವರು ಈ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ದೀರ್ಘವಾಗಿ ಚರ್ಚೆ ಮಾಡಿ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿರುವ ಪ್ರಜಾಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ತಡೆಗಟ್ಟುವುದು ಅತ್ಯಾವಶ್ಯಕವೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಸರ್. ಎಂ. ವಿಶ್ವೇಶ್ವರಯ್ಯನವರು ಕೆಲವು ತಿಂಗಳ ಹಿಂದೆ ಮಂಡ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡುವಾಗ ಕುಟುಂಬಗಳ ಸಂತಾನವನ್ನು ನಿಗದಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾದ್ದು ಅವಶ್ಯಕವೆಂದು ಹೇಳಿದರು. ಪಂಡಿತ ಜವಹರಲಾಲರೂ ಸಹ ಕಾಶ್ಮೀರದಲ್ಲಿ ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಮಹಾತ್ಮ ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ಸಂತಾನವನ್ನು ತಡೆಗಟ್ಟಲು ಇಂದ್ರಿಯ ನಿಗ್ರಹ ಮಾಡಬೇಕು. ಎಲ್ಲರೂ ಸಂಯಮಿಗಳಾಗಬೇಕು ಎಂದು ಹೇಳಿದ್ದರು. ಇದು ಅತ್ಯುತ್ತಮವಾದ ಮಾರ್ಗವಾದರೂ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರೆಲ್ಲರಿಗೆ ಈ ಮಾರ್ಗ ಸುಲಭ ಸಾಧ್ಯವಲ್ಲ.

ಹೆಚ್ಚು ಐಶ್ವರ್ಯದಿಂದ ಕೂಡಿರುವವರಿಗೆ ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ಕಡಿಮೆ

ಸಂತಾನವೋ ಅಥವಾ ಮಕ್ಕಳು ಇಲ್ಲದೇನೇ ಇರಬಹುದು. ಮಧ್ಯಮ ವರ್ಗದ ಕುಟುಂಬಿಗಳಿಗೂ, ಕಷ್ಟಜೀವಿಗಳಿಗೂ ಮಕ್ಕಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಹೆಚ್ಚು. ಅವರಲ್ಲಿ ವಿಧಿಯನ್ನು ಬೈಯ್ಯುವವರು ಕೆಲವರೂ, ಹೆಮ್ಮೆಪಡುವವರೂ ಕೆಲವರು ಇದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಈಗಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬೈಯ್ಯುವವರೇ ಅಧಿಕ ಮಂದಿ. ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡವರು ಆಶೀರ್ವದಿಸಿದಾಗ 'ಅಷ್ಟಪುತ್ರ ಬಹುಧನಮಸ್ತು' ಎಂದು ಹೇಳುವುದೇನೋ ನಿಜ. ಅವರು ಸಂತತಿಯನ್ನು ಕುರಿತು ಮಾತ್ರ ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲ; ಧನವೂ ಹೆಚ್ಚಲಿ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಆಶೀರ್ವಾದಗಳು ಸಂತತಿಯ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಫಲಿಸುತ್ತದೆಯೇ ವಿನಾ ಹಣದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಈಗಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಫಲಿಸುತ್ತಿಲ್ಲ. ಮಧ್ಯಮ ವರ್ಗದ ಕುಟುಂಬಗಳಲ್ಲಿ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಸಾಕುವುದೇ ದೊಡ್ಡ ಸಮಸ್ಯೆಯಾಗಿದೆ, ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಸರಿಯಾದ ಆಹಾರವನ್ನೂ, ಬಟ್ಟೆಗಳನ್ನೂ ಇತರ ಅನುಕೂಲಗಳನ್ನೂ ಒದಗಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲದೆ ಬಹಳ ಕಷ್ಟಪಡುವ ಹೆತ್ತತಾಯಿಯರ ಸಂಕಟ ಅಷ್ಟಿಷ್ಟಲ್ಲ. ಎಷ್ಟೋ ವೇಳೆ ತಾವು ತಿನ್ನದೆ, ಉಡದೆ, ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಪೋಷಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆದರೂ ಸಾಲುವುದಿಲ್ಲ. ಈ ರೀತಿ ಒಂದೊಂದು ಮಗುವನ್ನು ಸಾಕುವಾಗಲೂ ಕಷ್ಟಪಟ್ಟು ತಾಯಿ ಕಡೆಗೆ ತಾನೇ ಶಕ್ತಿಹೀನಳಾಗುತ್ತಾಳೆ. ಆಮೇಲೆ ಆ ನಿಶ್ಶಕ್ತಳಿಗೆ ಹುಟ್ಟುವ ಮಗುವು ಮತ್ತೂ ನಿಶಕ್ತವಾಗಿ ಬೇಂದ್ರೆಯವರು ಬರೆದಿರುವಂತೆ ಸದಾ ಕಾಯಿಲೆಗಳಿಂದ ನರಳುತ್ತಾ ನಿಶ್ಶಕ್ತ, ನರಪೇತರಾಗಿ ಬೆಳೆದು ದೇಶಕ್ಕೆ ದೊಡ್ಡ ಹೊರೆಯಾಗುತ್ತಾರೆಯೇ ವಿನಾ ದೃಢಕಾಯರಾದ ಪ್ರಜೆಗಳಾಗಲಾರರು.

ಸಂತಾನ ನಿರೋಧ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಆಚರಿಸಿದರೆ ಅನೀತಿ ಹೆಚ್ಚುವುದೆಂದು ಕೆಲವರು ಭಾವಿಸಿದ್ದಾರೆ. ತಪ್ಪು ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಹೋಗುವ ಬುದ್ಧಿಯಿರುವವರು ಹೇಗೂ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ. ಸಂತಾನ ನಿರೋಧ ಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಶಾಸ್ತ್ರೀಯವಾಗಿ ಅಪಾಯವಲ್ಲದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಅನುಸರಿಸುವುದಕ್ಕೆ ಬದಲು ಗುಟ್ಟಾಗಿ ಹಾನಿಕರವಾದ ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನೂ ಅನುಸರಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಮಿತಸಂತಾನದ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಜನರಲ್ಲಿ ಸರಿಯಾದ ಆಸಕ್ತಿ ಬರಬೇಕು. ಇದಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾದ ವಿಚಾರಪೂರಿತವಾದ ಪ್ರಚಾರ ಪಟ್ಟಣಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಗ್ರಾಮಾಂತರ ಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನಡೆಯಬೇಕು. ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಕೂಲಂಕಷವಾಗಿ ಪರಿಶೀಲಿಸಿ ಜನರ ತಿಳುವಳಿಕೆಗೋಸ್ಕರ ಸರಿಯಾದ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಅನಾವಶ್ಯಕವಾಗಿ, ಅನಪೇಕ್ಷಿತವಾಗಿ ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚುತ್ತಿರುವ ಅಧಿಕ ಸಂತಾನ ಮಿತಗೊಂಡು, ಎಲ್ಲಾ ಮನೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಆರೋಗ್ಯ ಶಾಲಿಗಳಾದ, ದೃಢಕಾಯರಾದ ಮಕ್ಕಳು ಹುಟ್ಟಿ, ಸಂಪನ್ನರಾಗಿ, ಶೀಲವಂತರಾಗಿ ಬೆಳೆದು ದೇಶದ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಬೆಳಗಿಸಲಿ.

(1952)

ಆಕಾಶವಾಣಿ, ಮೈಸೂರು

My Alma Mater

C. Narasimha Moorthy

Although I am a comparatively recent product of the Maharaja's College, I feel that in a sense I am a real centenarian. I graduated from this college in 1933, the year in which the college attained the age of 100 years and the year in which the centenary should have been celebrated.

It is usual and perhaps natural on an occasion like this for old boys to look back upon their college days as the golden age in the history of the College, but having got out of the college not very long ago I can take a less sentimental view and I might call my time in the college as a golden cum iron cum stone cum dark age. Let us however make it clear that it was dark only because of the necessity to sit for examinations. But for this necessary evil college life in my days was as eventful and interesting as perhaps during any other time. Before entering the College we had heard of a European Professor who according to stories current pronounced the name of T. Ramachar as "Tramcar" of another professor who, when he first came from England, thought that the Maharaja's College consisted mostly of women as many students of that time had tufts and wore dhoties, and of yet another professor who believed that when students said that they maintained themselves by weekly meals they were having one meal a week (ವಾರಾನ್ನ) ! We had heard of absent-minded professors who would lose their long long way home from the College to the Professors' Quarters. We had also heard of professors who were disciplinarians, tyrants and dictators, dictators not only of thought and conduct, but also of notes. But after entering the college we found all our teachers extremely lovable men deeply appreciative of our difficulties and problems, kind, sympathetic and generous and keenly interested in our welfare and progress. It is not

possible even to mention in detail and name of all our Professors and teachers who did so much for us, not even that of Professor V. L. D'Souza to whom I owe so much. Let me, on this auspicious occasion, express on behalf of the students of my generation our deep gratitude to all our teachers.

The only thing that a certain type of professors did not like in us was our political opinion. I remember how at a debate when I repeated the joke that the Sun never set on the British Empire because the Empire could not be trusted in darkness, the Chairman wrung me off although I had spoken only for three minutes. When I was Secretary of the University Union I fixed up a lecture by Sri Satyamoorthy of Madras on a political subject. I was found fault with, I need not say by whom, for my indiscretion, and I was asked to have the subject changed to Rural Reconstruction. I suggested the alteration to Sri Satyamoorthy as diplomatically as I could and begged of him to speak on Rural Reconstruction as our students were greatly interested in practical constructive work. To my surprise he very readily agreed and started his lecture with the remark that the basis of real rural reconstruction work in India was political freedom and the rest of the lecture was, you know what !

The pursuit of knowledge for its own sake without disregarding its material uses, of a spirit of catholicity and brotherhood without compromising with evil, of a spirit of charity and humanity without destroying one's self respect, of a healthy criticism which does not degenerate into obstructive and barren cynicism, but helps one to separate grain from chaff and to realise that all that is white is not milk, of a sense of humour which enables one to enjoy life without giving or taking offence, these are some of the traditions which successive generations of students of the Maharaja's College have imbibed. May these traditions live and grow for ever.

(1951)

"The Union" of My Time

C. Narasimha Moorthy

I have been asked to write my reminiscences of Union life for the Commemoration Volume. In the context of the Centenary that is being celebrated, the fact that it was in the 1930's that I was closely associated with the Union looks an episode of but yesterday and what I can write about the Union life of my time can hardly be called a reminiscence. Moreover, having been connected with the Union only for a period of two years, it is not possible for me to give a complete account of the part played by the Union in University life. I have, however, accepted the invitation as the honour of writing for the Centenary Commemoration Volume is too precious to be declined.

I had abundant opportunities of participating in Union life throughout my stay in the Maharaja's College. A prefabricated maiden speech, delivered with an air of spontaneity, elicited such encouragement from fellow members that I subsequently let go few opportunities of speaking during debates. A noteworthy feature of Union debates was the keen interest evinced in them not only by students but by members of the staff from whom we derived inspiration and intellectual sustenance. Speaking of Union debates, one can never forget certain personalities - Principal J.C. Rollo who enlivened the dullest of subjects with a style of speech fresh like air in the fields around Maharaja's College on a morning after a night of summer rain and with delightful humour; Prof. A. B. Mackintosh whose child-like eyes twinkled with mischief when he countered heavy argument with delicate sarcasm; Prof. A. R. Wadia whose silvery eloquence compelled respectful hearing; Prof. V. L. D'Souza who could, with or without previous notice, make an appropriate speech for any. occasion, and whose jokes, stories and anecdotes made him the

most popular "Mr. Speaker"; Prof. C. R. Narasimha Sastry who spoke English with vedic accent and whose undisguised cynicism thrust points home; Sri N. Kasturi whose genuine wit and refreshing outlook marked him out as an accomplished speaker and Sri M. A. Venkata Rao whose profound learning and fluency made one wonder whether thought or speech was the quicker of the two with him. Among student debaters some names stand out prominently in memory. The late Sri K. R. Purna, who enriched college life in many ways, was a speaker of great ability. His general knowledge and deep study of subjects were excelled only by his powers of expression. Sri Thandaveswara spoke sometimes like the head of a mutt, sometimes like a politician and sometimes like a professor. Sri M. P. L. Sastry, who was then known by his full name and had his tuft intact, always made an impression. His Kannada was a delight to hear and his ability to develop an argument convincingly was worthy of admiration. Sri N. Srinivasmurthy, who somehow happened to be class-mate or contemporary of more than one generation of students, had versatile gifts and overflowing fun which found a most congenial outlet in Union debates. I also remember a couple of young men who habitually spoke arrant nonsense in Union meetings. Several years later, I had the unpleasant experience of seeing them in the Mental Hospital in my capacity as an ex-officio member of the Board of Visitors. Another student who had a perpetual grievance against teachers and who in a debate said "Professors came to the classes with loaded stomachs and snore like lions", had, I gather, in later days, long and recurring periods of unemployment. I wonder if the Union Debating Hall, did not, in addition to being a training ground for the art of self-expression and reasoned argument, sometimes hazily foreshadowed the destiny of youngmen.

Union elections were a comparatively simple affair in my days. The din of hustings was faintly audible in the Union and not

audible at all to the world outside the Union. We did not print election manifestoes or placards, did not use loud-speakers for soliciting votes, and did not use tarred roads to inscribe our names to be trampled upon by unkind feet. I stood for election as Secretary of the Union after participating in Union activities for two years, feeling no necessity for propaganda or election promises. The only piece of canvassing that was done for me was by a friend, Sri B. V. Sivalingappa, (now an Advocate in Chitradurga) who, without my previous knowledge or consent, moved about the Union premises on the election day with a typewritten slip pinned to the back of his coat asking people to vote for me.

As Student-Secretary of the Union I had the privilege of getting the advice and guidance of an "official". President, Prof. K.B. Madhava and a Staff-Secretary, Sri N. Kasturi. Be it said to their credit and to the credit of the set up that made it possible for the members of the staff to participate in the management of the Union that they never interfered in the day-to-day administration. I had not a single occasion or opportunity to quarrel with them. The other members of the staff were also co-operative and helpful. As an instance, it may be mentioned that Sri R. Ananthakrishna Sharma gave daily lessons in music to a batch of students for over two months and trained them for a concert which we arranged for the members of the Union. Union life was, I have no doubt, the richer for the participation of the members of the staff.

During the year I was Secretary of the Union, we ventured to publish the Union Magazine once every fortnight. In the face of wide-spread criticism, we generally excluded learned articles for which we thought the appropriate medium was the University Journal and gave preference to light articles, humorous sketches and cartoons. The discovery of varied talent which this experiment made among the students and staff was amazing. Although

it was difficult sometimes to get enough matter every fortnight, one could always look for help to Sri N. Kasturi, Sri A.N. Murthy Rao, Sri R. K. Narayan, Sri R. K. Srinivasan, Sri P. G. Sathyagirinathan, Sri V. K. Srinivasan, Sri B. N. Sri Satyan and other friends who commanded a light and fluent style.

Indoor games were as popular in the Union of my days as ever. We had among us several stalwarts who won championships in various tournaments. Sri C. S. Rangaswami Iyengar, Sri Mylaraiah, Sri H. G. Narahari, Sri V. C. Simon and Sri C. Rama swamy were personalities to reckon with in the sphere of indoor games. They fought for adequate allotment for indoor games in the Union Budget and when that was given, filled the Union with zest and cheer.

The Union provided a training ground for the development of the art of Drama. Some members who took part in Union dramas have won reputation as actors of great ability. Sri N. S. Narayana Sastry, Sri Ahobalachar, Sri V. K. Srinivasan, Sri A. M. Natesh, Sri A. C. Narasimha Murthy, Sri B. Krishnamurthy, Sri C.B. Jaya Rao and Sri S. Nagesha Rao were actors endowed with histrionic talent of the highest order. These gentlemen who played leading roles could depend upon the general body of students to provide supporting cast of sufficient talent and competence. The absence of a well-equipped stage was then, as I believe it is even now, a great handicap, but not an insurmountable difficulty for the Union actors.

The Union clerks, Sri Srinivasamurthy and Sri Rama Rao have grown grey in the service of the Union. They were already veterans when I became Secretary and I still see Sri Rama Rao working in the Union with the same enthusiasm. I wonder what they think of successive office-bearers who have come and gone. If they should write their reminiscences, I am sure they will have very interesting tales to tell. The Union Restaurant and the Health

Kitchen run by Sri Rama Iyer and Sri Krishna Iyer were an integral part of the Union. Old Rama Iyer is no more, but the memory of his kindly and steadfast service to generations of students remains for ever.

The Union of my days was in a sense a much bigger body than it is at present. It was then called the University Union and membership was open not only to the students of the Maharaja's College, but to those of the Intermediate College (which did not have a Union of its own) and members of other University Institutions. There were also a number of non-student members. We had thus opportunities of coming into contact with a wider circle of people. With a large membership, the revenue of the Union during my time was very good. With sufficient money and facilities for self-expression in various fields, the Union was, as doubtless as it is now, a potent agency for the development of personality among University students.

(Article published in the Maharaja's College Centenary Commemoration Volume 1951 - Ed.)

Census Down The Ages

C. Narasimha Moorthy

The average citizen must have gathered from newspaper reports that spade-work has already commenced in connection with the Tenth General Census of India, expected to come off sometime in February and March 1961. Because he is told that it is the Tenth Census, Mr. Citizen is apt to conclude that the census is a comparatively recent phenomenon. Actually, census-taking is a very ancient institution whose history goes back to almost seven thousand years.

The credit for the first stock-taking in history will probably go to Egypt. It is known that a census was taken in that hoary land of antiquity about five thousand years ago, long before they started building their wonderful pyramids. Indeed, it was in connection with the construction of these, that the Egyptians appear to have started the collection of statistics of labour, three thousand years before the birth of Christ. The ancient Greek historian Herodotus refers to a Census in the Nile Country and in ancient Persia.

In what is known as Mesopotomia, Babylonians instituted as far back as in 3,800 B. C. a system of revenue returns which was later developed into an efficient machinery for the estimation of the country's wealth. Not long after, the Chinese, under Emperor Yao, initiated a system of periodical stock-taking, which later came to be known as Census. The Hebrews took regular censuses to ascertain the man-power available for military purposes, and tradition has it that at the time of the Exodus about 1,500 B. C. Moses took a Census of the fighting men of Isreal and the non-military Levities. Five centuries later, King David ordered a count of the people of Israel to determine the number of his swordsmen.

These earlier censuses were taken with a view to taxation and conscription. But when constitutional governments replaced autocracies as in ancient Greece and Rome, the census became a necessity for registering the rights of citizenship. Thus Solon's tax-census conducted in 594 B. C. in Athens developed into an electoral record, the people being divided into four classes according to income from landed estates. In Rome, censuses of population were taken frequently and were established upon a regular footing. Tradition ascribes the institution of the census (about 500 B. C.) to Servius Tullius, the sixth king of Rome. In the constitution that goes by his name, it was decreed that every fifth year, the population should be enumerated along with the property of each family. The main object was to ensure the accurate division of the people into six main categories on the basis of social status and wealth and to ascertain the number of persons in each of these categories. The head of the family was responsible for making the census declarations and the penalty for making false declarations was the imposition of slavery. The severity of this penalty is a measure of the importance that the Romans attached to the taking of the census. Compared to this punishment, the fine of Rs. 1,000 which our own Census Act imposes in the case of false declarations cannot but be regarded as extremely lenient. In B. C. 5 Ceasar Augustus extended the census to the whole of the Roman Empire. It was because of census taking that Jesus came to be born in a manager in a Bethlehem stable instead of in his parent's home in Nazareth. Herod's subjects had been called to report at certain centres for being enumerated in the Roman Census, and Joseph and Mary, the parents of Jesus, came to Bethlehem for this purpose. Not finding accommodation in any of the inns there, they were obliged to stay in a stable.

The purpose of the Roman Census which was taken every quinquennium was to count the members and property of every

family with a view to determining their civil status and their obligations to the state. Incidentally, Rome gave us the word "Census", which is derived from 'Censor', a magistrate assigned the duty making a register of persons and their property. The collapse of the Roman Empire brought to a close the first known series of periodic censuses. With the gradual emergence of feudalism, the revival of census-taking became a matter of no great importance or urgency. The Breviary of Charlemagne (about 808 A. D.) saw the beginning of a revival which found more elaborate expression in the Domesday Book of William the Conqueror in 1086 A. D. Not long after, Cenghis Khan caused censuses to be taken of the people and possessions in territories overrun by his Mongol hordes. In 1231 A. D. Waldemar II of Denmark caused a Land Register to be compiled which, to some extent, served the purpose of a census. Enquiries were conducted here and there by local officials for purposes of taxation during the fourteenth century. But, as estimates of population, these enquiries were hardly trustworthy. A census is said to have been taken in the kingdom of Aragon in Spain and the following century (fifteenth) appears to have witnessed a census in Castile. The most notable statistical compilation made during the succeeding century was Macchiavelli's.

The credit for the first modern census belongs to the Province of Quebec in Canada. There, the first census was taken in 1666 covering the basic information of sex, age, marital status and occupation. Thereafter and upto 1754, no fewer than fifteen regular censuses were taken. Systematic records of population do not appear to have commenced in Europe until the eighteenth century. In 1719, Frederick William I of Prussia started his half-yearly counts. But the first of the European countries to make a complete enumeration of its population was Sweden and that was in 1749. Full-scale counts were not, however, continued by that country. Spain's first census was in 1798, while Britain and France

entered the field only as late as 1801. Prussia took its first modern census in 1810, Norway in 1815, Austria in 1818, Greece in 1836, Italy in 1861 and Russia in 1897. The first census of the United States was taken in 1790 and since then census has been taken in that country regularly at periodical intervals.

In India, too, census-taking was a well-established practice in ancient times. The edicts of Ashoka, for example, refer to the census as a permanent institution. Those earlier censuses were in fact much more elaborate than any of our modern censuses and were being carried out as a part of regular day-to-day administrative routine. According to Kautilya, (Arthashastra Vide Ch. XXXV - 142) it was the duty of the village accountant (Gopa) to keep an account of the number of young and old men that resided in each house, their history (Carítra), occupation (Ajira), income and expenditure. Also "having numbered the houses as tax-paying or non-tax-paying, he shall not only register the total number of the inhabitants in each village, but also keep an account of the exact number of cultivators, cowherds, merchants, artisans, labourers and biped and quadruped animals."

Though in later times there was no regular stock-taking on such elaborate and systematic lines in India, there is reason to believe that there were spasmodic attempts, something approaching a census, before the first regular census of 1871. In Mysore itself, the first census was taken in 1840-41 and the next in 1851-52 since which period annual returns were being made up till the regular census of 1871. Regular population estimates are known to have been made in Mysore as well as in other parts of the country even before 1840. Col. Wilks, for example, writing as far back as in 1804 refers to one such estimate in his "History of Mysore" and Bartolomeo mentions about an attempt made by the king of Tranvancore in 1787 to collect statistics of population for the purpose of imposing a poll-tax on the Christians. All these

attempts were, however, sporadic and unsystematic and the first census that was taken on really modern lines was the one that was taken in 1871. Even that census had certain glaring defects, not the least of them being incompleteness of coverage. However, since 1871, each succeeding census has registered an improvement over the preceeding one and it is only reasonable to suppose that the 1961 census would witness further streamlining.

(Mythic Society Journal, 1958)

Red Tape

C. Narasimha Moorthy

I have made some philological investigation of the term "Red Tape," which has come to be regarded as the badge of bureaucracy, hoping to find some interesting origin or derivation for it, but with disappointing results. Unlike, for instance, the terms 'blue stocking' or 'green eye,' 'red tape' has no romantic associations. It does not even possess the sensational flavour of terms such as 'black death' and 'yellow press.' It is of course unthinkable to claim any kinship for red tape with revolutionary symbols like red-flag or red shirt. All that I have been able to discover is the prosaic fact that red tape derives its origin from the red or pink tape with which official documents are tied. The only other term with an equally uninteresting derivation is white paper, and it is not surprising that red tape and white paper go very well together !

'Red tape' is one of the pet aversions of the public, but we might take consolation from the reflection that it is not only the modern generations of public servants, nor only officials in this country, that are the objects of criticism, but that red tape has been criticised at other times and in other countries also. Carlyle denounced 'red tapedom' in all its forms. Washington Irving contemptuously referred to a brain 'which was little better than red tape'. Herbert Spencer spoke of the 'vices' of red tape routine. Dickens caricatured an office which used enough red tape to stretch in graceful festoons from "Hyde Park Corner to the General Post Office". Kingsley described working men as steel and granite and not 'tensel like those fops of red tape statesmen'. In a most delightful novel called "The Red Tape Worm", Compton Mackenzie has made a civil servant the hero of the novel, involving him in a series of amusing situations as a result of his devotion to

red tape methods.

It is sometimes good to see ourselves as others see us. The object of my paper is to invite attention to some of the criticisms of red tapism in so far as it affects the method of work of civil servants, their habits of mind and the language they employ in the conduct of official business and to see how far these criticisms are justified.

One often hears of delays in government offices as a result of red tapism, in contrast with the promptness of attention and disposal in business firms. Avoidable delay cannot be justified but, in comparing a government office with a commercial firm, it is necessary to take note of an essential difference in their respective fields of work. Generally speaking, the guiding principle of work in commercial firms is whether any particular transaction affords an adequate margin of profit, and if that is satisfied, the matter can be disposed of across the counter and by return of post. Work in government offices is not so simple. For the disposal of a paper it is often necessary to call for information or report from other offices or departments. In conferring benefits that might be asked for by some, it is necessary to safeguard the rights and interests of others. Commercial business is largely a matter between a buyer and a seller, but government departments are in the position of trustees of the public holding the balance even between various, and often conflicting interests. Not a few of the subjects that are dealt with in government offices call for close study and hard thinking. Professor Graham Wallas has said that there are four stages in the course of arriving at a conclusion -- preparation, incubation, illumination and verification.Work in government offices generally goes through some or all these stages, each process involving a certain amount of time.

But it should be possible to prevent avoidable delay by

some re-adjustment in the order of business. It is usual in government offices to distinguish between routine papers and urgent papers and to give priority of attention to urgent papers keeping by routine papers to be dealt with at leisure. Under this practice it often happens that many papers which do not involve much study or thought or reference to other offices get unnecessarily held up. What might appear to be a routine matter to an official might be a matter of personal urgency to the party concerned and needless delay in its disposal causes inconvenience and dismay. It also happens sometimes that the importance of a subject is mistaken for its urgency and attempts are made to accelerate its disposal. How often does not one come across files with immediate cards bearing the direction to be placed at once in the hands of the persons to whom they are addressed, whether by day or by night, but the subject matter of which might require the exercise of the processes mentioned by Professor Graham Wallas several times over ? To some extent, the existing practice results in papers which could be speedily disposed of being held up and important papers which require careful study and deliberation being rushed through. If priority of attention to papers is revised in the order indicated below it would perhaps be possible to speed up disposal :

Priority No. 1	...	Papers requiring instantaneous orders.
Priority No. 2	...	Ordinary or routine papers which do not require study, reference or deliberation
Priority No. 3	...	Papers which call for orders in a short space of time.
Priority No. 4	...	Important papers which require study, thought, reference and discussion.
Priority No. 5	...	Inconsequential papers for which efflux of time alone is the remedy.

The excessive attention paid by civil servants to rules, procedure and formality is often criticised. The numerous control orders passed during the war, the elaborate rules and procedure prescribed for their administration and the enormous power given to officials in their execution have been so unwelcome to some sections of the public that it has been said that the war has made the world safe for bureaucracy. It is an irony that an official who does his work conscientiously and scrupulously is referred to with derision as a stickler, forgetting that rules are meant to be observed and not broken. Even so well informed and responsible a critic as J. B. Priestley says that bureaucracy should understand the value of exceptions and that every Government Department should have an exception maker. Unless the principle of rigid adherence to rules (which invariably provides for exemptions in specified circumstances) is maintained, officials run the risk of exposing themselves to the charge of partiality and favouritism. As Mr. C. Rajagopalachariar said in a recent speech, "Rules, if they are to serve their purpose, will have to be rigid, just as a ruler, intended for ruling a paper has to be rigid if it is to serve its purpose. But for the rigidity of these rules and red tapism every one administering them will become a law unto himself. The scales will not always be evenly balanced and will be weighed according to the whims and fancies of the holder of the balance."

Nor is there much substance in the criticism that undue attention is paid by civil servants to details and trivialities. Nothing in the work of an official is too trivial to need attention. To an accountant, for instance, the figures under the pies and annas column are as important as figures under the rupees column. Similarly to all civil servants the details of thier work are as important as the broad facts, providing a sense of proportion between essentials and non-essentials is preserved. Respect for rules and attention to details should be regarded as symbols of rectitude in the conduct of public business and not as causes of

delay and obstruction.

Some critics say that red tapism inculcates hesitancy and kills initiative and enterprise. It is said that the motto of civil servants is "look before you leap" and that they look all right but do not leap or with their preference for graduated progress, they might try to leap, a chasm in instalments. Lack of initiative and enterprise is an individual foible which might afflict civil servants as well as others. Sir William Beveridge has said that a civil servant is under a triple vow of poverty, anonymity and obedience. If the initiative and lack of enterprise shown by civil servants do not come to public notice, it is because the tradition of anonymity is generally observed in the civil service. It might not be given to all civil servants to show enterprise in the realm of action, but official files would give ample proof of adventures in ideas which after all are the basis of creative activity. Red tape does not stifle initiative but, on the other hand, like chisel in the hands of a sculptor, gives form and grace to what otherwise might be mere rugged exuberance. It must, however, be admitted that absorption in official routine, to the exclusion of other intellectual and cultural interests, is apt to develop a fossilizing tendency, the best antidote to which, according to the advice given to members of this Association some years ago by a doyen of the Mysore Civil Service, Rajadharmapraveena Diwan Bahadur K. S. Chandrashekara Iyer, is the cultivation of freshness of mind, receptivity and new ideas and circumstances and perception of new opportunity.

It is sometimes said that red tapism develops a sub-servient mentality among public servants. There is an old joke illustrating the habit of mind which routine work develops. It seems there was a hardworking official who wrote a letter to his wife and inscribed "submitted" on top of the letter ! To say that red tapism develops subservience is to mistake discipline for obedience. Officials are

of course required to carry out the orders of their superiors faithfully and loyally. But before a decision is arrived at or an order is passed there is no bar to officials stating their views and opinions freely and frankly, subject to the propriety of language and address. As an illustration of the freedom of expression enjoyed even in the lower grades of official hierarchy I might mention that in his book on the Indian Civil Service. Sir Edward Blunt has referred to a case which travelled all the way to Whitehall and in which the only person who agreed with the clerk was the Secretary of State !

An elegant variation of the charge of subservience is that while officials in the lower grades are unduly humble, those in the higher grades are arrogant. Haughtiness is attributed to the civil service as if it is an occupational disease of the profession. I am not competent to say to what extent civil services in general deserve this charge but in Mysore, it might be claimed without fear of contradiction, that sympathy and courtesy are the guiding principles of the relationship of the civil service with the public. If any one believes that it is necessary to be arrogant in order to be efficient, he would do well to remember that Hamlet put insolence of office pretty high up among factors that predispose one to suicide.

The language used by bureaucracy or officialese to use a colloquialism, is regarded as the vocal expression of red tapism. It has been said of civil servants that in the rules they draft, in the bills they place before legislatures, and in the letters they write they use "long, complicated, torturous, verbose and apparently meaningless phraseology". So far as the language used in Acts and Rules is concerned, civil servants err in honourable company, for that language is not of the bureaucratic type but of the legal type. It is the same style as is found in legal documents like wills, contracts and conveyances, a style which avoids pronouns like

poision, which has never fear of repetitions and which delights in aforesaids, heretofores, thereofs and hereinafters. These are unavoidable in legal language the object of which is not so much to convey meaning readily as to convey meaning exactly. The real language of red tape is found in official correspondence. For instance, in preference to simple, direct words like great and small words like "appreciable and inappreciable" are used. What might be called a big work comes to be expressed as a "task of considerable magnitude." The double negative is also not infrequently used. Words and phrases are sometimes employed as a matter of habit and usage rather than as expressions of what is really meant. For instance, the phrase, "Government are pleased to order" might be found in an order sanctioning a promotion as well as in an order directing somebody's dismissal from service ! Officers have the honour to subscribe themselves as the most obedient servants of even those whose requests they say cannot be granted. A critical public might discern no touch of sympathy in the regrets plentifully expressed in official letters. When some questions are said to be under consideration, some under active consideration and some under careful consideration, a lay man might fail to notice any distinction between the three grades of consideration. Expressions like "all avenues will be explored" and "the matter will be examined from all angles" are looked upon as euphemisms for procrastination. While it might be unreasonable to expect official language to conform to literary standards, it is necessary, in using words and phrases as a matter of habit, to be aware of the danger of taking the word for the deed, a danger which is inherent in all platitudes, slogans and cleches. Perhaps if our officials are required to write ದೊರೆಗನ್ನಡ instead of King's English, their language might be more natural and spontaneous.

The real function of red tape is to facilitate and not obstruct disposal of public business. Paragraph 153 of the General and

Revenue Secretariat Manual contains a rule that the tapes attached to files should be fastened into double bow-knots. That rule, I think, embodies the spirit of enlightened red tapism. If it always maintains the form of a double bow-knot, which could be tied or untied easily, and does not become a tangled skein, red tape may be sure of a useful and abiding place in public administration

(Paper presented at The Mysore Civil Services Association.)

C. NARASIMHA MOORTHY

(1930)